

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA

2018

Satura rādītājs

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā.....	6
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē.....	6
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	7
1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana	14
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	17
2.1. Kopsavilkums.....	17
2.2. Piena un piena produktu ražošana.....	19
2.3. Cūkgaļas ražošana	24
2.4. Liellopu gaļas ražošana.....	31
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	37
2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība.....	41
2.7. Zirgkopība	45
2.8. Graudu ražošana	47
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana	57
2.10. Puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības	64
2.11. Kartupeļu ražošana.....	65
2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana.....	68
2.13. Biškopība	71
2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	73
2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība	78
2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	81
2.17. Traktortehnika.....	83
2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte.....	84
3. Pārtikas nozares attīstība	87
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	87
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas	92
4. Zivsaimniecība	95
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	105
5.1. Nacionālās subsīdijas.....	105
5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem.....	106
5.3. Nodokļi	108
5.4. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām	110
6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	114
6.1. Tiešie maksājumi	114
6.2. Savstarpējā atbilstība	125
6.3. Vidi saudzējoša lauksaimniecība	126

6.4.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	132
6.5.	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam.....	140
6.6.	Valsts lauku tīkls	156
7.	Ārējā tirdzniecība	160
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	160
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze	163
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas	171

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

Abreviatūra vai saīsinājums	Paskaidrojums
AS	akciju sabiedrība
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
ASEAN	Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
Att.	attēls
BPV	bruto pievienotā vērtība
BSA	brīvprātīgs saistītais atbalsts
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums
CECAF	Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajons
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
CGRFA	FAO Pārtikas un lauksaimniecības ģenētisko resursu komisija
cnt	centners
CSDD	Ceļu satiksmes drošības direkcija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstītības programma
DNS	dezoksiribonukleīnskābe
EIJZ	ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
ENP	ekoloģiski nozīmīga platība
ENRD	Eiropas Tīkls Lauku attīstībai
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EEZ	Eiropas ekonomiskā zona
eq	ekvivalents
ha	hektārs
IKP	iekšzemes kopprodukts
IZ	ilggadīgie zālāji
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
I/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Bīskopības biedrība
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LEK	AREI Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs”
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
LZ	Latvijas zilā
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLS	Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma
MPS	mācību un pētījumu saimniecība

MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NUE	slāpekļa izmantošanas efektivitāte
NVO	nevalstiskā organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
RLP	Reģionālā lauksaimniecības pārvalde
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SEG	siltumnīcefekta gāzes
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
tab.	tabula
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
u.tml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	vietējās rīcības grupas
ZS	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē

Latvijā ir atsākusies stabila ekonomiskā izaugsme, kuras tempi pārsniedz ES vidējos rādītājus. No 2011. līdz 2017. gadam IKP vidēji pieauga par 3,5% ik gadu. 2017. gadā IKP pārsniedza pirms krīzes 2007. gada līmeni par 0,8%.¹

2017. gadā izaugsmes temps paātrinājās un IKP palielinājās par 4,5% – tas ir straujākais pieaugums pēdējo 6 gadu laikā. Izaugsmes paātrināšanos 2017. gadā sekmēja situācijas uzlabošanās ārējā vidē, intensīvāka ES struktūrfondu apgūšana, nodarbinātības un darba samaksas palielināšanās. Statistikas dati liecina, ka strauja izaugsme ir turpinājusies arī 2018. gada sākumā. 1. ceturksnī IKP pieauga par 4,3%.¹

Ekonomikas tālākā attīstība ir atkarīga no situācijas ārējā vidē un reformu gaitas. Latvijas tautsaimniecības turpmākā attīstība joprojām būs cieši saistīta ar eksporta iespējām, tāpēc lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību. Īpaši svarīga ir ES kopējās ekonomikas telpas turpmākā attīstība. Vidējā termiņā Latvijas ekonomisko priekšrocību pamatā galvenokārt ir panāktā makroekonomiskā stabilitāte (tāpēc ir uzlabojušies Latvijas kredītreitings), kā arī plānotā ES struktūrfondu atbalsta programmu efektivitāte un uzlabojumi uzņēmējdarbības vidē.¹

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2.red. A, fakt. cenās; A iekļauj: A01, A02, A03) pievienotā vērtība kopā 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu ir palielinājusies par 7%, savukārt tās īpatsvars kopējā IKP pievienotās vērtības struktūrā palicis nemainīgs, sasniedzot 3,9% lielu īpatsvaru no kopējās IKP pievienotās vērtības (sk. 1.1. tab.).

1.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2015.–2017. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2. red.)²

Gads	2015.		2016.		2017.	
Rādītāji	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	24 320 324	...	24 925 617	...	26 856 599	...
Pievienotā vērtība kopā	21 361 606	100	21 685 230	100	23 449 344	100
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (A01)	494 575	2,32	453 515	2,09	501 646	2,14
Mežsaimniecība un mežsaimniecība (A02)	359 553	1,68	360 648	1,70	381 751	1,70
Zivsaimniecība (A03)	31 772	0,15	39 530	0,15	30 454	0,15
Pārtikas produktu ražošana (C10)	465 358	2,18	464 624	2,12	520 948	2,12
Dzērienu ražošana (C11)	76 029	0,36	78 371	0,34	85 245	0,34

Avots: CSP

Darba tirgū vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu nodarbināto iedzīvotāju skaits samazinājies par 0,4 tūkstošiem jeb 0,05%, bet bezdarbnieku skaits – par 10,5 tūkstošiem jeb 11,1%. 2017. gadā valstī bija 861,9 tūkstoši nodarbinātu iedzīvotāju un 84,3 tūkstoši bezdarbnieku: kopējais bezdarba līmenis vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 8,7% – par 0,9 procentpunktiem zemāks nekā 2016. gadā.

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2018. gada laikā ir samazinājies par 15,7 tūkstošiem jeb 0,8%, sasniedzot 1,934 milj. iedzīvotāju. Laikposmā no 2010. gada līdz 2018. gada sākumam iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 186,1 tūkstošiem jeb 9%.

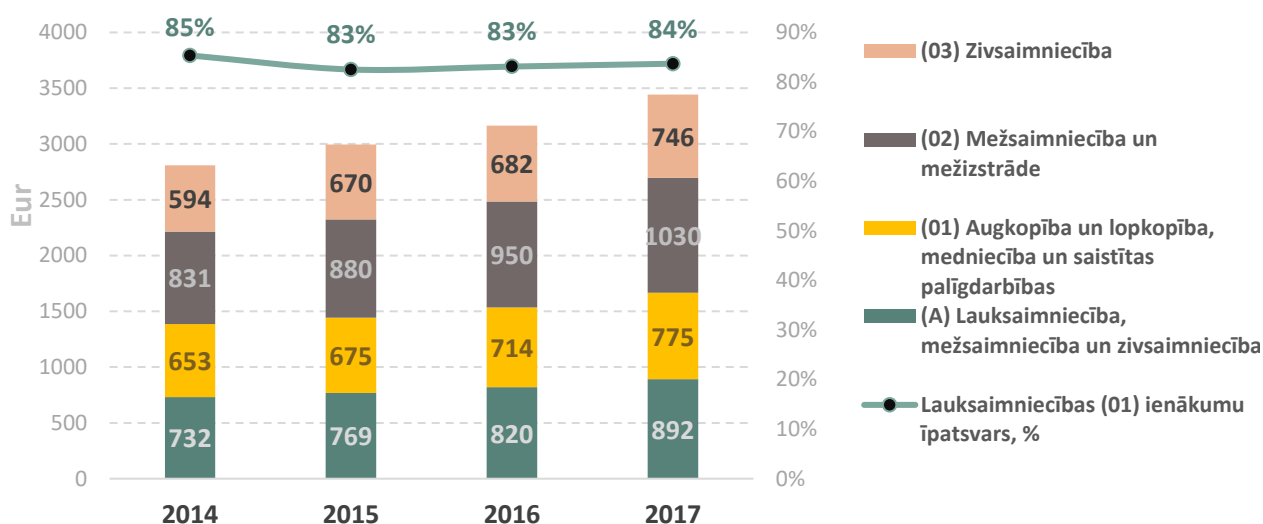
¹ 2018. gada aprīļa makroekonomiskais apskats „Latvijas makroekonomiskais apskats #70 | 2018-1”
https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/tautsaimniecibas_attistiba/latvijas_makroekonomiskais_apskats/.

² 2015.–2017. gada dati var tikt precizēti atbilstoši CSP datu revīzijas politikai.

2017. gadā laukos dzīvojošo skaits ir samazinājies par 11,7 tūkstošiem jeb 1,9%, bet pilsētās dzīvojošo skaits – par 7,2 tūkstošiem jeb 0,5%. 2017. gadā laukos dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars bija 32%. Bezdarba līmenis vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem pilsētās 2017. gadā bija 8,2% – tas ir par 0,9 procentpunktiem mazāk nekā 2016. gadā, savukārt laukos bezdarba līmenis samazinājās līdz 10,4% un ir par 1,2 procentpunktiem mazāks nekā gadu iepriekš.

2017. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (NACE 2.red., A) nodarbināto vidējais skaits vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 61,4 tūkstoši. Nodarbināto skaits augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) samazinājās par 5,7 tūkstošiem jeb par 11,1%, t.i., līdz 45,7 tūkst. nodarbināto. Augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) nodarbināto īpatsvars no visa nodarbināto skaita valstī 2017. gadā veidoja 5,1% – par 0,6 procentpunktiem mazāk nekā 2016. gadā.

Kopš 2010. gada mēneša vidējais bruto atalgojums valstī pakāpeniski turpina palielināties ik gadu vidēji par 42 eiro jeb 6%. 2017. gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa salīdzinājumā ar 2016. gadu lauksaimniecībā (A01) palielinājās par 61 eiro jeb 8,5% un bija 775 eiro. Atalgojuma līmenis lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (A) palielinājās par 72 eiro jeb 8,8% un bija 892 eiro (sk. 1.1. att.).

1.1. attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2014.–2017. gadā

Avots: CSP

1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

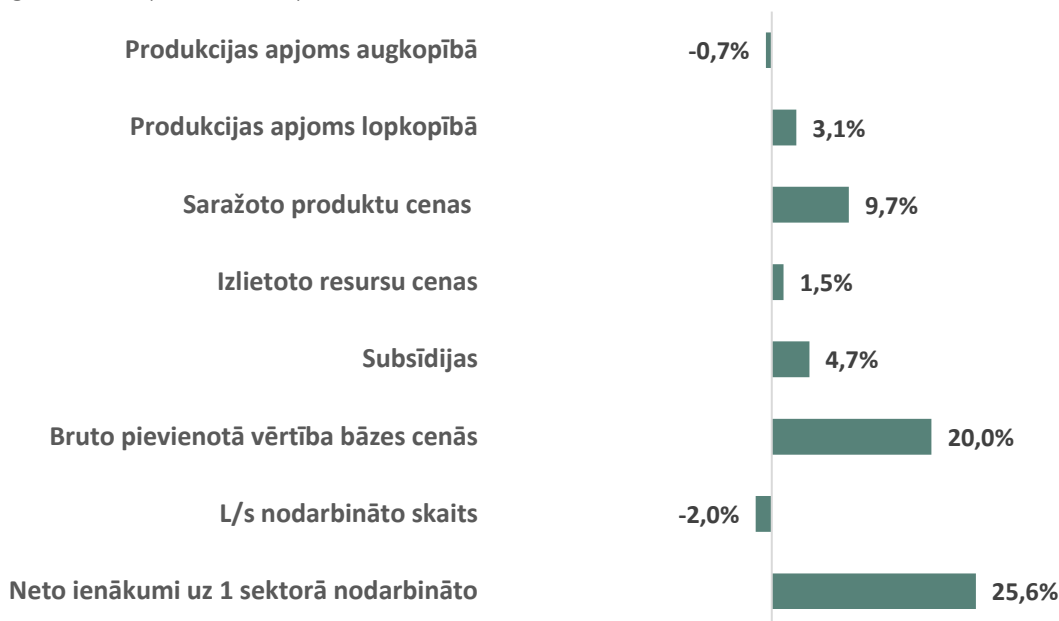
Lauksaimniecības sektora ekonomiskie rādītāji par 2017. gadu ir analizēti, izmantojot Lauksaimniecības ekonomisko kopaprēķinu (LEK). Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja tās saimniecībā netiek uzskaitītas atsevišķi.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir Centrālās statistikas pārvaldes, Saimniecību uzskaites datu tīkla (SUDAT) un Lauku atbalsta dienesta dati, un pēc nepieciešamības veikts to pārrēķins vai uz tiem balstīts novērtējums. Precizējot datus, koriģēti iepriekšējo gadu rādītāji. Tā kā informācija par 2017. gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizoriski, īpaši izmaksu jomā.

Ienākumu analizē atbilstoši ES lietotajai LEK metodikai tiek izmantota galaprodukcija, kas no kopējās saražotās produkcijas atšķiras ar to, ka tajā neietilpst daži izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u.c.

2017. gada rezultāti lauksaimniecības sektorā liecina, ka galvenie rādītāji kopumā ir ievērojami uzlabojušies salīdzinājumā ar 2016. gadu, kurā tika novērots gan ražošanas, gan ienākumu rādītāju samazinājums atšķirībā no iepriekšējā gada. Tomēr, tā kā daudzviet lietavu dēļ bija apgrūtināta ražas

novākšana, arī 2017. gadā apjoms nedaudz samazinājies augkopībā (saskaņā ar aprēķinu par 0,7%), taču produktu cenas ir nozīmīgi palielinājušās, tādēļ augkopības produktu vērtība ir par 3% lielāka nekā gadu iepriekš. Veiksmīgāks šis gads bija lopkopībā, kur palielinājies gan apjoms (vidēji par 3,1%), gan cenas (sk. 1.2. att.).

1.2. attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2017./2016. gadā

Avots: AREI (LEK)

Pirkto resursu cenas ir palielinājušās ievērojami mazāk nekā saražoto produktu cenas, savukārt kopējais saņemto ES un valsts subsīdiju apjoms ir palielinājies par 4,7%. Tas viss kopā ir sekmējis strauju pievienotās vērtības kāpumu lauksaimniecībā (par 20% bāzes cenās). Tā kā nozarē nodarbināto skaits joprojām turpina samazināties, aprēķinātais vidējo neto ienākumu palielinājums uz vienu nodarbināto ir 25%.

Tātad, kaut arī laikapstākļu dēļ dažās augkopības nozarēs raža samazinājās, kopumā sektorā iegūtā produkcijas vērtība ir aptuveni 2015. gada līmenī, kad tika sasniegts iegūtās kopražas rekords, bet lauksaimniecībā gūtie ienākumi saskaņā ar provizoriskajiem datiem 2017. gadā bijuši vēl lielāki, sasniedzot rekordlīmeni. Dati vēl tiks precizēti gada otrajā pusē pēc saimniecību uzskaites datu saņemšanas.

Fiziskā apjoma izmaiņas

Augkopības apjoma izmaiņas ietekmēja gan neliela sējumu platību samazināšanās (kopumā par 2%), gan ražības izmaiņas, kas dažādām kultūrām bija atšķirīgas. Būtiskākais kopražas samazinājums konstatēts siltummīlošām kultūrām: dārzeņiem par 20%, augļiem un ogām par 18%, bet kartupeļiem par 17%. Toties strauji turpina palielināties pākšaugu kopražs (kāpums par 36%), nozīmīgs palielinājums arī rapša kopražai (+16%). Graudaugu kopievākums ir līdzīgs kā 2016. gadā, taču to struktūra mainās pa labu kviešiem (kviešu kopražai +3%), bet samazinās miežu (-15%) un citu graudaugu kopražs.

Lopkopības nozarēs pēc samazinājuma iepriekšējā gadā atkal novērots kāpums – par 3,1%, pārsvarā putnkopības nozarēs: putnu gaļas ražošanā apjoms palielinājies par 11,3%, olu ražošanā – par 6,7%. Arī cūkgaļas ražošana palielinājusies par 4,7%, uzņēmumiem atgūstoties pēc dzīvnieku slimībām, kā arī uzlabojoties tirgus situācijai. Kopējo apjoma palielinājumu sekmēja arī kažokādu nozares atgūšanās pēc straujā krituma iepriekšējā gadā. Turpretī galvenais lopkopības produkts – piens – saražots tikai par 1,4% vairāk. Samazinājusies liellopu gaļas ražošana (par 5,2%) un aitu gaļas ražošana par 2,9%.

Cenu izmaiņas

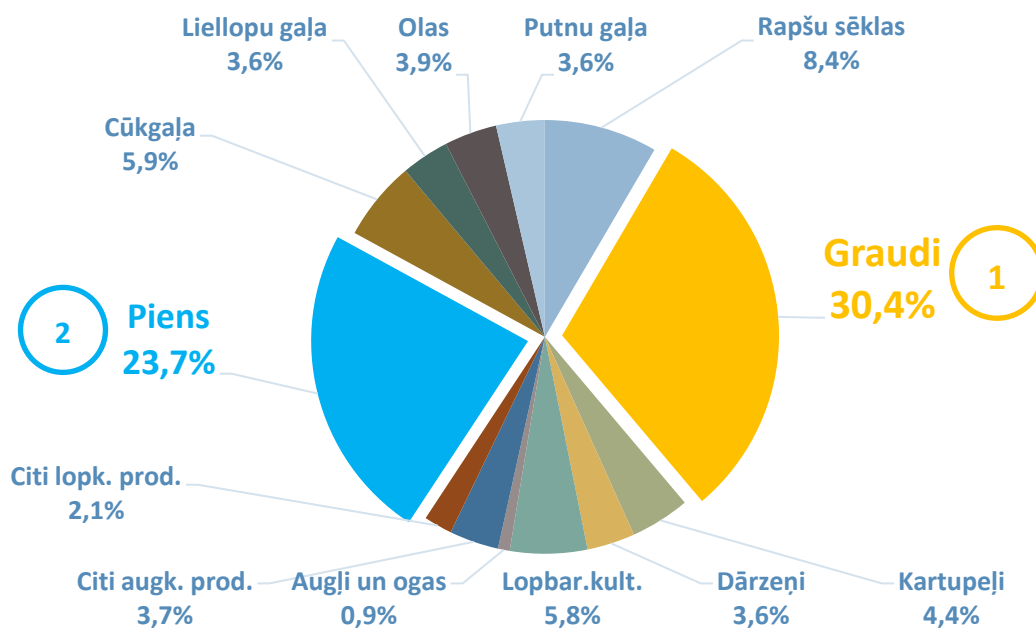
Pēc vairākus gadus ilgušās lauksaimniecības produktu vidējo cenu samazināšanās 2017. gadā ir fiksēts nozīmīgs kāpums. Vidējās ražotāju cenas lauksaimniecībā ir palielinājušās par 9,7%, turklāt gan lopkopības, gan augkopības produktiem, tomēr lopkopībā tas ir daudz ievērojamāks – par 23% atšķirībā no 4% augkopībā.

Cenas ir palielinājušās lielākajai daļai nozīmīgāko lauksaimniecības produktu. Augkopībā vidējā cena graudaugiem palielinājās par 8%, bet visstraujāk kāpusi augļu un ogu cena – par 23% (mazākas kopražas dēļ). Tomēr atsevišķām kultūrām ir neliels cenas samazinājums – kartupeļiem par 6%, bet pākšaugu kultūrām par 4%. Rapša sēklām bija neliels cenu palielinājums – par 1%.

Savukārt lopkopībā vidējo cenu kāpums ir ļoti nozīmīgs, un visvairāk to ietekmēja straujš piena cenas kāpums – par 42,5%. Cenas palielinājās arī citiem lopkopības produktiem: olām par 14%, liellopu gaļai par 11% un cūkgaļai par 7%. Putnu gaļas cena palielinājās tikai par 1%, bet turpināja samazināties kažokādu cenas (kritums par 16%).

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2017. gadā sasniedza 1277 milj. eiro, kas ir par 10% vairāk nekā 2016. gadā. No kopējās vērtības 57 % veidoja augkopība un 43 % – lopkopība. Augkopības īpatsvars produkcijas struktūrā 2017. gadā ir samazinājies par 4 procentpunktiem, un šāda tendence saglabājusies jau otro gadu. Tas galvenokārt saistīts ar augkopības un lopkopības produktu cenu attiecībām, jo lopkopības cenas ir cēlušās straujāk. Galveno produktu īpatsvars 2017. gadā ir apkopots diagrammā (sk. 1.3. att.).

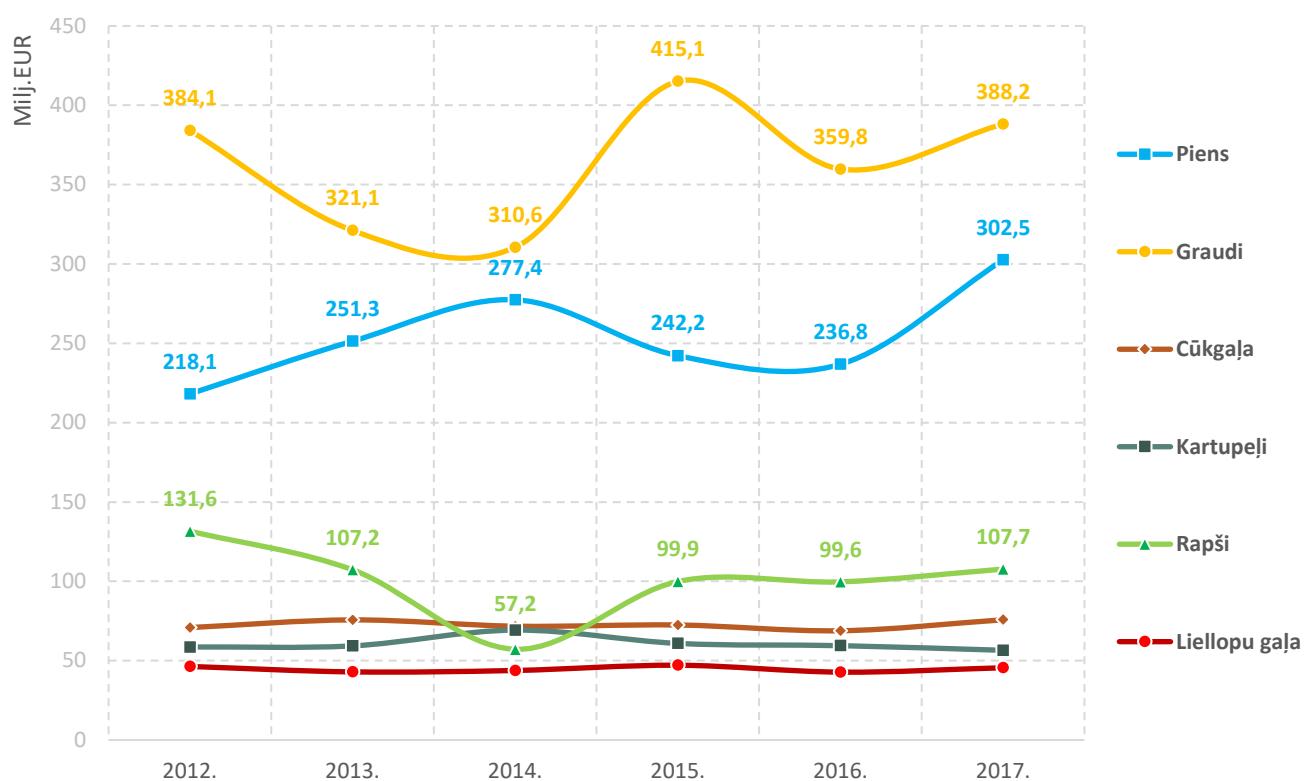
1.3. attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2017. gadā (bāzes cenās)

Avots: AREI (LEK)

Produktu struktūrā nozīmīgākā pārmaiņa 2017. gadā ir piena īpatsvara palielināšanās par 3,3 procentpunktiem, tāpēc ir samazinājies vairāku citu, galvenokārt augkopības, produktu īpatsvars. Lielākais samazinājums struktūrā ir lopbarības kultūrām (par 1,3 procentpunktiem), dārzeņiem (par 1,2 procentpunktiem) un kartupeļiem (par 0,7 procentpunktiem). Pārējo produktu daļa nav būtiski mainījusies.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas 2012.–2017. gadā atspoguļotas 1.4. attēlā. Tajā redzams, ka 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu starp galvenajiem

produktiem ir būtiski palielinājusies piena vērtība, kā arī mēreni palielinājusies citu produktu (izņemot kartupeļu) vērtība.

1.4. attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika 2012.–2017. gadā (bāzes cenās, milj. eiro)

Avots: AREI (LEK)

Resursu izmantošana

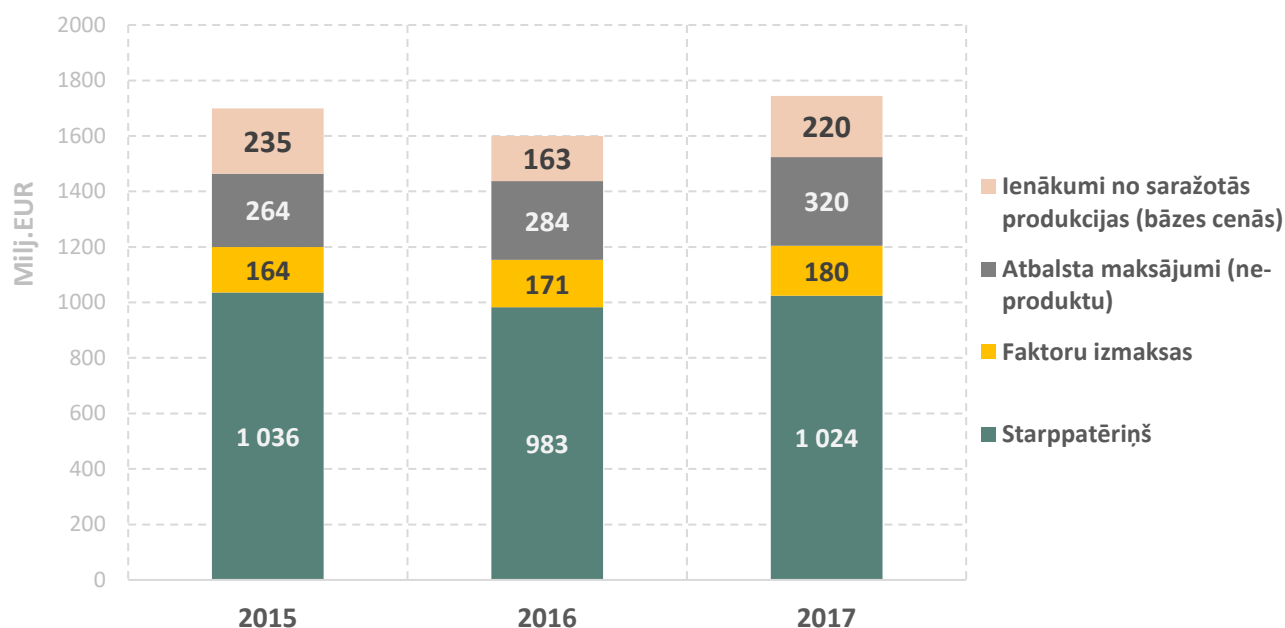
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ne tikai ir atkarīgi no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5. attēls parāda no lauksaimnieciskās darbības gūto ieņēmumu struktūru: cik lielu daļu veido starppatēriņš, faktoru izmaksas un cik liela daļa – lauksaimnieku ienākumi.

Kā redzams no attēla datiem, 2017. gadā lauksaimnieku rīcībā esošie ienākumi (tos veido ienākumi no produkcijas un atbalsta maksājumi) pēc samazinājuma iepriekšējā gadā ir būtiski auguši (par 93 milj. eiro jeb par 21%) un par 8% pārsniedz 2015. gada līmeni. Palielinājušies ir gan ienākumi no saražotās produkcijas (par 35%), gan saņemto atbalsta maksājumu apmērs (par 12,6%).

Arī izmaksu daļas (starppatēriņa) vērtība ir palielinājusies par 4,2%, jo, ievērojot ražotās produkcijas apjoma palielinājuma un papildu izmaksas (apgrūtināta ražas novākšana plūdu dēļ u.tml.), ir novērtēts, ka izlietoto resursu apjoms palielinās par 2,7%. Ziņojuma sagatavošanas laikā vēl nebija pieejami precīzi dati par lielākās daļas resursu apjoma izmaiņām, tādēļ tās ir novērtētas, ņemot vērā ražošanas apjoma izmaiņas un iepriekšējo gadu tendences. Arī vidējās resursu cenas ir palielinājušās (par 1,5%), tomēr šis kāpums ir daudz mazāks nekā produkcijas cenām. Tādēļ 2017. gads ir viens no retajiem, kad konstatēts pozitīvs “cenu šķēru” efekts: lauksaimniecības produktu cenas kāpušas straujāk nekā izlietoto resursu cenas. Pēc resursu cenu monitoringa datiem, 2017. gadā visvairāk palielinājās sēklas un stādāmā materiāla cenas – par 7,9%, kā arī energoresursu cenas – par 5,1%. Veterināro resursu cenas palielinājušās par 2,8%, bet samazinājušās mēslošanas līdzekļu (par 2,9%) un augu aizsardzības līdzekļu (par 1,9%) cenas.

Produkcijas vērtības palielinājuma dēļ starppatēriņa īpatsvars nozares izlaidē 2016. gadā ir nedaudz samazinājies un veido 72%. Salīdzinājumā ar vidējo līmeni ES Latvijā starppatēriņa īpatsvars produkcijas vērtībā ir augsts – ES vidēji tas stabili turas 60% līmenī.

1.5. attēls. Izmaksu apmērs lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2015.–2017. gadā

* Faktoru izmaksas ietver pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP))

Avots: AREI (LEK)

Kaut arī kopējais ienākumu apjoms 2017. gadā pārsniedz 2015. gada rādītāju, tomēr to struktūra liecina par subsīdiju īpatsvara palielināšanos tajā: 2015. gadā reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvars veidoja gandrīz pusi no lauksaimnieku ienākumiem (47%), bet 2017. gadā – vairs tikai 40,8%. Pārējo daļu veido atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu, lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi. Tādējādi vidēji valstī joprojām vairāk nekā pusi no lauksaimnieku ienākumiem veido atbalsta maksājumi. Līdz 2007. gadam to daļa gala ienākumos bija ap 50%, bet kopš tā laika allaž bijusi lielāka.

Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2017. gadam aprēķināta 400,7 milj. eiro apmērā. Tā ir par 20% lielāka nekā 2016. gadā un gandrīz vienāda ar 2015. gada vērtību. 1.2. tabulas dati liecina, ka bruto pievienotā vērtība 2017. gadā apjoma ietekmē ir pat nedaudz samazinājusies, bet to ar uzviju kompensējis kāpums cenu izmaiņu dēļ. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas, kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) sasniegusi 570,6 milj. eiro (palielinājums par 20%).

1.2. tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2015.–2017. gadā

Rādītāji	Izmaiņas (+/-)				
	2015.	2016.	2017.(p)	2016./2015.	2017./2016.
Augkopība	787,0	705,5	729,7	-10%	3%
Graudaugi	415,1	359,8	388,2	-13%	8%
Rapši	99,9	99,6	107,7	0%	8%
Lopbarības kultūras	113,7	81,8	73,5	-28%	-10%
Dārzeni	56,4	55,4	45,6	-2%	-18%
Kartupeļi	60,9	59,4	56,5	-2%	-5%
Augļi un ogas	5,4	9,8	11,2	82%	15%
Citi augu produkti	35,7	39,7	46,9	11%	18%

Lopkopība	489,8	457,0	547,1	-7%	20%
Piens	242,2	236,8	302,5	-2%	28%
Liellopi	47,1	42,8	45,5	-9%	6%
Cūkas	72,5	68,8	75,8	-5%	10%
Mājputni	43,9	41,7	46,2	-5%	11%
Olas	41,8	41,0	50,1	-2%	22%
Citi dzīvnieku produkti	42,3	25,9	27,0	-39%	4%
Lauksaimniecības preču izlaide	1 276,9	1 162,5	1 276,7	-9%	10%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1 196,9	1 092,5	1 226,0	-9%	12%
ar produktiem saist. subsīdijas	80,0	70,0	50,8	-12%	-27%
Pakalpojumi	38,1	45,7	45,5	20%	0%
Neatdalāmās blakusdarbības	120,4	108,3	102,3	-10%	-6%
Lauks. "nozares" izlaide	1 435,4	1 316,4	1 424,5	-8%	8%
Starppatēriņš	1 035,9	982,6	1 023,8	-5%	4%
Bruto pievienotā vērtība	72%	74,6%	71,9%	3%	-4%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	399,5	333,8	400,7	-16%	20%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	264,3	284,1	320,0	7%	13%
Pamatlīdzekļu nolietojums	17,6	21,3	22,4	21%	5%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	113,0	121,0	127,6	7%	5%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	533,3	475,6	570,6	-11%	20%
Ārējās izmaksas	33,6	28,4	30,2	-16%	7%
Ienākumi no lauksaimn. darbības	499,7	447,2	540,4	-11%	21%
Nodokļi no ienākuma	62,6	67,4	73,1	8%	9%
Algoto darbinieku ienākumi	94,1	100,8	108,0	7%	7%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	343,1	279,1	359,3	-19%	29%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	77,9	76,3	74,7	-2%	-2%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	5611	4981	6256	-11%	26%

Avots: AREI (LEK)

(p)-prognoze

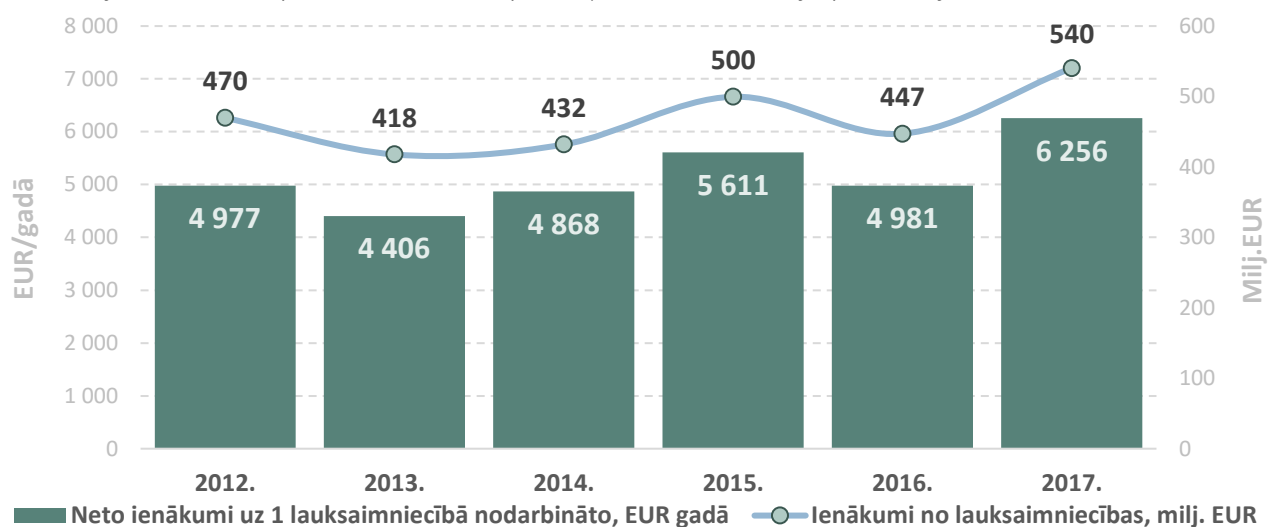
No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes noma un neto kredītprocentu maksājumi), aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības 540 milj. eiro apmērā, kas ir par 21% lielāki nekā 2016. gadā un par 8% lielāki nekā 2015. gadā.

Ārējās izmaksas iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFSP (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kas atbilstoši ES metodikai tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksātajiem ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, ko lauksaimnieki maksā par kredītiem, novērtēti 26,5 milj. eiro apmērā (2016. gadā – 25 milj. eiro).

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2017. gadā ir 6256 eiro gadā jeb 520 eiro vidēji mēnesī, kas ir par 26% vairāk nekā 2016. gadā un arī būtiski vairāk nekā iepriekšējos gados. Vidējie ienākumi uz pilna laika nodarbināto ir aprēķināti, ievērtējot provizoriskās nodarbināto skaita pārmaiņas. Nodarbināto skaits pilna laika vienībās tiek iegūts no lauku saimniecību struktūras apsekojumiem. Lai iegūtu datus par periodu starp šiem gadiem, tiek izmantoti CSP darbaspēka apsekojuma dati, kā arī veikts novērtējums.

Novērtējot vairāku gadu rezultātus, secināms, ka vidējiem lauksaimnieku ienākumiem kopumā ir augoša tendence: trīs gadu laikā (2014.–2017.) tie palielinājušies par vairāk nekā 28%. Nozīmīgākie

faktori, kas veicināja ienākumu kāpumu, bija lielāka darba produktivitāte, kas ļauj saražot vairāk produkcijas, būtiski nepalielinot resursu patēriņu, kā arī subsīdiu palielinājums.

1.6. attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2012.–2017. gadā

Avots: AREI (LEK)

Tā kā Latvijā kopumā vidējā neto darba samaksa 2017. gadā sasniedza 676 eiro (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja tikai 77 % no vidējās neto darba samaksas valstī, bet tas gan ir vairāk nekā 2016. gadā. Arī iepriekšējo gadu dati rāda, ka lauksaimnieku ienākumi attiecībā pret valstī vidējiem ir bijuši svārstīgi un pēc Latvijas iestāšanās ES visbiežāk atradušies 70–80% robežās no tiem, vienīgi 2012. gadā sasniedzot 86%. Šos datus izvērtējot, jāņem vērā, ka lauksaimniecība ir nozare, kurā ir ļoti liela atšķirība starp dažādu saimniecību ienākumiem, ko galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem. Liela daļa nodarbināto atrodas mazajās (pašpatēriņa un daļēja pašpatēriņa) saimniecībās, savukārt tirgum ražojošās saimniecībās lauksaimnieku ienākumi kopumā ir lielāki.

Aprēķins salīdzināmajās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (sk. 1.3. tab.), aprēķināts, ka 2017. gadā ienākumu palielinājums radies cenu ietekmes dēļ. Apjoma izmaiņu ietekmē ienākumi ir samazinājušies par 25 milj. eiro (jeb par 5,6 %), bet cenu izmaiņu dēļ tie pieauguši par 103,1 milj. eiro (par 23%).

1.3. tabula

Apjoma un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2017. gadā Latvijā

Rādītāji	2016.g. (milj. EUR)	2017. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2017./16. (milj. EUR)			Apjoma indeksi	Cenu indeksi
	Faktiskajās cenās	2016. gada cenās	2017. gada cenās	Fakt. cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2017/16	2017/16
L/s nozares izlaide (bāzes cenās)	1316,4	1323,9	1424,5	108,1	7,5	100,6	100,6%	107,6%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1246,4	1252,5	1373,8	127,3	6,1	121,3	100,5%	109,7%
produktu subsīdijas	70,0	71,4	50,8	-19,2	1,4	-20,7	102,1%	71,0%
Starppatēriņš	982,6	1008,9	1023,8	41,2	26,3	15,0	102,7%	101,5%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	333,8	315,1	400,7	66,8	-18,8	85,6	94,4%	127,2%
Faktoru izmaksas	170,7	177,0	180,2	9,5	6,3	3,2	103,7%	101,8%
Atbalsts (neproduktu)	284,1	284,1	320,0	35,9	0,0	35,9	100,0%	112,6%
Ienākumi l/s "nozarē"	447,2	422,1	540,4	93,2	-25,1	118,3	94,4%	128,0%

Avots: AREI (LEK)

Ienākumu kāpumu devis arī ES un valsts atbalsta (subsīdiju) palielinājums par 15,2 milj. eiro, turklāt, tā kā ar produktiem saistīto subsīdiju apmērs bija mazāks, lielāka nozīme 2017. gadā bija ar produktu ražošanu nesaistītajām subsīdijām, galvenokārt platību maksājumiem. Uzlabojoties situācijai piena tirgū, atbalsta maksājumu struktūrā ir samazinājušies maksājumi piena ražotājiem, bet papildus tika izmaksātas kompensācijas par plūdus cietušajām platībām, un tas palielināja neproduktu atbalsta summu, jo šie maksājumi nav sadalīti pa produktu veidiem. Tādējādi kopumā cenu un subsīdiju izmaiņu dēļ kopā ienākumi ir palielinājušies par 118,3 milj. eiro (26,5 %), bet kopējais ienākumu kāpums no lauksaimnieciskās darbības ir 93,2 milj. eiro jeb par 20,8% lielāks. Jāpiebilst, ka šajā aprēķinā ietilpst tās subsīdijas, kas attiecas uz 2017. gadu, taču var tikt izmaksātas arī vēlāk, tāpēc dati par to apmēru ir orientējoši un vēlāk tiks precizēti.

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

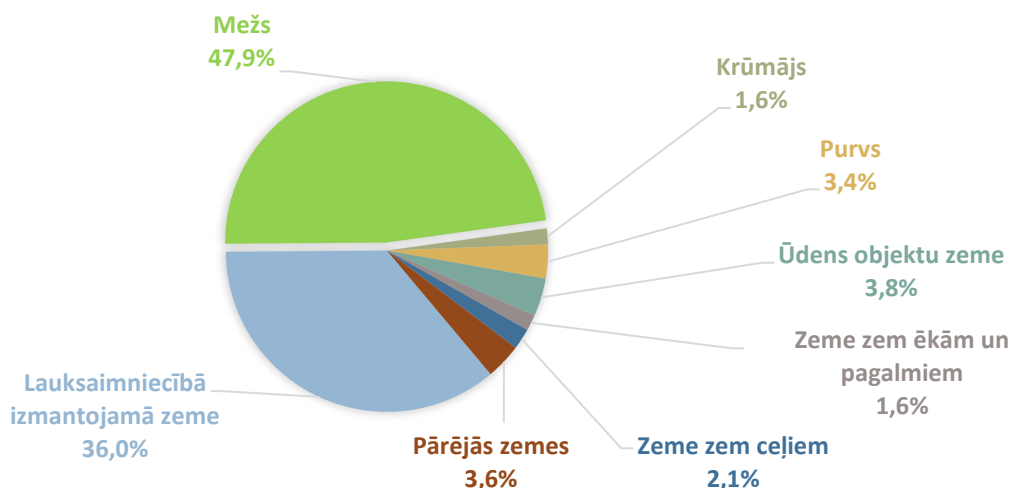
Saskaņā ar *EUROSTAT* datiem (LEK 2. novērtējums), arī vairumā citu ES valstu, tāpat kā Latvijā, 2017. gadā ir konstatēts nozīmīgs lauksaimnieku ienākumu pieaugums. Vidēji ES lauksaimnieku reālo ienākumu (indicators A) kāpums ir par 8,6%. Latvijā atbilstoši gada sākumā iesniegtajam novērtējumam reālo ienākumu kāpums ir par 18%. Tātad tas ir straujāks nekā vidēji ES, lai gan dažās valstīs, īpaši Dānijā (par 62%) un Igaunijā (par 55%), tas bijis vēl straujāks. Lauksaimnieku reālie ienākumi par vairāk nekā 20% palielinājušies arī Īrijā, Luksemburgā, Vācijā, Nīderlandē un Lietuvā. Te jāpiebilst, ka Dānijā un Igaunijā ļoti straujš ienākumu kritums tika konstatēts 2016. gadā, tāpēc straujais kāpums 2017. gadā lielākoties ir saistīts ar ikgadējām svārstībām. Tomēr astoņās ES valstīs, tostarp Somijā (par 1,3%) un Polijā (par 1,8%), 2017. gadā vidējie ienākumi ir samazinājušies.

Atbilstoši *EUROSTAT* datiem Latvijā laikā no 2010. līdz 2016. gadam lauksaimniecības ienākumu pieaugums uz nodarbināto ir 42% – septītais lielākais ES. Vairākās jaunajās dalībvalstīs minētais palielinājums gan ir ievērojami būtiskāks, īpaši Bulgārijā – par 105% un Slovākijā – par 82%. Straujāks kāpums kā Latvijā ir arī Ungārijā, Īrijā, Čehijā un Lietuvā. Turpretī Igaunijā ienākumu līmenis saglabājis 2010. gada līmeni, bet vairākās valstīs (Somijā, Maltā, Beļģijā, Grieķijā, Slovēnijā) tas samazinājies. Visā ES-28 ienākumi šajā laikā palielinājušies par 19,5%.

1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana

Valsts zemes dienesta dati

Valsts zemes dienests (turpmāk – VZD) apkopo statistikas datus par zemes vienībām atbilstoši nekustamā īpašuma lietošanas mērķim. Atbilstoši šiem datiem 2017. gadā lauksaimniecībā izmantojamā zeme (turpmāk – LIZ) Latvijā no visiem zemes lietojuma veidiem veido 36,0 % jeb 2,32 milj. ha (2016. gadā – 2,33 milj. ha) (sk. 1.7. att.).

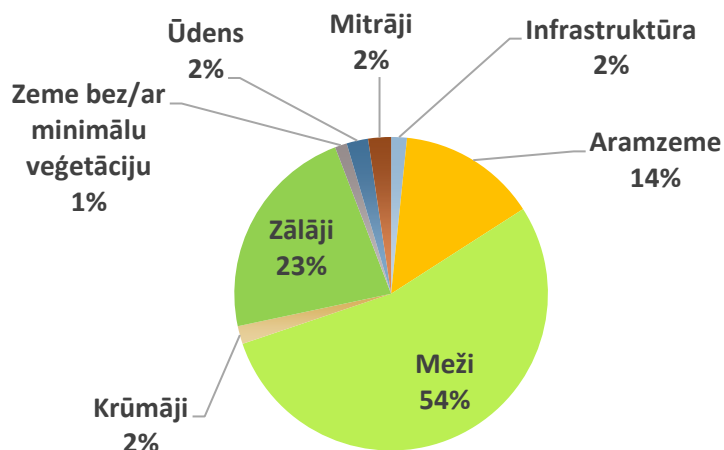
1.7. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem 2017. gadā

Avots: VZD

LUCAS (Zemes izmantošanas un zemes pārklājuma statistiskais apsekojums)

Lai ES līmenī noteiktu izmaiņas zemes lietošanā, *EUROSTAT* ik pēc trim gadiem veic LUCAS apsekojumu, kura mērķis ir iegūt kvalitatīvus datus par zemes izmantošanu, pārklājumu un izmaiņām, augkopības kultūru sējumu platību prognozes, kā arī vidi raksturojošu informāciju par ES dalībvalstīm kopumā. Šobrīd *EUROSTAT* datubāzē ir pieejama informācija par pēdējo apsekojumu par 2015. gadu. Nākamais LUCAS apsekojums plānots par 2018. gadu, un tā rezultāti būs pieejami 2019. gadā. Kopš 2012. gada LUCAS apsekojumā piedalās visas ES dalībvalstis.³

2015. gadā Latvijas teritorijas lielāko daļu aizņēma meži – 54%, zālāji – 23% un aramzeme – 14% (sk. 1.8. att.). Pārējos 9% veido zeme ar minimālu veģetāciju vai bez tās, ūdens, mitrāji un infrastruktūra.

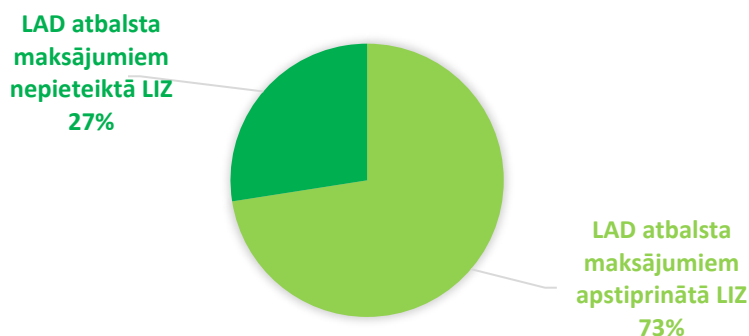
1.8. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem LUCAS apsekojuma laikā 2015. gadā

Avots: Eurostat

Atbalsta maksājumi

Atbilstoši Lauku atbalsta dienesta (turpmāk – LAD) informācijai atbalsta maksājumiem apstiprinātās LIZ platības 2017. gadā aizņēma 1,68 milj. ha (2016. gadā bija 1,69 milj. ha).

Secināms, ka atbalsta maksājumiem nepieteiktā LIZ 2017. gadā veidoja 0,65 milj. ha, bet 2016. gadā – 0,64 milj. ha (sk. 1.9. att.). Vienlaikus atzinīgi vērtējams fakts, ka zemes īpašnieki un tiesiskie valdītāji ir aktualizējuši zemes lietošanas veidus valsts informācijas sistēmās atbilstoši esošajai situācijai, tā veicinot lielāku skaitlisko statistisko datu ticamību valstī.

1.9. attēls. Lauksaimniecības zemes izmantošana 2017. gadā

Avots: LAD un ZM⁴

³Land cover/use statistics (LUCAS)Overview <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas>

⁴Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis – nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

Ar 2017. gada LIZ apsekošanas rezultātu pa novadiem var iepazīties LAD tīmekļvietnē http://www.lad.gov.lv/files/zva_17_gat_tabula.pdf, ar informāciju par 2017. gadā neapstrādātajām konkrētajām LIZ vienībām vai zemes vienību daļām – <http://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/noderigi/lauksaimnieciba-izmantojamas-zemes-apsekosana-1/>.

2. Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1. Kopsavilkums

Augkopība

2017. gads augkopjiem bija ļoti smags, sevišķi rudens ražas novākšanas un ziemāju sējas periodā, kaut arī laikapstākļi pavasarī bija piemēroti lielas ražas ieguvei, īpaši graudkopībā. Aktīvajā augu augšanas periodā – aprīlī, maijā un jūnijā – vidējā gaisa temperatūra bija pat 0,6–1,7° zem mēneša normas. Tādi laikapstākļi veicināja spēcīgu sakņu sistēmas attīstību un mēslojuma pilnvērtīgu izmantošanu, bet vienlaikus arī kavēja ražas nobriešanu, tāpēc graudaugi pilngatavību sasniedza 2–3 nedēļas vēlāk nekā parasti. Vidzemē un Latgalē ziemāju novākšana tika sākta tikai augusta vidū. Reizē ar ražas novākšanas laiku sākās arī stipras lietavas, kas izraisīja plūdus gandrīz visā Latvijas teritorijā, sākumā visvairāk cieta Latgale un daļa Vidzemes, vēlāk arī Kurzeme. Augustā sākušās lietavas ar nelieliem starplaikiem turpinājās gandrīz visu rudeni. LVĢMC apkopotā informācija liecina, ka vidējā gaisa temperatūra 2017. gada aprīlī, maijā un jūnijā bija zemāka nekā parasti: aprīlī – par 1,6 grādiem, maijā – par 0,7, bet jūnijā – par 0,6 grādiem zemāka nekā mēneša norma. Maija sākumā dažviet pat snīga, piemēram, Kurzemes ziemeļos bija izveidojusies piecus centimetrus bieza sniega sega.

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) datiem, 2017. gadā ir iegūta otra lielākā vidējā graudu ražība – 38,3 cnt/ha. Rudens perioda ilgstošās lietavas neļāva novākt kvalitatīvu graudu ražu un diemžēl aptuveni 70 tūkst. ha jeb 10 % apsēto platību netika novāktas vispār.

Graudkopība ir viena no būtiskākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā – tā nodrošina iedzīvotājus gan ar pārtiku, gan spēcīgu lopkopības nozarē. Bez graudiem pilnvērtīgi nevar pastāvēt gandrīz neviena lopkopības nozare. Pēdējā laikā graudkopības produkciju arvien biežāk sāk izmantot arī citās nozarēs, piemēram, enerģētikā.

2017. gada pavasara sala bojājumi skāra visus Latvijas augļu un ogu dārzus, smagi ciešot augļkokiem un ogulājiem. 2017. gadā, tāpat kā iepriekšējos divos gados, atkal bija vērojams augļu koku un ogulāju kopējās platības pieaugums. Augļu koku un ogulāju platības 2017. gadā kopumā palielinājās par 3,2%, visvairāk bumbierēm un smiltsērķšķiem, bet samazinājās ābeļu, plūmju un aveņu stādījumu platība.

2017. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jāņogas. Ābeļu platība 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās par 5,0%, bet jāņogu un upeņu platība palielinājās par 16,7%. Pēdējos trīs gadus lielākas kļūst arī smiltsērķšķu (18,6%), krūmmelleņu (15,1%) un krūmcidoniju aizņemtās platības (18,5%).

Salīdzinājumā ar 2016. gadu augļu koku un ogulāju kopraža un ražība 2017. gadā visiem kultūraugiem bija ievērojami mazāka. Tas izskaidrojams ar maijā novērotajām salnām, pat salu, kurā apsala daudzu augļu koku un ogulāju ziedpumpuri. Salnas bija arī jūnijā, kaitējot maija salnas pārdzīvojušajiem augļu aizmetņiem.

2017. gada nelabvēlīgo laikapstākļu ietekme bija jūtama visu augu veģetācijas laiku, īpaši smagi apstākļi bija rudenī, kad tiek novākti kāposti, burkāni un sīpoli. Lietavu dēļ ne vien bija ļoti apgrūtināta ražas novākšana, bet arī cieta tās kvalitāte. Daļa no izaudzētās ražas jau sāka bojāties (pūt) uz lauka. Mitruma dēļ liela daļa dārzeņu vispār netika novākta.

Atklāta lauka dārzeņu kopējā sējumu platība 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās par 1,4%, bet segto dārzeņu platība – par 20,0%. Tā kā 2017. gadā dārzeņu audzēšanai un novākšanai bija nelabvēlīga sezona, samazinājās gan dārzeņu kopraža, gan ražība. Tādējādi Latvijas dārzeņu (gan atklāta lauka, gan segto platību dārzeņu) kopraža 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās aptuveni par 20,0%. Kā jau ierasts, dārzeņu audzēšanā dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas

reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, pārsvarā – lielu pilsētu tuvums. Vērtējot ražību pa reģioniem, 2017. gadā lielākā dārzenų ražība novērota Vidzemes reģionā.

Kartupeļu stādījumu platība pēdējo septiņu gadu laikā ir samazinājusies. 2011. gadā kartupeļi aizņēma 29,7 tūkst. ha, bet 2017. gadā – tikai 22,7 tūkst. ha, kas ir par 23,6% mazāk nekā 2011. gadā. 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu kartupeļu stādījumu platība ir samazinājusies par 2,6%. Tam ir vairāki iemesli: viens ir tāds, ka ir mainījušās ēšanas tradīcijas; otrs ir tas, ka kartupeļi ir resursu ietilpīga kultūra, tās audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš.

Latvijā darbojas tikai divi lieli kartupeļu pārstrādātāji – SIA „Aloja Starkelsen”, kas ražo kartupeļu cieti, un AS „Latfood”, kas ražo kartupeļu čipsus. Esošie pārstrādes uzņēmumi ir izveidojuši savu saimniecību tīklu, kurā tiek audzētas to ražošanas procesam nepieciešamās kartupeļu šķirnes. Šie uzņēmumi iespēju robežās nodrošina arī konkrētā produkta ražošanai piemēroto šķirņu kartupeļu sēklkopību.

Salīdzinājumā ar 2016. gadu rapšu sējplatība 2017. gadā palielinājās par 16,1%. Rapša vidējā ražība no hektāra saglabājās tādi pati kā 2016. gadā – 27,8 cnt/ha. Platības pieauguma dēļ rapšu kopraža 2017. gadā ir palielinājusies līdz 326,2 tūkst. tonnām, kas ir par 16% vairāk nekā 2016. gadā. Ziemas rapša kopraža veidoja 84,5% no visu rapšu kopražas.

Lai gan Eiropā šķiedras linu sējumu platības palielinās, Latvijā ar šķiedras linu audzēšanu gandrīz vairs neviens nenodarbojas, tos tikpat kā neaudzē jau 3–4 gadus. Pēdējos četros gados (2014.–2017.) novāktās šķiedras linu platības ir robežās no 38 līdz 60 ha. Tas ir izskaidrojams ar to, ka kultūra ir ļoti prasīga, darbietilpīga un linu novākšanai ir nepieciešama specifiska novākšanas tehnika, turklāt linu ražību būtiski ietekmē meteoroloģiskie apstākļi. Arī linu novākšanas tehnika lielākoties ir gan fiziski, gan morāli novecojusi.

Elļas linu platības Latvijā nav lielas, tomēr, ņemot vērā industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem. Novāktā elļas linu platība 2017. gadā bija 302 ha apjomā un ir palielinājusies vairāk nekā divas reizes salīdzinājumā ar 2016. gadu. Lai sāktos pārmaiņas un strauja linkopības, īpaši garšķiedras linu nozares, attīstība, ir nepieciešama audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā.

Pēdējos divus gadus attīstība ir vērojama kaņepju audzēšanas nozarē. Kaņepju platība Latvijā 2017. gadā, pēc CSP datiem, sasniedza 1022 ha. Salīdzinājumā ar 2016. gadu kaņepju aizņemtā platība ir palielinājusies vairāk nekā divas reizes, bet salīdzinot ar 2015. gadu – pat astoņas reizes. Kaņepju biznesā iesaistās arvien jauni investori, kas attīsta kaņepju šķiedras un riekstiņu pārstrādi. Tas liecina par to, ka Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana. Uzņēmējiem ir pastiprināta interese jaunu no kaņepēm ražotu produktu izstrādē. Par kaņepju nozares pozitīvu attīstību liecina arī arvien lielākais pieprasījums pasaulē pēc dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās.

Lopkopība

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu svaigpiena iepirkuma cena Latvijā saglabājās augstā līmenī, ar nelielām svārstībām. Tomēr pats gads nozarei joprojām bija pietiekami smags, jo tā turpināja atgūties no iepriekšējo gadu piena cenu krīzes. Kopumā šajā gadā Latvijā samazinājās gan piena govju ganāmpulku, gan slaucamo govju skaits, tomēr govju produktivitātes kāpuma dēļ kopējais saražotais piena apjoms turpina palielināties.

Latvijas lauksaimniecības tirgū ievērojamu vietu ieņem cūkkopības nozare, nodrošinot lielāko saražotās gaļas produkcijas daļu valstī.

Kopš 2014. gada vasaras situāciju cūkkopības nozarē Latvijā negatīvi ietekmē Āfrikas cūku mēra izplatība, un epidēmija aizvien turpina izplatīties, kaut arī tiek īstenoti dažādi drošības pasākumi. Arī 2017. gadā tika likvidētas vēl vairākas cūku audzēšanas saimniecības. Izvērtējot nozares attīstības

tendences, pēc LDC datiem, 2017. gadā cūku audzēšanas saimniecību un cūku skaita izmaiņās kopumā ir vērojama negatīva tendence, jo kopējais cūku saimniecību skaits ir samazinājies par 18,2%, bet kopējais cūku saimniecību skaits valstī – par 3,0% (sk. 2.5. att.).

Āfrikas cūku mēra izplatības dēļ Latvijā ir ieviesti ierobežojumi gan cūku, gan cūkgaļas tirdzniecībai, bet arī neprognozējamās cūkgaļas cenu svārstības, ko nosaka Eiropas tirgus tendences un globālais produkcijas pieprasījums. Lai gan nozari jau vairākus gadus ietekmē neprognozējami nelabvēlīgie faktori, kas rada tiešus zaudējumus Latvijas cūkaudzētājiem, tā tomēr spēj noturēties un turpina strādāt.

Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana. Liellopu gaļas ražošana Latvijā pakāpeniski attīstās. Efektīva saimniekošana ir iespējama lielajās saimniecībās, tāpēc tajās vērojams gaļas liellopu skaita pieaugums. Gaļas liellopu skaits palielinās, un uzlabojas to produktivitātes rādītāji. Tā ir nozare, kas piemērota bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanai.

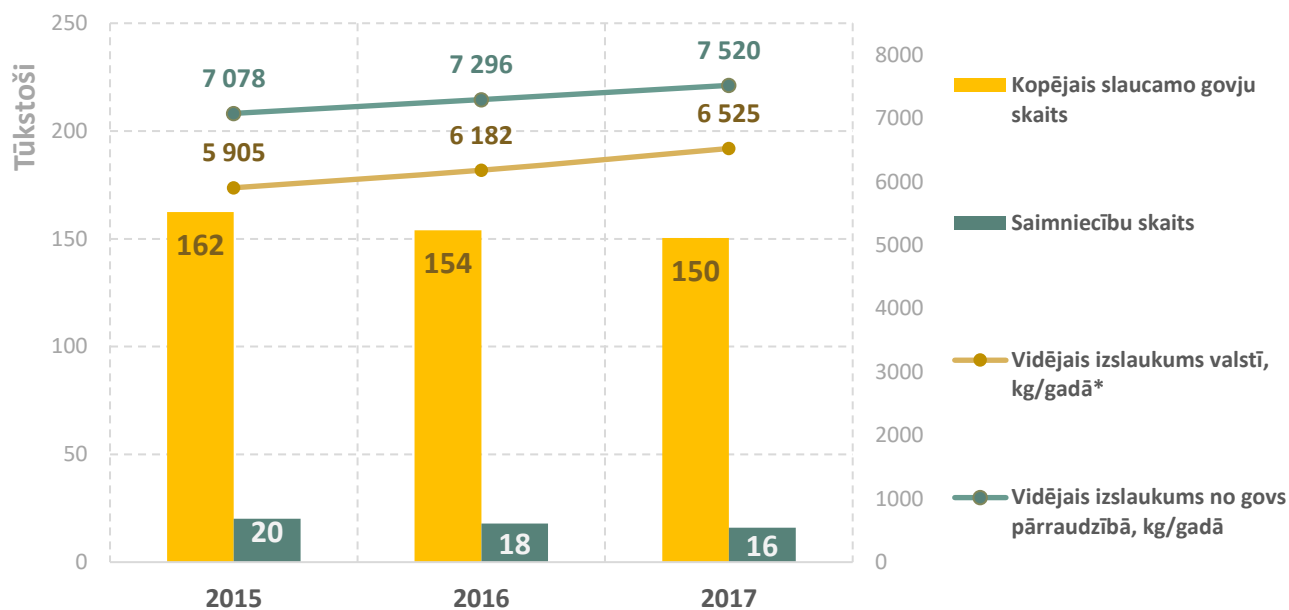
Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitū audzēšanas un pārstrādes nozari. Aitkopības nozare Latvijā attīstās – to apliecina kopējā reģistrēto aitū skaita palielināšanās. Ar mērķtiecīgu ciltssdarbu ir izdevies palielināt aitū māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību, tāpēc ciltssdarba jomā ir jāturpina iesāktais, lai aitū audzētājus nodrošinātu ar augstvērtīgu vaislas materiālu.

2017. gads kazkopības nozarei nesis jaunas iespējas. Līdz šim ar kazas siera pārstrādi nenodarbojās neviens pārstrādes uzņēmums un kazkopības saimniecībām pašām bija jāspēj pārstrādāt un pārdot savu saražoto produkciju. 2017. gadā piena pārstrādes uzņēmums “Cesvaines piens” uzsāka puscieta siera ražošanu no kazas piena, un tas turpmāk varētu būt stimuls jaunus kazu ganāmpulku veidošanai.

Zirgkopība ir videi draudzīga nozare, kas veicina tradicionālā lauku dzīvesveida saglabāšanu, palīdz uzturēt sociālo vidi un infrastruktūru. Zirgi ir vieni no labākajiem teritoriju noganītājiem un dabiskās ainavas uzturētājiem. Savukārt zirgkopības nozarē piedāvātie pasākumi iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu. Zirgi galvenokārt tiek audzēti sportam un tirdzniecībai, bet izmantoti arī tūrismā, atpūtā, reitterapijā un robežsardzē. Zirgkopībā ik gadu ir vērojama tendence samazināties gan zirgu saimniecību, gan zirgu skaitam. Izvērtējot 2017. gada datus, secināms, ka kopējais zirgu skaits ir samazinājies par 5%, bet zirgu audzēšanas saimniecību skaits – par 10%.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

Pēc LDC datiem, 2017. gadā turpinājās gan saimniecību, gan slaucamo govju skaita samazināšanās: kopējais slaucamo govju saimniecību skaits 2017. gadā samazinājies par 10,6%, bet slaucamo govju skaits – par 2,4% (sk. 2.1.att.). 2017. gadā (pēc stāvokļa 31.12.2017.) dzīvnieku reģistrā bija reģistrēta 150 355 slaucamā govs. Vidējais izslaukums no govs valstī 2017. gadā palielinājās par 5,5% un salīdzinājumā ar 2016. gadu sasniedza 6525 kg.

2.1. attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2015.–2017.gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC, *CSP

Pārsvarā 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu govju skaits ir samazinājies gandrīz visās saimniecību grupās. Vienīgā saimniecību grupa, kurā govju skaits ir ievērojami palielinājies, ir lielās saimniecības ar vismaz 300 govīm: šajā grupā govju skaits ir palielinājies par 2153 govīm un kopā veido 18,7% no kopējā govju skaita (sk. 2.1. tab.). 50% slaucamo govju tiek turētas saimniecībās ar nelielu govju skatu – līdz 49 govīm saimniecībā. 2017. gadā katrā saimniecībā vidēji bija 9,4 govīs ganāmpulkā.

2.1. tabula

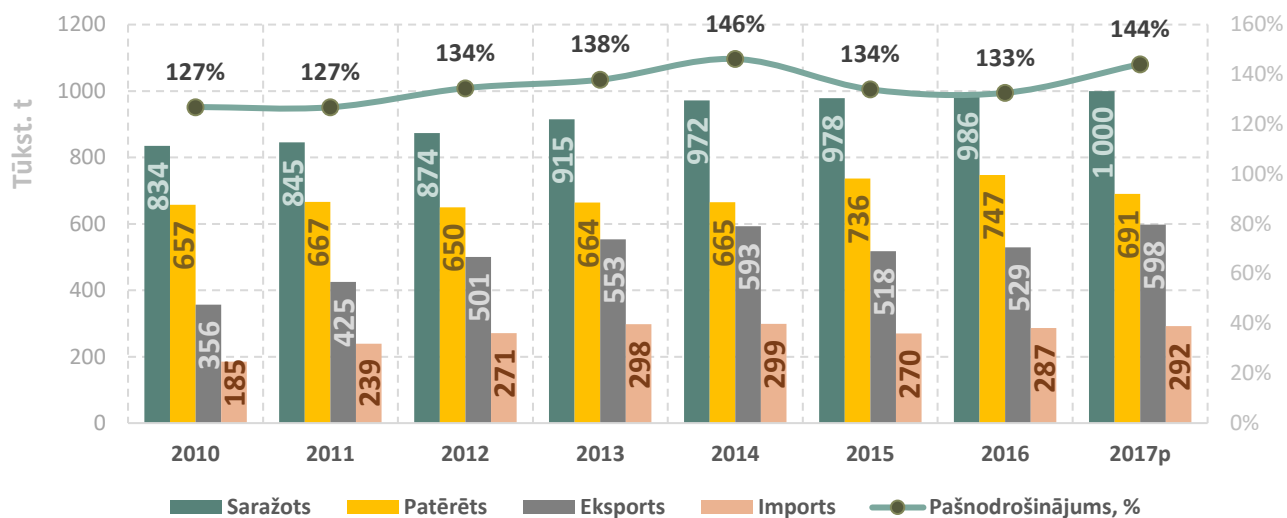
Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita (LDC dati 31.12.*)

Gads	2015.				2016.				2017.			
Slaucamo govju skaits saimniecībā	Saimniecības ar atbilstošo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar atbilstošo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar atbilstošo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā	
Rādītājs/grupējums	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1	9 200	45,8	9 200	5,7	8 028	44,8	8 028	5,2	6 913	43,2	6 913	4,6
2	3 349	16,7	6 698	4,1	2 889	16,1	5 778	3,8	2 547	15,9	5 094	3,4
3–5	2 879	14,3	10 716	6,6	2 536	14,2	9 400	6,1	2 293	14,3	8 567	5,7
6–9	1 715	8,5	12 473	7,7	1 641	9,2	11 897	7,7	1 555	9,7	11 306	7,5
10–19	1 457	7,3	19 635	12,1	1 435	8,0	19 312	12,5	1 360	8,5	18 269	12,2
20–29	525	2,6	12 472	7,7	453	2,5	10 858	7,1	427	2,7	10 263	6,8
30–49	419	2,1	15 904	9,8	397	2,2	15 052	9,8	383	2,4	14 531	9,7
50–99	316	1,6	21 364	13,2	307	1,7	20 748	13,5	307	1,9	20 818	13,9
100–199	130	0,6	17 606	10,8	125	0,7	17 008	11,0	120	0,8	16 436	10,9
200–299	36	0,2	8 704	5,4	40	0,2	9 862	6,4	41	0,3	9 947	6,6
> =300	52	0,3	27 642	17,0	49	0,3	25 984	16,9	50	0,3	28 137	18,7
Kopā:	20 078	100	162 414	100	17 900	100	153 927	100	15 996	100	150 281	100

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (sk. 2.2. att.), konstatējams, ka piena, tostarp kazu piena, ražošana 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu ir kāpusi par 1,4%, bet patēriņš samazinājies par 7,6%. Eksporta apjoms ir palielinājies par 13,0%, bet imports – par 1,8%. Pašnodrošinājums ar pienu un piena produktiem 2016. gadā ir palielinājies par 12 procentpunktiem.

p – prognoze

2.2. attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa balance 2010.–2017. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas – Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība un Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības sastāvā 2017. gadā darbojās 25 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības piensaimniecības jomā. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2017. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 10 687 piena šķirnes dzīvniekus. Lineāri novērtētas 27 705 piena šķirnes govīs. Novērtētas 568 pārbaudes buļļu meitas. Veikta pāru atlase, izveidojot pārojumus 15 796 govīm. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība 2017. gadā Latvijas Lauksaimniecības universitātes mācību un pētījumu saimniecībā “Vecauce” sarīkoja pasākumu dzīvnieku darbspēju un ģenētiskās kvalitātes popularizēšanai, kā arī tika noorganizēti trīs semināri piena šķirņu govju pārraugiem. Izvērtēta ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas staciju vaislinieku kvalitāte un spermas krājumi. Organizācijas speciālisti snieguši ziņojumus ārvalstu konferencēs – Polijā Starptautiskajā Sarkanā govju šķirņu audzētāju valstu konferencē un Vācijā konferencē par izzūdošo šķirņu saglabāšanu.

Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācijas (turpmāk – Holšteinas asociācija) sastāvā 2017. gadā darbojās 16 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Holšteinas asociācija 2017. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 8 840 govju, no kurām 7192 govīs ir Holšteinas šķirnes. 2017. gadā Holšteinas asociācija Holšteinas šķirnes vaisliniekiem piešķīrusi 63 jaunus sertifikātus vaislas materiāla izmantošanai Latvijā un pagarinājusi 11 sertifikātus. Papildus pieci buļļi sertificēti izmantošanai dabīgajai lecīnāšanai vienā ganāmpulkā. 2017. gadā sertificēti divi Švices šķirnes vaislinieki, kā arī vienam Švices šķirnes vaisliniekam pagarināts izmantošanas sertifikāts. 2017. gadā pāru atlase veikta divos ganāmpulkos. Lineāri novērtētas 12 697 govīs. Organizēti divi semināri par ēdināšanu, piedaloties ārvalstu lektoriem. 2017. gadā septiņi Holšteinas asociācijas jaunieši apmeklēja Eiropas jauno piensaimnieku skolu Beļģijā.

Organizēts pieredzes apmaiņas brauciens uz govju izstādi Igaunijā. Papildinātas zināšanas par govju izstāžu tiesāšanu Eiropas Holšteinas šķirnes govju tiesnešu kvalifikācijas celšanas pasākumā. 2017. gada septembrī Holšteinas asociācija kļuva par Eiropas Holšteinfrižu konfederācijas biedru. Tāpat 2017. gadā Holšteinas asociācija turpināja strādāt pie Holšteinas šķirnes vaislas buļļu tiešsaistes kataloga izveides organizācijas tīmekļvietnē.

2017. gadā ir nedaudz palielinājies pārraudzībā esošo govju skaits, pārraudzībā kopumā esot 85% visu slaucamo govju, un tas ir ļoti labs rādītājs. Pārraudzībā esošo govju produktivitāte 2017. gadā

kāpusi diezgan strauji, un vidējais izslaukums no govju pārraudzībā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājies par 224 kg jeb 3% (sk. 2.2. tab.).

2.2. tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte 2015.–2017. gadā

Rādītāji	2015.	2016.	2017.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	131,4	128,1	128,2
Vidējais izslaukums no govju kg/gadā*	5 905	6 182	6 525
Vidējais izslaukums no govju pārraudzībā kg/gadā	7 078	7 296	7 520
Piena tauki govīm pārraudzībā %	4,16	4,16	4,15
Piena olbaltums govīm pārraudzībā %	3,34	3,35	3,37

Avots: LDC, *CSP

Latvijā turpina kristies sarkano šķirņu govju skaits (sk. 2.3. tab.), jo izslaukums no tām ir mazāks nekā no Holšteinas šķirnes govīm. Tiesa, jāņem vērā tas, ka Holšteinas šķirnes govju piens ir ar zemāku olbaltumvielu un tauku saturu nekā sarkano šķirņu govīm.

2.3. tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā 2015.–2017. gadā

Rādītājs	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govju, kg gadā			Piena olbaltums, %			Piena tauki, %		
Govju šķirne/gads	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.
Latvijas brūnā	34 616	30 867	26 675	6 329	6 453	6 518	3,34	3,36	3,37	4,35	4,36	4,34
Holšteinas melnraibā	44 004	44 057	44 457	7 865	8 029	8 240	3,22	3,24	3,25	3,96	3,99	3,97
Angleras	428	419	354	6 361	6 570	6 713	3,32	3,30	3,34	4,39	4,39	4,41
Dānijas sarkanā	2 469	2 398	2 337	6 622	6 702	6 740	3,38	3,40	3,41	4,39	4,42	4,42
Zviedrijas sarkanraibā	807	688	628	6 474	6 661	6 716	3,35	3,35	3,37	4,40	4,41	4,44
Holšteinas sarkanraibā	8 308	9 384	10 446	6 898	7 054	7 167	3,31	3,33	3,35	4,21	4,25	4,24
Latvijas zilā	401	366	314	5 134	5 269	5 346	3,34	3,35	3,35	4,25	4,26	4,28

Avots: LDC

2017. gadā trijos labākajos pārraudzības ganāmpulkos vidēji no govju izslaukts vairāk nekā 14 000 kg piena. Labākās sarkano šķirņu govju izslaukums pārsniedz 15 000 kg laktācijā, bet labākās Holšteinas melnraibās govju ražība pārsniedz 21 000 kg.

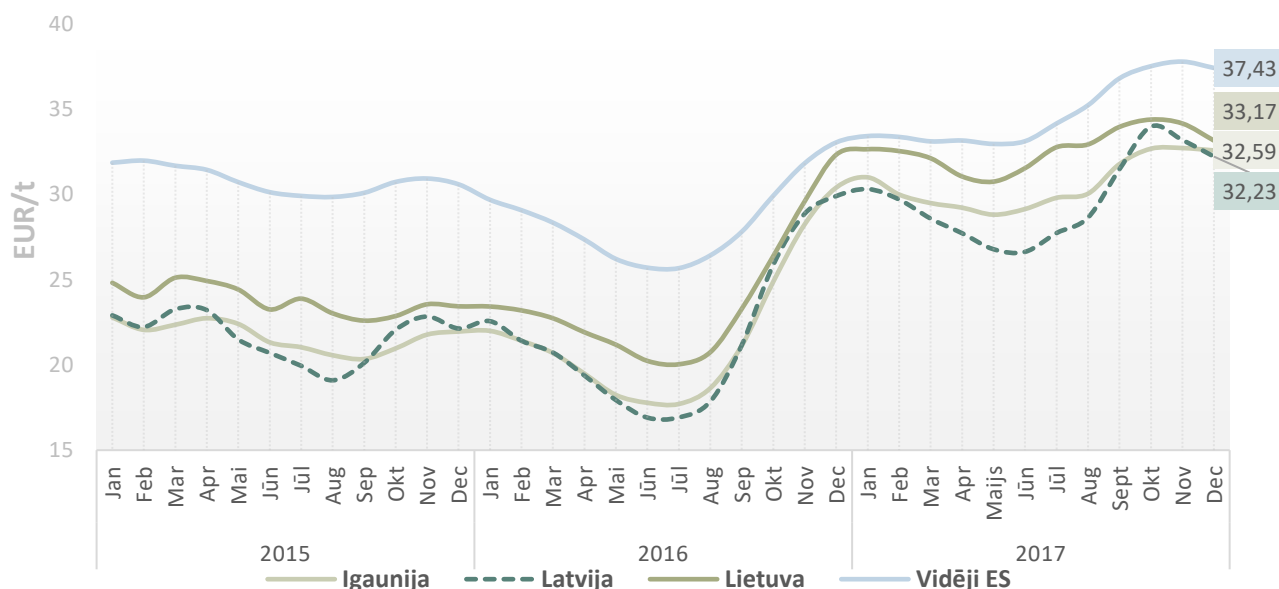
Cenas

Pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam piena iepirkuma cenas Latvijā un arī pārējās Eiropas Savienības dalībvalstīs kopumā ir pieaugušas, tomēr ar atšķirīgām tendencēm atsevišķos laikposmos (sk. 2.3. att.). Pārskata perioda pirmajā pusē līdz 2016. gada vidum piena iepirkuma cenas pazeminājās, joprojām izjūtot Krievijas importa embargo un tam sekojošo globālās piena pārprodukcijas izraisīto negatīvo ietekmi un arī importa apjomu samazinājums Ķīnā. Savukārt pārskata perioda otrajā pusē, sākot no 2016. gada vidus, vērojams būtisks piena iepirkuma cenu kāpums, jo īpaši 2016. gada otrajā pusgadā. Cenu pieaugumu ietekmēja ražošanas apjomu samazināšanās, pielāgojoties tirgus pieprasījuma līmenim, kā arī pieprasījuma atjaunošanās Āzijas tirgū, jo īpaši Ķīnā.

Savukārt turpmākajos mēnešos 2016. gadā vērojams būtisks piena iepirkuma cenas kāpums, ko izraisīja gan ražošanai nelabvēlīgi laikaapstākļi, piemēram, Austrālijā un Jaunzēlandē, kā arī pieprasījuma atjaunošanās no Ķīnas.

Nemot vērā iepriekš aprakstītos faktorus un tendences, pēc Eiropas Komisijas datiem, laikā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim piena iepirkuma cena Latvijā ir pieaugusi par 43%, kamēr laikā no 2015. gada janvāra līdz 2016. jūnijam cena pazeminājās par 22%, bet no 2016. gada jūlija līdz 2017. gada decembrim cenas kāpums sasniedza 84%. 2017. gadā no janvāra līdz decembrim piena iepirkuma cena Latvijā pieauga par 5%.

ES vidējā piena iepirkuma cena pārskata periodā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim pieauga par 17%, savukārt 2017. gadā no janvāra līdz decembrim – par 12%.

2.3. attēls. Piena un piena produktu iepirkuma cenas Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Pēc CSP datiem, vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2017. gadā bija 305,88 EUR/t jeb par 42% augstāka nekā 2015. gadā un par 43% augstāka nekā 2016. gadā.

Piena iepirkums 2017. gadā Latvijā sasniedza 813,5 tūkst. tonnu, kas bija par 0,7% vairāk nekā 2015. gadā, bet par 0,1% mazāk nekā 2016. gadā.

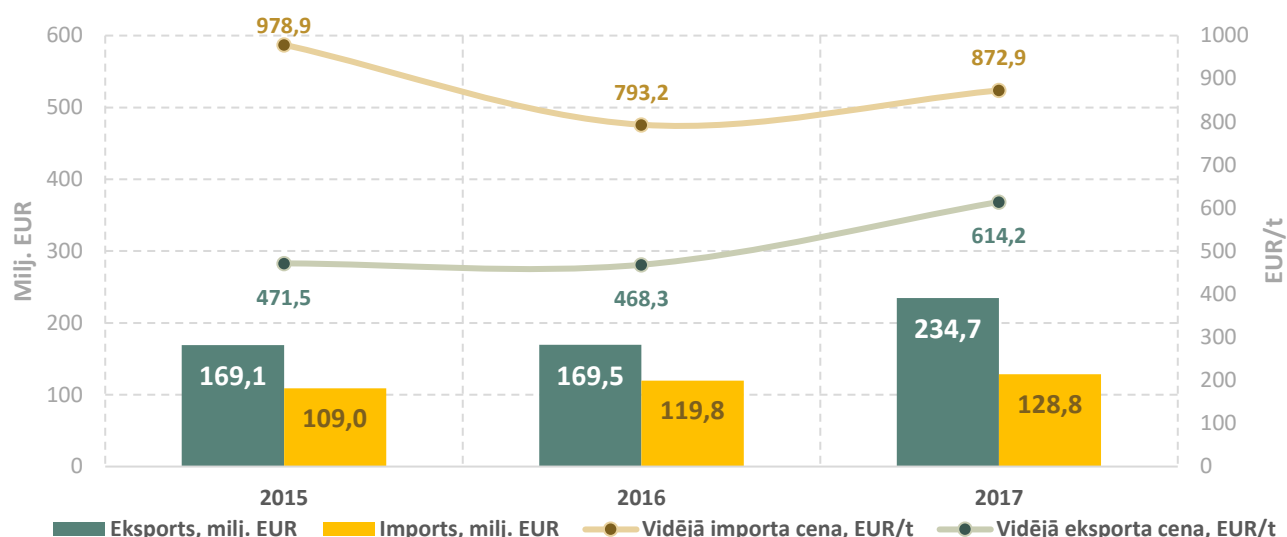
Ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējā tirdzniecībā ar piena produktiem laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam bija vērojams kāpums, ar izteiktu pieaugumu eksporta plūsmā 2017. gadā (sk. 2.4. att.).

Kopumā pārskata periodā piena un piena produktu eksporta vērtība pieauga par 39%, un līdzīgs kāpums 2017. gada eksporta vērtībai novērojams arī salīdzinājumā ar 2016. gadu, ņemot vērā minimālās izmaiņas pirmajos divos pārskata perioda gados.

Savukārt piena un piena produktu importa vērtība laikā no 2015. gada līdz 2017. gadam pieaugusi par 18%, bet pēdējo divu gadu laikā – par 7%.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās arī eksporta un importa vidējās cenās – eksporta vidējā cena pieauga par 31%, bet importa vidējā cena – par 10%. Pārskata periodā kopumā no 2015. gada līdz 2017. gadam eksporta vidējā cena ir pieaugusi par 30%, bet importa vidējā cena samazinājusies par 11%.

2.4. attēls. Piena un piena produktu eksports un imports Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

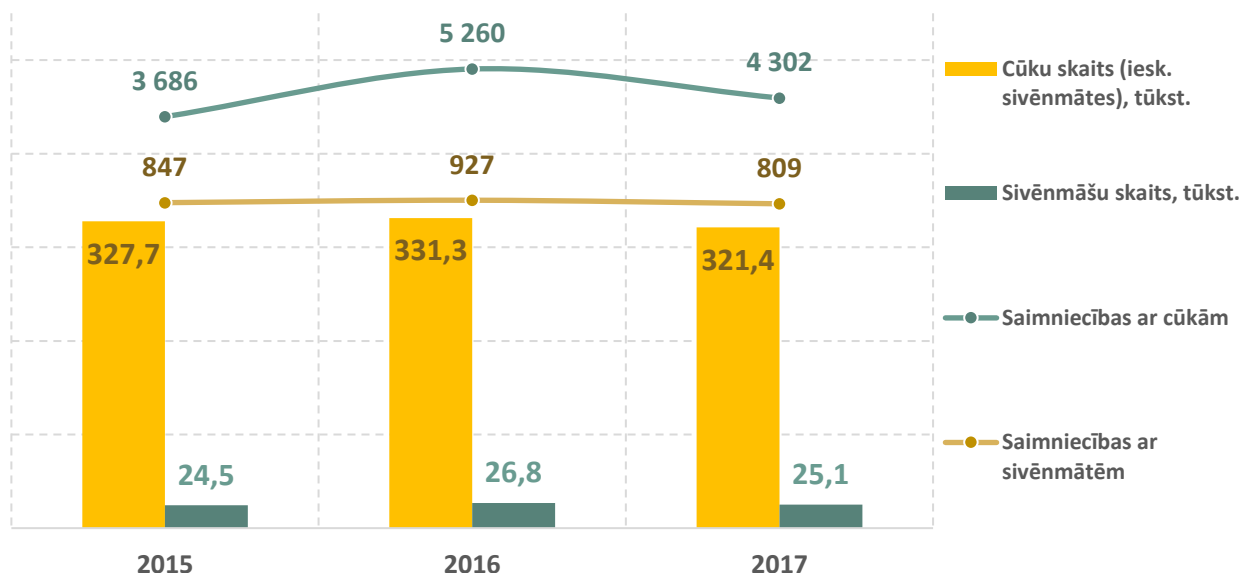
Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz ES dalībvalstīm (88% vērtības izteiksmē 2017. gadā, 84% 2016. gadā un 82% 2014. gadā). Savukārt piens un piena produkti vēl joprojām gandrīz pilnībā tiek importēti no ES dalībvalstīm (2017. gadā 99,90%, 2016. gadā 99,99%, 2015. gadā 99,98%).

Lielākais īpatsvars piena un piena produktu eksportā ir **pienam un krējumam**. 2017. gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 313,01 tūkst. tonnas un 118,6 milj. eiro vērtību jeb 51% no kopējās Latvijas piena un piena produktu eksporta vērtības. Piena un krējuma eksports no Latvijas pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam pieaudzis par 4% vērtības izteiksmē un par 65% apjoma izteiksmē. Tradicionāli otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir **sieri un biezpiens**, kuru eksporta apjoms bija 21,99 tūkst. tonnu un vērtība 74,3 milj. eiro 2017. gadā, veidojot 32% no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Siera un biezpiena eksportu no Latvijas pārskata periodā izdevies kāpināt par 51% vērtības izteiksmē un par 31% apjoma izteiksmē. Savukārt **piena pulveru un iebiezināta piena** eksports pārskata periodā ir samazinājies – vērtības izteiksmē par 31% un apjoma izteiksmē par 47%. **Sviesta** eksports pārskata periodā samazinājās par 12% vērtības izteiksmē un par 19% apjoma izteiksmē. **Sūkalu un sūkalu pulvera** eksports vērtības izteiksmē ir pieaudzis par 65%, bet apjoma izteiksmē – pat par 80%.

Piena un piena produktu nozares lielākā importa produktu grupa savukārt ir **sieri un biezpiens** ar 14,7 tūkst. tonnu lielu apjomu un 46,9 milj. eiro vērtību 2017. gadā, veidojot 36% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Siera un biezpiena imports Latvijā pārskata periodā pieauga par 1% vērtības izteiksmē, bet apjoma izteiksmē par 4% samazinājās. Savukārt pēc vērtības otras lielākās piena produktu importa grupas – **piena un krējuma** – imports 2017. gadā sasniedza 112,3 tūkst. tonnu apjomu un 42,1 milj. eiro vērtību, veidojot 33% no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Piena un krējuma imports Latvijā pārskata periodā vērtības izteiksmē palielinājies par 33%, bet apjoma izteiksmē – par 49%. **Sviesta** imports pārskata periodā pieaudzis par 62% apjoma izteiksmē un par 138% vērtības izteiksmē, 2017. gadā sasniedzot 14 milj. eiro vērtību. Vēl lielāks kāpums pārskata periodā bija vērojams **sūkalu un sūkalu pulvera** importā: apjomam samazinoties par 20%, vērtība ir pieaugusi par 225%.

2.3. Cūkgaļas ražošana

Salīdzinot 2017. gada cūkkopības nozares datus ar 2016. gada datiem, vērojams gan kopējā cūku skaita (par 3%), gan cūku saimniecību skaita (par 18%) samazinājums (sk. 2.5. att.).

2.5. attēls. Cūku un saimniecību kopējais skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

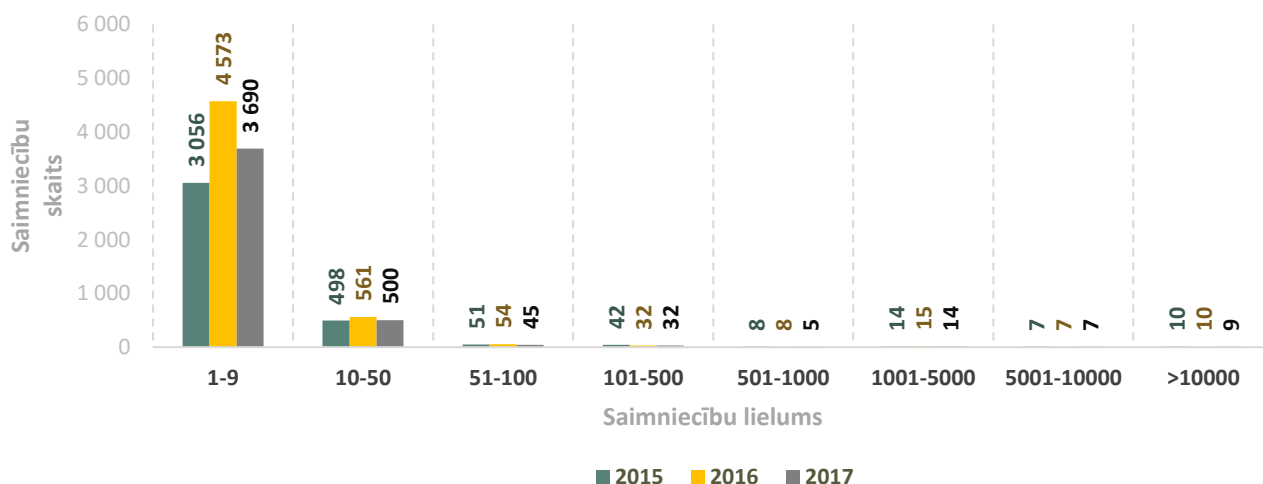
Avots: LDC

Izvērtējot 2017. gada datus par cūku audzēšanas saimniecību skaitu un to sadalījumu pēc audzējamo cūku skaita (sk. 2.6. un 2.7. att.), vērojama negatīva tendence, jo ir samazinājies gan cūku saimniecību, gan cūku skaits.

Analizējot 2017. gada datus pēc saimniecību skaita (sk. 2.6. att.) un salīdzinot tos ar 2016. gada datiem, secināms, ka cūku saimniecību skaits saimniecību grupās ar cūku skaitu no 101 līdz 500 un 5001 līdz 10 000 cūkām palicis nemainīgs, bet visās pārējās saimniecību grupās tas ir samazinājies. Cūku skaits par 1,7% palielinājies tikai saimniecību grupā ar 101 līdz 500 cūkām.

Vislielākais samazinājums gan saimniecību (par 37,5%), gan cūku (par 27,4%) skaitā ir vērojams saimniecību grupā ar 501 līdz 1000 cūkām, savukārt vismazākais samazinājums ir saimniecību grupā ar 1001 līdz 5000 cūkām – saimniecību samazinājums ir par 6%, bet cūku skaits samazinājies par 7%.

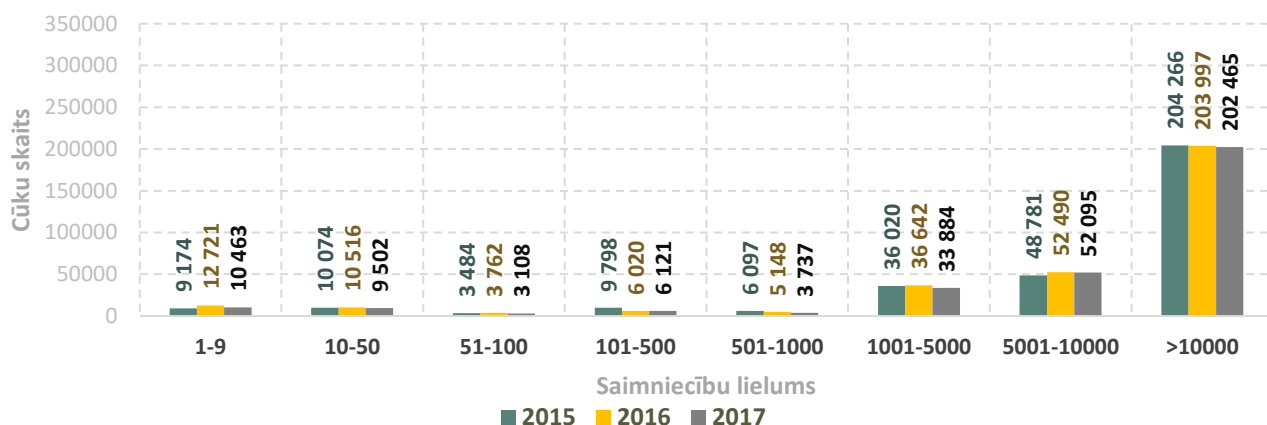
Saimniecību grupā ar 1 līdz 9 cūkām cūku skaits ir samazinājies par 17,8%, bet saimniecību skaits par 19,3%; līdzīgs samazinājums vērojams arī saimniecību grupā ar 51 līdz 100 cūkām, cūku skaitam tajās samazinoties par 17,4% un saimniecību skaitam – par 16,7%.

2.6. attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita pa grupām 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

2.7. attēls. Cūku skaits dažāda lieluma saimniecībās 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

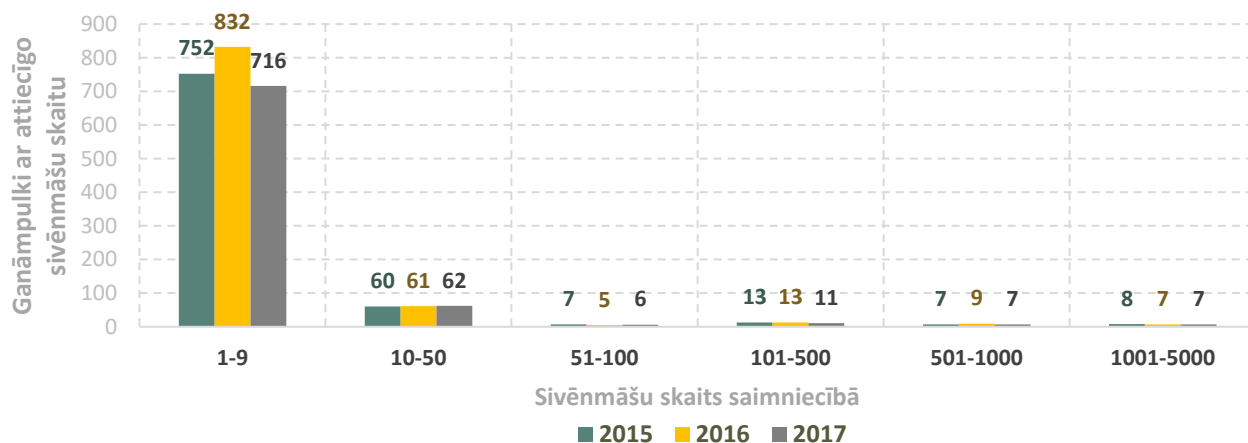
*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Analizējot 2017. gada datus par sivēnmāšu saimniecību grupām un salīdzinot tos ar 2016. gadu, pārsvarā ir vērojama sivēnmāšu saimniecību (par 12,7%) un sivēnmāšu (par 6,0%) skaita samazināšanās.

Sivēnmāšu saimniecību grupā ar 51 līdz 100 sivēnmātēm pašu saimniecību skaits ir vairojies par 20%, bet sivēnmāšu skaits – par 6%, toties saimniecību grupā ar 1001 līdz 5000 sivēnmātēm saimniecību skaits ir palicis nemainīgs, bet cūku skaits pieaudzis par 5%.

Vislielākais saimniecību un sivēnmāšu skaita samazinājums 2017. gadā ir vērojams saimniecību grupā ar 501 līdz 1000 sivēnmātēm, saimniecību skaitam samazinotie par 22% un sivēnmāšu skaitam – par 21%. Arī sivēnmāšu saimniecību grupās ar 1 līdz 9 un 101 līdz 500 sivēnmātēm saimniecību skaits ir samazinājies attiecīgi par 15% un sivēnmāšu skaits – par 16% (sk. 2.8. att.).

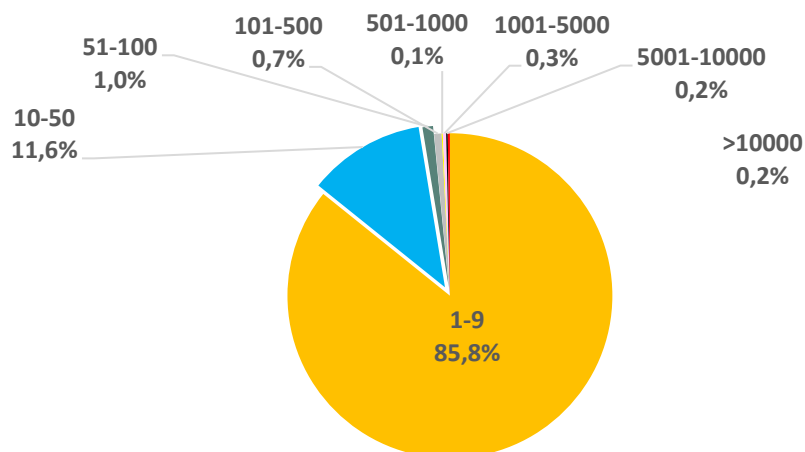

2.8. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita grupās 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem arī 2017. gadā cūkkopības nozarē būtiskas strukturālas izmaiņas saimniecību grupās nav notikušas. Joprojām lielāko saimniecību daļu veido mazās saimniecības ar 1 līdz 100 cūkām – 98,4%, bet lielās saimniecības ar vismaz 101 cūku – tikai 1,6% (sk. 2.9. att.).

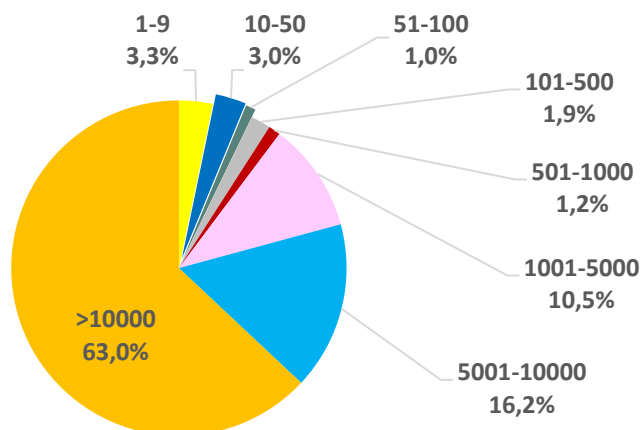

2.9. attēls. Saimniecību īpatsvars ar attiecīgo cūku skaitu 2017. gadā (LDC dati 31.12. *)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Lielākais cūku skaits (92,8%) tiek audzēts saimniecību grupā ar 101 un vairāk cūkām, bet mazajās saimniecībās ar 1 līdz 100 cūkām tiek audzēti tikai 7,2% cūku (sk. 2.10. att.).

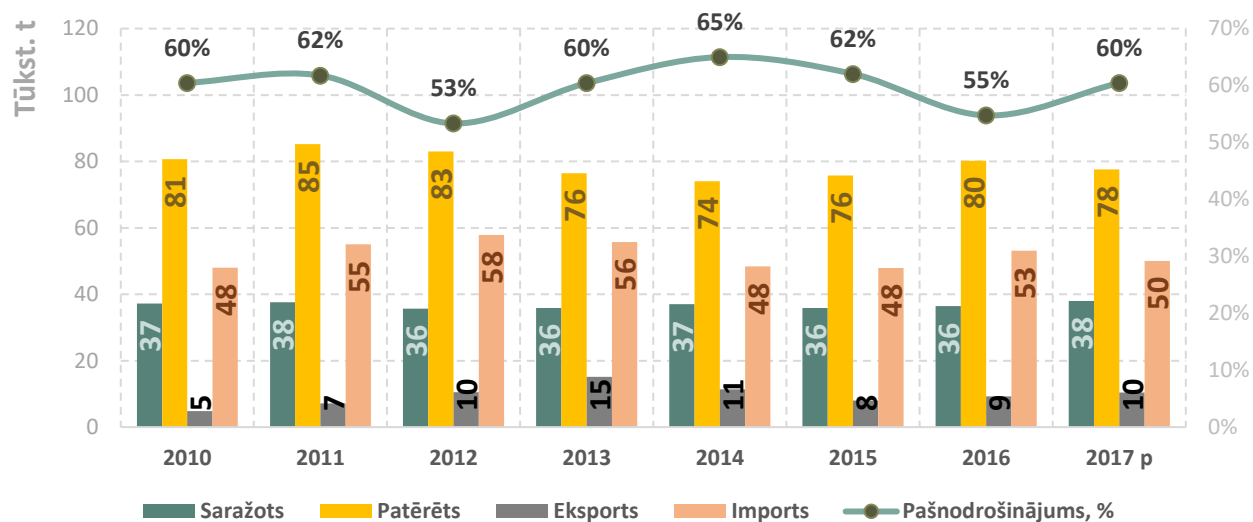

2.10. attēls. Cūku īpatsvars atbilstošā lieluma saimniecībās 2017. gadā (LDC dati 31.12. *)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu cūkgaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 4,4%, bet patēriņš samazinājies par 3,2%. Bija vērojams izteikts cūkgaļas eksporta palielinājums – par 12,1%, savukārt imports palielinājās par 6,9%. Pašnodrošinājums ar cūkgaļu un tās produktiem 2017. gadā palielinājās par 6 procentpunktiem (sk. 2.11. att.).

p – prognoze

2.11. attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2010.– 2017. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā ciltssdarba pasākumus cūkkopības nozarē koordinē divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas SIA „Cūku ciltssdarba centrs” un SIA „Agrosels” (turpmāk – organizācija). Organizācijām ir izveidojusies laba savstarpēja sadarbība, tās īsteno Latvijā audzēto cūku selekcijas programmu un sniedz ciltssdarba pakalpojumus šķirnes cūku audzētājiem. SIA „Cūku ciltssdarba centrs” īsteno arī Latvijas baltās cūku šķirnes saglabāšanas programmu.

Cūku selekcijas programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju, uzlabot cūku pamatpopulāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības un izaudzēt kvalitatīvu vaislas materiālu. Latvijā pārsvarā tiek audzētas Landrases, Jorkšīras, Pjetrenas, Djurokas un Lielā baltā cūku šķirnes. 2017. gadā šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu ir ieguvušas 11 cūku audzētāju saimniecības, bet pārraudzībā šajā gadā bija 70 saimniecības.

Pēc pārraudzības datiem, 2017. gadā Landrases cūkām ir laba reprodukcijas spēja, to auglība vidēji ir 13,3 sivēni metienā, un auglība ir vairojusies arī Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm (līdz 13,6 sivēniem metienā). Savukārt gadā vidēji no Jorkšīras šķirnes sivēnmātes tika iegūti 26 sivēni, bet no Landrases šķirnes sivēnmātes – 24,9 sivēni. 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu Landrases šķirnes sivēnmātēm vidēji piedzimis par 1,3, bet Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm – par 0,3 sivēniem vairāk.

Pēc 2017. gada jauncūku testa rezultātiem, Landrases šķirnes dzīvnieki 100 kg dzīvmasu sasniedz 162 dienu laikā un to speķa biezums ir 8,7 mm, bet liesās gaļas īpatsvars ķermenī – 61,9%, jauncūku dzīvmasas pieaugums testā ir 861 g diennaktī. Jorkšīras šķirnes jauncūkas 100 kg dzīvmasu sasniedz 161 dienas laikā, speķa biezums tām ir 8,9 mm, liesās gaļas īpatsvars kautķermeņos – 61,6%, dzīvmasas pieaugums testā ir 872 g diennaktī. Salīdzinājumā ar 2016. gadu jauncūkām abās šķirņu grupās 2017. gadā ir labāki rādītāji attiecībā uz vecumu, kurā tās sasniedz 100 kg dzīvmasu. 2017. gadā atšķirībā no iepriekšējā gada testētajām Landrases šķirnes jauncūkām palielinājies liesās gaļas īpatsvara pieaugums kautķermenī (par 1,0%), turpretī Jorkšīras šķirnes cūkām tas samazinājies par 0,3%. Salīdzinājumā ar 2016. gadu jauncūkām dzīvmasas pieaugums diennaktī testa laikā ir palielinājies abās šķirņu grupās (sk. 2.4. tab.).

Latvijā audzēto Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2016.–2017. gadā

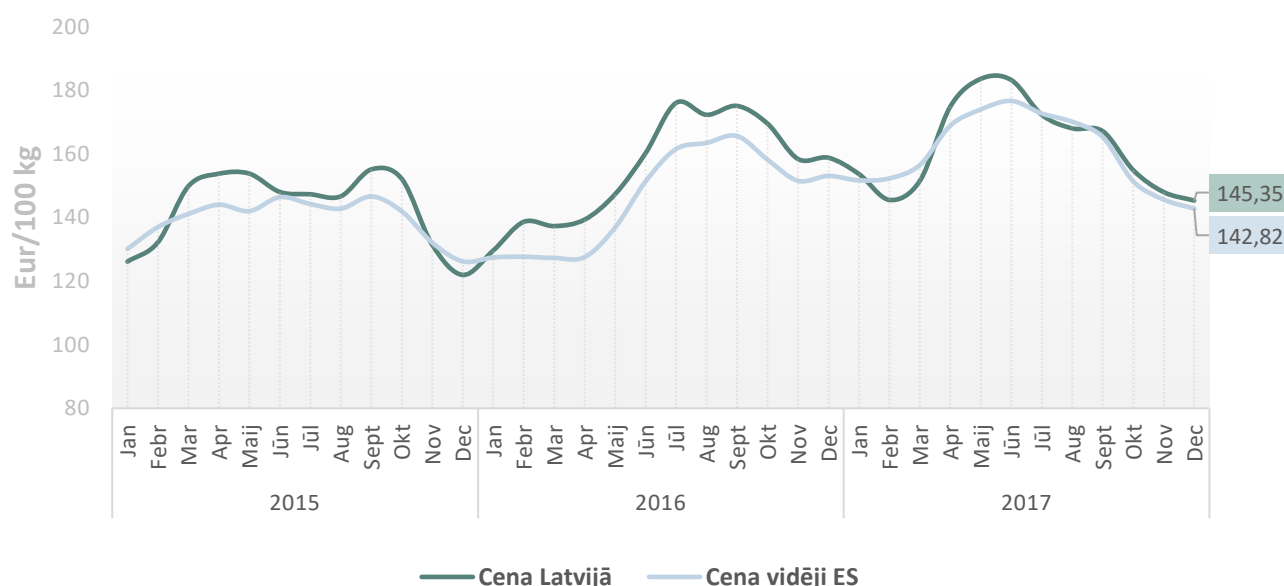
Cūku šķirne	Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā		Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes		Jauncūku vecums dienās, tām sasniedzot 100 kg		Jauncūku speķa biezums, mm		Jauncūku liesās gaļas iznākums,%		Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
Landrases	13,4	13,3	26	24,9	155	162	9,1	8,9	61,3	61,9	822	861
Jorkšīras	13,3	13,6	26,4	26	161	160	9,1	8,7	61,8	61,6	854	872

Avots: SIA „Cūku ciltsdarba centrs”

Latvijā audzēto cūku ciltsdarba programmā organizācijas ir izvirzījušas trīs galvenos uzdevumus – kāpināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju, uzlabot cūku ātraudzību un uzlabot kautķermeņu audu sastāvu. Izvērtējot 2017. gadā paveikto, ir redzams, ka jāturpina darbs pie reprodutīvo un cūku ātraudzības rādītāju uzlabošanas, savukārt uzdevums palielināt liesās gaļas īpatsvaru kautķermeņos ir sasniegts. Selekcijas darbs cūkkopībā ir nozīmīgs: izmantojot kvalitatīvākus vaislas dzīvniekus, tiek veicināta cūkkopības saimniecību efektivitāte un samazinātas ražošanas izmaksas.

Cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2015. līdz 2017. gadam kopumā bijusi viļņveidīga ar būtisku cenu kāpumu 2017. gada otrajā ceturksnī, jūnijā sasniedzot augstāko līmeni pēdējo četru gadu laikā, un ar būtisku cenu samazinājumu 2017. gada otrajā pusē. Cūkgaļas cenas mainībā vērojams cikliskums: kā ik gadu otrajā vai trešajā ceturksnī cena izteikti palielinās un pēc tam pakāpeniski samazinās. Lai gan 2017. gada otrajā pusē cenas būtiski samazinājās, iepirkuma cenas pārskata periodā palielinājās ne vien Latvijā (15,2%), bet arī visā ES (9,8%). Lai gan Latvijā cenas lielākoties saglabājās izteikti augstākas nekā vidēji ES, 2017. gada sākumā tās nokritās zemāk par vidējo cūkgaļas cenu ES, bet 2017. gada otrajā pusē iezīmējās līdzīga cenu tendence (sk. 2.12. att.).

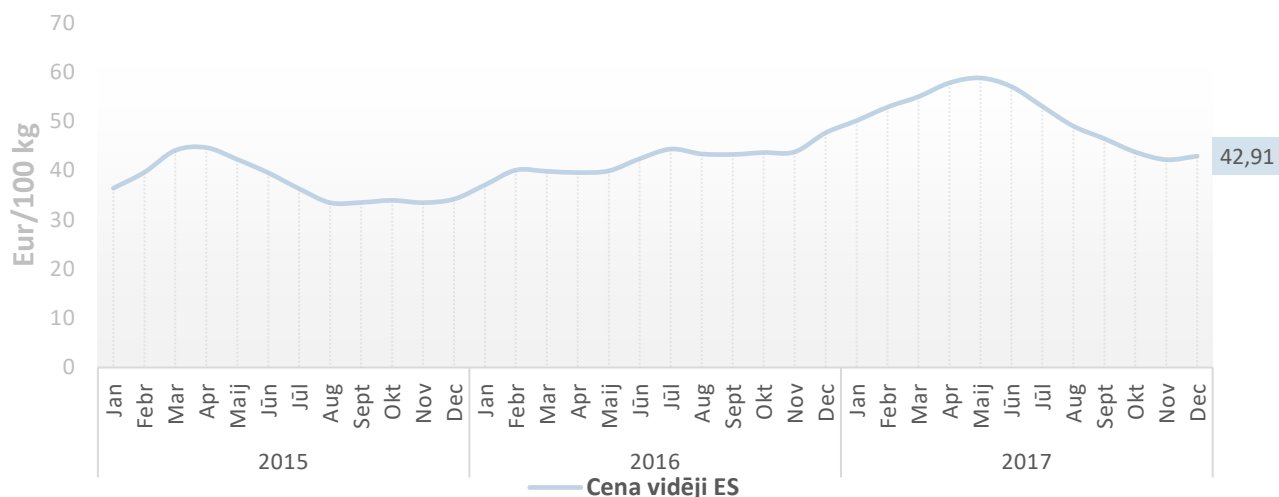
2.12. attēls. Cūkgaļas iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2015.–2017. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Cūkgaļas iepirkuma cenu negatīvās pārmaiņas 2015. gadā daļēji var skaidrot ar Krievijas embargo ietekmi uz cūkgaļas sektoru un nozares nepieciešamību pārorientēties uz jauniem tirgiem, bet 2016. gadā cenas salīdzinoši straujo kāpumu veicināja cūkgaļas pieprasījums ārējos tirgos (Āzijas reģionā, īpaši Ķīnā), pozitīvi ietekmējot ES tirgu kopumā. Savukārt 2017. gada sākumā bija problēmas ar cūkgaļas eksportu, tāpēc cena nokritās, taču situācija atrisinājās un pat parādījās deficīts, kas ļāva cenām ievērojami kāpt. Cenu samazināšanos 2017. gada otrajā pusē veicināja ražošanas un

piedāvājuma pieaugums, kā arī ES kopējā eksporta samazinājums uz Ķīnu. Uz cūkkopības nozari joprojām negatīvu ietekmi atstāj Āfrikas cūku mēra dēļ ieviestie dažādie tirdzniecības ierobežojumi.

Pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam dzīvu sivēnu cenas ES būtisku samazinājumu pieredzēja 2015. gada otrajā ceturksnī, kad Latvijā, Lietuvā un Polijā uzliesmoja Āfrikas cūku mēris. Ar 2015. gada otra pusi sivēnu cenas pakāpeniski sāka lēnu augšupeju, kas turpinājās līdz pat 2017. gada pirmajam pusgadam. Pozitīvu ietekmi uz cenu pieaugumu atstāja strauja cūkgaļas sektora attīstība un liels ārējais pieprasījums, tomēr 2017. gada otrais pusgads iezīmējās ar strauju cenu samazinājumu, jo ES eksporta apjoms saruka, bet ražošana turpināja palielināties (sk. 2.13. att.).

2.13. attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cenas ES 2015.–2017. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

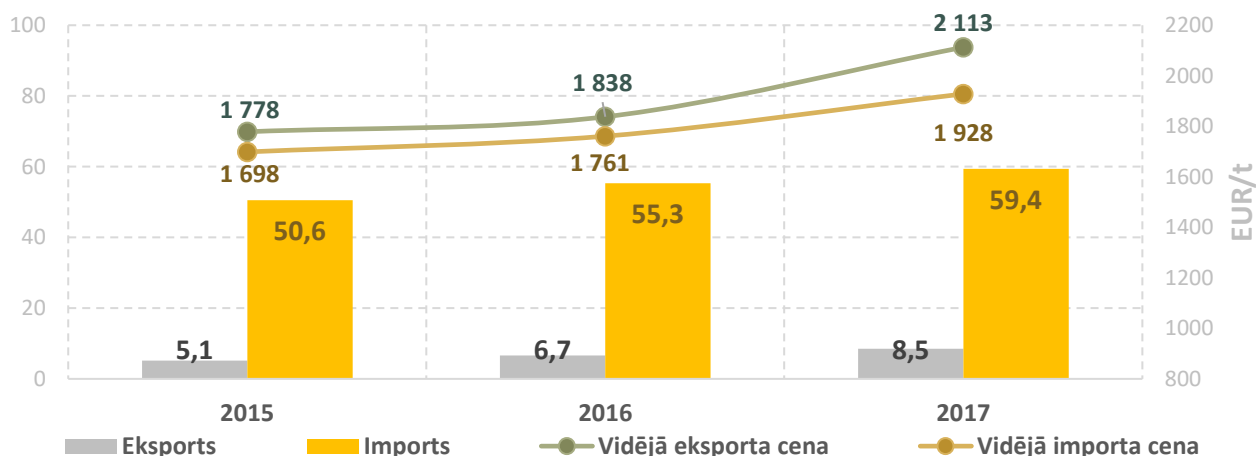
Kopumā dzīvu sivēnu cenas ES laikā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim pieauga par 17,8%. Savukārt 2017. gada laikā tās samazinājās par 14,4% – tas ir būtisks samazinājums un daļēji skaidrojams ar pieprasījuma samazināšanos un ražošanas pieaugumu.

Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja, eksportējot tikai nelielu gaļas daudzumu. Pēdējo divu gadu laikā cūkgaļas eksporta vērtība ir piedzīvojusi kāpumu, 2017. gadā sasniedzot 8,48 milj. eiro. Salīdzinājumā ar 2015. gadu eksporta vērtība pieaugusi par 65,3%, bet atšķirībā no 2016. gada tā palielinājās par 27,3%. Tas izskaidro arī vidējās cūkgaļas eksporta cenas kāpumu par 19% pārskata periodā.

Pārskata periodā būtiski – par 17,5% – ir kāpusi arī importa vērtība. Salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā tā ir pieaugusi par 7,3%. Arī importa cena pārskata periodā kopumā ir palielinājusies par 13,5%, bet pēdējo divu gadu laikā – par 9,5% (sk. 2.14. att.).

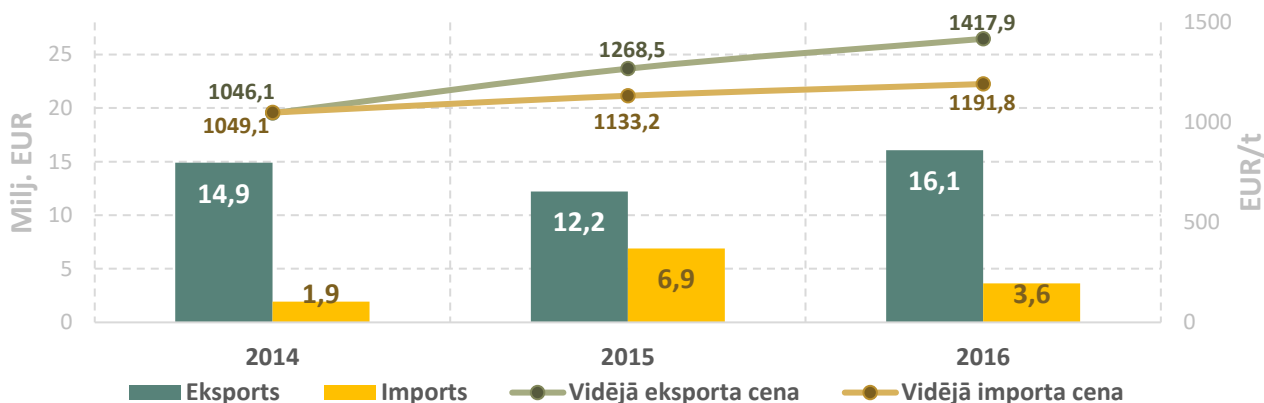

2.14. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas cūkgaļas eksports un imports Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Pozitīva tirdzniecības tendence pēdējā gada laikā vērojama arī dzīvu cūku eksportā. Savukārt kopš 2012. gada marta, kad Krievija noteica dzīvu cūku importa aizliegumu no ES dalībvalstīm, līdz 2017. gadam eksporta vērtība piedzīvoja kritumu. Korekcijas ieviesa arī Āfrikas cūku mēra pretpasākumi saistībā ar dzīvnieku pārvietošanas ierobežojumiem. Šo iemeslu dēļ Latvijas cūkaudzētāji joprojām izjūt ietekmi uz dzīvu cūku tirdzniecību, lai gan 2017. gadā eksporta apjoms palielinājās par 31,4%, salīdzinājumā ar 2015. gadu – par 7,7% (sk. 2.15. att.).

Lai gan 2016. gadā eksporta apjoms samazinājās, pārskata periodā kopumā dzīvu cūku vidējā eksporta cena ir pieaugusi par 35,5%.

2.15. attēls. Dzīvu cūku eksports un imports 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

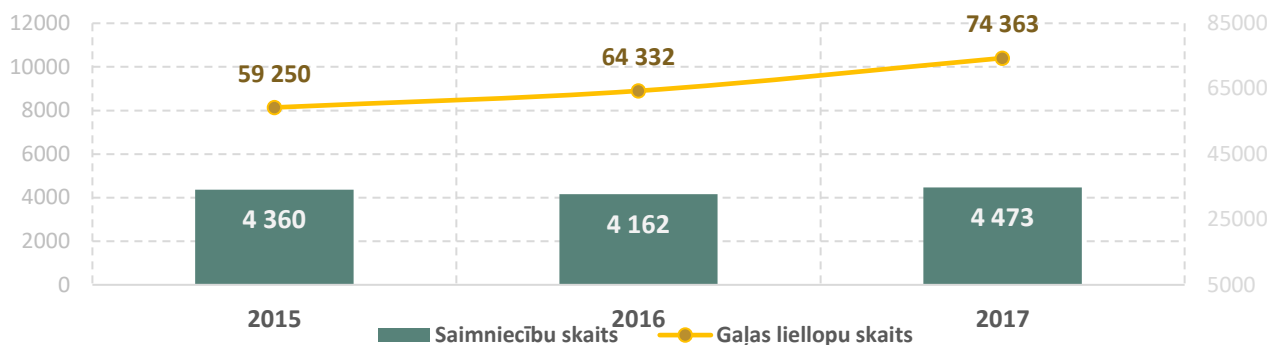
Arī dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir kāpusi par 88%, taču salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā tā ir kritusies par 47%. Jāpiebilst, ka cūkas tiek importētas gandrīz tikai kaušanai. Importa vidējā cena pēdējo trīs gadu laikā ir pakāpeniski palielinājusies, pārskata periodā – par 13,6%, bet 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu – par 5,2%.

2.4. Liellopu gaļas ražošana

Latvijā gaļas liellopu nozares galvenais mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

Pēc LDC datiem, dzīvnieku reģistrā 2017. gadā (pēc stāvokļa 31.12.2017.) bija reģistrētas 22 285 saimniecības ar 405 820 liellopiem, kas ir par 1,6% liellopu mazāk nekā 2016. gadā.

No kopējā liellopu skaita 2017. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēti 74 363 gaļas liellopi (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi), kas ir par 15,6% vairāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.16. att.).

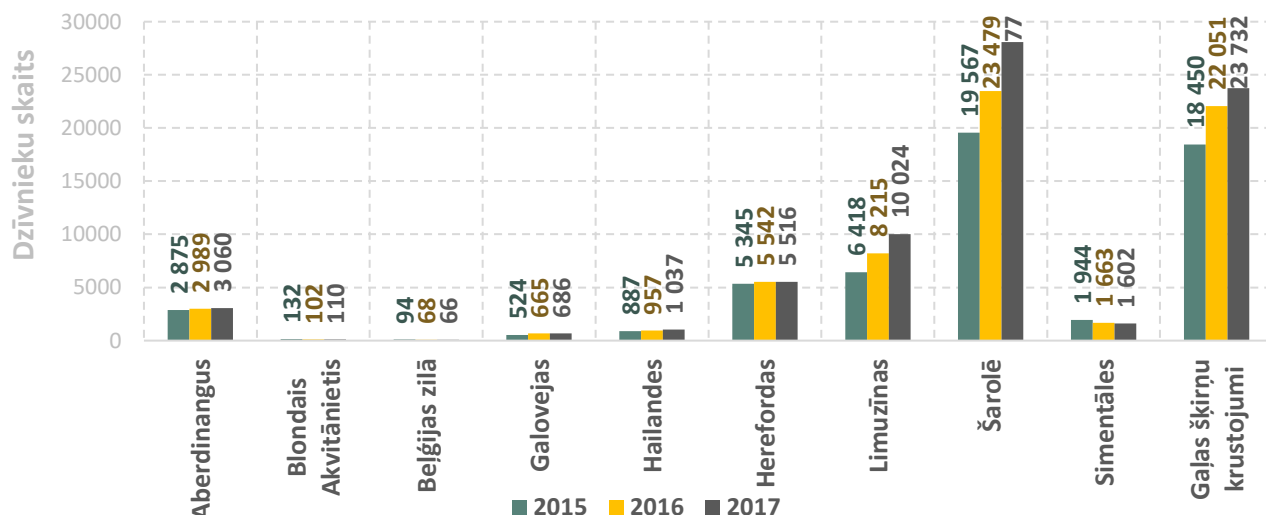

2.16. attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopu) skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu un tādu specializēto gaļas šķirnes liellopu kā Šarolē un Limuzīnas skaits. No piena-gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Simentāles šķirnes liellopi, kuru skaits pēdējo gadu laikā tomēr samazinās (2.17. attēls). Analizējot 2.17. attēla datus, var secināt, ka 2017. gadā Latvijā visvairāk tika audzēti Šarolē šķirnes liellopi, kuru skaits salīdzinājumā ar 2016. gadu ir palielinājies par 19,6% (sk. 2.17. att.).

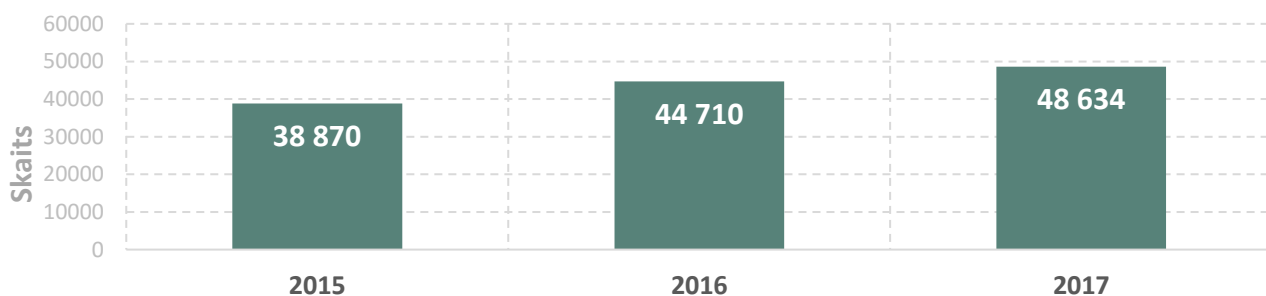

2.17. attēls. Gaļas liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Zīdītāgovju skaits katru gadu palielinās: 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu – par 8,8% (sk. 2.18. att.).

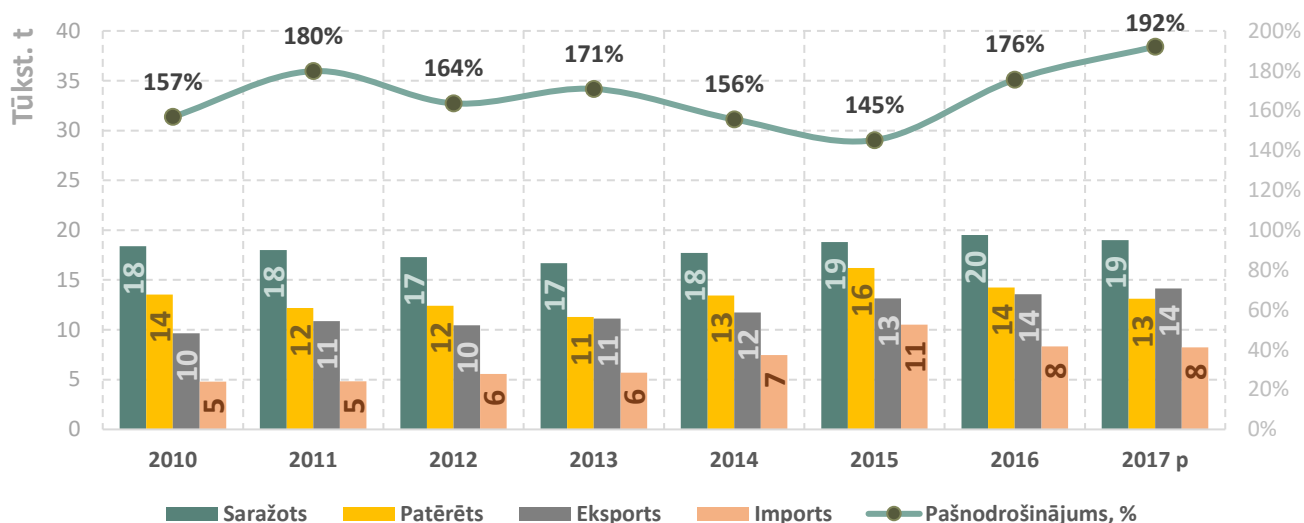
2.18. attēls. Zīdītāgovju skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Iepriekšminētie dati liecina, ka Latvijā pakāpeniski kļūst vairāk saimniecību skaits un tajās turēto gaļas šķirnes liellopu un zīdītāgovju. Tas liecina par liellopu gaļas ražošanas nozares attīstību.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu liellopu gaļas un tās produktu ražošana samazinājās par 5,2%, patēriņš – par 8,0%, kā arī imports – par 1%, bet eksports palielinājies par 4,2%. Pašnodrošinājums ir pieaudzis par 17 procentpunktiem (sk. 2.19. att.).

p – prognoze

2.19. attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2010.–2017. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī 2017. gadā koordinēja šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija” (turpmāk – LGLA) un SIA “Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība”.

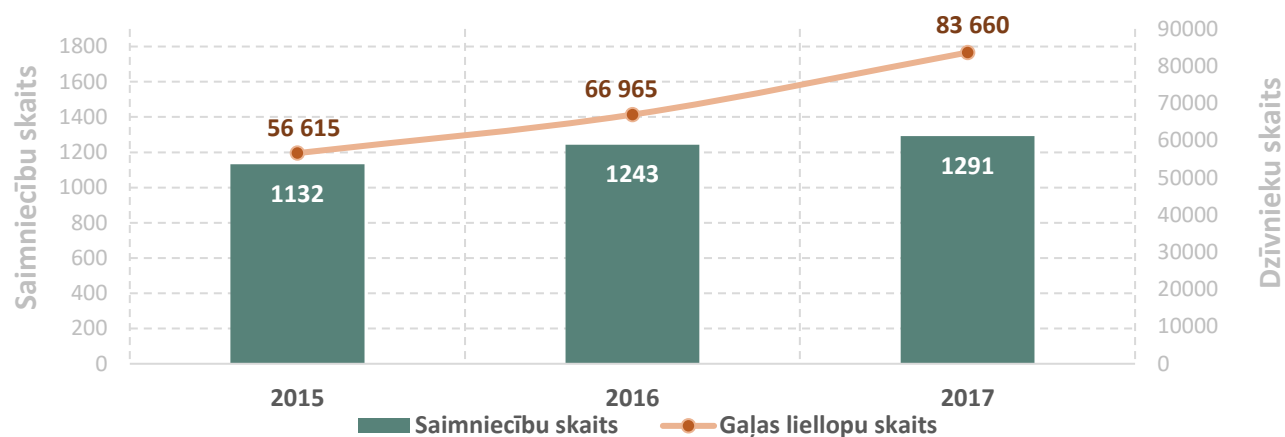
LGLA 2017. gadā sadarbojās ar 47 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un trijām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. LGLA speciālisti 2017. gadā sagatavoja un izsniedza 318 šķirnes dzīvnieku sertifikātu, sertificēja 667 vaisliniekus un ciltsgrāmatā ierakstīja 621 šķirnes dzīvnieku. Kā katru gadu, arī 2017. gadā LGLA speciālisti atlasīja dažādu šķirņu gaļas liellopu vaislas dzīvniekus Vācijā, Igaunijā un Lietuvā. LGLA pārstāvji 2017. gadā apmeklēja starptautisko gaļas šķirņu liellopu vaislinieku izsoli Vācijā, kurā tika atlasīti kvalitatīvi vaislas jaunbulļi. Apmeklētas Lietuvas gaļas liellopu audzēšanas saimniecības un lauksaimniecības izstāde Lietuvā, kā arī vaislas bulļu izsole Igaunijā.

LGLA ir piedalījusies Rāmavas izstāžu kompleksā rīkotajās lauksaimniecības un tehnikas izstādēs pavasarī un rudenī. Sadarbībā ar Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienību 2017. gada 28. jūlijā Vecaucē tika noorganizēts pasākums “Govju svētki”. Pasākuma laikā tika demonstrēti dažādu šķirņu vaislas dzīvnieki un novadīts seminārs par vaislas dzīvnieku atlases kritērijiem. Tika sarīkoti divi semināri par ciltsdarba sasniegumiem gaļas liellopu audzēšanas nozarē, par aktualitātēm normatīvajā regulējumā un par jauno Dzīvnieku audzēšanas regulu, kā arī par gaļas liellopu saimniecības apdraudošām slimībām un veterināro situāciju Latvijā.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība 2017. gadā sniedza ciltsdarba pakalpojumus 43 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un deviņām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2017. gadā izsniedza 468 izcelsmes sertifikātus, sertificēja 485 vaisliniekus un ciltsgrāmatā ierakstīja 1701 gaļas šķirnes dzīvnieku, tajā skaitā 187 gaļas šķirnes bulļus, kā arī kopā ar šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecību speciālistiem sagatavoja ganāmpulku izkopšanas plānu. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība noorganizēja trīs seminārus gaļas šķirnes govju pārraugiem.

2017. gadā gaļas liellopu audzētāji turpināja sadarbību ar Šveices partneriem projektā „Baltic Grassland-Beef”, kas ir kopprojekts ar Lietuvas un Igaunijas gaļas liellopu audzētāju organizācijām un Šveices uzņēmumu VIANCO.

2017. gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 1291 saimniecība (sk. 2.20. att.) – par 48 saimniecībām vairāk nekā 2016. gadā. Pārraudzībā esošās saimniecībās gaļas liellopu skaits 2017. gadā ir palielinājies par 24,9% salīdzinājumā ar 2016. gadu.

2.20. attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Avots: LDC

Analizējot 2.5. tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2017. gadā no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm ar vislielāko dzimšanas svaru ir Šarolē (41,8 kg) un Saleras (41,6 kg) šķirnes dzīvnieki. Salīdzinājumā ar pārējām šķirnēm vislielākais atšķiršanas svars 2017. gadā bija Simentāles šķirnes dzīvniekiem – 267,2 kg.

2.5. tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos pa gadiem

Šķirne	Dzimšanas svars, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svars, kg (koriģētais)			Gada svars, kg (koriģētais)		
	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.	2015.	2016.	2017.
Gads												
Aberdinangus	35,8	36,9	36,8	204	207	202	207,5	236,5	253,2	309,4	321,7	354,4
Belģijas zilā	38,3	42,5	38,3	216	182	214	253,2	226,7	252,2	344,1	466,9	409,2
Blondais akvītānietis	35,0	43,7	41,4	208	218	202	254,6	243,6	250,0	396,5	356,1	427,6
Aubrak	-	-	32	-	-	-	-	-	-	296,1	-	-
Deksteras	-	-	29,5	-	-	-	-	-	-	-	-	232,6
Galovejas	34,8	31,0	31,9	210	207	226	200,8	223,1	198,4	252,8	239,9	270,6
Hailandes	28,0	29,3	28,9	218	209	217	174,9	185,6	170,6	258,2	245,9	248,3
Herefordas	39,1	39,2	38,9	214	211	212	232,6	242,3	238,7	318,9	324,6	332,9
Limuzīnas	39,1	39,3	39,5	203	207	209	248,0	255,6	250,1	336,7	344,5	348,8
Saleras	40,2	42,0	41,6	-	243	166	-	258,6	200,2	-	-	-
Simentāles	39,0	39,3	39,4	216	212	207	259,0	273,7	267,2	355,1	358,0	388,9
Šarolē	42,0	41,9	41,8	212	209	211	260,0	267,2	261,8	356,5	364,0	367,5
Tiroles pelēkā	-	38,9	-	-	217	197	-	264,7	239,0	-	-	377,0
Gaļas šķirņu krustojumi	39,8	39,9	39,7	208	209	209	254,2	259,1	250,4	341,2	348,0	349,4
Vidēji:	38,8	39,0	39,3	207	206	205	248,6	257,2	253,7	337,1	345,7	339,4

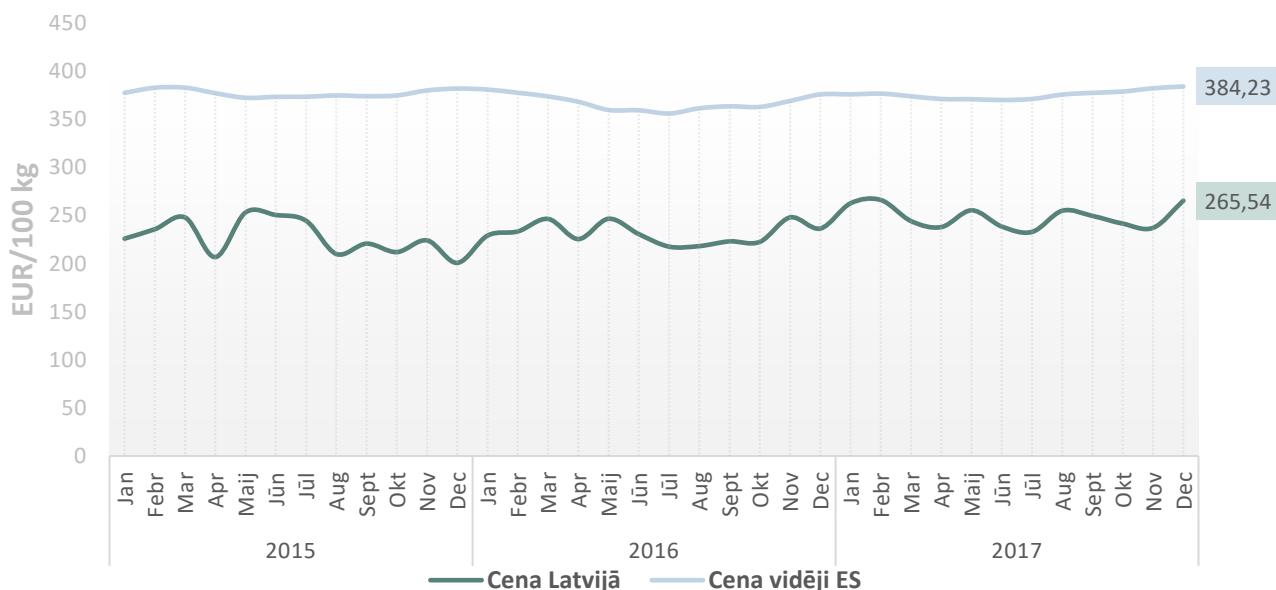
Avots: LDC

Kopumā var secināt, ka ciltsdarba pasākumi gaļas šķirņu liellopu saimniecībās ir bijuši veiksmīgi, jo turpina palielināties gan pārraudzībā esošo saimniecību, gan dzīvnieku skaits un uzlabojas to produktivitātes rādītāji.

Cenas

Liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā parasti ir zemākas nekā ES, jo Latvijā ievērojami zemāks nekā ES kopumā ir specializācijas līmenis liellopu gaļas ražošanā. Taču cenu tendence Latvijā ir līdzīga ES cenu tendencei. 2016. gadā, tāpat kā 2015. gadā, cenu lejupslīde daļēji ir skaidrojama ar saspringto tirgus situāciju piena nozarē. Savukārt 2017. gadā cenās varēja novērot daļēju kāpumu, ko ietekmēja pozitīva attīstība nozares eksportā un ražošanas apjoma saglabāšanās aptuveni iepriekšējā gada līmenī. Turklāt Latvijā ir vairāk izteiktas cenu svārstības nekā vidēji ES.

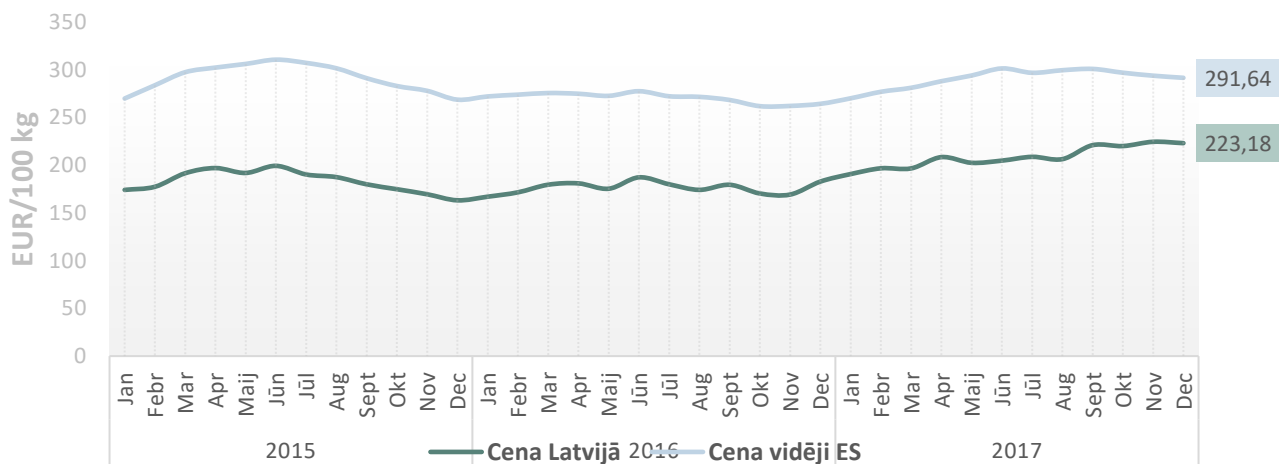
A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim bija pieaugusi par 17,5%, bet 2017. gadā no janvāra līdz decembrim – par 1%. Savukārt ES vidējā bulļu liemeņu cena no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim kopumā bija pieaugusi par 1,7% un 2017. gadā no janvāra līdz decembrim – par 2,2% (2.21. att.).

2.21. attēls. A kategorijas (bulļi) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2015.–2017. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Turpretī D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim bija pieaugusi par 28,1%, bet 2017. gadā no janvāra līdz decembrim – par 17%. Savukārt ES vidējā govju liemeņu cena no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim kopumā bija pieaugusi par 8% un 2017. gadā no janvāra līdz decembrim – par 7,9% (2.22. att.).

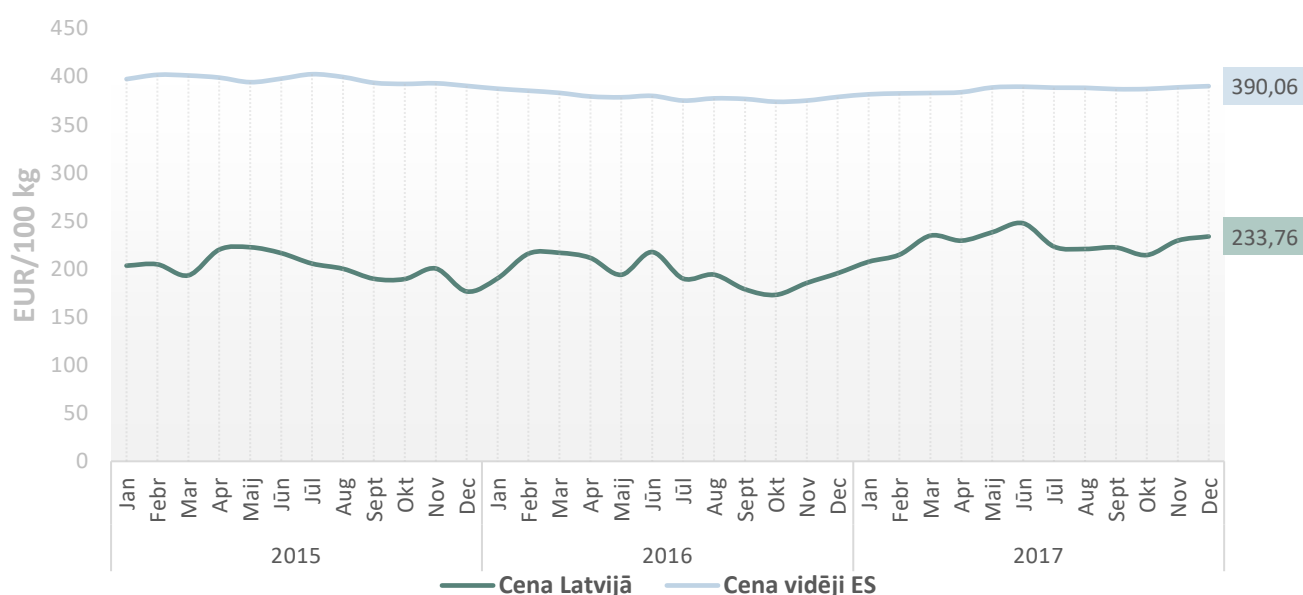

2.22. attēls. D kategorijas (govis) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2015.–2017. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim bija pieaugusi par 14,9%, bet 2017. gadā no janvāra līdz decembrim – par 12,7%. Savukārt

ES vidējā telišu liemeņu cena no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim kopumā bija samazinājusies par 1,8%, bet 2017. gadā no janvāra līdz decembrim pieaugusi par 2,2% (2.23. att.).

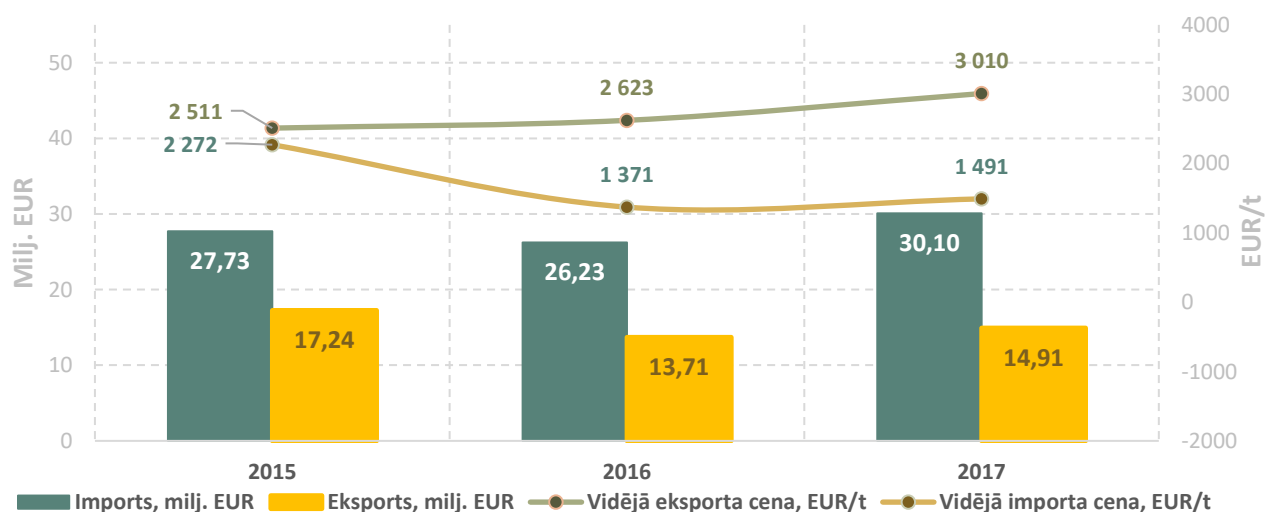
2.23. attēls. E kategorijas (telītes) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2015.–2017. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības balance ir negatīva. 2017. gadā bija vērojams liellopu gaļas eksporta vērtības kāpums pēc iepriekšējā gadā novērotā krituma. Līdzīga tendence saskatāma arī gaļas importa plūsmas attīstībā, kas 2017. gadā bija pieaugusi un vērtības ziņā saglabājās augstāka nekā 2016. gadā.

Procentuālā izteiksmē liellopu gaļas eksporta vērtība 2016. gadā atšķirībā no 2015. gada samazinājās par 20,4% un importa vērtība – par 5,4%. Savukārt 2017. gadā atšķirībā no 2016. gada eksporta vērtība pieauga par 8,7%, bet importa vērtība – par 14,7% (2.24. att.).

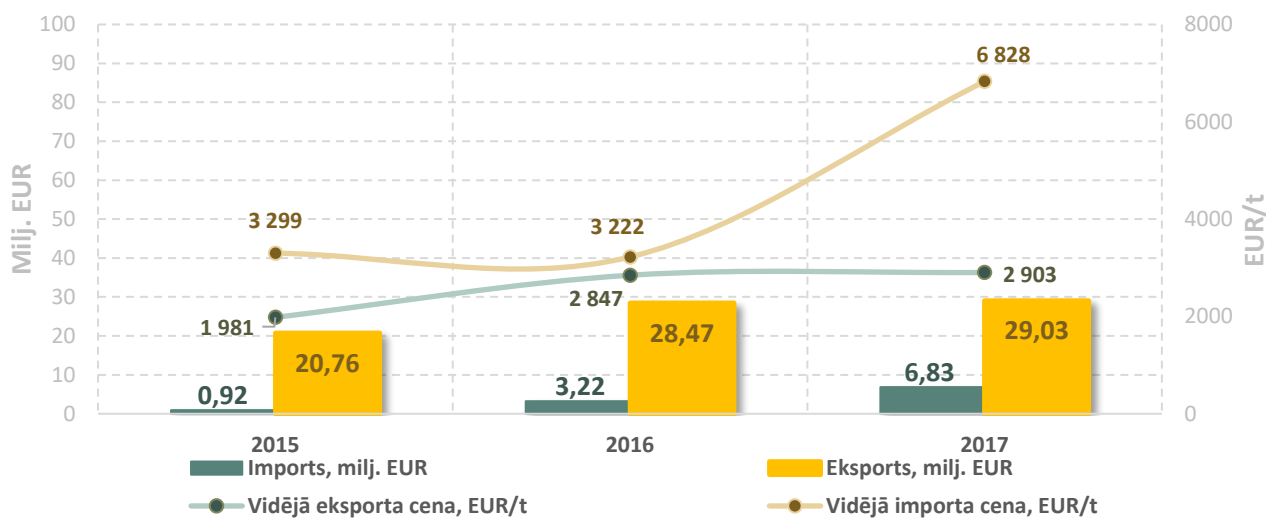
2.24. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Pārskata periodā par 19,9% palielinājās liellopu gaļas vidējā eksporta cena, bet vidējā importa cena samazinājās par 34,4%. 2017. gada laikā vidējā eksporta cena salīdzinājumā ar 2016. gadu ir palielinājusies par 14,7% un importa cena – par 8,7%.

Dzīvi liellopi Latvijā tiek importēti maz – to atspoguļo arī liellopu importa vērtība, kas vēsturiski ir diezgan zema, lai gan laikā no 2015. gada līdz 2017. gadam importa vērtība ir pieaugusi par 639,1%.

Savukārt liellopu eksporta vērtība pārskata periodā pieaugusi par 39,9%. Eksporta vērtības kāpums 2017. gadā, tāpat kā 2016. gadā, arī galvenokārt skaidrojams ar eksporta palielināšanos uz ES valstīm, turklāt eksports nozīmīgi pieaudzis uz Turciju (2.25. att.).

2.25. attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā 2015.–2017. gadā

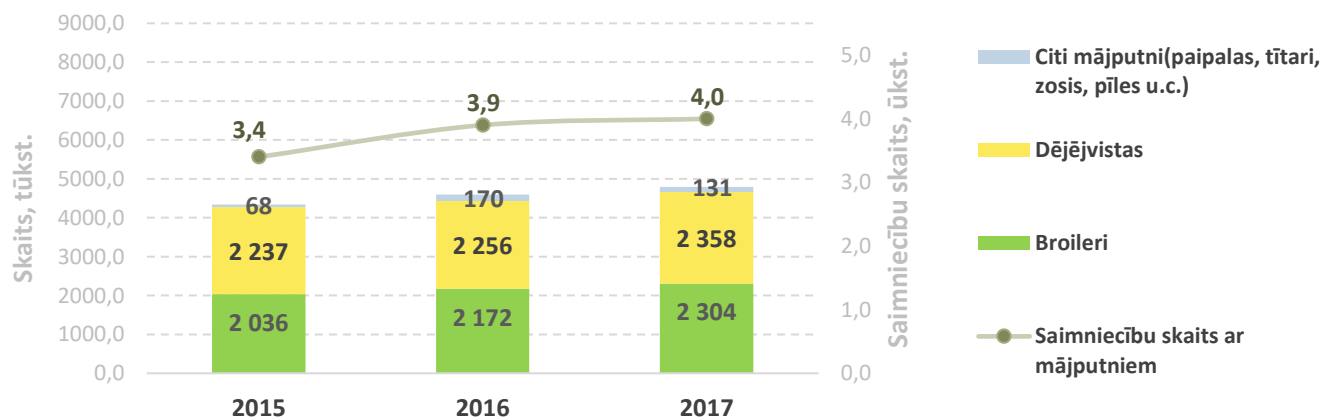
Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvo lopu vidējā eksporta cena no 2015. līdz 2017. gadam ir palielinājusies par 46,5% – daļēji tas skaidrojams ar to, ka strauji attīstās eksporta tirgi un saglabājas labs pieprasījums pēc dzīviem liellopiem. Arī dzīvo lopu vidējā importa cena piedzīvojusi pieaugumu par 106,9%.

2.5. Olu un putnu gaļas ražošana

Putnkopība kā lauksaimniecības nozare mūsu valstī ir ar gadsimtiem senu pagātņi, rūpnieciskai putnkopībai Latvijā ir jau aptuveni 45 gadu ilga vēsture. Putnkopība Latvijā ir stabilizējusies un ir viena no retajām nozarēm, kurā ar salīdzinoši mazu sākuma kapitālu ir iespējams uzsākt savu mazo biznesu. Pieprasījums pēc putnkopības produkcijas joprojām krietni pārsniedz piedāvājumu, īpaši pēc laukos, brīvos turēšanas apstākļos audzētas putnu gaļas un olām. Putnkopības nozare ir gan perspektīva, gan rentabla. Turklāt putnkopība ir attīstāma gan kā ražojoša papildnozare gandrīz jebkurā citā lauku saimniecībā, gan arī tūristu piesaistīšanai.

Latvijā 2017. gadā bija reģistrētas 4045 saimniecības ar mājputniem – par 2,6% vairāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.26. att.). Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās, kas darbojas gan pēc konvencionālās, gan pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmas noteikumiem.

2.26. attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

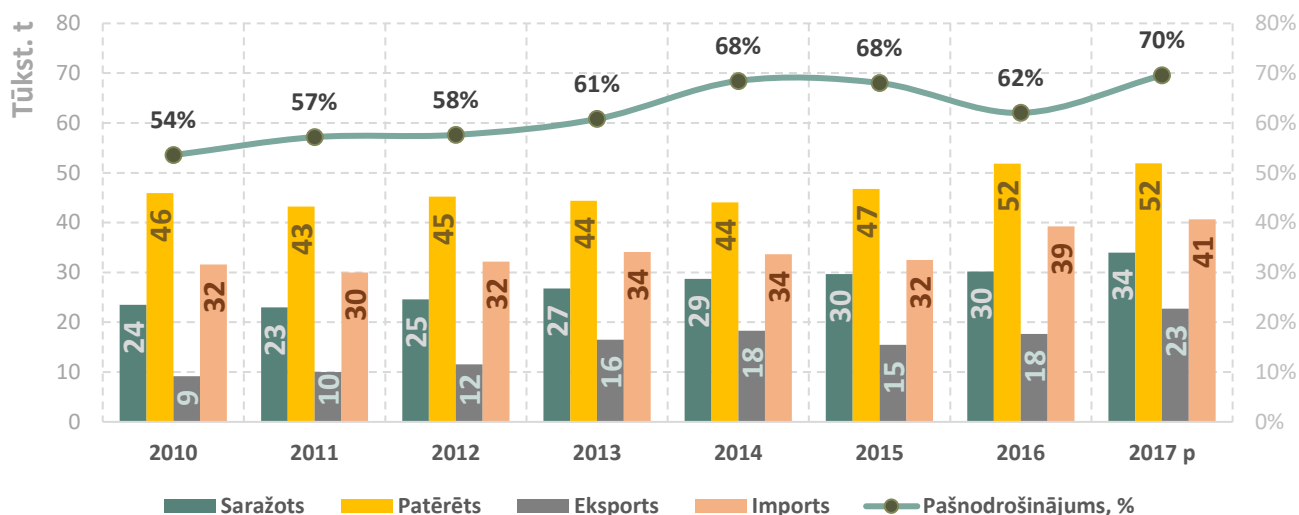
*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 4,3% (sk. 2.26. att.).

Analizējot statistikas datus pa atsevišķām mājputnu sugām, var secināt, ka 2017. gadā par 4,5% palielinājās dējējvistu skaits, bet broileru skaits – par 6,1%. Broileru un dējējvistu skaita kāpums ir saistīts ar Latvijas lielāko olu un olu produktu ražotāju ieguldījumiem ražotņu modernizācijā un paplašināšanās, kā arī ar jaunu saimniecību rašanos, kas liecina par tradicionālo putnkopības produktu – vistu olu un gaļas – ražošanas stabilu attīstību.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošana ir palielinājusies par 11,3% un patēriņš – par 0,2%. Par 3,7% kāpis arī imports un par 29,2% – eksports. Pašnodrošinājums pieaudzis par 8 procentpunktiem (sk. 2.27. att.).

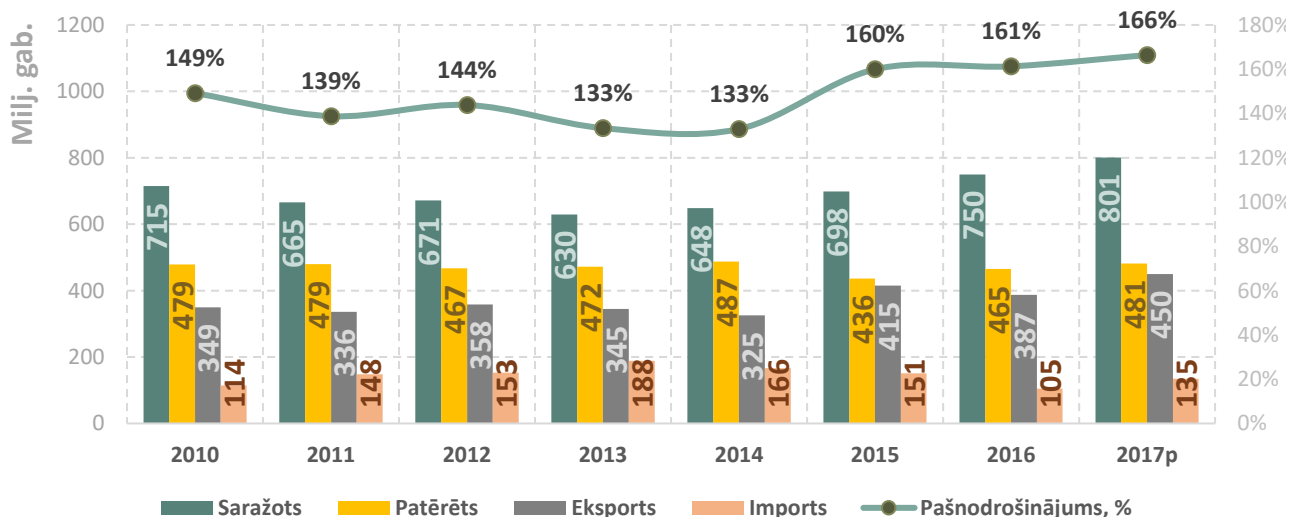

p – prognoze

2.27. attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance 2010.–2017. gadā

Avots: LAD

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu olu un olu produktu ražošana ir palielinājusies par 6,7% un patēriņš – par 3,5%, eksports – par 16,4%, bet imports – par 28,8% (sk. 2.28. att.).

p – prognoze

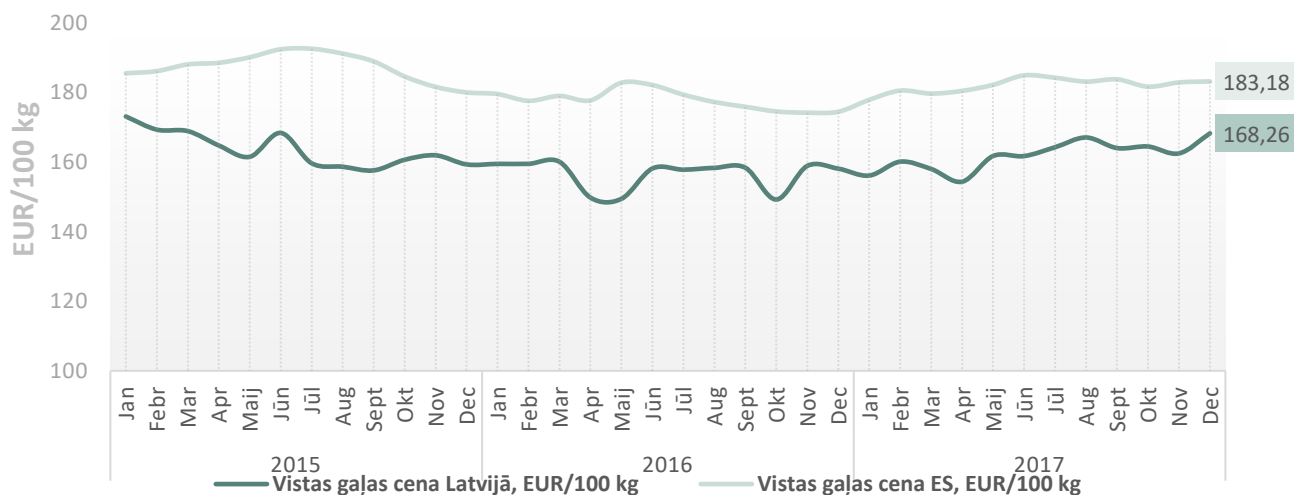
2.28. attēls. Olu un olu produktu ražošanas un patēriņa balance 2010.–2017. gadā

Avots: LAD

Putnu gaļas cenas

Putnu gaļas vidējās iepirkuma cenas pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam kopumā bijušas diezgan stabilas, t.i., bez būtiskām svārstībām, bet ar daļēju samazinājuma iezīmi pārskata perioda vidū (sk. 2.29. att.). Neliela putnu gaļas iepirkuma cenu pieauguma tendence bija vērojama 2017. gadā.

Latvijā putnu gaļas cena pārskata periodā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim pazeminājās par 3%, taču 2017. gadā no janvāra līdz decembrim pieauga par 8%. Savukārt ES vidējā putnu gaļas iepirkuma cena no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim kopumā bija pazeminājusies par 1%, bet 2017. gadā no janvāra līdz decembrim pieaugusi par 3%.

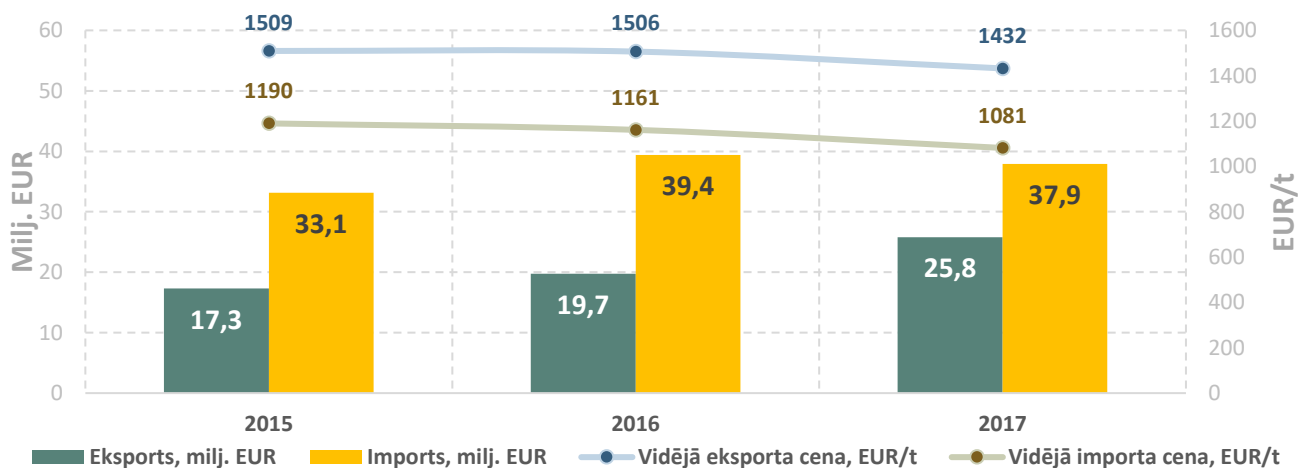
2.29. attēls. Vistas gaļas iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2015.–2017. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija, AREI

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai pārskata periodā ir saglabājusies negatīva, taču eksporta plūsmā bijis vērojams ikgadējs vērtības pieaugums, kas ļāva nedaudz uzlabot tirdzniecības bilanci (2.30. att.). Domājams, ka 2015. gada zemos eksporta rādītājus daļēji joprojām ietekmēja arī Krievijas embargo radītais tirgus pārsātinājums.

Pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam putnu gaļas eksporta vērtība no Latvijas kopumā ir pieaugusi par 49%, bet importa vērtība – par 14%. Savukārt 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu putnu gaļas eksporta vērtība no Latvijas palielinājās par 31%, bet importa vērtība samazinājās par 4%.

2.30. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports 2015.–2017. gadā

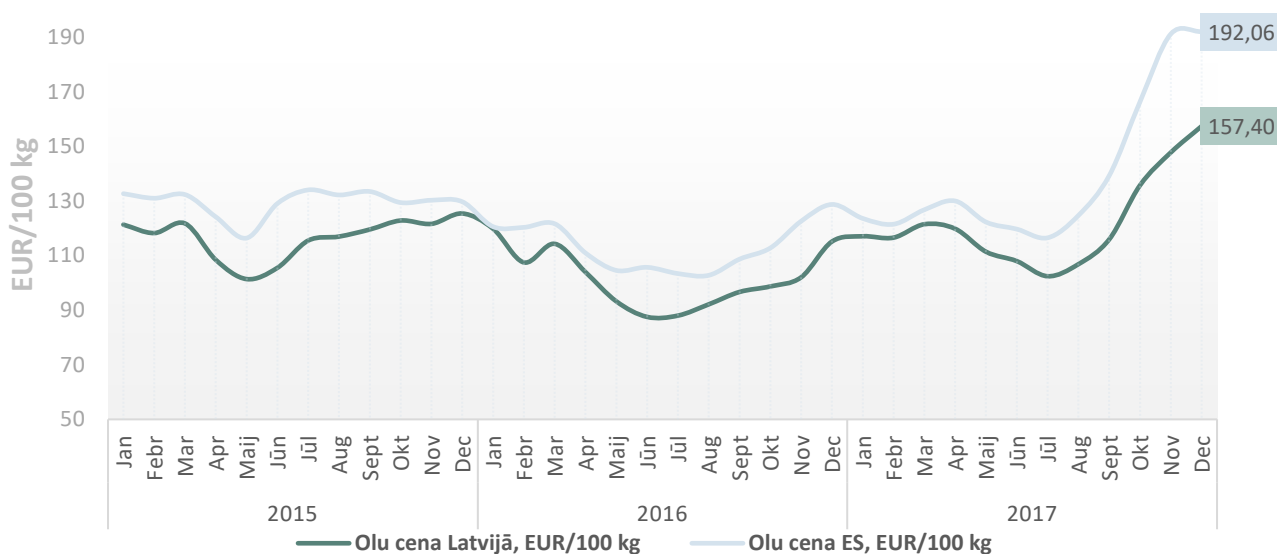
Avots: ZM pēc Eurostat

Putnu gaļas vidējā importa cena pārskata periodā ir samazinājusies par 5%, bet vidējā eksporta cena – par 9%.

Olu cenas

Pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam būtiskākā iezīme bija olu cenas straujais kāpums 2017. gada otrajā pusgadā (sk. 2.31. att.) – visticamāk, to var izskaidrot ar putnu gripas izplatības, kā arī apkarošanas un preventīvo pasākumu ietekmi Eiropas Savienībā.

Tādējādi olu cena Latvijā pārskata periodā no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim pieauga par 30%, bet 2017. gadā no jūlija līdz decembrim – par 54%. Arī ES no 2015. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim vidējā olu cena pieauga par 45%, bet 2017. gadā no jūlija līdz decembrim – par 65%.

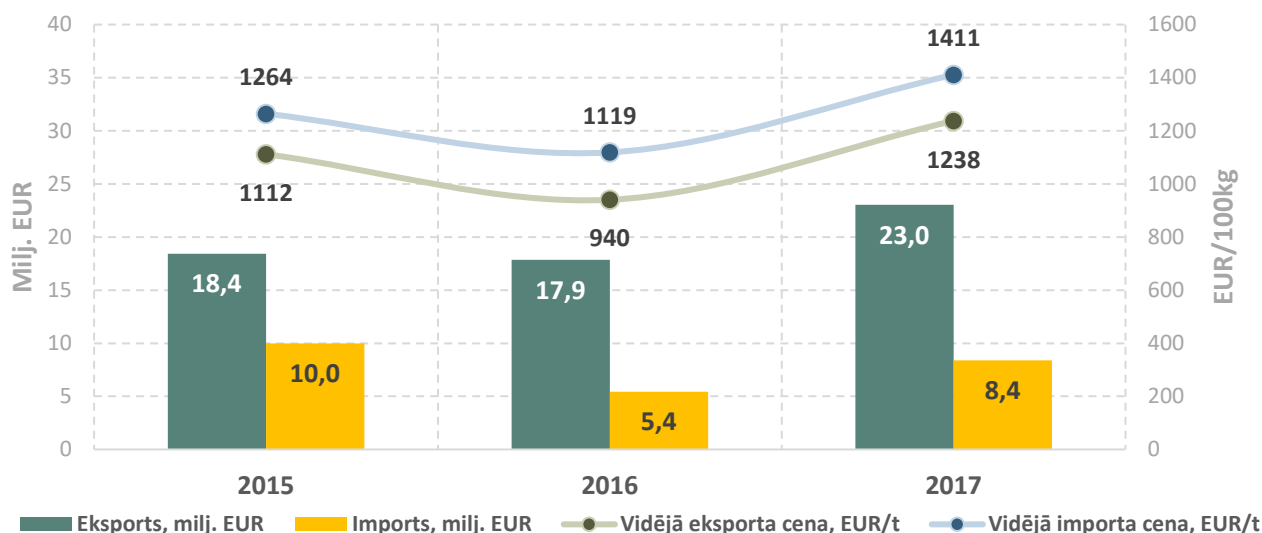
2.31. attēls. Olu cenas Latvijā un pārējā ES 2015.–2017. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance olu sektorā pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam saglabājās pozitīva. Zemākie rādītāji gan importa, gan eksporta plūsmā tika sasniegti 2016. gadā, toties 2017. gadā bija vērojams diezgan būtisks tirdzniecības kāpums (sk. 2.32. att.).

No 2015. gada līdz 2017. gadam Latvijas olu eksporta vērtība palielinājās par 25%, bet importa vērtība samazinājās par 16%. Savukārt 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu olu eksporta vērtība pieauga par 29%, bet importa vērtība – par 54%.

2.32. attēls. Olu eksports un imports 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

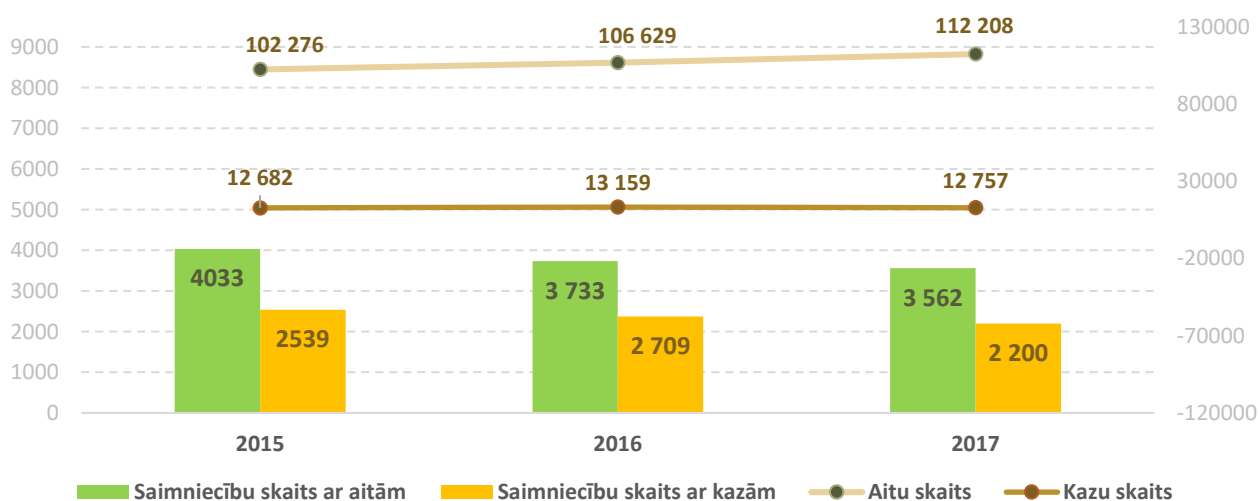
Pārskata periodā līdzīgvertīgi palielinājušās arī olu eksporta un importa vidējās cenas: olu eksporta vidējā cena – par 11% un importa cena – par 12%.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība

Aitkopības nozare Latvijā attīstās – to apliecina kopējā reģistrēto aitū skaita palielināšanās. Aitū skaita palielināšanos pozitīvi ietekmē arvien lielākais pieprasījums pēc aitū gaļas gan vietējā, gan ārējā tirgū.

2017. gadā bija reģistrētas 3562 saimniecības ar 112 208 aitām. Izvērtējot 2.33. attēlā atspoguļotos datus, var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saimniecību skaits ir samazinājies par 4,6%, bet aitū skaits tajās ir palielinājies par 5,2%.

Kazkopības nozarē joprojām ir mazs saimniecību un dzīvnieku skaits, un pēdējos gados tas saglabājas diezgan stabils. 2017. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēta 12 757 kaza, kas ir par 3% mazāk nekā 2016. gadā (sk. 2.33. att.). Arī saimniecību skaitam joprojām ir tendence samazināties: 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu saimniecību skaits ir samazinājies par 7%.

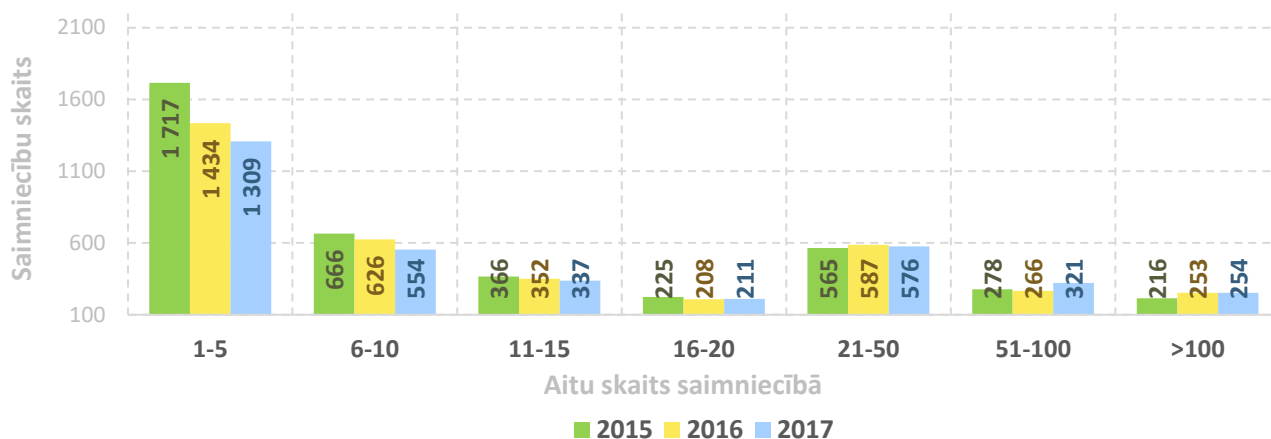
2.33. attēls. Aitū un kazu saimniecību un to dzīvnieku skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Analizējot 2.34. attēlā redzamo aitū saimniecību struktūru, var secināt, ka pēdējo gadu laikā vairāk kļūst lielo saimniecību. Lielākais saimniecību skaita kāpums – par 20,7% – bija vērojams saimniecībām

ar 51 līdz 100 aitām. Savukārt mazo saimniecību skaits samazinās, bet tās veido lielāko īpatsvaru no kopējā saimniecību skaita. 2017. gadā 52,3% no kopējā reģistrēto saimniecību skaita bija saimniecības ar 1 līdz 10 aitām.

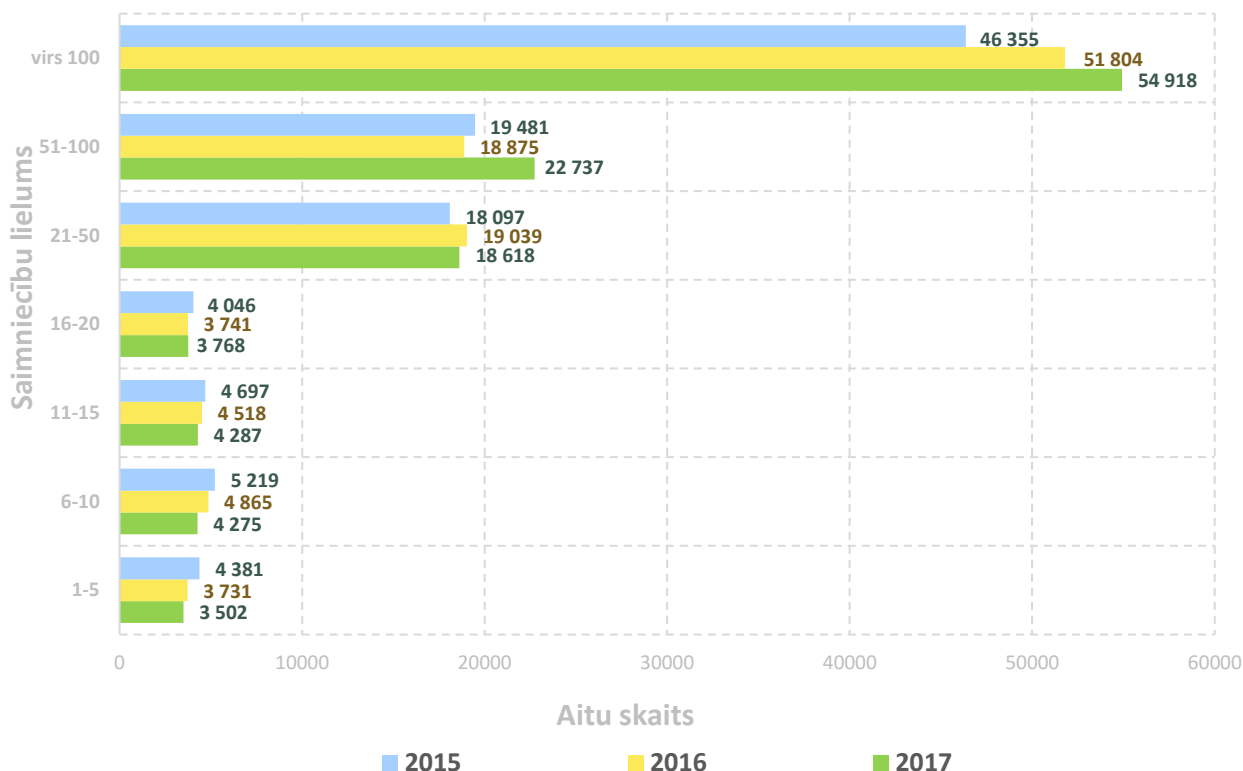

2.34. attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitū skaita 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Analizējot 2.35. attēlā redzamos datus par aitū kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās, var secināt, ka 2017. gadā turpināja palielināties aitū skaits saimniecībās ar vismaz 100 aitām, tam palielinoties par 6,0%. Lielākais aitū skaits – 49,0% – no kopējā aitū skaita 2017. gadā bija saimniecībās ar vismaz 100 aitām. Minētie dati liecina, ka aitkopības nozarē turpina samazināties to saimniecību skaits, kurās ir maz aitū, bet vairāk veidojas saimniecības ar lielu aitū skaitu.

2.35. attēls. Aitū sadalījums pēc to skaita saimniecībā 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Kazkopības nozarē ir daudz mazo saimniecību ar 1–10 kazām – 90,4%, taču šajās saimniecībās turēto kazu skaits salīdzinoši nav tik liels – 44,2% (sk. 2.6. tab.). Mazo saimniecību skaits katru gadu

samazinās. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu būtiski ir palielinājies kazu skaits saimniecībās, kurās ir vairāk nekā 100 kazu.

2.6. tabula

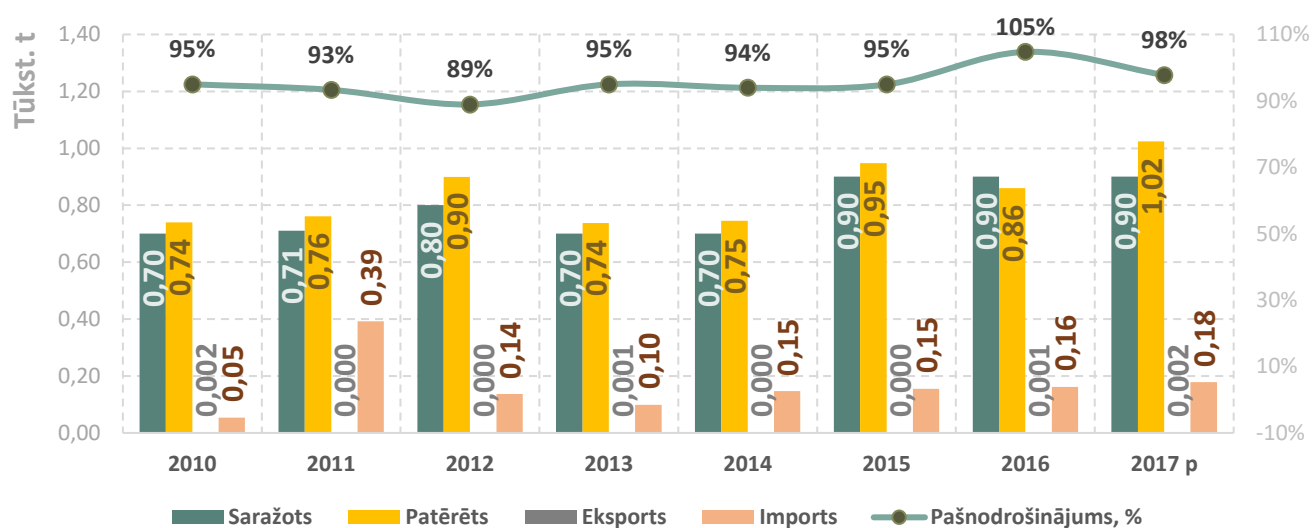
Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās (LDC dati 31.12.*)

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2015.				2016.				2017.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1–5	2 022	79,6	4 403	34,7	1 854	78,1	4 058	30,7	1 724	78,4	3 703	29,0
6–10	329	13,0	2 428	19,1	318	13,4	2 351	17,8	263	12,0	1 950	15,2
11–15	82	3,2	1 008	7,9	87	3,7	1 086	8,2	93	4,2	1 170	9,1
16–20	37	1,5	646	5,1	34	1,4	592	4,5	44	2,0	788	6,2
21–50	43	1,7	1 254	9,9	53	2,2	1 685	12,8	44	2,0	1 248	9,8
51–100	16	0,6	1 101	8,7	17	0,7	1 209	9,2	18	0,8	1 240	9,7
> 100	10	0,4	1 842	14,5	11	0,5	2 220	16,8	14	0,6	2 692	21,0
Kopā:	2 539	100	12 682	100	2 374	100	13 201	100	2 200	100	12 791	100

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu aitu un kazu gaļas ražošana ir samazinājusies par 2,3%, bett patēriņš – par 19,5%. Ārējā tirdzniecībā imports pieauga par 10,1%. Pašnodrošinājums ar aitu un kazu gaļu 2017. gadā samazinājās par 7 procentpunktiem (sk. 2.36. att.).

p – prognoze

2.36. attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance 2010.–2017. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” (turpmāk – biedrība). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas ciltsdarba programmas Latvijas tumšgalves, Vācijas merino vietējās, Sufolkas, Dorperas un Romanovas aitu šķirnēm. Visu īstenoto ciltsdarba programmu galvenais mērķis ir veidot auglīgus, no maedi-visna slimības brīvus un pret skrepi slimību rezistentus tīršķirnes aitu ganāmpulkus.

2017. gadā biedrība turpināja uzsākto vaislas teķu pārbaudi pēc pēcnācēju kvalitātes kontrolnobarotības stacijā. Tajā pēc pēcnācēju kvalitātes 2017. gadā novērtēti 18 Latvijas tumšgalves un divi Vācijas merino vietējās šķirnes teķi, bet Latvijas Lauksaimniecības universitātes īstenotā projektā – viens Romanovas, viens Šarolē un viens *Il de France* šķirnes teķis. 2017. gadā vaislas teķus

izaudzēja šķirnes aitu audzēšanas saimniecības. Biedrība sarīkoja vienu teķu izsoli, kurā piedalījās četras saimniecības, un tās piedāvāja 14 vaislinieku. 2017. gadā aītkopības nozarē turpinājās ilgtermiņa pasākumi. 1275 aītām tika noņemti siekalu paraugi DNS testu noteīkšanai un no tiem veiksmīgi izdalīti DNS un saņemtas atbildes par 840 aītām.

Biedrība noorganizēja pasākumu „Aītu dienas 2017” Brīvdabas muzejā ar dzīvnieku izstādi, kā arī semināru teķu izsoles laikā stacijā. Tika celta arī cīltsdarbā iesaīstīto personu kvalifikācija. Sadarbībā ar LLKC noorganizēti divi demonstrējumi un fermu dienu pasākumi, bet sadarbībā ar LLKC un LLU – profesionālās pilnveīdes kursi aītu ēdīnāšanā un pārraudzībā.

Biedrības speciālisti 2017. gadā sagatavoja un īzsīniedza 310 īzcelsmes sertifikātu pārdošānai sagatavotām aītām un teķiem, novērtēja 242 vaislas teķus, no jauna sertifikēja 87 pārbaudes teķus, kā arī cīltsgrāmatā īerakstīja 1369 aītu mātes un 70 vaislas teķu. Ar šķīrnes materiāla pavairošanu 2017. gadā nodarbojās 39 saīmniecības, no kurām vienā audzē Vācijas merīno vietējās šķīrnes aītas, vienā – Sūfolkas un Dorperas šķīrnes aītas, bet pārējās – Latvījas tumšgalves šķīrnes aītas. Šķīrnes aītu audzēšanas saīmniecību skaita samazīnājums par trijām saīmniecībām salīdzīnājumā ar īepriekšējo gadu īr īzkskaidrojams ar to, ka saīmniecības īzvēlas nodarboties ar jēru īzaudzēšanu gaļai, nevis ar vaislas dzīvnieku audzēšanu.

2017. gadā ar aītu pārraudzību nodarbojās 153 saīmniecības – par sešām saīmniecībām vairāk nekā 2016. gadā (147 saīmniecības). 2.7. tabulā redzams, ka pārraudzībā bija 12 573 vaislas aītu mātes un 310 vaislas teķu. Pārraudzībā esošo aītu un teķu skaita dalījums pa šķīrnēm līecīna, ka Latvījā galvenokārt tiek audzētas Latvījas tumšgalves aītas (9492 aītas).

2.7. tabula

Aītu un teķu sadalījums pa šķīrnēm 2016./2017.pārraudzības gadā (01.07.2016./30.06.2017.)

Šķīrne	Dzīvnieku skaīts		
	Aītas	Teķī	Kopā
Latvījas tumšgalve (LT)	9301	191	9492
Oksforddaunas (OX)	249	14	263
Igaunījas tumšgalve (IT)	4	0	4
Sūfolkas (S)	100	16	116
Šarolē (SA)	85	11	96
Krustojumi (XX)	1403	4	1407
Vācijas merīno vietējā (VMV)	308	23	331
Romanovas (R)	308	8	316
Igaunījas baltgalve (IB)	11	0	11
<i>Il de France</i> (IF)	149	5	154
Dorperas (DOR)	87	7	94
Gotlandes (GOT)	7	0	7
Hempšīras (HEM)	0	1	1
Haidšnukes ragainā pelēkā (HRP)	1	1	2
Ostfrīzījas pīena (OF)	0	1	1
Tekselas (T)	555	28	583
Gaļas šķīrņu krustojumi (XG)	5	0	5
Kopā:	12 573	310	12 883

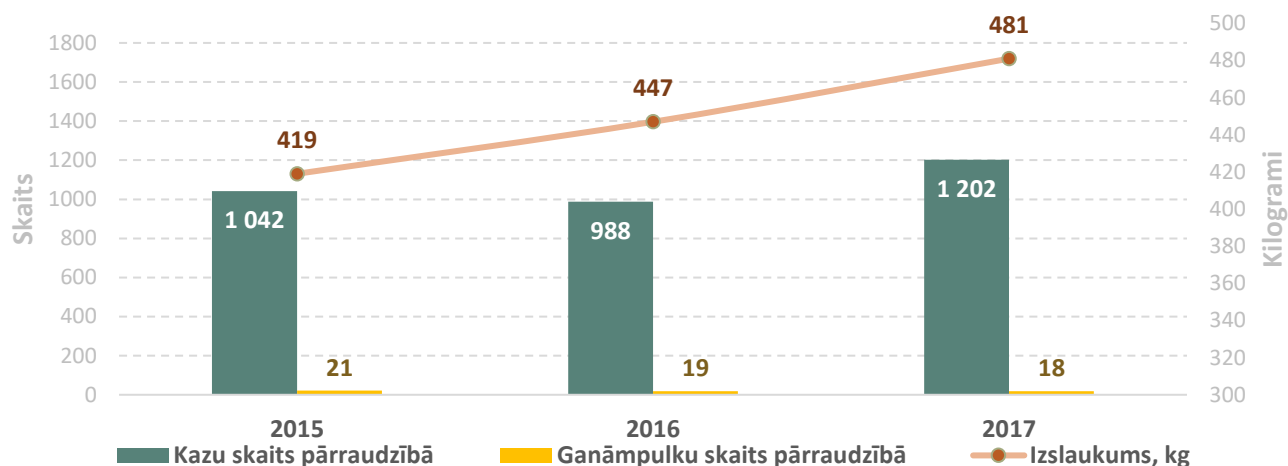
Avots: LDC

Pēc LDC datīem, pārraudzībā esošo aītu māšu vīdējā auglība 2017. gadā bija 1,70 jēri metīenā. Aītkopības nozarē ar mērķtīecīga cīltsdarbu īr īzdevīes kāpīnāt aītu māšu auglību, uzlabot jēru īzaudzēšanu un palīelināt audzējāmo aītu un teķu dzīvmasu.

Ar kazu cīltsdarbu Latvījā nodarbojas Latvījas kazkopības bīedrība. Tā 2017. gadā cīltsdarbs notīka astoņās šķīrnes kazu audzēšanas saīmniecībās. Cīltsgrāmatā 2017. gadā uzņēmtī 100 dzīvniekī un īzsīnīgtī 170 īzcelsmes sertifikātī šķīrnes vaislas dzīvniekīem. Kazkopības bīedrība 2017. gadā sertifikēja 23 pīena šķīrņu vaislas āžus – triju Alpu kazas āžu bīoproductu, trīs Anglonūbījas āžus, trīs Latvījas vietējās šķīrnes āžus un astoņus Zānes šķīrnes āžus, tajā skaitā triju Zānes šķīrnes āžu

bioproduktu. Organizēti pārraudzības kursi piena un gaļas kazu pārraudzības ganāmpulku īpašniekiem, kā arī praktiskā apmācība piena kazu pārraudzības ganāmpulku īpašniekiem.

Pārraudzībā esošo kazu saimniecību skaits pēdējos gados saglabājas stabils, ar nelielu tendenci samazināties. Pārraudzībā esošo kazu skaits pēdējos gados ir mainīgs, bet 2017. gadā tas ir nedaudz palielinājies (sk. 2.37. att.). 2017. gadā pārraudzībā bija 1202 kazas jeb 9,4% no visām kazām. Vidējais izslaukums no vienas kazas pēdējos pāris gados atkal nedaudz palielinās, 2017. gadā sasniedzot 481 kg, lai gan tas aizvien ir diezgan zems rādītājs.

2.37. attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika 2015.–2017. gadā

Avots: LDC

Kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura rādītāji apkopoti 2.8. tabulā. Piena izslaukuma palielinājums 2017. gadā ir negatīvi ietekmējis piena kvalitātes rādītājus, un pienā ir samazinājies gan tauku, gan olbaltumvielu saturs.

2.8. tabula

Kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā 2015.–2017. gadā

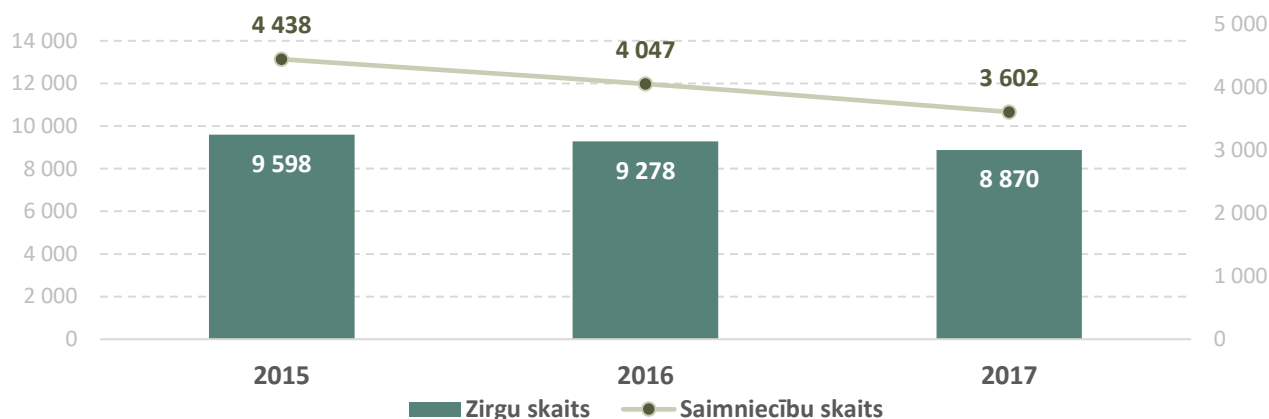
Rādītājs/gads	2015.	2016.	2017.
Tauku saturs,%	4,03	4,25	3,95
Olbaltumvielu saturs,%	3,17	3,20	3,16

Avots: LDC

Gaļas šķirņu kazu audzēšana Latvijā pēdējos gados ir stabila, taču tai nav tendences paplašināties. 2017. gadā Latvijā tika reģistrētas 176 būru šķirnes gaļas kazas. Gaļas šķirņu kazu pārraudzība notiek sešās saimniecībās, kā arī darbojas viena šķirnes būru kazu saimniecība.

2.7. Zirgkopība

2017. gadā zirgkopības nozarē bija vērojama gan zirgkopības saimniecību, gan zirgu skaita samazināšanās tendence. Pēc LDC datiem, 2017. gadā bija reģistrētas 3602 zirgkopības saimniecības ar 8870 zirgiem. Salīdzinājumā ar 2016. gadu kopējais zirgu skaits ir samazinājies par 4,4%, bet saimniecību skaits – par 11,0% (sk. 2.38. att.).

2.38. attēls. Zirgu un zirgkopības saimniecību skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

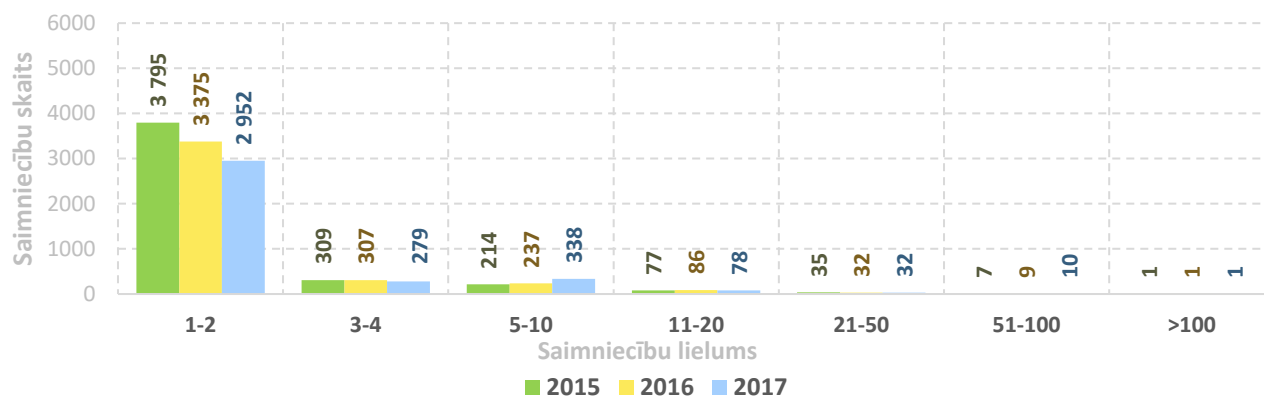
Izvērtējot 2017. gada datus pa zirgu saimniecību grupām, būtiskas pārmaiņas nav konstatējamas, to struktūra nav mainījusies un lielāko saimniecību daļu (80,0%) joprojām veido mazās saimniecības ar 1–2 zirgiem (sk. 2.39. att.).

Analizējot 2017. gada datus un salīdzinot tos ar 2016. gada datiem, tikai divās saimniecību grupās ir vērojams gan saimniecību skaita, gan zirgu skaita pieaugums.

Saimniecību grupā ar 5–10 zirgiem palielinājies gan saimniecību (par 42,6%), gan zirgu skaits (par 30%), bet saimniecību grupā ar 51–100 zirgiem par 11,1% palielinājies saimniecību un par 8% – zirgu skaits.

Saimniecību grupā, kurās ir vairāk par 100 zirgiem, saimniecību skaits nav mainījies, bet zirgu skaits pieaudzis par 16%. Saimniecību grupā ar 21 līdz 50 zirgiem saimniecību skaits palicis nemainīgs, bet zirgu skaits samazinājies par 6%.

Vislielākais saimniecību (par 12,5%) un zirgu (par 10%) skaita samazinājums 2017. gadā bijis saimniecību grupā ar 1–2 zirgiem.

2.39. attēls. Saimniecību sadalījums pēc zirgu skaita pa grupām 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

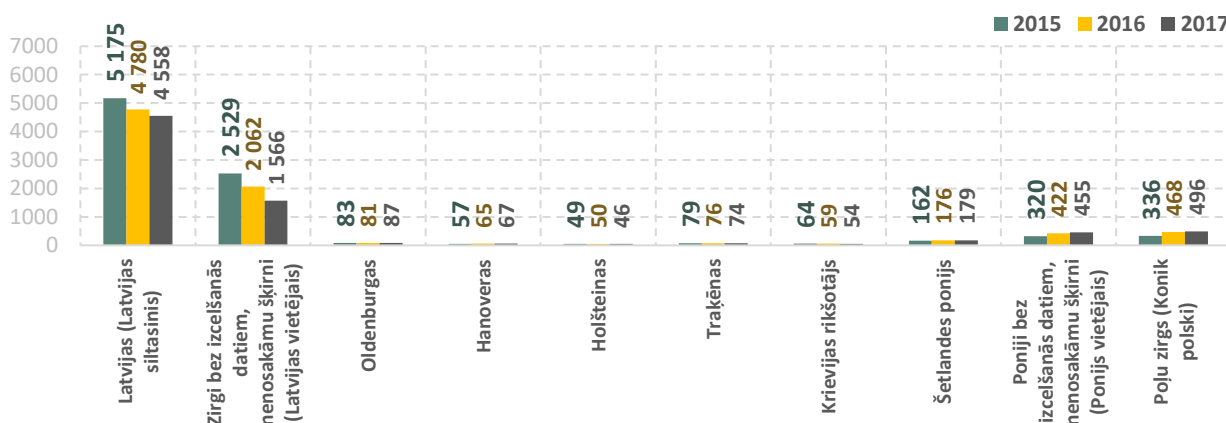
*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija. Abas organizācijas zirgu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtro ciltsgrāmatu un organizē zirgu darbības vērtēšanu, apmācību zirgu audzēšanā, izstādes un sacensības. 2017. gadā pārraudzībā bija 372 zirgkopības saimniecības ar 3500 zirgiem.

Latvijā visvairāk tiek audzēti Latvijas zirgu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Latvijas šķirnes sporta tipa zirgus izmanto klasiskajos sporta veidos – iejādē, konkūrā un trīscīņā, savukārt Latvijas braucamā tipa zirgi ir universāli, jo tos var izmantot bērnu apmācībā, lauku tūrismā, pajūgu braukšanā un jātnieku sportā. Latvijā kopumā tiek audzētas 73 zirgu šķirnes, populārākās no tām ir Latvijas siltasiņu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, Oldenburgas, Hanoveras, Traķēnas, Krievijas rikšotāji, Holšteinas un Poļu zirgu šķirnes zirgi. Lielu popularitāti pēdējos gados gūst poniju zirgu šķirne, kas tiek izmantota poniju sporta sacensībās. Salīdzinoši daudz tiek audzēti Latvijas vietējie zirgi bez izcelšanās datiem (sk. 2.40. att.)

2.40. attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12. *)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Latvijā zirgu audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirnes zirgus. Latvijas braucamā tipa zirgi tiek saglabāti kā ģenētisks resurss, bet sporta tipa zirgi attīstīti atbilstoši starptautiskā sporta tirgus tendencēm.

Zirgu sporta īpašību uzlabošanai, īstenojot ciltsdarba programmu, tika importēti Hanoveras, Holšteinas, Vestfāles, Dānijas siltasiņu, Zviedrijas siltasiņu u.c. vaislinieki. Latvijā audzēto sporta zirgu konkurētspējas uzlabošanai starptautiskajā tirgū zirgu audzētājiem jāstrādā pie augstvērtīgu pēcnācēju iegūšanas. Īstenojot ciltsdarbu, jāatlasa vērtīgākās ķēves un to lecināšanai jāizmanto augstvērtīgi tīršķirnes vaislinieki.

Iepriekšminētās organizācijas 2017. gadā ciltsdarba speciālistu kvalifikācijas celšanai rīkojušas seminārus un apmācību zirgu vērtēšanā un par aktualitātēm ciltsdarbā. Latvijas zirgaudzētāju biedrība rīkojusi seminārus iejādes tiesnešiem, pajūgu braukšanas treneriem un tiesnešiem, kā arī semināru sporta zirgu ēdināšanā. Seminārus vadīja zirgkopības eksperti no Latvijas, Vācijas, Polijas, Slovēnijas, Nīderlandes un Bulgārijas. Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija ir piedalījusies darba grupā par sporta zirgu lineāro vērtēšanu Vācijā un organizējusi izglītojošus zināšanu pārneses un informācijas pasākumus par pārraudzības darbu zirgkopībā un vietējām apdraudētām zirgu šķirnēm.

2017. gadā Rīgas svētku laikā Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija piedalījās Latvijas zirgu šķirnes popularizēšanas pasākumā “Latvijas zirgs senāk un tagad”. Latvijas zirgaudzētāju biedrība sadarbībā ar Latvijas jātnieku federāciju ik gadu organizē Rīgas pasaules kausa posmu jāšanas sacensībās, kurās ir iespēja novērtēt Latvijas labāko zirgu sniegumu.

2.8. Graudu ražošana

2017. gads pēdējā desmitgadē ir bijis otrs veiksmīgākais graudu ražotājiem, vērtējot pēc vidējās ražības. Rekorda gads bija 2015. gads, kad graudu kopražā pirmo reizi pārsniedza 3 milj. tonnu un vidējā ražībā bija 44,9 cnt/ha. Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka 2017. gadā ar graudaugiem tika apsēti 703,5 tūkst. hektāru – par 12,5 tūkst. hektāru mazāk nekā iepriekšējā gadā,

veidojot otru lielāko graudaugu sējumu platību kopš 1991. gada. 2017. gadā graudaugu vidējā ražība sasniedza 38,3 cnt/ha.

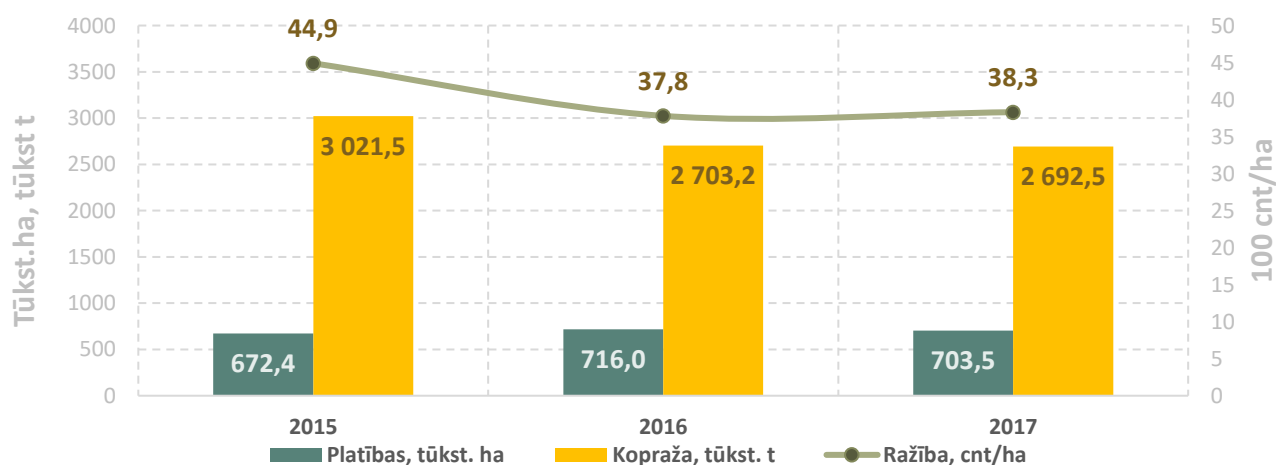
Kopumā 2017. gada pavasaris lauksaimniekiem bija cerīgs, jo sējumi pēc ziemas kopumā pārziemojuši diezgan labi un ar vasarājiem bija jāpārsēj ne vairāk kā 10% ziemāju sējumu platību. Sevišķi labi sējumi bija pārziemojuši Kurzemē un Zemgalē. Agrais pavasaris nāca par labu, lai graudaugi pagūtu sacerot, tā ļaujot cerēt uz lielu ražu.

Vēsaiss un mitrais pavasaris vidēji par 2–3 nedēļām aizkavēja visu lauksaimniecības kultūru sēju. Vēsaiss laiks daļēji nāca par labu vasarājiem, veicinot pastiprinātu augu cerošanu, kas ir viens no priekšnoteikumiem lielas ražas ieguvei. Arī jūnijs bija visai vēss. Jūnijā vēl daudzviet bija salnas, bet vēsaiss laiks tomēr kavēja daudzu lauksaimniecības kultūru augšanu.

Kopumā pavasara un vasaras agrometereoloģiskie apstākļi bija visai piemēroti lielas graudu ražas ieguvei, tomēr arī par 2–3 nedēļām aizkavēja ražas novākšanu. Vissliktākā situācija bija Vidzemē un Latgalē: citus gadus augusta vidū ziemāju graudaugi jau bija gandrīz novākti, bet 2017. gadā tikai augustā tie bija sasnieguši gatavību un varēja uzsākt aktīvu ražas vākšanu. Laikā, kas ziemāji sasniedza gatavību, Vidzemē un Latgalē sākās ilgstošas intensīvas lietavas, kas Latgalē izraisīja plūdus un būtībā paralizēja visu ražas novākšanu. Stipro lietavu dēļ labība tika sasista veldrē, vārpas tika nolauztas un graudi pie zemes sāka dīgt. Vietās, kur pēc ilgstošajām lietavām zemnieki vēl mēģināja kaut ko novākt, novāktajiem graudiem bija ļoti augsts mitruma procents (27–28% un vairāk). Tas nozīmē, ka graudiem bija nepieciešama pamatīga kaltēšana, dažkārt pat divkārtīga, lai mitruma procentu samazinātu līdz 14%, kas ir atbilstošs graudu uzglabāšanai.

Intensīvajās lietavās bojā gāja ne vien kultūraugu raža, bet plūdu un mitruma dēļ arī pastiprināti sablīvējās augsne. No tās tika izskaloti arī augsnei būtiski barības elementi, piemēram, minerālais slāpeklis, kalcijs, kālijs un vēl citi, kas ir ļoti nozīmīgi sekmīgai veģetācijai nākamajā sezonā.

2017. gada rudens sēju kavēja laikā nenovāktie sējumi. Lielākā daļa ziemāju lietavu dēļ tika sēti diezgan vēlu – septembra beigās un oktobra sākumā, tāpēc slikti attīstījās un pastāvēja risks, ka pārziemojot tie var aiziet bojā. (Optimālais sējas termiņš Latvijā ir 10.–25. septembris.) Daļa zemnieku no ziemāju sējas bija spiesti atteikties vispār (īpaši Latgales reģionā), jo pārmitrā augsne to praktiski neļāva izdarīt.

2.41. attēls. Graudu platība, kopražas un ražība Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: CSP

Aplūkojot 2.41. attēlu, pēdējo trīs gadu laikā ir vērojama graudaugu platību palielināšanās tendence. 2017. gadā apsēto graudaugu platības salīdzinājumā ar 2016. gadu bija par 1,8% samazinājušās.

Kopumā graudaugu sējumu platības palielinās katru gadu jau kopš 2011. gada. Salīdzinoši liels platību palielinājums bija vērojams bija 2014. gadā, kad tas salīdzinājumā ar 2013. gadu pieauga par 12,2%.

Graudu ražu ietekmēja ziemas kviešu īpatsvara pieaugums graudaugu kopējā sējumu platībā no 46,1% 2016. gadā līdz 47,1% 2017. gadā, kā arī graudu kopražā – no 58,6% 2016. gadā līdz 63,3% 2017. gadā. Ziemas kviešu vidējā ražība no viena hektāra bija 51,5 centneri (2016. gadā – 48,0 centneri).

Ļoti lielu ietekmi uz kopējo graudaugu ražību un kopražu atstāja novākto platību daudzums. 2016. gada dati praktiski attēlo ilggadēju stāvokli ražas novākšanā. Iepriekšējos gadus nenovāktā platība svārstās 1–2% robežās no apsētās platības, bet 2017. gadā nenovākta palika 10,0% platības un dažām vasarāju graudaugu sugām – pat ceturtdaļa platību. Netika novākti vairāk nekā 40,8% no iesētajiem griķiem, kas parasti tiek novākti vēl.

2.9. tabula

Apsētās un novāktās platības 2016.–2017.gadā

Graudaugu suga	2016.			2017.		
	Apsētā platība, tūkst. ha	Novāktā platība, tūkst. ha	Nenovākts % no apsētā	Apsētā platība, tūkst. ha	Novāktā platība, tūkst. ha	Nenovākts % no apsētā
Rudzi	36,3	35,8	1,4	34,0	31,8	6,5
Ziemas kvieši	329,9	327,1	0,8	331,2	322,0	2,8
Ziemas mieži	2,0	2,0	0,0	3,3	3,2	3,0
Tritikāle	9,3	9,1	2,2	7,0	6,4	8,6
Ziemāji kopā	377,5	374,0	0,9	375,5	363,4	3,2
Vasaras kvieši	153,0	152,0	0,7	140,4	124,8	11,1
Vasaras mieži	94,1	92,4	1,8	78,2	67,1	14,2
Auzas	64,6	62,1	3,9	70,9	54,0	23,8
Vasaras tritikāle	1,8	1,8	0	1,5	1,1	26,7
Vārpaugu mists	0,6	0,6	0	0,8	0,6	25,0
Vārpaugu un pākšaugu mists	6,5	6,3	3,1	5,3	4,1	22,6
Griķi	17,9	16,9	5,6	30,9	18,3	40,8
Vasarāji kopā	338,5	332,1	1,9	328,0	270,0	17,7
Graudaugi kopā	716,0	706,1	1,4	703,5	633,4	10,0

Avots: CSP

Ar graudaugu audzēšanu 2017. gadā kopā nodarbojās 21 793 saimniecības (sk. 2.10. tab.). Tas ir par 1293 saimniecībām mazāk nekā 2016. gadā (2016. gadā to bija 23 086). Viens iemesls, ar ko varētu izskaidrot saimniecību samazinājumu, ir mazo saimniecību (līdz 10 ha) skaita samazinājums. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu mazo saimniecību skaits ir samazinājies par 1353. Graudaugu ražošana mazās platībās visbiežāk nav rentabla, arī raža šajās mazajās saimniecībās ir ievērojami mazāka nekā specializētajās graudaugu saimniecībās.

2017. gadā nelielas izmaiņas ir vērojamas lielo saimniecību sektorā: salīdzinājumā ar 2016. gadu ir samazinājies lielo saimniecību skaits (> 300,1 ha) – no 525 uz 510. Tieši šīs saimniecības nodrošina 44% graudaugu sējumu kopplatību. Lielu īpatsvaru no graudaugu sējumu platībām nodrošina arī saimniecību grupa ar 200–300 ha un 50–100 ha lielu platību.

2017. gadā saimniecībās ar graudaugu sējumu platību virs 300 hektāriem (44% no graudaugu sējumiem valstī) vidējā ražība sasniedza 50,5 centnerus no viena hektāra, un šajās platībās tika iegūti 58% no visas graudu kopražas.

2.10. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu sējumu platības 2017. gadā

Platība, ha	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, skaits	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, %	Sējumu platība, hektāri	Sējumu platība, %	Vidējā ražība no 1 ha, cnt	Kopraža, %
Līdz 10,0	14 720	67,5	41 218	5,9	12,4	1,9
10,1–20,0	2 507	11,5	36 138	5,1	13,2	1,8
20,1–50,0	1 929	8,9	61 613	8,8	15,3	3,5
50,1–100,0	1 095	5,0	76 614	10,9	33,7	9,6
100,1–150,0	462	2,1	57 001	8,1	37,1	7,8
150,1–200,0	253	1,2	43 911	6,2	36,6	5,9
200,1–300,0	317	1,4	77 652	11,0	39,8	11,5
> 300,1	510	2,3	309 351	44,0	50,5	58,0
PAVISAM	21 793	100	703 498	100	38,3	100,0

Avots: CSP

Ja neņem vērā ziemāju izsalšanu 2013./2014. gada ziemā un 2017. gada ilgstošās lietavas ražas novākšanas laikā, tad var teikt, ka pēdējie desmit gadi graudu audzēšanai ir bijuši labvēlīgi. Vērtējot to saimniecību skaita izmaiņas, kurās tika iegūta par 50,0 cnt/ha lielāka raža, šīs svārstības galvenokārt var saistīt ar vidējo graudaugu ražību.

2017. gadā bija otra lielākā ražība un saimniecību skaits grupā ar ražību 50,1 cnt/ha un vairāk palielinājās līdz 1351 saimniecībai (sk. 2.11. tab.). Iepriekšējo gadu pieredze liecina, ka vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās iegūst arī lielāku ražu. Specializētās graudaugu saimniecībās graudu ražošanai tiek izmantotas intensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslojot un īstenojot nepieciešamos augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanā. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas inovatīvās tehnoloģijas, piemēram, aktīvo optisko sensoru sistēmas slāpekļa minerālmēsli iestrādei, tāpēc mazinās slāpekļa minerālmēsli lietošana.

Kaut arī 2017. gadā bija lielāka vidējā ražība nekā 2016. gadā, palielinājās to mazo saimniecību skaits, kurās bija salīdzinoši mazāka raža, t.i., līdz 20 cnt/ha. Lielākā daļa šo mazo saimniecību ir Latgales un Vidzemes reģionā, kur rudens lietavu dēļ ražas novākšana bija apgrūtināta vai vispār nebija iespējama.

2.11. tabula

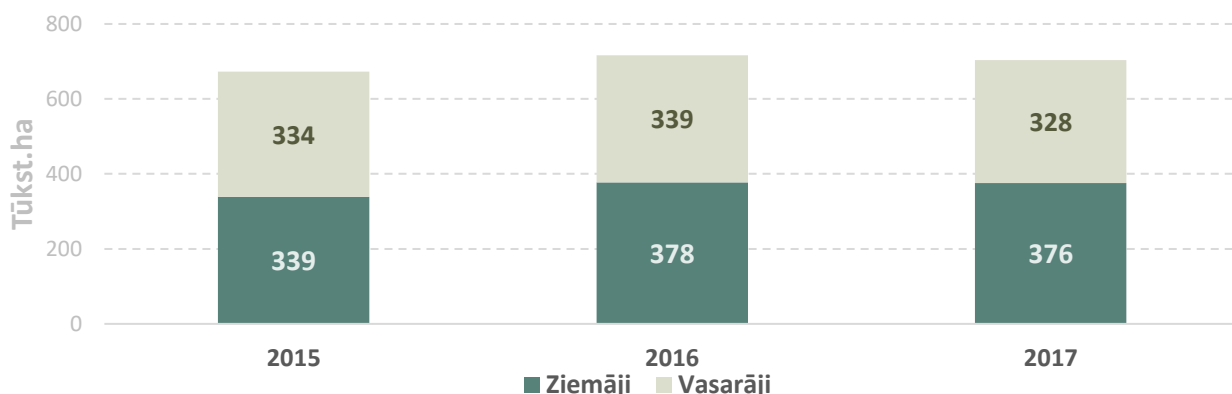
Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības 2016.–2017. gadā

Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem				Platība			
	Skaits		%		Ha		%	
	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.	2016.	2017.
līdz 20,0	7 607	8 871	33,0	40,7	91 021	120 638	12,7	17,1
20,1–30,0	8 097	6 587	35,0	30,1	150 548	115 791	21,0	16,5
30,1–40,0	5 463	3 518	23,7	16,1	181 970	117 384	25,4	16,7
40,1–50,0	1 278	1 486	5,5	6,8	128 735	114 121	18,0	16,2
50,1 un vairāk	641	1 351	2,8	6,2	163 691	235 564	22,9	33,5
Kopā:	23 086	21 793	100,0	100,0	715 965	703 498	100,0	100,0

Avots: CSP

2017. gadā graudaugi aizņēma 703,5 tūkst. ha jeb 57,9% no sējumu kopplatības – par 1,7% mazāk nekā 2016. gadā.

Graudaugu kopplatībai 2017. gadā bija vērā ņemams pieaugums. Vērtējot ziemāju un vasarāju struktūru, redzams, ka 2017. gadā saglabājusies tradicionālā ziemāju un vasarāju attiecība: tiek sēti aptuveni 52–53% ziemāju un 47–48% vasarāju.

2.42. attēls Ziemāju un vasarāju sējumu platība 2015.–2017. gadā Latvijā, tūkst. ha

Avots: CSP

Vērtējot graudaugu platību sējumu platību (sk. 2.12. tab.), secināms, ka lielākā platība katru gadu parasti tiek apsēta ar ziemas kviešiem – aptuveni 46–47%. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu ziemas kviešu platības pieaugušas par 1% jeb 1,3 tūkst. ha. Tas izskaidrojams ar to, ka no kviešiem ir iespēja gūt lielāku ražu nekā no citām graudaugu sugām, turklāt tirgus ir liels un pieejams.

Ziemas kviešu ražība 2017. gadā bija 51,5 cnt/ha. Lielākā graudu ražība 2017. gadā bija ziemas miežiem 55,9 cnt/ha.

Ziemas mieži aizņem salīdzinoši nelielu platību, un to audzēšanā ir lielāks risks gan šīs kultūras ziemcietības dēļ, gan noieta tirgus dēļ. Turklāt ir grūti atrast Latvijas agroklimatiskajiem apstākļiem piemērotas ziemas miežu šķirnes. Arī vasarāju kviešu raža ir lielāka – 2017. gadā 30,9 cnt/ha. Pēdējos gados divas trešdaļas graudaugu sējumu platības – 67,1 % – aizņem ziemas un vasaras kvieši.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu vislielākais platības pieaugums bija griķiem – par 13,0 tūkst. ha un auzām – 6,3 tūkst. ha, bet samazinājās vasaras miežu (15,9 tūkst. ha) un vasaras kviešu (12,6 tūkst. ha) platība (sk. 2.12. tab.).

Griķu platība 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās 1,7 reizes, bet salīdzinājumā ar 2015. gadu – trīs reizes. Griķu platību palielinājums skaidrojams ar kultūraugu dažādošanas prasības ieviešanu kā vienu no pamatprasībām zaļināšanas maksājuma saņemšanai. Turklāt, attīstoties biškopībai, griķus daudzi sēj arī kā nektāraugu. Parējām graudaugu sugām izmaiņas ir nenoīmīgas. Daži zemnieki sēj vasaras rudzus, bet to aizņemtā platība kopējā graudaugu struktūrā pagaidām vēl nav nozīmīga.

2.12. tabula

Apsētās graudaugu platības 2016.–2017. gada ražai Latvijā

Graudaugu suga	Apsētā platība, 2016		Apsētā platība, 2017		Apsētā platība 2017. gadā pret 2016. gadu, %
	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	
Rudzi	36,3	5,1	34,0	4,8	–0,3
Ziemas kvieši	329,9	46,1	331,2	47,1	1,0
Ziemas mieži	2,0	0,3	3,3	0,5	0,2
Triticāle	9,3	1,3	7,0	1,0	–0,3
Vasaras kvieši	153,0	21,4	140,4	20,0	–1,4
Vasaras mieži	94,1	13,1	78,2	11,1	–2,0
Auzas	64,6	9,0	70,9	10,1	1,1
Vasaras tritikāle	1,8	0,3	1,5	0,2	–0,1
Vārpaugu mists	0,6	0,1	0,8	0,1	0,2
Vārpaugu un pākšaugu mists	6,5	0,9	5,3	0,8	–0,1
Griķi	17,9	2,5	30,9	4,3	1,8
kopā	716,0	100,0	703,5	100,0	

Avots: CSP

Vērtējot pa reģioniem (sk. 2.13. tab.), kā jau tas ir ierasts, redzams, ka Latvijā lielākais graudaugu audzēšanas reģions ir Zemgale, kur 2017. gadā tika izaudzēts 27,9% visu graudaugu.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu lielākais graudaugu platību pieaugums ir Pierīgas reģionā, kur platības palielinājušās par 5,7%. Vidējā ražība Zemgales reģionā ir lielāka nekā pārējos reģionos, sasniedzot gandrīz 49,8 cnt/ha. 2017. gadā Zemgales un Kurzemes reģionā graudaugu kopražā kopā veidoja 62,6% no visas kopražas (sk. 2.13. tab.).

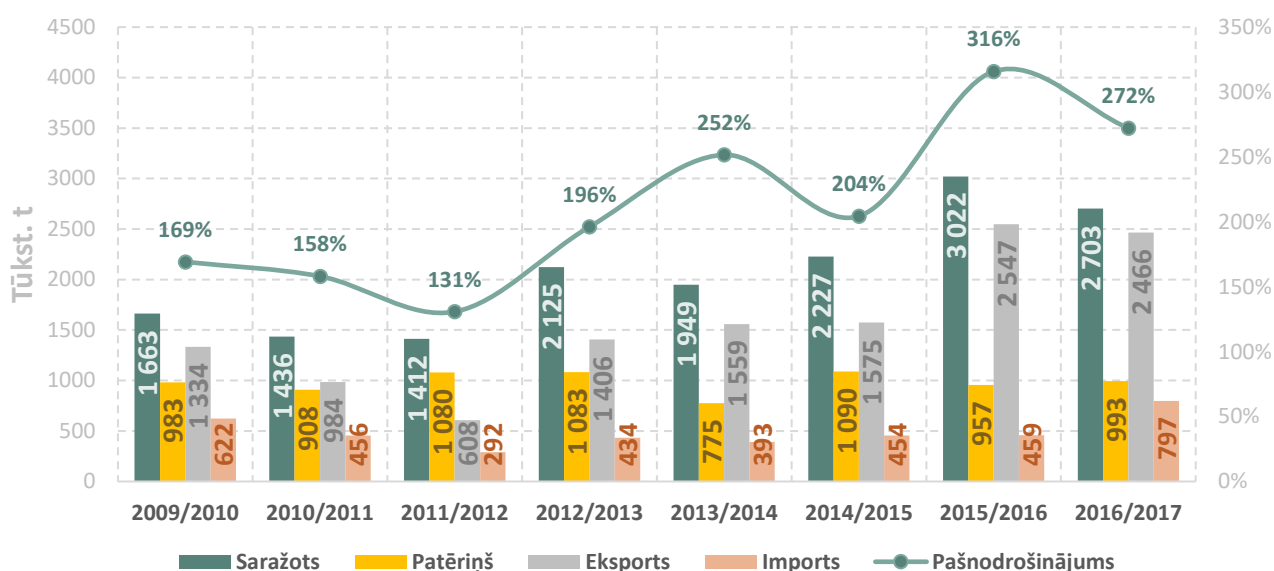
2.13. tabula

Graudaugu sējumu platība, kopražā un vidējā ražība reģionos 2017. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopražā		Ražība, t/ha
	tūkst. ha	%	tūkst. t	%	
Pierīgas reģions	87,8	12,5	353,3	13,1	40,3
Vidzemes reģions	118,1	16,8	352,5	13,1	29,8
Kurzemes reģions	165,2	23,5	705,9	26,2	42,7
Zemgales reģions	196,6	27,9	979,4	36,4	49,8
Latgales reģions	135,8	19,3	301,4	11,2	22,2
Latvijā:	703,5	100,0	2692,5	100,0	38,3

Avots: CSP

2016./2017. ražas gada graudu un graudaugu bilanci (sk. 2.43. att.) redzams, ka ražošanas apjoms ir samazinājies par 11%, patēriņš pieaudzis par 4%, imports palielinājies par 74%, bet eksports krities par 3%, savukārt pašnodrošinājums samazinājies par 44 procentpunktiem.

2.43. attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa balance 2009./2010.–2016./2017. ražas gadā

Avots: LAD

Labības sēkludzēšana

Lauksaimnieciskajā ražošanā konkrētas šķirnes izvēlei un atbilstošai agrotehnikai ir izšķiroša nozīme lielas un stabilas ražas iegūšanā. Ja tiek izsētas sertificētas sēklas, kuru kvalitāte ir pārbaudīta, šķirne var pilnībā izpaust savas ražošanas iespējas un nodrošināt augstas kvalitātes konkurētspējīgu produkciju.

Sēkludzēšanas platības valstī pēdējos gados palielinās. 2017. gadā VAAD atzītā labības sēkludzēšanas platība valstī sasniedza 10 839 ha, kas kopš 2016. gada ir palielinājusies par 2% jeb 193 ha. Labības sēkludzēšanas platību stabils palielinājums ir vērojams kopš 2015. gada. Visticamāk, to ir sekmējis brīvprātīgais saistītais atbalsts par platību, kurā tiek saražota sertificēta labības sēkla. Brīvprātīgs saistītais atbalsts paredzēts sertificētu kviešu, rudzu, tritikāles, miežu, auzu un griķu sēklu ražošanai.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu par 7% palielinājās vasaras kviešu un par 18% – griķu sēklaudzēšanas platības. Auzu sēklaudzēšanas platības ir palielinājušās par 38 %, sasniedzot 1322 ha – par 504 ha vairāk nekā 2016. gadā. Vislielāko kāpumu 2017. gadā varēja novērot rudzu sēklaudzēšanas platībās: 2017. gadā rudzi tika audzēti 210 ha platībā, kas ir par 124 ha jeb 2,4 reizes vairāk nekā 2016. gadā. Auzu un rudzu sēklaudzēšanas platību straujais palielinājums skaidrojams ar pārstrādes uzņēmumu pieprasījumu pēc kvalitatīvas produkcijas.

2017. gadā pirmo reizi Latvijā sēklaudzēšanai tika audzēta jauna labības suga – velna auza (*Avena strigosa Schreb.*), šķirne 'Luxuria', ko audzēja 27,49 ha lielā platībā. 2017. gadā bija novērojams vasaras miežu, ziemas kviešu un ziemas tritikāles sēklaudzēšanas platību samazinājums.

2017. gadā vasarāju sēklaudzēšanas platībās tika audzētas 23 vasaras miežu šķirnes, no kurām vairāk nekā puse (52%) bija selekcionētas Latvijā, 20 vasaras kviešu šķirnes, no kurām 10% bija selekcionētas Latvijā, un 10 auzu šķirnes, no kurām 40% bija selekcionētas Latvijā. Visu griķu sēklaudzēšanas platību aizņēma viena Latvijā selekcionēta griķu šķirne 'Aiva', kas tika audzēta 443 ha lielā platībā.

Izvērtējot konkrētu šķirņu sēklaudzēšanas platības, no vasaras miežiem visvairāk tika audzēta šķirne 'Jumara' – 292,1 ha jeb 13% no vasaras miežu sēklaudzēšanas kopplatības; otra lielākā sēklaudzēšanas platība bija šķirnei 'Propino' – 234,9 ha jeb 10% no vasaras miežu sēklaudzēšanas kopplatības. Vasaras kviešiem vislielāko sēklaudzēšanas platību aizņēma 'Taifun' – 540,09 ha jeb 21% no vasaras kviešu sēklaudzēšanas kopplatības, nedaudz mazāk – 'Uffo' ar 432,91 ha jeb 17% no vasaras kviešu sēklaudzēšanas kopplatības. No auzu sēklaudzēšanas kopplatības vislielāko sēklaudzēšanas platību aizņēma auzu šķirne 'Laima' ar 508,32 ha jeb 39%.

2017. gadā Latvijas augu šķirņu katalogā tika iekļautas divas jaunas Latvijā selekcionētas auzu šķirnes – 'Lizete', kas audzēta 3,9 ha lielā platībā, un 'Stendes Emilija', kas audzēta 1,3 ha lielā platībā.

Ziemāju sēklaudzēšanas platībās tika audzētas 22 ziemas kviešu šķirnes, no kurām 14% selekcionētas Latvijā, divas rudzu šķirnes, no kurām viena selekcionēta Latvijā, un divas ziemas tritikāles šķirnes, no kurām viena selekcionēta Latvijā. Vislielākajā platībā tika audzētā ziemas kviešu šķirne 'Skagen' – 1177,52 ha jeb 30% no visiem audzētajiem ziemas kviešiem. Otra visvairāk audzētā šķirne bija 'Edvins', kas aizņēma 972,3 ha jeb 26% no ziemas kviešu sēklaudzēšanas kopplatības. 2017. gadā pēc divu gadu sēklaudzēšanas pārtraukuma 10,39 ha lielā platībā tika audzēta rudzu šķirne 'Dańkowskie Diament', bet vislielāko sēklaudzēšanas platību aizņēma šķirne 'Kaupo' – 200,39 ha. Ziemas tritikāles šķirnes 'Dinaro' un 'Ruja' tika audzētas attiecīgi 174,28 ha un 6,76 ha lielā platībā.

2017. gada rudens ārkārtas laikapstākļi – lietavas un plūdi – ietekmēja arī sēklaudzēšanas platības. Vairākos novados izveidojās situācija, kad sēklaudzētājiem nebija iespējams novākt vasarāju sēklaudzēšanas laukus, ne arī apstrādāt laukus un iesēt ziemājus paredzētajās platībās, tā ietekmējot sertificēto sēklu ieguves apjomu un sējumu struktūru 2018. gadā.

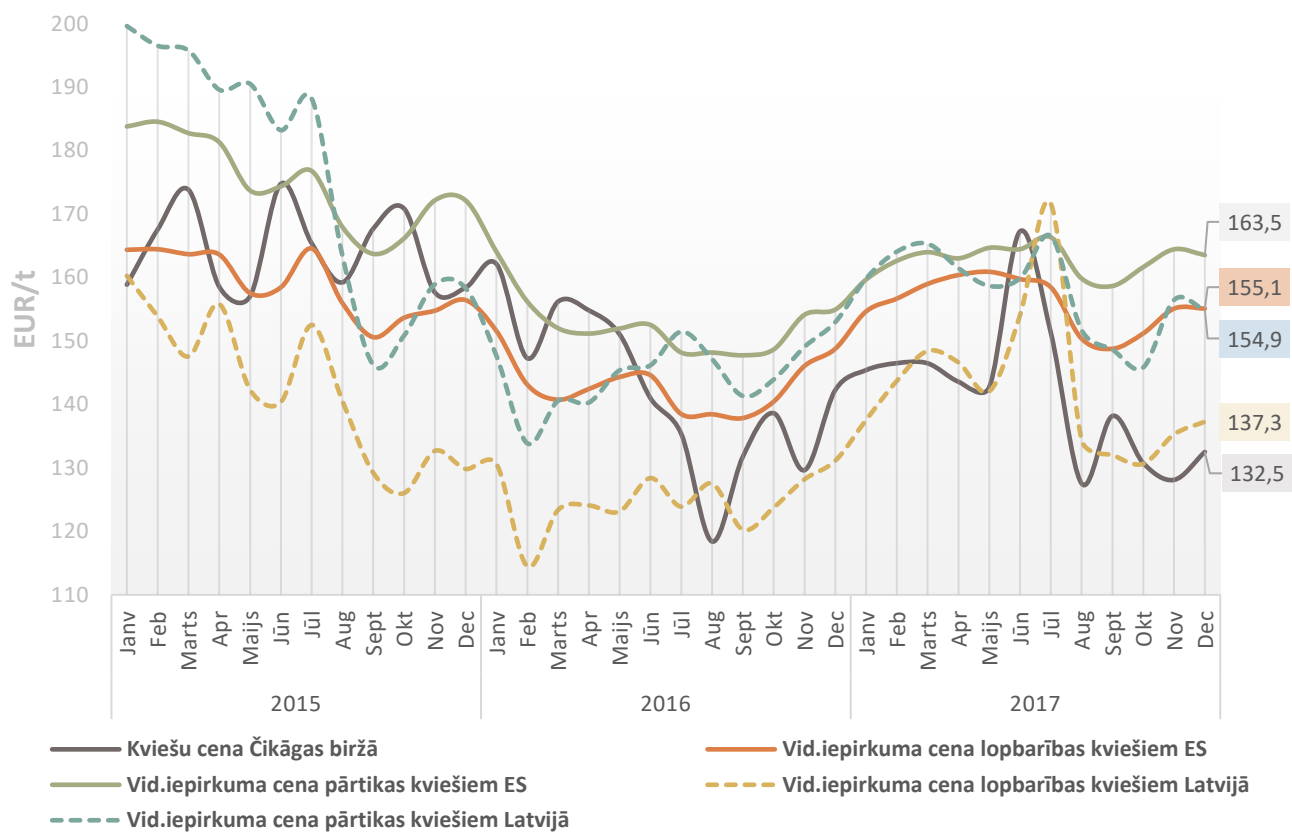
Cenas

Pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam graudu cenas pasaulē un ES, tostarp Latvijā, bija izteikti svārstīgas, atspoguļojot norises pasaules graudu tirgū. Vidējā iepirkuma cena pārtikas kviešiem Latvijā svārstījās no 200 EUR/t 2015. gada janvārī līdz 134 EUR/t 2016. gada februārī, bet lopbarības kviešiem – no 172 EUR/t 2017. gada jūlijā līdz 115 EUR/t 2016. gada februārī.

2017. gadā vidējā iepirkuma cena pārtikas un lopbarības kviešiem Latvijā un ES bija augstāka par šo graudu vidējo iepirkuma cenu 2016. gadā, tomēr saglabājās zemākā līmenī, nekā tās bija 2015. gadā.

Cenu kāpums Čikāgas biržā, ES un Latvijā bija novērojams kopš 2016. gada otrā pusgada, un iepirkuma cena straujāk palielinājās lopbarības, nevis pārtikas kviešiem. 2016. gada septembrī lopbarības kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 120,3 EUR/t, savukārt 2017. gada jūlijā tā bija par 43% augstāka jeb 171,6 EUR/t.

2017. gada otrajā pusgadā vidējā iepirkuma cena kviešiem pasaulē kopumā, arī ES, tostarp Latvijā, sāka samazināties. 2017. gada decembrī pārtikas kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija tikai par 1% augstāka nekā 2016. gada decembrī (2017. gada decembrī – 154,9 EUR/t, 2016. gada decembrī – 153,0 EUR/t), savukārt lopbarības kviešiem – par 5% augstāka (2017. gada decembrī – 137,3 EUR/t, 2016. gada decembrī – 131,1 EUR/t) (sk. 2.44. att.).

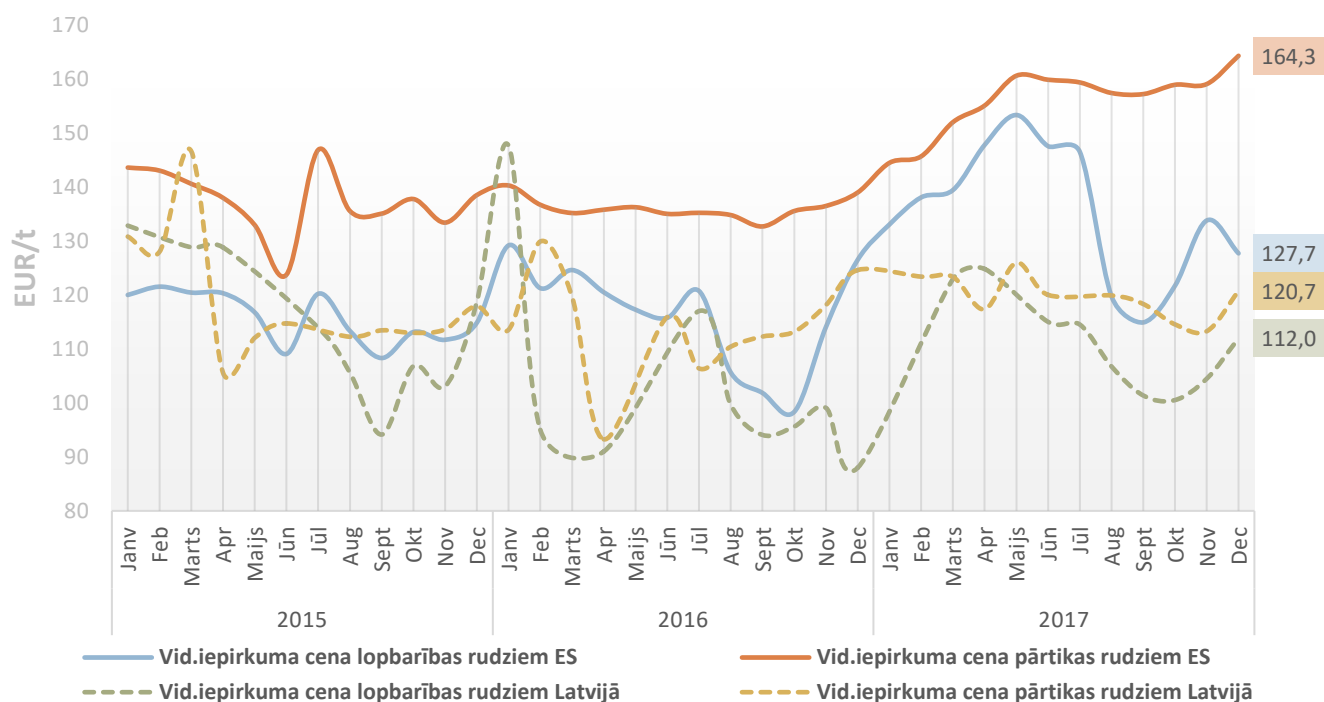
2.44. attēls. Kviešu iepirkuma cena ES, Latvijā un Čikāgas biržā 2015.–2017. gadā

Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

Trīs gadu periodā lopbarības kviešu iepirkuma cenu līmenis ES vidēji bijis par 11% augstāks nekā Latvijā. Savukārt pārtikas kviešu cena Latvijā un ES bija izteikti svārstīga, tomēr, kopumā vērtējot trīs gadu periodu, var secināt, ka pārtikas kviešu cenu līmenis ES vidēji bijis tikai par 2% augstāks nekā Latvijā (ar izņēmumu dažos mēnešos, kad pārtikas kviešu cenu līmenis Latvijā bija augstāks nekā ES).

Pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam arī rudzu cena ES un Latvijā bijusi svārstīga. Pārtikas rudziem vidējā iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 147 EUR/t 2015. gada martā līdz 93 EUR/t 2016. gada aprīlī, savukārt lopbarības rudziem – no 148 EUR/t 2016. gada janvārī līdz 91 EUR/t 2016. gada aprīlī. Zemākā lopbarības rudzu iepirkuma cena ES bija 2016. gada oktobrī (98 EUR/t) un augstākā – 153 EUR/t apmērā – 2017. gada maijā. Pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena ES svārstījās daudz mazāk, turklāt ar pakāpenisku pieauguma tendenci.

Pārskata periodā pārtikas rudzu iepirkuma cenu līmenis ES vidēji bijis par 17% augstāks nekā Latvijā, lopbarības rudziem – par 9% augstāks nekā Latvijā (ar izņēmumu dažos mēnešos, kad pārtikas kviešu cenu līmenis Latvijā bija augstāks nekā ES) (sk. 2.45. att.).

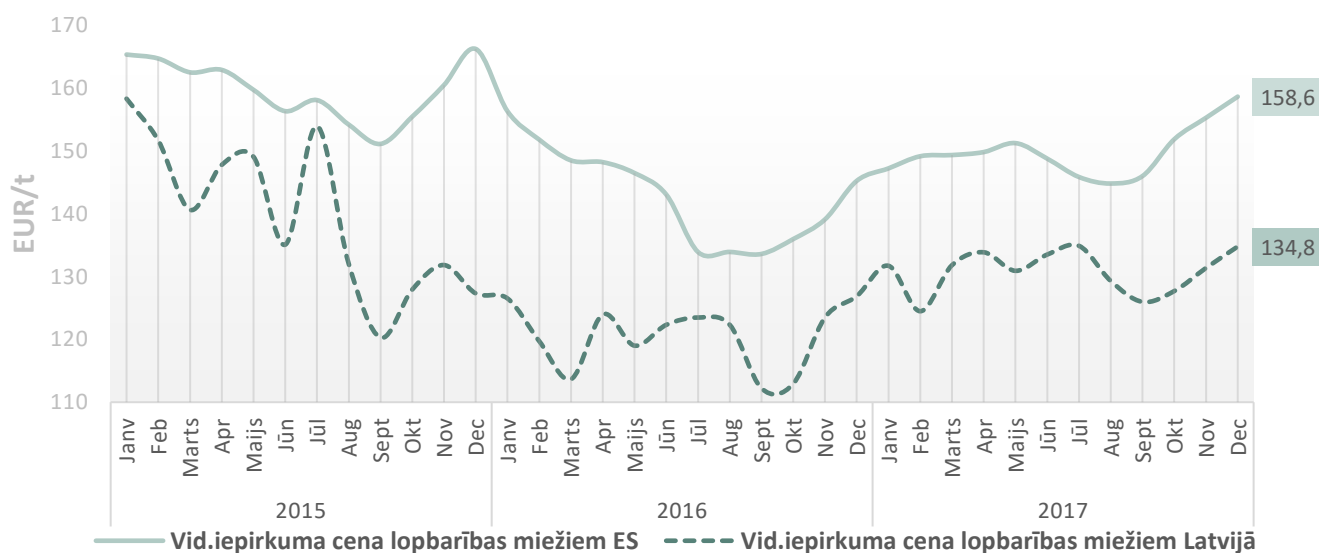

2.45. attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cena Latvijā un ES 2015.–2017. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Salīdzinājumā ar 2016. gadu vidējā iepirkuma cena lopbarības miežiem ES, tostarp Latvijā, 2017. gadā palielinājās. 2017. gada decembrī Latvijā tā bija par 6% augstāka nekā 2016. gada decembrī, bet ES tā bija par 9% augstākā.

Saglabājās arī tendence, ka šo graudu vidējā iepirkuma cena ES kopumā ir lielāka nekā Latvijā: pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam lopbarības miežu cena ES bija par 14% augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā (sk. 2.46. att.).

2.46. attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cena ES un Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: Eiropas Komisija

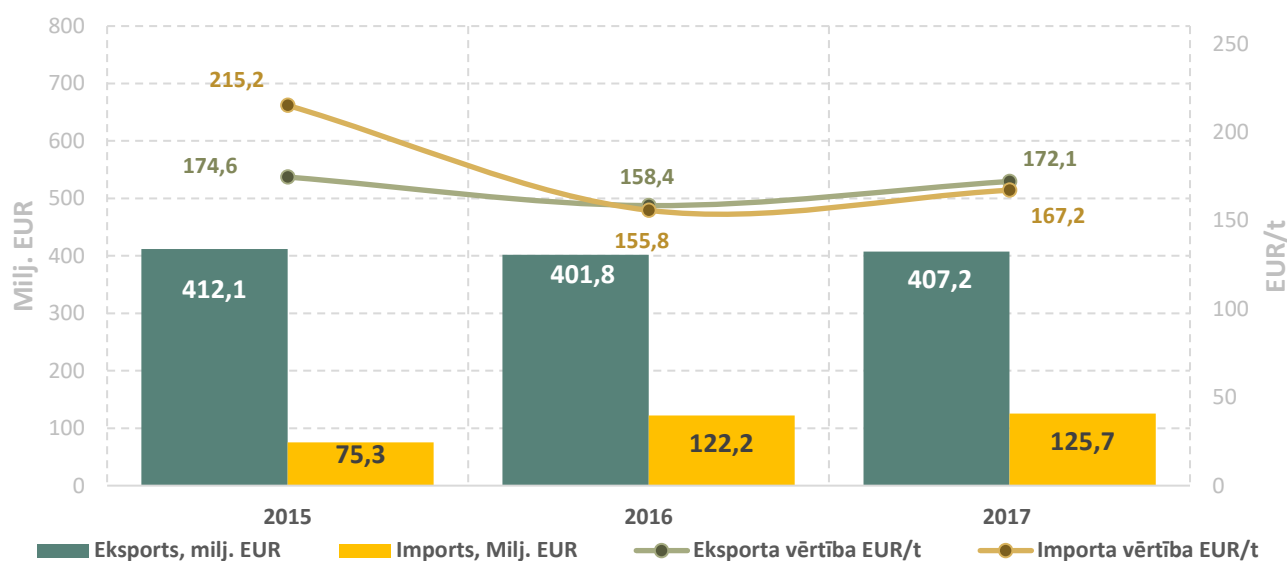
Ārējā tirdzniecība

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu gan graudu kopējais eksports, gan imports vērtības izteiksmē nedaudz palielinājās – attiecīgi par 5,4 milj. EUR jeb 1,3% un par 3,4 milj. EUR jeb 2,8 %.

Gan graudu vidējā importa cena, gan graudu vidējā eksporta cena 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu nedaudz palielinājās, tomēr saglabājoties zemākā līmenī nekā 2015. gadā. 2017. gadā

graudu vidēja importa cena salīdzinājumā ar 2016. gadu pieauga par 7%, savukārt eksporta vērtība – par 9% (sk. 2.47. att.).

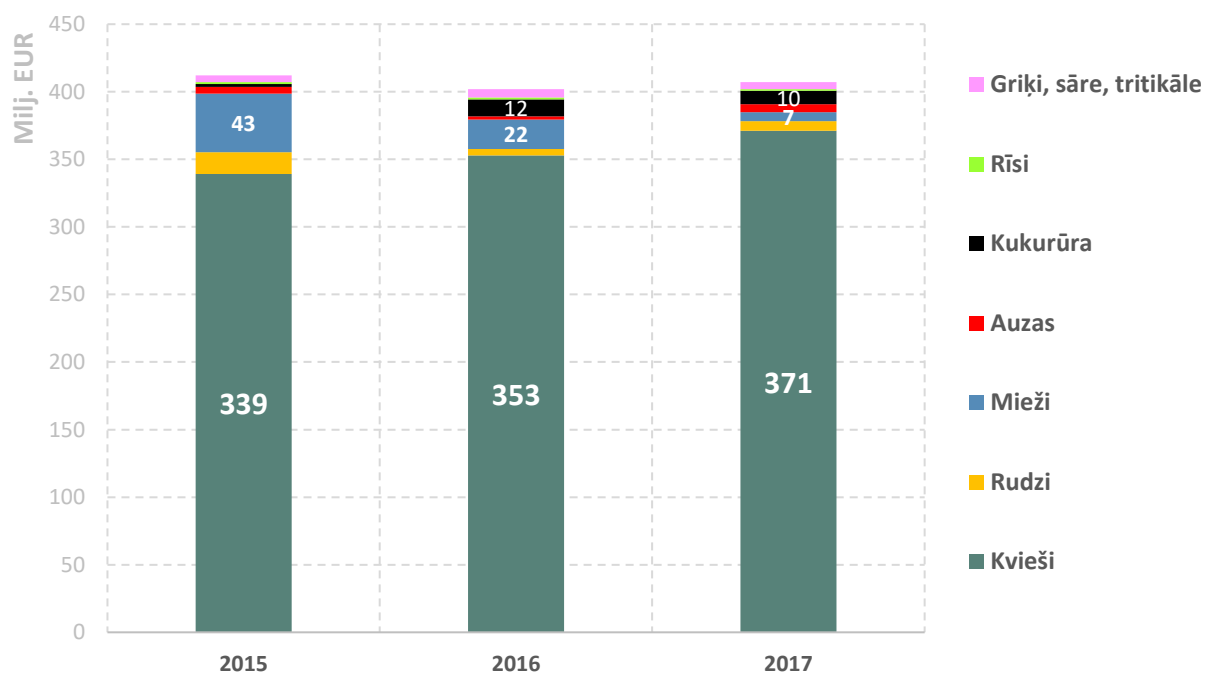
2017. gadā no Latvijas graudi vairāk tika eksportēti uz trešajām valstīm (59%) nekā uz citām Eiropas Savienības valstīm (41%).

2.47. attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

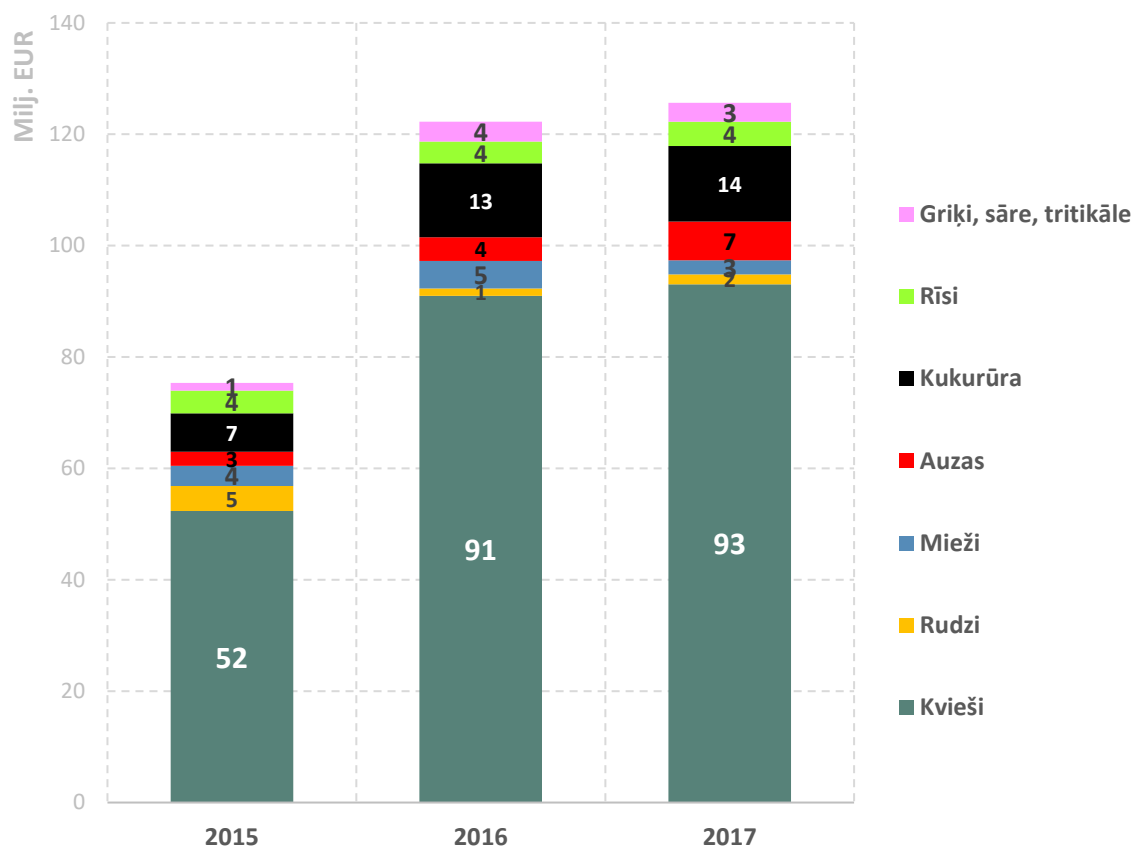
Tradicionāli nozīmīgāko vietu Latvijas graudu importā un eksportā ieņem kvieši. 2017. gadā tie veidoja 91% no Latvijā kopumā eksportētajiem un 74% no importētajiem graudiem. Otrā nozīmīgākā eksportētā un importētā graudaugu kultūra 2017. gadā bija kukurūza – 2% no kopējās graudaugu eksporta vērtības un 11% no kopējās importa vērtības. 2017. gadā mainījās Latvijas eksportēto graudaugu struktūra, jo būtiski samazinājās miežu eksports: salīdzinājumā ar 2016. gadu tas samazinājās par 70%. Savukārt visbūtiskāko eksporta pieaugumu piedzīvoja auzas, kas 2017. gadā tika eksportētas par 3,6 milj. EUR jeb 150% vairāk nekā 2016. gadā (sk. 2.48. att.).

2.48. attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Salīdzinājumā ar 2016. gadu kviešu imports vērtības izteiksmē 2017. gadā palielinājās par 2%. Visbūtiskāk 2017. gadā pieauga auzu imports, kas salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 2,7 milj. EUR jeb 63%, turpretī miežu imports piedzīvoja būtisku samazinājumu – par 2,4 milj. EUR jeb 49% (sk. 2.49. att.).

2.49. attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

2017. gada pavasara sala bojājumi skāra visus Latvijas augļu un ogu dārzus, tāpēc augļkoki un ogulāji smagi cieta. Gada pirmie trīs mēneši bija siltāki par normu, turpretī periods no aprīļa līdz jūlijam – vēsāks par normu.⁵ Aprīļa pirmajā pusē gaisa temperatūra uzkāpa līdz + 18 °C, bet tad uznāca sals, kas ļoti nelabvēlīgi ietekmēja augļkokus un ogulājus. Maija salnas, kas būtībā bija sals, trijās dienās – 10. maijā (– 4,7 °C Rēzeknē), 11. maijā (– 6,1 °C Mērsragā) un 12. maijā (– 5,1 °C Mērsragā) nodarīja lielus zaudējumus, un maija beigās jau bija skaidri redzami patiesie zaudējumi. Ābeles un bumbieres noziedēja, bet augļi bija aizmetušies tikai daļēji. Tie ziedi, kas ziedēja pirms maija sala, nebija attīstījušies un nobira. Ļoti cieta skābie un saldie ķirši, plūmes, avenes, upenes, krūmmellenes, pat ogu krūmu un ķiršu koku zari.

Augļu koki un ogulāji

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējā platība 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 3,2%, (sk. 2.14. tab.), tomēr par 5% samazinājās ābeļu aizņemtās platības. Iepriekšējos gados (2013.–2016. g.) bumbieru platības bija samazinājušās, bet 2017. gadā tās palielinājās par 27,8% salīdzinājumā ar 2016. gadu.

⁵<https://www.meteo.lv/lapas/laika-apstakli/klimatiska-informacija/laika-apstaklu-raksturojums/2017/gads/gads-2017?id=2299&nid=1137>

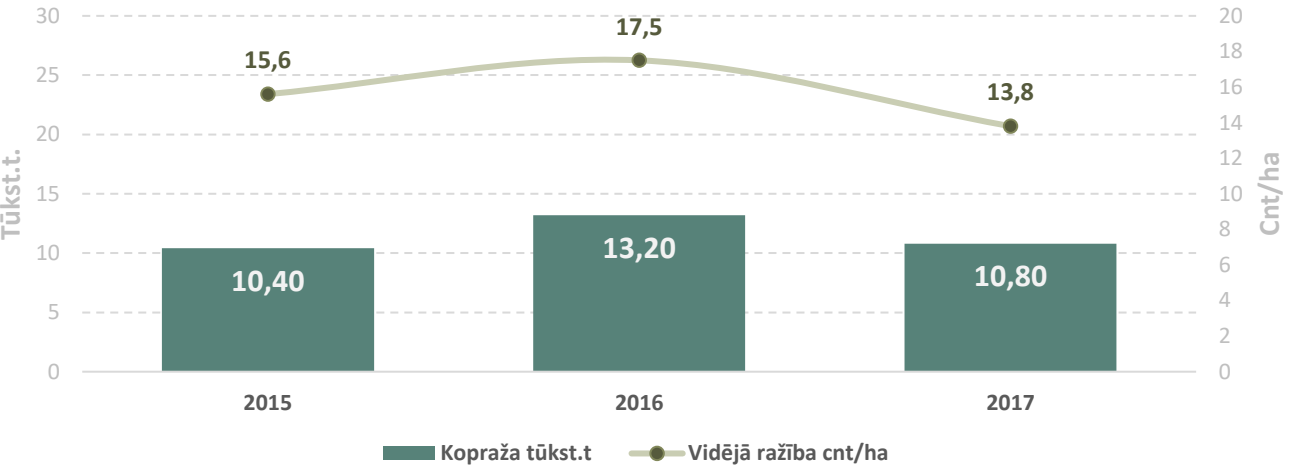
Augļu koku un ogulāju stādījumu platība 2013.–2017.gadā, tūkst. ha

Augļu koki un ogulāji/gads	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Kopā augļu koki un ogulāji	6895	6480	6927	7614	7858
Ābeles	3944	3636	3862	3950	3751
Bumbieres	273	252	181	180	230
Plūmes	217	175	110	113	102
Ķirši	164	184	155	160	164
Jānogas, upenes	861	635	753	944	1102
Avenes	249	233	220	230	220
Ērkšķogas	11	47	43	43	44
Zemenes	493	481	499	515	518
Aronijas	36	82	80	94	95
Smiltsērķšķi	325	400	563	811	962
Krūmcidonijas	102	116	200	275	326
Krūmellenes	220	239	261	299	344

Avots: CSP

2017. gadā no ogulājiem vislielāko platību aizņēma upenes un jānogas, un šo ogulāju stādījumu platība salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 17%. Salīdzinājumā ar iepriekšējo trīs gadu vidējo platību, palielinājās smiltsērķšķu (63%), krūmmelleņu (29%), jānogas un upenes (42%) un krūmcidoniju platības (65%).

Ogulājiem platības palielinājums ir saistīts ar pieaugošo pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie mājrāžotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, jo tā dod papildu ieņēmumus, bet lielie ražotāji un pārstrādes uzņēmumi palielina ražošanu. Pircējiem tiek piedāvāti dažādi pārstrādes produkti – biezsulas, džemi, sīrupi, želejkonfektes, nektāri un ievārijumi. Vīlinājums audzēt smiltsērķšķus ir saistīts ar garantētu noietu un nepārtraukti augošu pieprasījumu pēc tiem. Tāpat smiltsērķšķi ir zemo investīciju kultūra atšķirībā, piemēram, no dzērvenēm un krūmmellenēm, kas prasa daudz lielākus ieguldījumus. Turklāt smiltsērķšķiem nav ražošanas cikliskuma kā, piemēram, ābelēm.

2.50. attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopraža un ražība 2015.–2017. gadā

Avots: CSP

No kopražas viedokļa stabila līdera pozīciju joprojām ieņem āboli – 2017. gadā to kopraža bija 68,7% no visas augļu un ogu kopražas.

Salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā augļu koku un ogulāju kopraža un ražība visiem kultūraugiem bija ievērojami mazāka, jo pavasarī bija nelabvēlīgi meteoroloģiskie apstākļi: tiklīdz bija sākusies veģetācija, pumpuri saplauka un sula sāka cirkulēt, tā gandrīz veselu mēnesi naktīs bija sals. Augu attīstība tika aizkavēta par vairākām nedēļām. Rudens avenēm vajadzēja sākt ienākties augusta vidū, bet tas notika tikai septembra sākumā. Rudens bija silts, bet dienas – jau īsākas, tāpēc augs saņēma par maz saules, tā ka rudens aveņu ogu nobriešana kavējās.

Galveno augļu un ogu ražošana kopraža 2013.–2017. gadā, t

Augļi un ogas/gads	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Āboli	14 751	9623	7815	9854	7464
Bumbieri	996	214	451	365	431
Plūmes	233	109	152	104	58
Ķirši	78	95	81	84	53
Jānogas, upenes	547	292	598	488	417
Zemenes	1011	904	1343	1130	1370
Kopā	17 616	11 237	10 440	12 025	9793

Avots: CSP

Augļu koku un ogulāju pavairojamais materiāls

2017. gadā stājās spēkā Ministru kabineta 2017. gada 3. janvāra noteikumi Nr. 16 „Augļu koku un ogulāju šķirņu saraksta veidošanas noteikumi”, kuros noteikta augļu koku un ogulāju šķirņu iekļaušana un uzturēšana Kultūraugu uzraudzības valsts informācijas sistēmas Augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā (turpmāk – šķirņu saraksts) un izslēgšana no tā, prasības šķirnes aprakstam un kārtība, kādā glabā, publicē un izplata ar šķirņu sarakstu saistīto informāciju.

Sadarbībā ar VAAD, Dārzkopības institūta un Stādu audzētāju biedrības speciālistiem tika apzinātas Latvijā komerciāli vairāk audzētās augļu koku un ogulāju šķirnes un sastādīts sākotnējais šo šķirņu saraksts. Šīm šķirnēm Dārzkopības institūts izveidoja šķirņu aprakstus, lai tās varētu iekļaut šķirņu sarakstā.

2017. gadā augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā tika iekļautas 17 ābeļu šķirnes (*Malus domestica Borkh*) un trīs aveņu (*Rubus idaeus* L.) šķirnes – gan ar oficiālajiem šķirņu aprakstiem, piemēram, ābeļu šķirnes ‘Ilga’ un ‘Laine’ un aveņu šķirnes ‘Arta’, ‘Dita’ un ‘Lina’, gan ar oficiāli atzītiem šķirņu aprakstiem, piemēram, ābeļu šķirnes ‘Cukuriņš’, ‘Mālābele’ un ‘Merrigold’.

2017. gadā stājās spēkā Ministru kabineta 2017. gada 7. februāra noteikumi Nr. 76 „Augļu koku un ogulāju pavairošanas materiāla atbilstības kritēriju un aprites noteikumi” (turpmāk – noteikumi Nr. 76). Ar tiem tika aizstāti Ministru kabineta 2009. gada 4. augusta noteikumi Nr. 861 “Noteikumi par augļu koku un ogulāju pavairošanas materiāla atbilstības kritērijiem, apriti un kārtību, kādā atzīst personas, kas veic vīrustestēšanu”, ieviešot direktīvu prasības pirmsbāzes, bāzes un sertificēta materiāla audzēšanai, sertificēšanai, uzturēšanai, pavairošanai, tirdzniecībai, iesaiņošanai un etiķetēšanai, kā arī precizējot prasības standarta materiāla apritei.

Tā kā Latvijā ir pieejams plašs augļu koku un ogulāju šķirņu klāsts, no kurām daļa tiek audzētas komerciāliem mērķiem un tiks iekļautas šķirņu sarakstā, bet daļa – nelielā apjomā pārsvarā mazdārziņu vajadzībām, tika uzsākts darbs pie priekšlikumu sagatavošanas noteikumiem Nr. 76, lai noteiktu prasības to šķirņu apritei, kuras tiek tirgotas gala patērētājam. Sagatavotie priekšlikumi paredz ieviest terminu “šķirnes ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai”, kā arī noteikt prasības šķirņu ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai, audzēšanai, tirdzniecībai un marķēšanai. Priekšlikumi paredz, ka šķirne ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai ir šķirne, ko piegādātājs audzē un tirgo personām, kuras to izmanto personīgām vajadzībām, kas nav iekļauta šķirņu sarakstā un ko atļauts tirgot tikai Latvijas teritorijā.

Dārzenkopība

2017. gada nelabvēlīgo laikapstākļu ietekme bija jūtama visu augu veģetācijas laiku, tāpēc aizkavējās kultūraugu briešana, un arī slapjais rudens kavēja kultūraugu – kartupeļu, kāpostu, sarkano biešu, burkānu, ķirbjaugu – augšanu un nobriešanu. Spēcīgo rudens lietavu dēļ ražas novākšana ļoti aizkavējās, citviet pārlietā mitruma dēļ dārzeņu raža pat nemaz netika novākta un palika uz lauka.

Atklātā lauka platības 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās par 1,4%, bet segtās platības – par 20,0% (sk. 2.16. tab.). Gan atklāto, gan segto dārzeņu platību samazināšanās tendence bija novērojama pēdējos piecus gadus (no 2013. līdz 2017. gadam).

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājušās vairāku dārzeņu kultūraugu sugu platības: ziedkāpostiem (85,9%), sīpoliem (42,6%), ķiplokiem – 2,8 reizes no 179 līdz 511 ha. Arī gurķu aizņemtā platība turpina palielināties jau trešo gadu pēc kārtas, bet 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu – par 34,1%. Salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā samazinājās Latvijā visplašāk audzētās dārzeņu kultūras kāpostu platība (3,3%).

Sākot ar 2016. gadu, turpina palielināties burkānu aizņemtā platība: 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu tā ir palielinājusies par 1,6%.

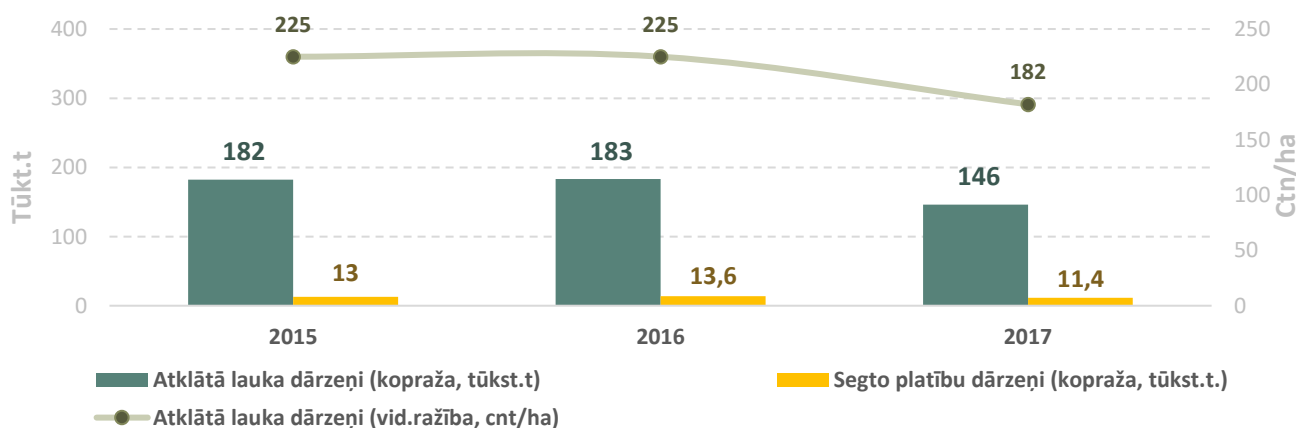
2.16. tabula

Atklāto un segto lauku platība 2013.–2017. gadā, ha

Rādītāji	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Atklātā lauka platība, ha	8474	8231	8085	8135	8019
Kāposti	2240	2729	2937	2221	2148
t. sk. ziedkāposti	150	301	186	135	251
Puravi	46	77	51	29	66
Salāti	22	44	93	15	41
Sīpoli lociņiem	166	50	75	82	116
Gurķi	166	109	127	138	185
Tomāti	41	3	4	5	1
Bietes	1042	1244	1115	1073	735
Burkāni	1544	1471	942	1462	1485
Sīpoli	928	1158	919	829	1182
Ķiploki	177	139	151	179	511
Mārrutki	16	14	78	124	6
Kabači un ķirbji	357	354	543	747	617
Pārējie dārzeņi	316	490	633	405	622
Segtā platība, ha	65,6	64,7	61,7	57,9	46,3
t. sk.:					
Stikla siltumnīcu	35,4	33,6	40,1	41,6	35,1
Plēves siltumnīcu	30,2	31,1	21,6	16,3	11,2

Avots: CSP

Latvijas dārzeņu kopražs 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās par 20,2%.

2.51. attēls. Atklāta lauka un siltumnīcu dārzeņu kopražs un ražība 2015.–2017. gadā

Avots: CSP

2017. gada aukstais pavasaris nelabvēlīgi ietekmēja agro kultūraugu – redīsu, skābeņu, spinātu ražu. Šīm darbietilpīgajām kultūrām, kas prasa lielu roku darbu, raža samazinājās.

Zemā temperatūra un lielais mitrums rudenī nelabvēlīgi ietekmēja arī atklātās platībās audzētu dārzeņu – kāpostu, ķirbju, galda biešu, burkānu un mārrutku – kopražu (sk. 2.52. att.).

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu segto platību dārzeņu kopražs un kopplatība samazinājās. Siltumnīcās tika izaudzētas 11,5 tūkst. tonnu dārzeņu – par 15,9% mazāk nekā 2016. gadā.

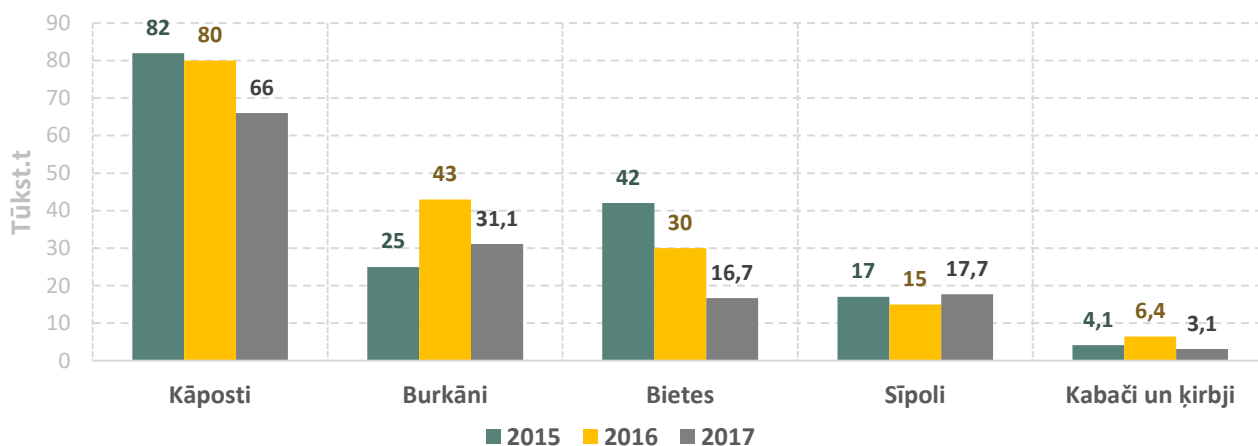
Latvijā joprojām nozīmīgāko daļu no segto platību dārzeņu kopražs veidoja gurķi (50,2%). Salātu kopražs 2017. gadā samazinājās sešas reizes (sk. 2.17. tab.).

2.17.tabula

Dārzeņu kopražs siltumnīcās tonnās 2015.–2017. gadā			
Dārzeni/gads	2014.	2015.	2017.
Tomāti	6 027	5 807	5 067
Gurķi	6 406	7 109	5 758
Salāti	219	546	91
Pārējie dārzeni	288	181	552

Avots: CSP

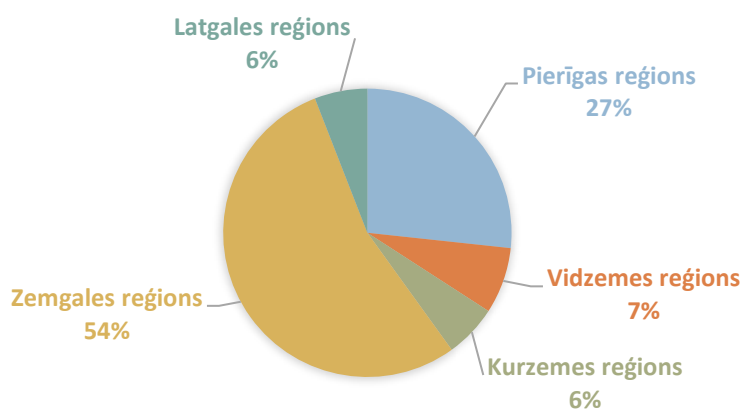
Lielākais kopražs īpatsvars atklātā lauku dārzeņu platībās bija kāpostiem (45,2%) un burkāniem (21,4%), arī bietēm (11,5%) un sīpoliem (12,1%) (sk. 2.52. att.).

2.52. attēls. Galveno atklātās platības dārzeņu kopražs 2015.–2017. gadā

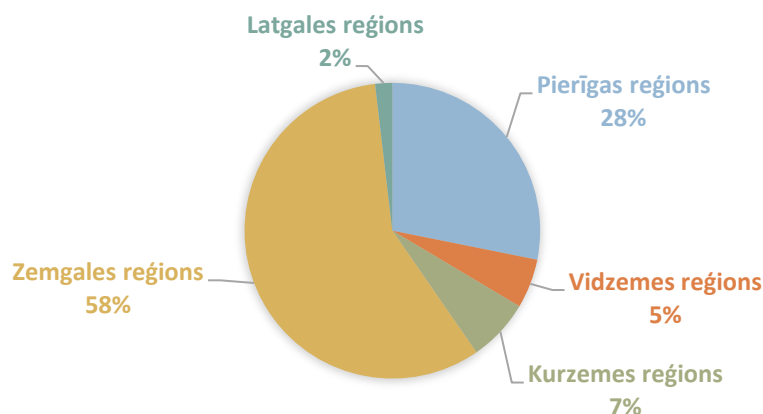
Avots: CSP

Apkopojot datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (sk. 2.53. att.), redzams, ka dominē Zemgales reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās lielo pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama arī iepriekšējos trīs gadus. Toties 2017. gadā Zemgales reģionā bija lielākā dārzeņu kopražs pa reģioniem.

2.53. attēls. Atklātā lauka dārzeņu platība pa reģioniem 2017. gadā

Avots: CSP

2.54. attēls. Atklātā lauka dārzeņu kopraža pa reģioniem 2017. gadā

Avots: CSP

Dārzeņu audzēšanas saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās galvenokārt pilsētu tuvumā. Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, ja rēķina pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

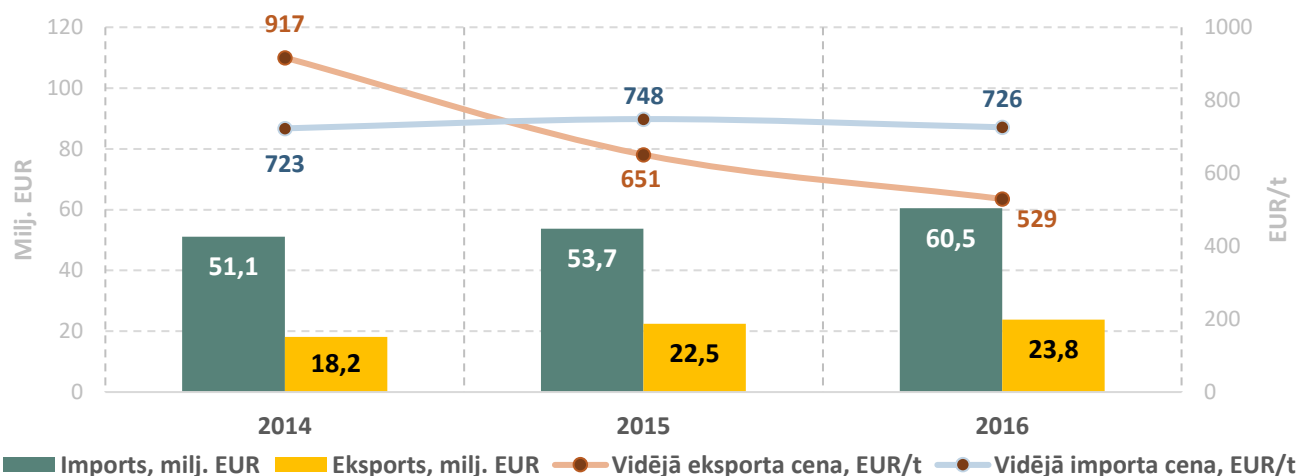
Ienākumiem augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cena, kā arī produkcijas pašizmaksa, un tas atstāj ievērojamu ietekmi uz ražošanas apjomu un kultūraugu platību. Augļu un dārzeņu audzēšanā, sevišķi to novākšanā, tiek ieguldīts liels roku darbs, tāpēc šīs nozares tieši ietekmē darbaspēka izmaksu palielināšanās. Lauksaimniekiem arvien vairāk jādomā par darba efektivitātes palielināšanu, izmaksu samazināšanu un pārdomātu audzēšanas tehnoloģiju izmantošanu.

Joprojām aktuāla ir dārzkopju un augļkopju audzētāju kooperācija un pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu palielināšanās par produkcijas uzglabāšanu. Problēma ir tā, ka lielākoties ar audzēšanu nodarbojas individuālas saimniecības un tām nav ne labu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai produkciju uzglabātu eksportam. Ar pašreizējām elektrības cenām uzturēt saldētavas ir ļoti dārgi, tāpēc daudzi audzētāji neriskē ražot lielus apjomus.

Ārējā tirdzniecība

2017. gadā svaigu dārzeņu importa kopējais apjoms vērtības izteiksmē salīdzinājumā ar 2016. gadu ir pieaudzis par 12,6%, bet salīdzinājumā ar 2015. gadu – par 18,3% (sk. 2.55. att.). Lielāko importa daļu jau vairākus gadus pēc kārtas veido tomāti (40,7% no kopējās importa vērtības), dārza salāti (9,8%), gurķi (9,2%) un sakņu dārzeni (9,1%).

To valstu sarakstā, no kurām ir nozīmīgākais dārzeņu importa apjoms, līderpozīcijā jau vairākus gadus pēc kārtas atrodas Nīderlande – 26% no kopējās importēto dārzeņu vērtības (2016. gadā – 25,3%), un aiz tās ierindojas tradicionālie tirdzniecības partneri Spānija – 19,6% (2016. gadā – 23,1%) un Lietuva – 17,4% (17,6%).

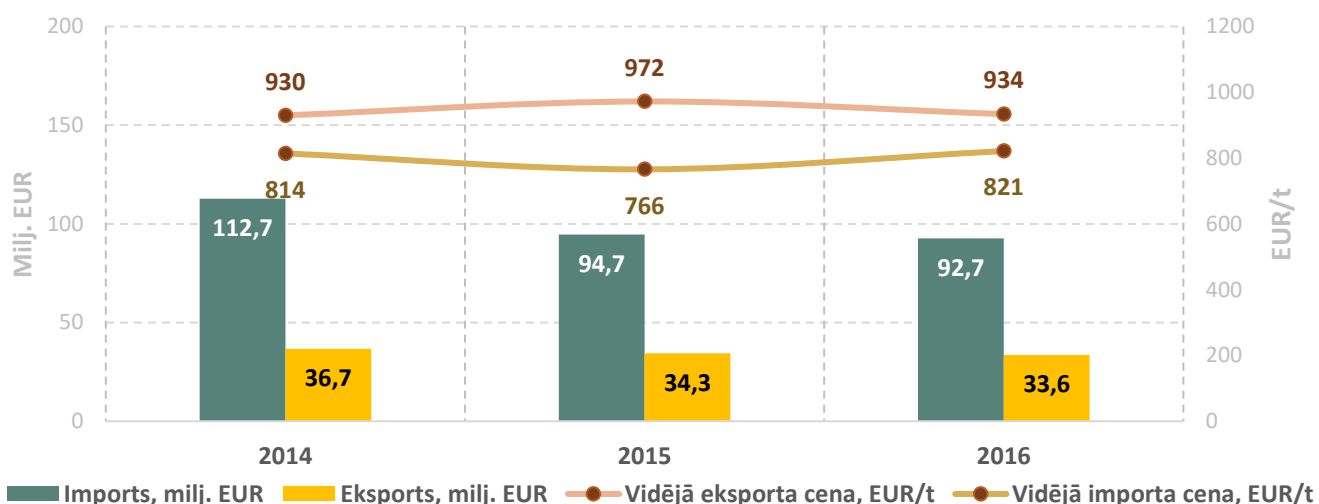

2.55. attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Svaigu dārzeņu eksporta vērtības struktūra pēdējo trīs gadu laikā saglabā palielinājuma tendenci. 2017. gadā svaigu dārzeņu eksporta vērtība salīdzinājumā ar 2016. gadu ir pieaugusi par 1,27 milj. EUR jeb 5,6%. Galvenie eksportēto dārzeņu galamērķi ir Igaunija (38,1% no kopējā dārzeņu eksporta 2017. gadā), Ēģipte (26,2%) un Lietuva (19,8%). Kopš 2016. gada parādījies jauns noieta tirgus – Ēģipte, galvenokārt pākšu dārzeņu eksportam. Populārākie eksportētie (tostarp reeksportētie) dārzeņi 2017. gadā bija tomāti (30,1% no kopējās eksportēto dārzeņu vērtības), pākšu dārzeņi (27,2%), augi vai augu daļas, ko izmanto parfimērijā, farmācijā, insekticīdu vai fungicīdu pagatavošanai, (15,2%) un sīpoli (7,7%).

Pārskata periodā augļu importa vidējā vērtība kopš 2015. gada turpina samazināties. 2015. gadā tā veidoja 112,7 milj. EUR, bet 2017. gadā samazinājās par 17,8%, noslīdot līdz 92,7 milj. EUR (sk. 2.59. att.). Valstis, no kurām tiek saņemts nozīmīgākais augļu importa apjoms, ir Nīderlande – 29,4% no kopējās importēto augļu vērtības (2015. gadā 19,3%), Spānija – 13,5% (2015. gadā 24,3%) un Itālija – 9,5% (2015. gadā 8,9%). Visvairāk importētie augļi bija vīnogas (12,5%), āboli (12%), kā arī bumbieri (10%).

2.56. attēls. Svaigu augļu imports un eksports Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Eksporta (tostarp reeksporta) vērtība atbilda importa plūsmas tendencēm un 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās par 2,1%. Nozīmīgākie eksporta galamērķi bija tādas valstis kā Igaunija ar 51,7% no kopējās eksportēto augļu vērtības (2016. gadā – 61,9%), Lietuva 29,3% (2016. gadā – 27,3%) un Kazahstāna 6,8% (2016. gadā – 5,9%). Visvairāk eksportētie (tostarp

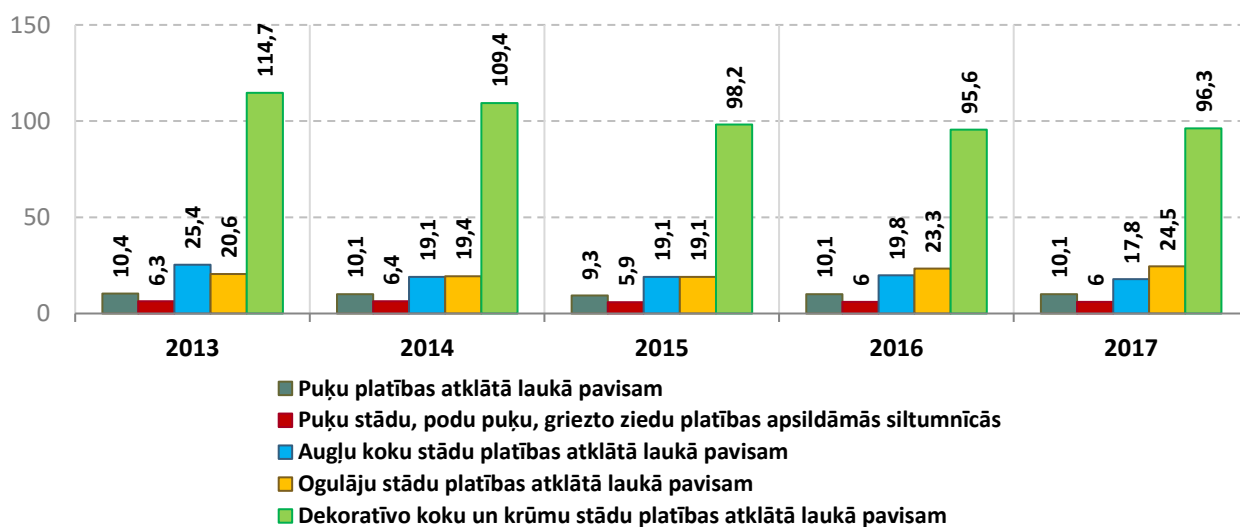
reeksportētie) augļi un ogas bija vīnogas (16,3%), āboli (14,5%), ogas (brūklenes, mellenes, dzērvenes – 12,4%), kā arī avokado (7,2%).

2.10. Puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādu kopējā platība palika gandrīz nemainīga (2016. gadā – 163 ha, 2017. gadā – 163,6 ha).

Pārdoto puķu dēstu daudzums palielinās – 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu tas palielinājās par 27,4%.

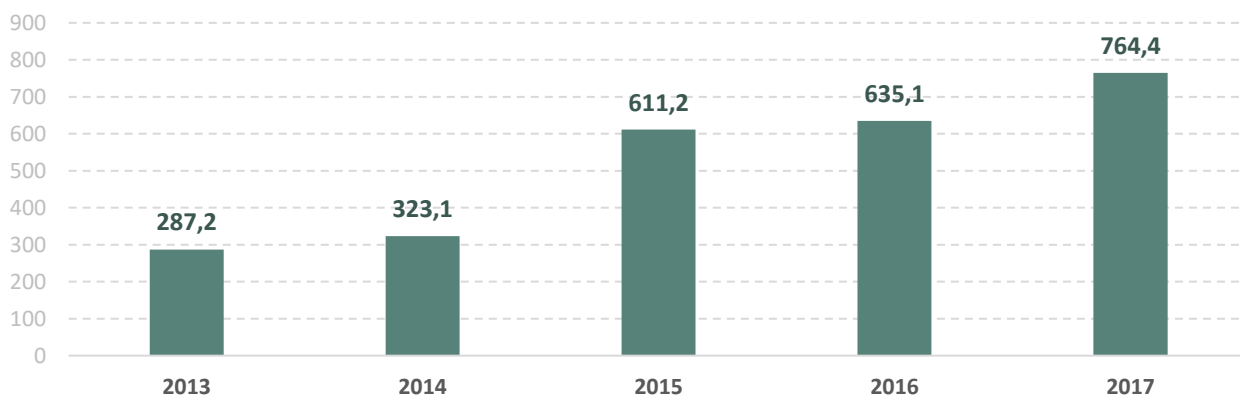
No 2017. gadā no kopējā pārdotā puķu dēstu daudzuma 74,9% bija viengadīgās puķes, 9,4% – divgadīgās un 15,7% – ziemcietes (līdzīgi kā 2016. gadā – attiecīgi 79,1%, 7,1 % un 13,8%), jo viengadīgās jeb vasaras puķes lieliski noder audzēšanai gan dobēs, gan iekaramos traukos un balkonu kastēs un katru gadu ir iespējams izvēlēties citādas krāsas un formas ziedus.

2.57. attēls. Puķu, ogulāju, augļu un dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšanas platības (ha) 2017.gadā

Avots: CSP

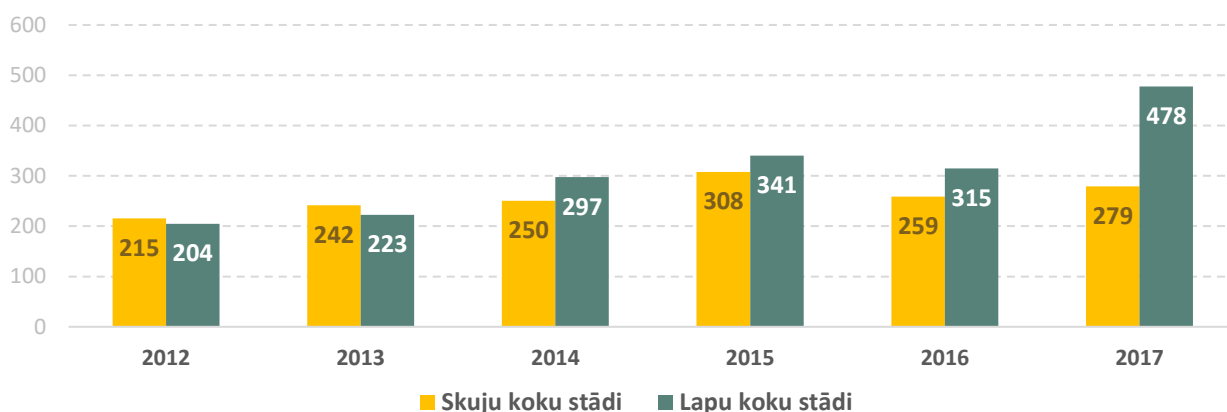
2017. gadā pārdoto augļu koku un ogulāju stādu daudzums palielinājās par 20,4%: 2016. gadā bija 635,1 tūkst. , bet 2017. gadā – 764,4 tūkst. stādu (sk. 2.58. att.). 2017. gadā visvairāk tika pārdoti upeņu stādi – divas reizes vairāk salīdzinājumā ar 2016. gadu (2016. g. – 192,8 tūkst., 2017. g. – 410,8 tūkst. stādu).

2.58. attēls. Pārdoto augļu koku un ogulāju stādu daudzums (tūkst. gab.)

Avots: CSP

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu dekoratīvo koku stādu pārdotais daudzums pieauga par 32% (sk. 2.59. att.). 63% no pārdoto koku stādu daudzuma bija lapu koku stādi, bet 37% – skuju koku stādi, un šāda tendence novērojama jau vairākus gadus.

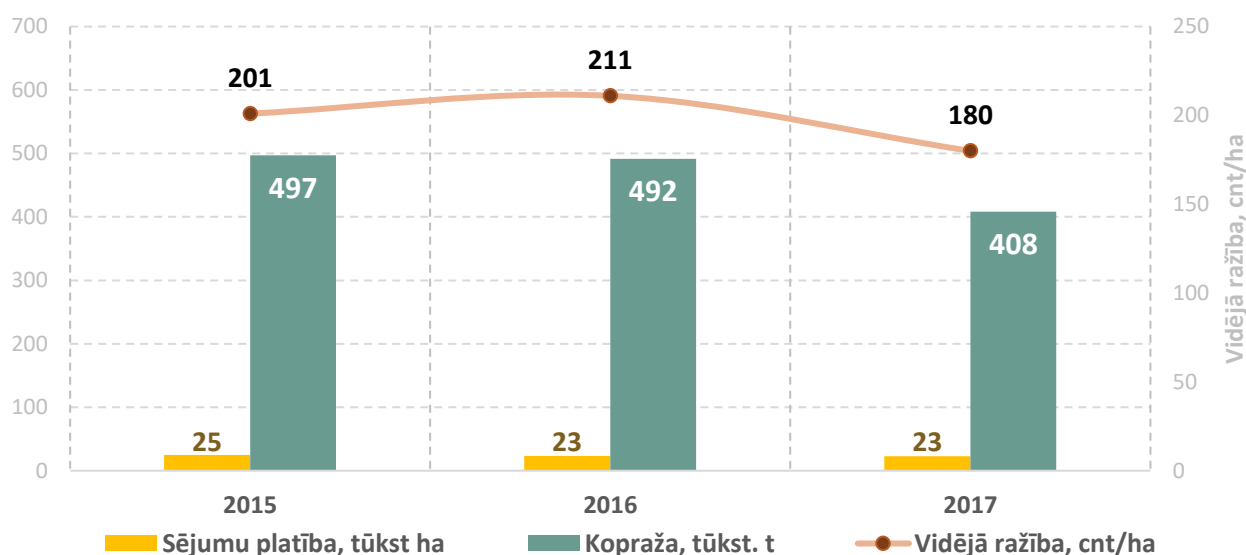
2.59. attēls. Dekoratīvo skuju un lapu koku stādu pārdošana (tūkst. gab.)

Avots: CSP

2.11. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platības kopš 2003. gada katru gadu samazinās. 2003. gadā kartupeļi aizņēma 54,6 tūkst. ha, bet 2017. gadā – tikai 22,7 tūkst. ha. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu kartupeļu stādījumu platības samazinājās vēl par 2,6%. Viens no iemesliem tam, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu samazinās, ir tas, ka kartupeļi ir resursu ietilpīga kultūra un to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Kopējās kartupeļu platības samazinās arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji samazina platības, jo netiek garantēta stabila produkcijas realizācija, kā arī maziem ražošanas apjoma dēļ tie nespēj konkurēt tirgū. Noteiktu ietekmi atstāj arī ēšanas paradumu maiņa: kartupeļus ēdienkartē nomaina citi produkti – labākā ekonomiskā situācijā cilvēki vairāk patērē dažādus citus produktus.

Tā kā kartupeļu aizņemtā platība pēdējo gadu laikā ir samazinājusies un 2017. gada sezona nebija labvēlīga kartupeļu audzētājiem, arī kopražā 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu ir ievērojami samazinājusies – par 83,3 tūkst. t jeb 16,9%. Galvenais iemesls – ražības samazinājums par 31 cnt/ha salīdzinājumā ar 2016. gadu (sk. 2.60. att.).

2.60. attēls. Kartupeļu platība, kopražā un ražība Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: CSP

No kartupeļu audzēšanas viedokļa 2017. gads bija grūts, jo kartupeļu novākšanas laikā bija ļoti daudz nokrišņu. Jūnija sākumā daļa agro stādījumu stipri cieta pavasara salnās, kas ļoti ietekmēja ražību, tādēļ aizkavējās arī agrās ražas novākšana. Pēc CSP datiem, rudenī lietavu dēļ netika novākts ap 5% platību. Kartupeļu audzēšanas sezonā bija vērojamas arī galējības: kad Vidzemes piejūrā augi

jau sāka kalst, Latgalē sākās plūdi. Šī iemesla dēļ 2017. gada rudenī, tāpat kā 2016. gadā, daļa kartupeļu lauku arī Vidzemē netika novākti, jo septembrī uznāca lietavas.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (sk. 2.18. tab.), redzams, ka 2017. gadā lielākās kartupeļu platības tradicionāli reģistrētas Zemgales reģionā.

2.18. tabula

Kartupeļu platība un ražība reģionos 2015.–2017. gadā

Reģions	2015.		2016.		2017.	
	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha	Stādījumu platība, ha	Ražība, cnt no ha
Pierīgas	4 031	233	4 951	238	4 733	201
Vidzemes	4 488	194	3 061	212	3 981	183
Kurzemes	3 914	175	3 468	176	2 914	184
Zemgales	7 746	209	7 950	231	7 025	217
Latgales	4 625	186	3 866	165	4 044	85
Kopā	24 804	201	23 297	211	22 697	180

Avots: CSP

Kartupeļu ražība 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu visos reģionos, izņemot Kurzemes reģionu, bija mazāka. Īpašs ražas kritums bija Latgales reģionā, kur tā samazinājās divas reizes, jo Latgales reģions vissmagāk cieta rudens lietavu periodā, kad kartupeļi pārplūdušajos laukos būtībā sapuva un nebija ražas, ko ievākt. Pēc CSP datiem, lielākā un stabilākā kartupeļu raža laikā no 2015. gada līdz 2017. gadam bija Pierīgas (vidēji 224 cnt/ha) un Zemgales reģionā (vidēji 219 cnt/ha).

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi: SIA „Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet AS “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Uzņēmums SIA „Aloja Starkelsen” papildus parastajai cietei ražo arī bioloģisko cieti un ir viens no lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem Eiropas Savienībā pēc ražošanas apjoma. Kartupeļu cietes ražošanā tiek izmantotas kartupeļu šķirnes ar lielu cietes saturu. Uzņēmuma SIA „Aloja Starkelsen” 2017. gadā pārstrādātais kartupeļu daudzums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies par 1152 tonnām.

2.19. tabula

Kartupeļu cietes ražošana 2015.–2017. gadā

Tirdzniecības gads	2015.	2016.	2017.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	12 931	13 457	12 305
Kartupeļu cietes saražotais daudzums, t	3 119	2 981	2 545
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	20,0	17,5	19,7

Avots: CSP; SIA „Aloja Starkelsen”

Samazinoties pārstrādāto kartupeļu daudzumam, arī saražotais kartupeļu cietes daudzums samazinājās par 14,6%. Ja rēķina saražoto cietes apjomu no viena hektāra, tas ir bijis aptuveni 3,3 t/ha. Vidējais cietes daudzums kartupeļos bija 19,7% – par 2,2% vairāk nekā 2016. gadā (sk. 2.19. tab.).

Latvijā 2017. gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 101 audzētājs – par pieciem audzētājiem vairāk nekā 2016. gadā (sk. 2.20. tab.). Katru gadu palielinās to saimniecību skaits, kurās cietes kartupeļus tiek audzēti gan pēc bioloģiskās lauksaimniecības, gan pēc integrētās audzēšanas metodes.

Cietes kartupeļu kopējā platība 2017. gadā bija 739 hektāri, tajā skaitā aptuveni 344 hektāros kartupeļi tika audzēti, izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības metodes, un tas ir par 70 hektāriem vairāk nekā 2016. gadā. Vidējā cietes kartupeļu ražība 2017. gadā bija 16,7 tonnas no hektāra – ievērojami mazāk nekā iepriekšējā gadā. Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem: galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Kā jau iepriekš minēts, ražību noteikti ietekmēja salnas jūnijā, bet jo īpaši – nelabvēlīgie laikapstākļi ražas novākšanas laikā.

Tie lauksaimnieki, kas kartupeļus paspēja novākt laikus, ieguva gan labu ražu, gan produkciju ar lielu cietes saturu. Pat dažās bioloģiskajās saimniecībās raža sasniedza 30 t/ha. Tātad bioloģiskajā lauksaimniecībā, gudri un rūpīgi strādājot, var panākt labus rezultātus.

2.20. tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā 2015.–2015. gadā

Rādītāji	2015.	2016.	2017.
Platība, ha	682,4	667	739
t.sk. bioloģiski	246,8	274	344
t.sk. integrēti	435,6	393	395
Vidējā ražība, t/ha	20	23,53	16,65
t.sk. bioloģiski	8,7	18,98	11,20
t.sk. integrēti	24,8	25,8	21,39
Audzētāju skaits	78	96	101
t.sk. bioloģiski	42	57	59
t.sk. integrēti	36	39	42

Avots: SIA „Aloja Starkelsen”

Uzņēmums „Latfood” 2017. gadā čipsu pārstrādē pieņēma 15,2 tūkst. tonnu „Ādažu čipsu” ražošanai audzētus kartupeļus – būtībā 2016. gada līmenī. Kartupeļi čipsu ražošanai tiek audzēti 666 ha lielā platībā, 2017. gadā – par 46 ha vairāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.21. tab.).

2.21. tabula

**Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un izaudzētais kartupeļu apjoms
čipsu ražošanai 2015.–2017. gadā**

Rādītāji	2015.	2016.	2017.
Saimniecību skaits	27	25	25
Platība, ha	555	620	666
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	14 600	15 108	15 240

Avots: SIA „Latfood”

Uzņēmums 2017. gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 25 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo katrai audzētajai šķirnei ir raksturīgas savas audzēšanas nianšes un līdz ar to – arī iepirkuma cena. Čipsu ražošanai uzņēmums „Latfood” iepērk kartupeļu šķirnes ‘Lady Claire’ – 32%, ‘Lady Rosetta’ – 11%, ‘Kiebitz’ – 21%, ‘Verdi’ – 27%, ‘Bonus’ – 7% un citas – 2%. Salīdzinājumā ar 2016. gadu ir palielinājies šķirņu ‘Lady Claire’ (par 9%) un ‘Kiebitz’ (par 14%) audzēšanas apjoms. No jauna parādījās šķirne ‘Bonus’, bet vairs netika audzēta šķirne ‘Saturna’.

Kartupeļu sēklaudzēšana

Kartupeļi ir plaši audzēta laukaugu kultūra Latvijā. Lai iegūtu lielu kartupeļu ražu, ļoti svarīgi ir izvēlēties kvalitatīvu un pārbaudītu kartupeļu sēklas materiālu.

Kartupeļu bumbuli ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Pēc īstenotajiem kartupeļu gaišās gredzenpuves apkarošanas un izplatības ierobežošanas pasākumiem valstī pēdējos gados samazinās ar gaišo gredzenpuvi inficētu kartupeļu platības.

Pēc VAAD datiem 2017. gadā, tāpat kā 2016. gadā, tika konstatēti trīs kartupeļu gaišās gredzenpuves perēkļi. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem konstatēto gadījumu skaits samazinās: 2015. gadā tika konstatēti septiņi, 2014. gadā – 17 perēkļi.

Kartupeļu sēklaudzēšanas platības pēdējos gados nedaudz palielinās. Līdz 2013. gadam kopējā kartupeļu sēklaudzēšanas platība bija līdz 286 ha, bet 2017. gadā tā sasniedza 439 ha. Salīdzinājumā ar 2016. gadu (395 ha) pieaugums ir par 44 ha, t.i., 10%. Kartupeļu sēklaudzēšanas stādījumos salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā audzēto šķirņu skaits palielinājās par trim jaunām šķirnēm, sasniedzot 54 šķirnes, tajā skaitā 11 Latvijā selekcionētās šķirnes. Latvijā selekcionētās šķirnes 2017. gadā aizņēma 9,41 % no kopējās kartupeļu sēklaudzēšanas platības. Kopējā Latvijā selekcionēto šķirņu stādījumu platībā (41,31 ha) 55,04% tika audzētas pirmsbāzes kategorijas sēklas (PB1-PB4).

Kopējās stādījumu platībā Latvijā selekcionētās šķirnes aizņēma nelielu daļu: galda kartupeļu šķirne 'Prelma' – 2,34%, cietes kartupeļu šķirnes 'Brasla' – 1,87% un 'Imanta' – 1,81%, dominējot no citām Eiropas valstīm ievestām un audzētām šķirnēm – galda kartupeļu šķirnei 'Wega' (24 %) un cietes kartupeļu šķirnei 'Kuras' (11%). Lielākās kartupeļu sēklaudzēšanas platības 2017. gadā aizņēma sertificētas kategorijas (A un B) sēklas kartupeļi, veidojot 395,62 ha jeb 89,93% no kopējās kartupeļu sēklaudzēšanas platības.

2017. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 5. janvāra noteikumos Nr. 12 "Kartupeļu sēklaudzēšanas un sēklas kartupeļu tirdzniecības noteikumi", ieviešot prasību oficiālajās etiķetēs norādīt oficiāli piešķirto sērijas numuru, tāpat tika noteikts parauga lielums kartupeļu mātesaugu pārbaudēm, kā arī sēklu tirgotāja atbildība par tirdzniecībā esošo sēklu kvalitāti.

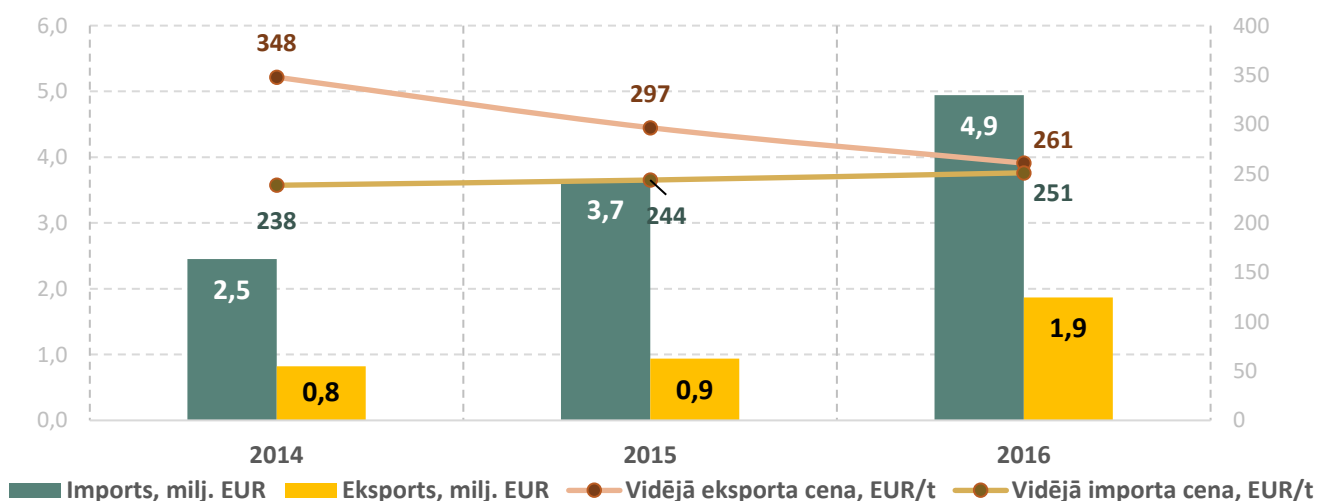
2017. gadā kartupeļu sēklaudzētāji saņēma brīvprātīgu saistīto atbalstu par sertificētas sēklas ražošanu par hektāru. Lai sekmētu kartupeļu sertificētu sēklu ražošanu, no valsts atbalsta programmas „Atbalsts kvalitatīvas sēklas sagatavošanai un izmantošanai” sēklaudzētājiem tika finansēti kartupeļu sēklas materiāla sertifikācijas izdevumi.

Ārējā tirdzniecība

Pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam kartupeļu importa vērtībai bija palielinājuma tendence, 2017. gadā sasniedzot 4,9 milj. EUR. Kopš 2015. gadu importa vērtība kartupeļiem ir palielinājusies divas reizes (sk. 2.61. att.).

No kopējās kartupeļu importa vērtības 99,9% kartupeļu Latvijā 2017. gadā tika importēti no ES valstīm – Zviedrijas (29,4%), Lietuvas (19,3%), Polijas (17,7%) un Igaunijas (10,6%), no trešajām valstīm tika ievests niecīgs produkcijas daudzums.

Kartupeļu eksports pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam atbilstoši iepriekšējām tendencēm piedzīvoja nelielu kāpumu, sasniedzot 1,9 milj. EUR 2017. gadā (sk. 2.61. att.), kad vairāk nekā divas reizes pieauga eksporta vērtības apjoms uz Igauniju. 99,6% eksportētie kartupeļi tika realizēti ES iekšējā tirgū.

2.61. attēls. Kartupeļu (izņemot sēklas kartupeļu) imports un eksports Latvijā 2015.–2017. gadā

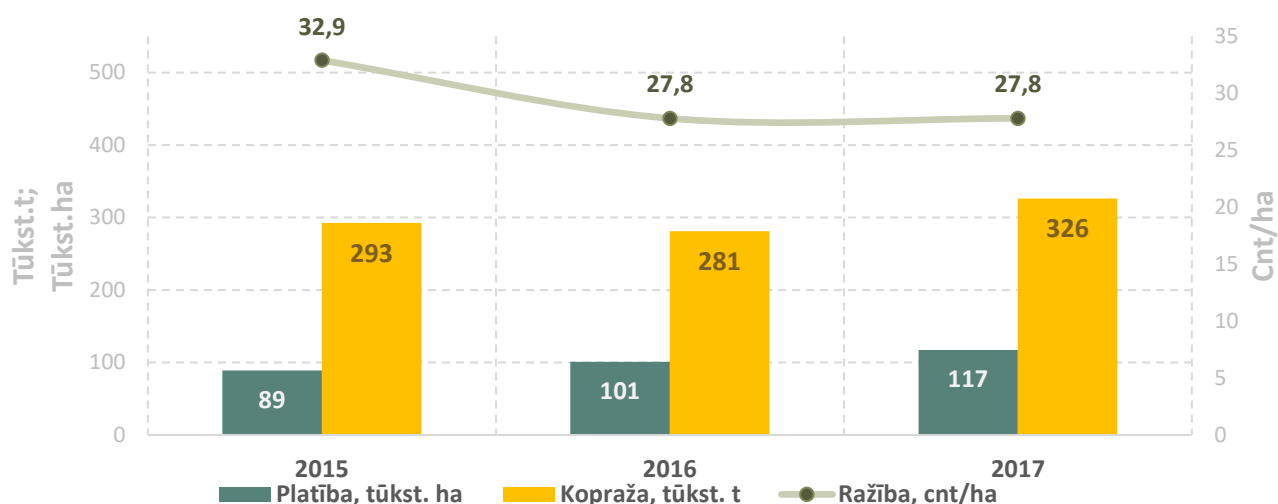
Avots: ZM pēc Eurostat

2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapsis

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu rapša sējplatība 2017. gadā palielinājās par 16,1%. Rapša vidējā ražība no hektāra 2017. gadā bija tāda pati kā 2016. gadā – 27,8 cnt/ha. Palielinoties rapša aizņemtajām platībām, 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu līdz 326,2 tūkst. tonnām ir

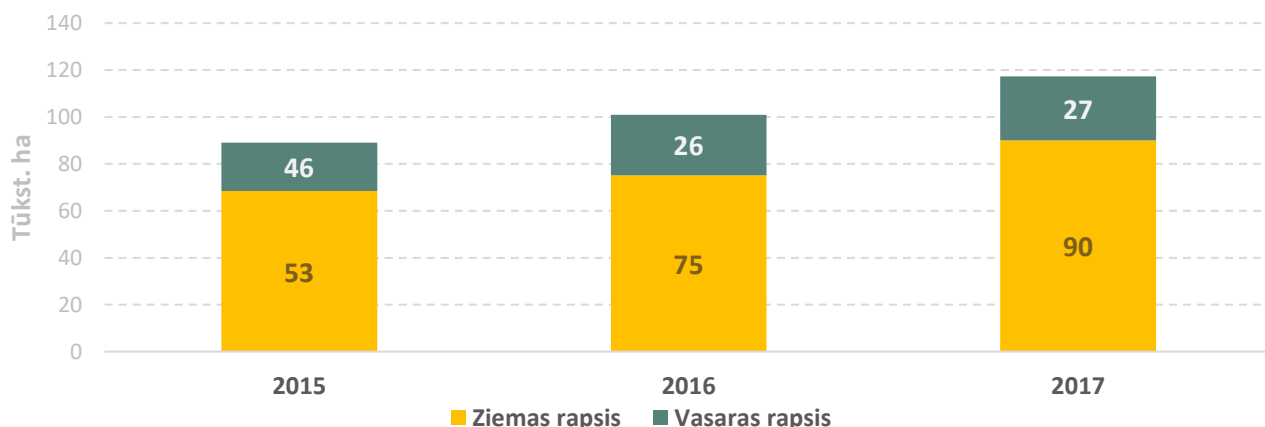
palielinājusies arī šī kultūrauga kopraža (sk. 2.62. att.). 2017. gadā ziemas rapšu kopraža veidoja 281,9 tūkst. t jeb 86,4% no rapša kopraža, bet vasaras rapša kopraža bija 44,3 tūkst. t jeb 13,6%.

2.62. attēls. Rapšu sējumu platība, kopraža un ražība 2015.–2017. gadā

Avots: CSP

Salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā par 1,3 tūkst. ha ir palielinājusies vasaras rapša sējumu platība, kā arī visai ievērojami – par 14,9 tūkst. ha jeb 19,8% – ziemas rapša sējumu platība (sk. 2.63.att.). Tā kā ziemas rapša sējumu platības lielākoties ir atkarīgas no graudaugu novākšanas laika, kā arī no iespējas laikus sagatavot tīrumu sējai, tad nelabvēlīgo 2017. gada rudens laikapstākļu dēļ 2018. gadā prognozējams liels ziemas rapša sējumu platību samazinājums.

2.63. attēls. Rapšu sējumu platība 2015.–2017. gadā

Avots: CSP

Lai gan 2013. gadā Eiropas Komisija ir aizliegusi rapša audzēšanā izmantot bišu bojāejā vainotos neonikotinoīdu grupas pesticīdus, vasaras rapša platībām pēdējos trīs gadus ir bijusi tendence palielināties, tāpēc ka Latvijas un dažu citu valstu lauksaimnieki bija izcīnījuši speciālas atļaujas vasaras rapša sējai izmantot ar nenikotinoīdu grupas pesticīdiem kodinātu vasaras rapša sēklu.

Patlaban vidi aizstāvošās institūcijas un biškopji vēlas, lai šie pesticīdi tiktu pilnībā aizliegti. Ja tiks pieņemts lēmums pilnībā aizliegt nenikotinoīdu grupas pesticīdu lietošanu, tad, visticamāk, vasaras rapša audzēšana kļūs ekonomiski neizdevīga. Lai aizstātu neonikotinoīdu grupas pesticīdus, zemnieki būs spiesti lietot citus pesticīdus, kas nav tik efektīvi, turklāt palielināsies arī nepieciešamo pesticīdu smidzināšanas reižu skaits, tā sadārdzinot produkcijas pašizmaksu.

Šķiedras lini

Latvijā jau aptuveni desmit gadus šķiedras linu audzēšana nav populāra. Pēdējos četrus gadus šķiedras linu platība nepārsniedz 100 ha.

2017. gadā šķiedras lini tika novākti no 38 ha lielas platības, kas ir par 22 ha mazāk nekā 2016. gadā (sk. 2.22. tab.).

Šķiedras linu platības ikgadējā samazināšanās skaidrojama ar šīs kultūras prasīgumu un darbietilpību. Linu novākšanai ir nepieciešama specifiska novākšanas tehnika, turklāt linu ražību būtiski ietekmē laikapstākļi, tāpēc lauksaimnieki izvēlas audzēt kultūras, kuru audzēšanas tehnoloģijas ir salīdzinoši vienkāršākas, nav tik ļoti atkarīgas no meteoroloģiskajiem apstākļiem un spēj dot lielāku peļņu. Arī linu novākšanas tehnika pārsvarā ir gan fiziski, gan morāli novecojusi.

2.22. tabula

Šķiedras linu ražošanas rādītāji 2015.–2017. gadā

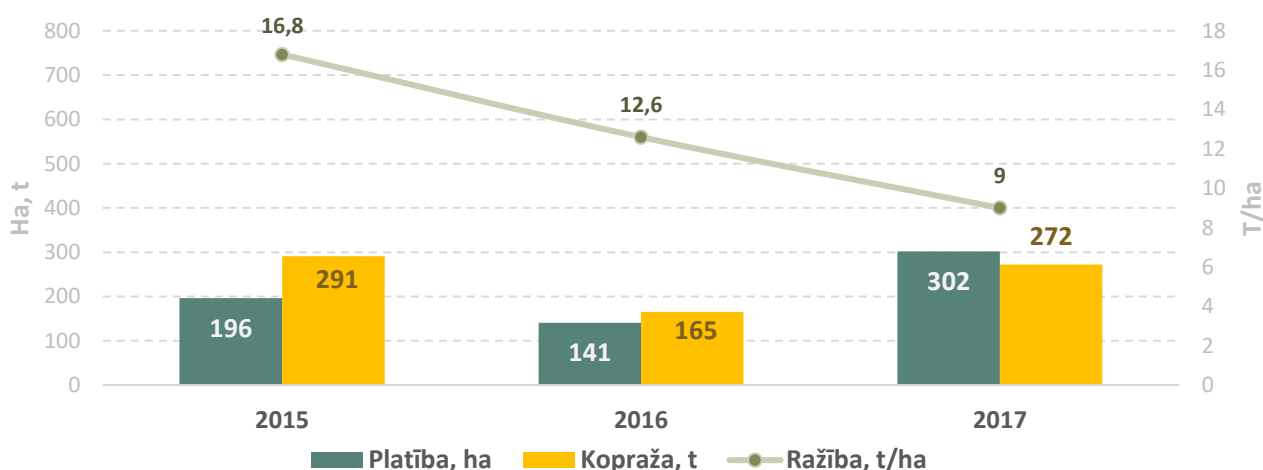
Rādītāji	2015	2016	2017
Novāktā platība (ha)	61	60	38
Šķiedras linu kopraža (tonnas)	179	263	164
Šķiedras linu stiebrīņu ražība (cnt/ha)	29	43,8	43,2

Avots: CSP

Eļļas lini

Eļļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Kā redzams 2.64. attēlā, salīdzinājumā ar 2016. gadu novāktā eļļas linu platības 2017. gadā ir palielinājusies vairāk nekā divas reizes un bija 302 ha. Pagaidām nav skaidrojuma tik krasam eļļas linu platību pieaugumam, bet viens no iemesliem varētu būt zaļināšanas pasākumu ieviešana, kad kā viens no audzējamajiem kultūraugiem, lai izpildītu kultūraugu dažādošanas prasības, tiek izvēlēti eļļas lini. Lai sāktos pārmaiņas un strauja linkopības attīstība, ir nepieciešama audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā. Eļļas lini kā kultūraugs uzskatāms par perspektīvu, jo pieprasījums pēc to produkcijas Eiropā un kopumā pasaulē ir liels.

2.64. attēls. Eļļas linu apsētā platība, kopraža un ražība 2015.–2017. gadā

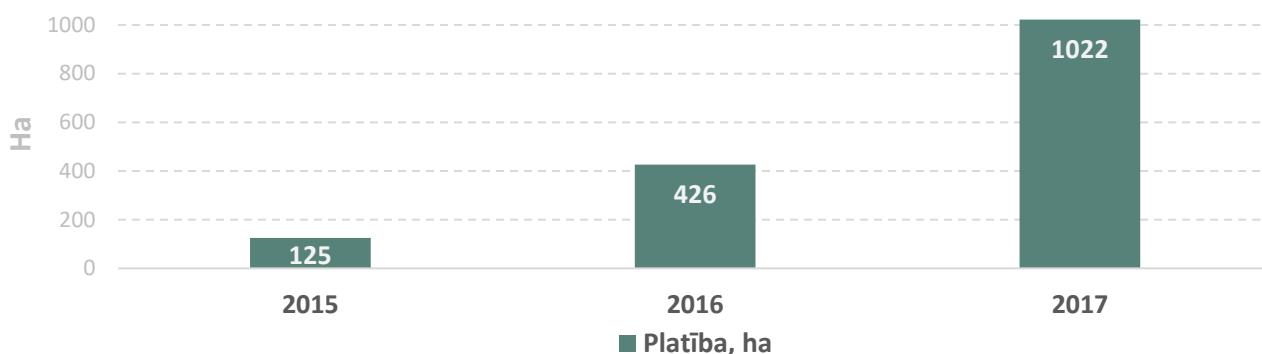
Avots: CSP

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un 2016. un 2017. gadā bija vērojama nozares attīstība. Joprojām trūkst pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrīņus, bet patlaban ir vērojama uzņēmēju aktivitāte pārstrādes jomas sakārtošanā.

Kaņepju platības Latvijā 2017. gadā, pēc CSP datiem, sasniedza 1022 ha un salīdzinājumā ar 2016. gadu bija palielinājušās vairāk nekā divas reizes, bet salīdzinājumā ar 2015. gadu – astoņas reizes (sk. 2.65. att.).

Ir sarežģīti analizēt, cik kaņepju platību palika nenovāktas rudens lietavu dēļ, jo viena no kaņepju stiebrīņu ieguves metodēm paredz izaudzēto kaņepju šķiedru vākt pavasarī pēc sniega nokušanas.

2.65. attēls. Kaņepju sējumu platība Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: CSP

Kaņepju platību palielinājums ir skaidrojams ar to, ka šajā biznesā iesaistās arvien jauni investori, kas attīsta kaņepju salmiņu un riekstiņu pārstrādi, un tas liecina, ka Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana, jo ES palielinās pieprasījums pēc dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās.

Eļļas un šķiedraugu sēklaudzēšana

2017. gadā Latvijā tika uzsākta sojas un balto sinepju audzēšana sēklas ieguvei. Tika audzēta sojas šķirnes ‘Laulema’ bāzes kategorijas (B) sēkla 17 ha platībā un balto sinepju šķirnes ‘Signal’ sertificētas kategorijas (C) sēkla 5,83 ha platībā. Pārējo eļļas augu un šķiedraugu sugu sēklaudzēšana Latvijā nenotiek, sertificēta sēkla tika ieviesta pārsvarā no ES dalībvalstīm.

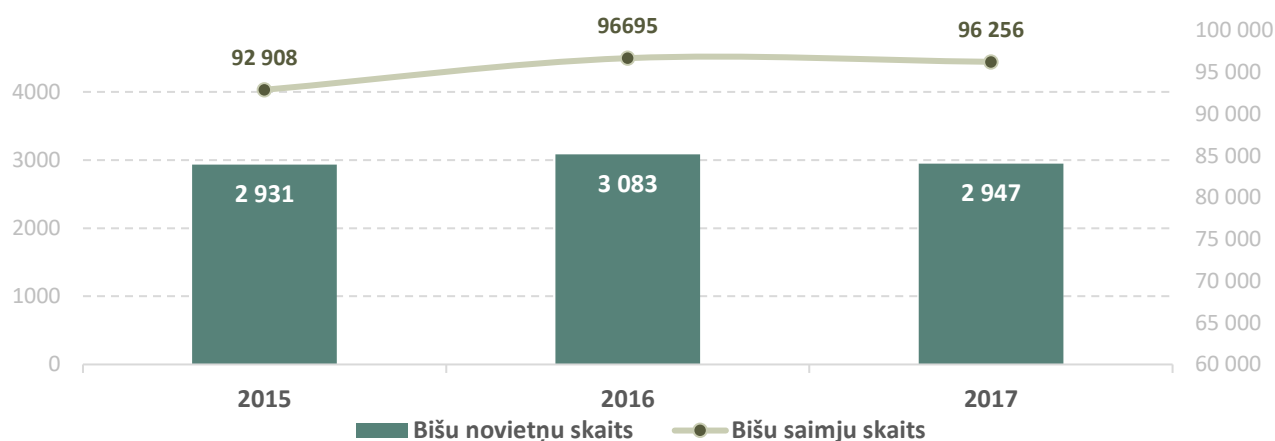
2017. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2010. gada 13. aprīļa noteikumos Nr. 352 „Eļļas augu un šķiedraugu sēklaudzēšanas un sēklu tirdzniecības noteikumi”, ieviešot prasību oficiālajās etiķetēs norādīt oficiāli piešķirto sērijas numuru, kā arī tika diferencētas prasības ziemas un vasaras rapša šķirņu tīrībai.

2.13. Biškopība

Biškopības Latvijā ir viena no senākajām nozarēm, tradīcijām bagāta nodarbošanās, turklāt tā ir arī viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Latvijā biškopībā tiek izmantotas Rietumu medus bites (*Apis mellifera* L.) dažādu pasugu bišu saimes. Populārākās pasugas ir Krainas (*A.m. carnica*), Itālijas (*A.m. ligustica*) un šo pasugu krustojumi. Pēdējā laikā lielu popularitāti Latvijas biškopju vidū izpelnījušās arī Bakfāstas bites, kuras iegūst, savstarpēji krustojot vairāku pasugu medus bites. Medus bite *Apis mellifera* ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem, un šīm bitēm lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizstājama nozīme.

Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un tā kvalitāte ir galvenais priekšnosacījums ievāktā medus kvalitātei. Turklāt ziemeļu reģionos, arī Latvijā, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā izdalās vairāk koncentrēts un ar bioloģiski aktīvām vielām bagātāks nektārs nekā dienvidu reģionos.

Pēc LDC sniegtās informācijas, 2017. gadā bija reģistrētas 2947 novietnes ar 96 256 bišu saimēm. Salīdzinājumā ar 2016. gadu ir samazinājies gan novietņu skaits (par 4,4 %), gan bišu saimju skaits tajās (par 0,5%) (sk. 2.66.att.). Bišu saimju skaita samazināšanos var skaidrot ar nelabvēlīgiem dabas apstākļiem, kas jau vairākus gadus pēc kārtas ietekmē biškopības nozari.

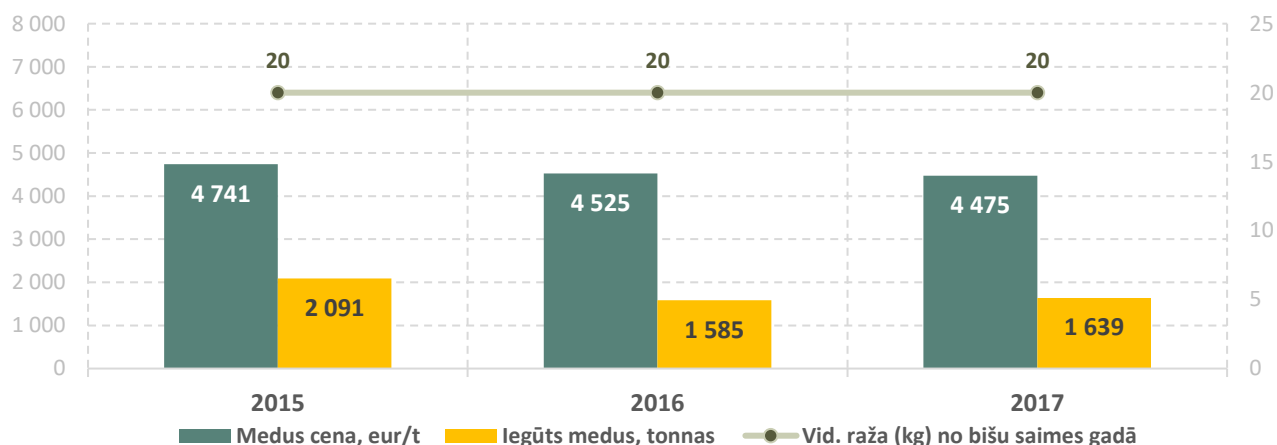

2.66. attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits (LDC dati uz 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

2017. gadā tika saražotas 1639 tonnas medus. Analizējot 2.67. attēlā minētos datus, var secināt, ka iegūtā medus daudzums salīdzinājumā ar 2016. gadu ir palielinājies par 3,4%. Pēc CSP datiem, medus cena 2017. gadā bija 4 475,42 EUR par tonnu – par 1,1% mazāk nekā iepriekšējā gadā.

2.67. attēls. Saražotā medus daudzums 2015.–2017. gadā

Avots: CSP, LBB

Latvijas biškopji prot saražot kvalitatīvu produkciju, taču medus ražošanā saskatāmas papildu iespējas gan ražības celšanā, gan produkcijas veidu dažādošanā, piemēram, attīstot monoflorā medus ražošanu. Biškopībā saražotā produkcija ir medus, ziedputekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens. Līdz ar minētajiem biškopības produktiem nozarē tiek ražotas arī bišu mātes un bišu saimes, ko realizē nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai. Lielāko daļu saražotās produkcijas biškopji realizē tiešā pārdošanā, daļa produkcijas tiek pārdota vairumtirdzniecības uzņēmumiem nefasētā veidā un vēl daļa – tiešā pārdošanā mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem) un pārtikas ražotājiem (konditorejām u.c.).

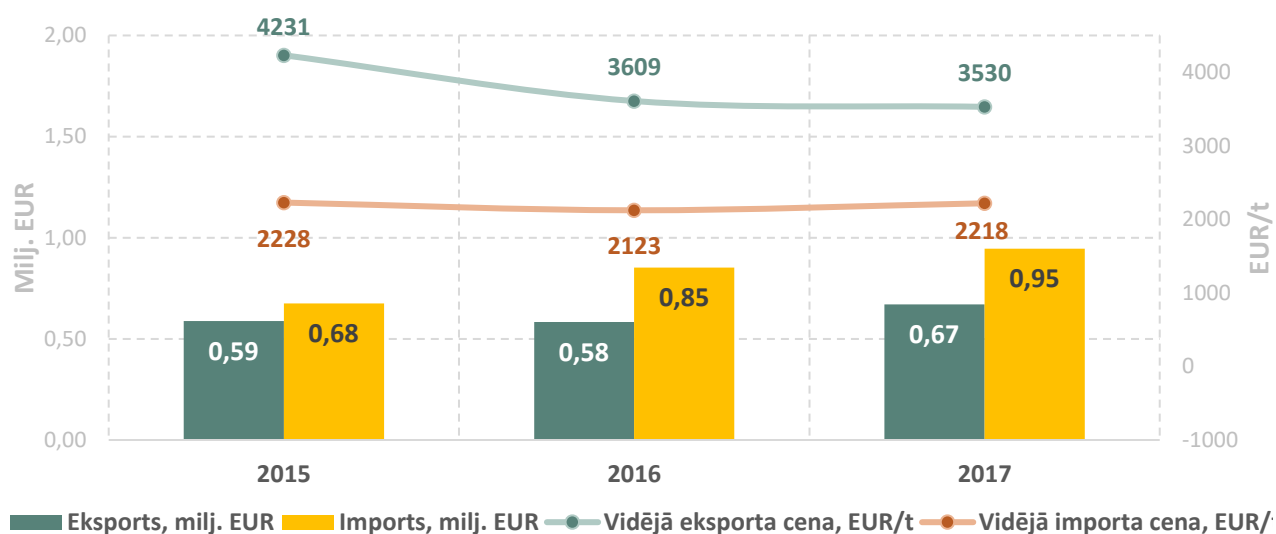
Mainoties tirgus situācijai, daļa no saražotā medus tiek eksportēta uz citām valstīm. Viena no jaunākajām tendencēm biškopības sektorā ir apiterapijas attīstība. Apiterapija ir bišu ražoto produktu izmantošana cilvēka veselības saglabāšanā un dažādu slimību ārstēšanā. Medus ražotāji kļūst profesionālāki, palielinās medus vairumtirdzniecības apjoms, un lielie ražotāji ar saražoto produkciju neapdraud tirgus nišu, ko izmanto mazo saimniecību biškopji, – tiešo pārdošanu patērētājiem. Iepērkot medu vai to produkciju, nepieciešams veicināt savstarpējo kooperāciju, lai palielinātu nozares konkurētspēju, kā arī paplašināt biškopības produkcijas īpatsvaru tirdzniecības tīklos vietējā un ārzemju tirgos.

LBB īstenojot izstrādāto medus bites ciltsdarba programmu, tiek uzlabota medus bites ģenētiskā materiāla kvalitāte un stabilitāte. Ar vietējo populāciju selekciju saistītais darbs notiek LLU mācību

dravā. Biškopības nozares ciltsdarba mērķis ir nodrošināt ar augstražīgu, produktīvu un pret slimībām izturīgu ģenētisko materiālu, kā arī valstī attīstīt bišu māšu instrumentālo apsēklošanu un bišu selekciju. Ar ciltsdarbu tiek arī saglabātas Latvijas vietējās medus bites, īstenota populācijas materiāla izkopšana un selekcija. LBB ir izveidojusi un uztur bišu māšu audzēšanas darba informatīvo sistēmu, un tiek nodrošināta arī bišu māšu audzēšana, iepirkšana, ataudzēšana un novērtēšana, lai biškopjiem būtu pieejamas zināmas izcelsmes bišu mātēs, tā ļaujot samazināt bišu zudumus un veicināt bišu skaita atjaunināšanu stropos.

Ārējā tirdzniecība

Laikposmā no 2015. gada līdz 2017. gadam Latvijai bija negatīva medus tirdzniecības bilance, kaut arī gan importa, gan eksporta plūsmā bija vērojams pieaugums, un augstākie rādītāji tika sasniegti 2017. gadā (sk. 2.68. att.).

2.68. attēls. Medus eksports un imports Latvijā 2015.–2017. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Medus eksporta vērtība pārskata periodā palielinājās par 14%, bet medus importa vērtība – par 12%. Medus eksporta vidējā cena 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu ir samazinājusies par 2%, bet medus importa vidējā cena palielinājusies par 4%.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Laukos arvien vairāk savas pozīcijas nostiprina netradicionālās lauksaimniecības nozares. Dažādojot savu lauksaimniecisko ražošanu, uzņēmīgi lauksaimnieki laukos rada jaunas darbavietas, kā arī veicina ienākumu pieaugumu. Par netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm tiek uzskatīta truškopība, kažokzvēru audzēšana, strauskopība, savvaļas dzīvnieku audzēšana nožogotā teritorijā, kā arī vīngliemežu un slieku audzēšana.

Kažokzvēru audzēšana

Viena no senākajām netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm ir kažokzvēru audzēšanas nozare, kas Latvijā pastāv jau vairāk nekā 70 gadu. Pirmās specializētās zvērsaimniecības „Gauja” un „Jugla” tika dibinātas 1945. gadā.

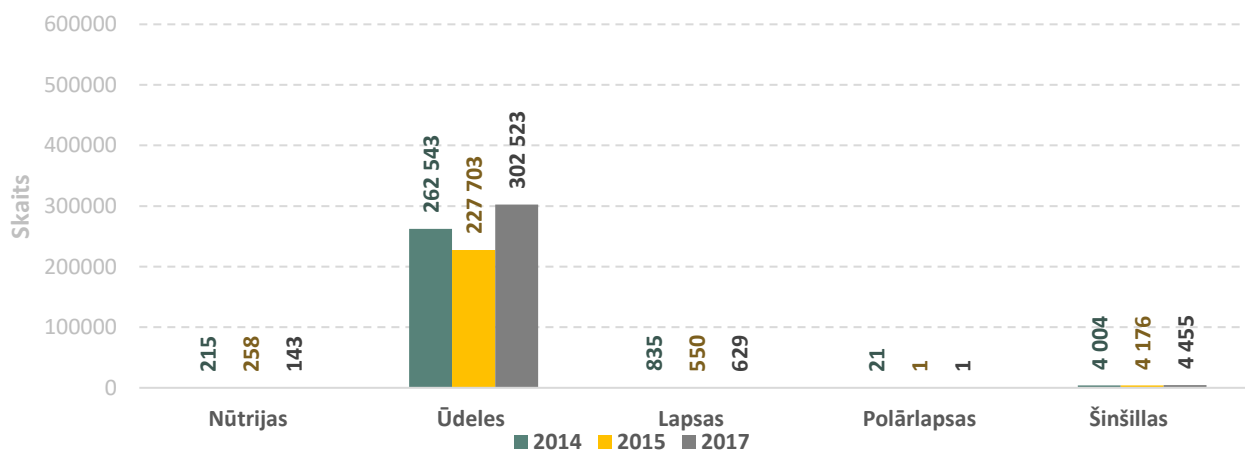
Latvijas kažokzvēru audzētājus pārstāv biedrība „Latvijas Zvēraudzētāju asociācija” (turpmāk – LZAA) ar 10 biedriem. Tās darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ciltsdarbs un pārraudzība, dzīvnieku labturības prasību ievērošanas uzraudzība un pilnveidošana, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dažādu normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošana, kā arī asociācijas dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas,

mārketinga un konsultatīvie pakalpojumi. Tā kā LZAA ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniece, tas ļauj izmantot pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi un, ja nepieciešams, tiek garantēta palīdzība praktisku un arī ar normatīvo regulējumu saistītu jautājumu risināšanā gan Latvijā, gan pārējā ES. Latvijas kažokzvēru audzētāji aktīvi seko nozares attīstībai un iesaistās tās pilnveidošanā. Fermu speciālisti regulāri pilnveido un izmanto praksē zināšanas un prasmes par jaunākajām prasībām un zinātniskajiem pētījumiem kažokzvēru fizioloģijā, labturībā, barošanā, aprūpē un ārstēšanā. LZAA biedri sadarbojas ar Eiropas un Krievijas zinātniskajiem institūtiem un akadēmijām, kas specializējas veterinārmedicinā, zootehnikā un kažokzvēru labturībā. LZAA kopīgi ar saimniecību vadošajiem speciālistiem turpina ciltsdarba programmas īstenošanas darbu. 2017. gadā tika novērtētas un atestētas astoņas šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecības, kurās tiek audzētas ūdeles un lapsas. LZAA sastāvā esošās šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecībās 2017. gadā ir bonitētas un atstātas vaislai 87 736 ūdeles (1. un 2. klase) un 443 lapsas (1. un 2. klase). Latvijas kažokzvēru audzētāju efektivitāte, ņemot vērā ieguldītos līdzekļus attīstībā un tehnoloģijās, nav mazāka kā citās kažokzvēru audzēšanas lielvalstīs, piemēram, Dānijā. Pēc kažokādu kvalitātes Latvijas kažokzvēru audzētāji ir starp labākajiem pasaulē, saražotā produkcija tiek realizēta Dānijas un Somijas izsoļu namos, kur kopumā nonāk vismaz 90% Latvijā ražoto kažokādu, padarot šo nozari par vienu no Latvijas konkurētspējīgākajām nozarēm ārvalstu tirgos. Iegūtie līdzekļi tiek ieguldīti fermu modernizācijā, jaunāko tehnoloģisko risinājumu ieviešanā, labturības standartu nodrošināšanā un pilnveidošanā.

Nozarē strādā vairāk nekā 500 lauku rajonu cilvēki, un vairāk nekā 90% zvērkopības produkcijas tiek eksportēta, savukārt audzēšanā lielākoties tiek izmantota tikai Latvijā ražota produkcija: pārtikā neizmantojamie zivju atkritumi, pārtikai nederīgie gaļas subprodukti un Latvijas zemnieku audzētie graudi, tāpēc nozare ir ievērojams atbalsts Latvijas lauksaimniecībai un tās produkcijas noietam. Ražošana ir ekoloģiski tīra un nepiesārņo dabu. Saimniecības lielu savas peļņas daļu iegulda fermu modernizēšanā un dzīvnieku labturības uzlabošanā, jo tikai tā iespējams konkurēt ar pārējiem Eiropas valstu zvēraudzētājiem. Beidzoties pārejas periodam, saimniecības atbilstoši ES rekomendācijām un MK noteikumiem ir nomainījušas dzīvnieku turēšanas būrus. Pašlaik saimniecības piedalās Eiropas programmā *Welfare*, kurā, pamatojoties uz 56 dažādiem kritērijiem, tiek vērtēta kažokzvēru labturība.

Saimniecību ieguldītais darbs ganāmpulka izkopšanā un ādu pirmapstrādē ir ļāvis palielināt kažokādu lielumu un kvalitāti, tomēr, lai uzturētu nozares rentabilitāti un sekmīgi spētu konkurēt pasaules tirgū, ir jāturpina darbs ganāmpulka genofonda uzlabošanā.

Analizējot 2.69. attēla datus, var secināt, ka 2017. gadā palielinājās LDC reģistrēto ūdeļu (par 32,8%) un lapsu (par 14,4%) skaits. Savukārt šinšillu daudzums palielinājās par 6,7%, bet nūtriju daudzums samazinājās par 44,6%.

2.69. attēls. Izaudzēto kažokzvēru skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

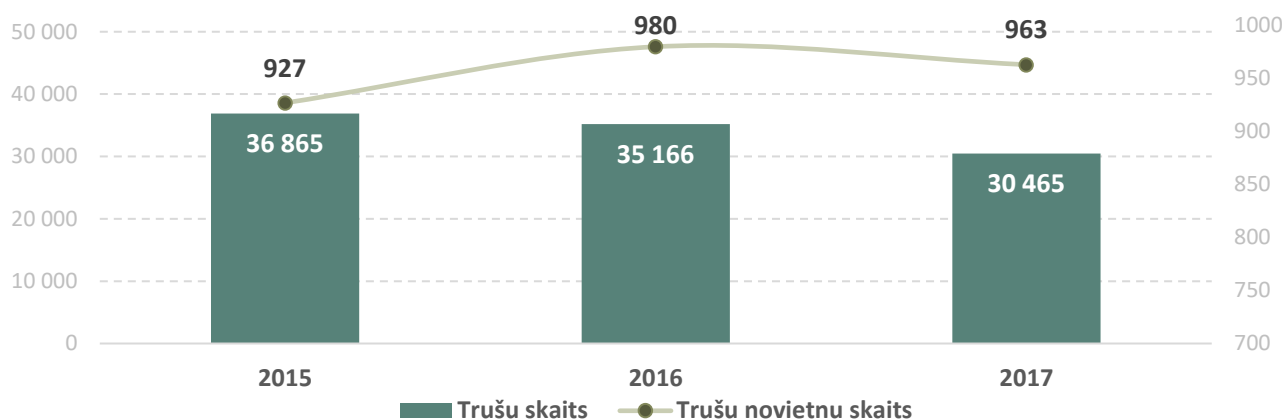
*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Truškopības nozare

Viena no stabilākajām netradicionālās lauksaimniecības nozarēm ir truškopības nozare. Šajā nozarē ir ātra aprīte, tajā tiek iegūta augstvērtīga gaļa un ādiņas, turklāt nozares pārstāvji aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši, kā arī truši – dekoratīvie mājas mīldzīvnieki. Kā zināms, tieši truša gaļa satur visvairāk olbaltumvielu, bet mazāk tauku un holesterīna, tāpēc ir sevišķi piemērota bērniem un cilvēkiem, kas dod priekšroku veselīgam uzturam. Nozares mērķis ir veicināt truškopības nozares izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot ieguldījumu lauksaimniecības produktu ražošanā un tā sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību.

Kā liecina 2.70. attēlā atspoguļotie dati, 2017. gadā Latvijā audzēto trušu skaits samazinājās par 13,4% un bija 30,5 tūkstoši. Arī novietņu skaits, kurās tika audzēti truši, 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu, samazinājās par 1,7%.

2.70. attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

**LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017*

Avots: LDC

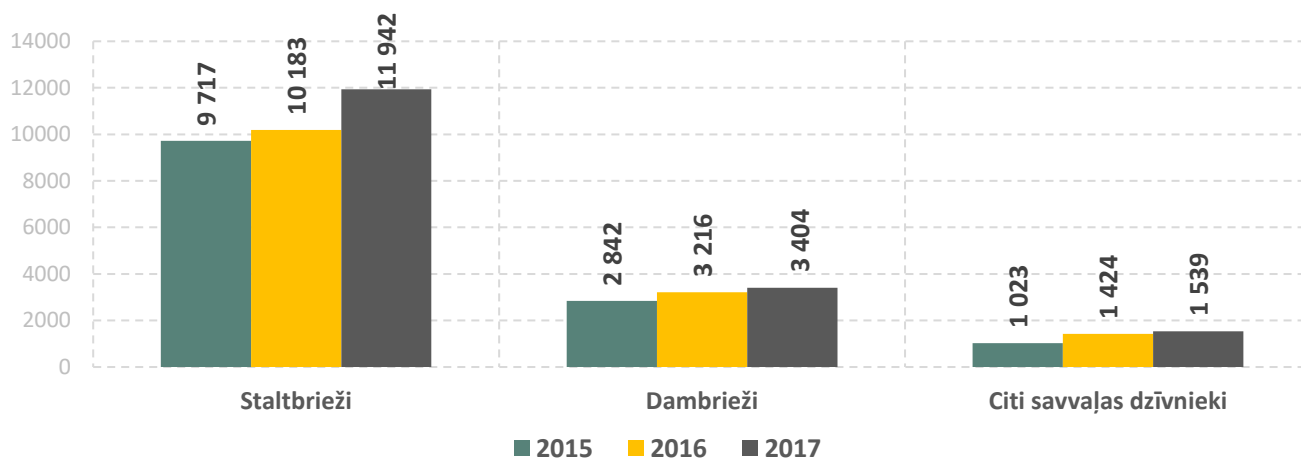
Daudzās saimniecībās trušu audzēšana ir izvēlēta kā papildnozare tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm vai arī truši tiek audzēti tikai pašpatēriņam. Lai nodrošinātu vietējo un ārējo tirgu ar kvalitatīvu trušu gaļu, ir nepieciešams palielināt komerciālo ganāmpulku skaitu. Truškopības attīstībā galvenokārt jāorientējas uz kvalitatīvas jauntrušu gaļas ieguvei ar, cik vien iespējams, lielāku kautiznākumu un dzīvsvaru no 3–4 mēnešus veciem dzīvniekiem, uz vaislas materiāla ražošanu un perspektīvā arī uz jaunu, Latvijas apstākļiem piemērotu trušu šķirņu veidošanu.

Truškopības nozarē ciltsdarba mērķis ir saglabāt un pavairot pārraudzībā esošo trušu šķirņu genofondu, veicināt selekcijas darbu, palielināt tīršķirnes dzīvnieku skaitu un uzlabot to kvalitāti, kā arī izveidot jaunas šķirnes trušu saimniecības un attīstīt esošās. Truškopības nozarē darbojas divas nevalstiskās organizācijas, kas pārstāv truškopju intereses, – Latvijas Sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” un Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija (turpmāk – LŠTAA). Abas organizācijas sadarbībā ar LLKC organizē apmācības kursus pārraugiem un dažādus mācību un izglītojošus seminārus visiem, kurus interesē truškopība, tā iepazīstinot interesentus ar iespēju sākt trušu audzēšanu un sekmējot zināšanu paplašināšanu par truškopību. 2017. gadā šādā sadarbībā tika sagatavots mācību materiāls „Bruto segums truškopībā”. Latvijā 2017. gadā bija 32 pārraudzībā esošas un septiņas šķirnes trušu audzēšanas saimniecības, kurās notiek mērķtiecīgs selekcijas darbs atbilstoši ciltsdarba programmai truškopībā. Kopš 2000. gada Latvijas Sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi” ir balsttiesīga Eiropas sīkdzīvnieku audzētāju asociācijas biedre. Katru gadu Latvijas trušaudzētāji ir plaši pārstāvēti izstādēs Rāmvā, Dabas muzejā, Ķīpsalā un Skonto hallē. 2017. gadā šķirnes trušu audzētāji ar izaudzētajiem dzīvniekiem piedalījās arī Eiropas valstu rīkotajās sīkdzīvnieku izstādēs Lietuvā, Polijā un Čehijā. Sadarbībā ar biedrību „Latvijas mazpulki” tika īstenots projekts „Trušu mācību skola 2017,” kurā piedalījās 15 bērni un jaunieši 10 līdz 18 gadu vecumā visā Latvijā.

Savvaļas dzīvnieku audzēšana

Par atzītu un nozīmīgu lielas rentabilitātes netradicionālās lauksaimniecības nozari Latvijā kļuvusi savvaļas dzīvnieku audzēšana slēgtās platībās. Savvaļas dzīvnieku audzēšana sekmē mazvērtīgo zemju izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību un nodarbinātību, piedāvā eksportam iegūto gaļu un ragus. Savvaļas dzīvnieku audzēšanu slēgtās platībās Latvijā vada un koordinē Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija. Asociācijas biedri nodarbojas ar staltbriežu, dambriežu, muflonu, stirnu, sumbru, meža cūku un citu savvaļas dzīvnieku (vītņragu kazu, kalnu kazu, jaku utt.) audzēšanu.

Salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā Latvijā bija reģistrētas 189 novietnes ar savvaļas dzīvniekiem (par 24,3% vairāk) un kopējais savvaļas dzīvnieku skaits palielinājās par 13,9%. Analizējot dzīvnieku skaita izmaiņas pa sugām, var secināt, ka 2017. gadā visvairāk (par 17,3%) ir pieaudzis staltbriežu skaits, par 5,8% palielinājies arī dambriežu skaits, un tas liecina par šo dzīvnieku sugu popularitāti (sk. 2.71. att.).

2.71. attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām 2015.–2017. gadā (LDC dati 31.12.*)

*LDC dati par 2015. gadu uz 31.12.2015, par 2016. gadu uz 31.12.2016, par 2017. gadu uz 31.12.2017

Avots: LDC

Lai izkoptu dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un atbilstošu ragu formu, kā arī pareizu eksterjeru, ir izstrādātas staltbriežu un dambriežu ciltsdarba programmas, kuru mērķis ir izveidot Latvijas asinslīnijas staltbriežu un dambriežu populāciju. Latvijā briežkopības saimniecības ir orientētas galvenokārt uz briežu gaļas ražošanu, mīksto ragu ieguvu, dzīvnieku selekciju un komercmedību organizēšanu. Meža dzīvnieku gaļa, kas izceļas ar savu dabiskumu un specifiskajām garšas īpašībām, ir pieprasīta restorānos, tai ir arī labas eksporta iespējas.

2017. gadā, ievērojot iepriekšējos gados panākto vienošanos, Slovērijas uzņēmuma *Excell Breeding Services s.r.o.* laboratorijā tika veiktas DNS analīzes paternitātes, maternitātes un izcelsmes noteikšanai kopumā 360 staltbriežiem un sešiem dambriežiem. Analīžu dati ir ievietoti laboratorijas datubāzē. 2017. gada jūlija nogalē Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija organizēja starptautiskus pasākumus – zinātniski praktisko konferenci “Teorētiskie un praktiskie aspekti veiksmīgai briežaudzēšanai”, kurā piedalījās 66 dalībnieki no 15 valstīm (Latvijas, Lietuvas, Polijas, Vācijas, Spānijas, Portugāles, Krievijas, Slovērijas, Čehijas, Austrālijas, Ukrainas, Azerbaidžānas, Austrijas, Baltkrievijas un Bulgārijas), kā arī X starptautisko pasākumu “Staltbriežu un dambriežu vaislas bullu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”. Pasākuma laikā tika novērtēti 94 staltbriežu ragu pāri un 15 dambriežu ragu pāri. Šāds pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežaudzēšanas saimniecības Latvijā un kaimiņvalstīs, un tā galvenais mērķis ir dzīvnieku ciltsvērtības noteikšana, kas dod iespēju demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus vietējā un starptautiskā līmenī staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā. Ar pasākumu tiek popularizētas Latvijas saimniecības, kurās veic ciltsdarbu, un Latvijā selekcionēti staltbrieži un dambrieži, kā arī veicināts Latvijā selekcionētu vaislas briežu eksports.

Strausu audzēšana

Strausu audzēšana kā netradicionālās lauksaimniecības nozare Latvijā strauji sāka attīstīties kopš 2003. gada, taču 2008. gadā, sākoties ekonomiskajai krīzei, to saimniecību daudzums, kurās audzē strausus, atkal strauji saruka, tomēr pēdējos gados to skaits ir stabilizējies. Šīs nozares galvenais mērķis ir iegūt gaļu, ādu, olas un vaislas cāļus ganāmpulku pavairošanai. Daudzās saimniecībās eksotiskie putni tiek audzēti tūristu piesaistīšanai.

Pēc LDC datiem, 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu Latvijā reģistrēto saimniecību skaits palielinājās par 5,5% un kopumā bija 19 saimniecības, kurās tiek audzēti strausi, taču tajās izaudzēto putnu skaits samazinājās par 2,2% (bija 220 strausu). Gandrīz visas strausu audzētāju saimniecības ir iesaistījušās lauku tūrismā, un eksotiskie putni ir paredzēti viesu priekam un izklaidei. Attīstoties gastronomiskajam tūrismam, arvien vairāk tiek ražota ne tikai strausu gaļa un olas, bet arī dažādi novatoriski šo produktu izstrādājumi gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Kaut arī šo putnu gaļa Latvijas un pārējās Eiropas tirgū ir pieprasīta un vietējiem lauksaimniekiem ir interese par strauskopību, strausu audzēšana Latvijā neattīstās. Lai šī nozare Latvijā kļūtu stabila un perspektīva, būtu nepieciešama ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielā apjomā ar, cik vien iespējams, mazākiem ieguldījumiem. Uzņēmējdarbības uzsākšanai nozarē ir nepieciešamas lielas investīcijas strausu mītņu un inkubatoru ierīkošanai un ganāmpulku izveidei. Tā kā Latvijā nenotiek strausu ciltsdarbs, vaislas materiāls ir jāiepērk ārvalstīs. Arī obligāti nepieciešamos vitamīnu preparātus un speciālo barību var nopirkt tikai ārzemēs, bet tas palielina ražošanas izmaksas.

Vīngliemežu audzēšana

Mērķtiecīga vīngliemežu audzēšana Latvijā tika uzsākta jau 20. gs. 90. gadu vidū, taču nozare attīstījās diezgan lēni. Lielākā rosība Latvijā bija vērojama krīzes laikā, kad jaunā biznesa nozare uzņēmējiem solīja labu peļņu. Taču nozarē noturējās vien neredz uzņēmēju. Dārgās biznesa uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai, kā arī uzpircēju piedāvātā zemā cena nesekmēja izaugsmi. Patlaban, pēc PVD datiem, valstī ir reģistrētas 220 gliemežu audzētavas, taču aktīvi darbojas krietni mazāk. Latvijā tiek audzētas divu ēdamo gliemežu sugas – parku jeb īstie vīngliemeži (*Helix pomatia*) un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži (*Helix aspersa*). Audzēšanai Latvijā vairāk piemēroti ir tieši parka vīngliemeži, kas labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kas tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Gliemežu gaļai ir ne vien izcila garša, bet tā satur arī aminoskābes, minerālsāļus, kalciju, varu, cinku, kobaltu, magniju, niķeli, boru, ogļūdeņražus, taukvielas un olbaltumvielas. Gliemeži veiksmīgi tiek izmantoti arī skaistumkopšanas jomā un tūrisma attīstības veicināšanai.

Slieku audzēšana

Interese par slieku audzēšanu kā biznesu Latvijā radās pavisam nesen – 2010.–2011. gadā. Latvijā sliekkopjus pārstāv trīs sabiedriskās organizācijas – biedrības „Latvijas Slieku audzētāju asociācija” un „Latvijas Biohumusa Ražotāju Asociācija”, kā arī sabiedriskā organizācija „Latvijas Sliekkopības biedrība”. 2017. gadā PVD bija reģistrētas 32 slieku audzētavas – par četrām audzētavām mazāk nekā iepriekšējā gadā. Sliekkopību lauku saimniecības lielākoties izvēlas kā papildnozari pamatsaimniekošanai. Pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa – organiskā mēslojuma, ko var izmantot zemes auglības uzlabošanai kā bioloģiskās, tā arī piemājas saimniecībās, palielinās gan Latvijā, gan citās valstīs. Lai biohumusu varētu eksportēt uz ārvalstīm, Latvijas sliekkopjiem ir jānodrošina pastāvīga produkcijas kvalitāte un stabils apjoms. Tāpat sliekas izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu barošanā (kā dzīvnieku barības piedeva) un pārstrādei proteīnā. Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi (kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas) – tas veicina vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams

izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

Latvijā tiek audzētas

- sarkanās Kalifornijas sliekas (*Eiseniafetida*), kuras tām raksturīgo īpašību dēļ tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus un substrātus un iegūtu biohumusu, kas ir vērtīgs bioloģiskais mēslojums augu kultūrām un veicina atjaunojamo zemes augšņu auglību;
- dendrobena sliekas (*Eiseniaveneta*), kuras to izmēra un dzīvīguma dēļ iecienījuši Eiropas un citu valstu makšķernieki un kuras arī tiek audzēta proteīna ieguvei, kas tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

Pēdējā desmitgadē pasaulē ir strauji palielināties bioloģisko produktu ražotāju skaits un bioloģiskās lauksaimniecības platības. Arī Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties, un tajā iesaistās arvien jauni uzņēmumi. Saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, 2017. gada beigās sasniedza 4180 – par 33 saimniecībām vairāk nekā 2016. gadā. Kopumā vērtējot bioloģisko saimniecību skaitu, novērojams, ka 2017. gadā kāpums bija mērens salīdzinājumā ar periodu no 2015. gada līdz 2016. gadam (sk. 2.72. att.).

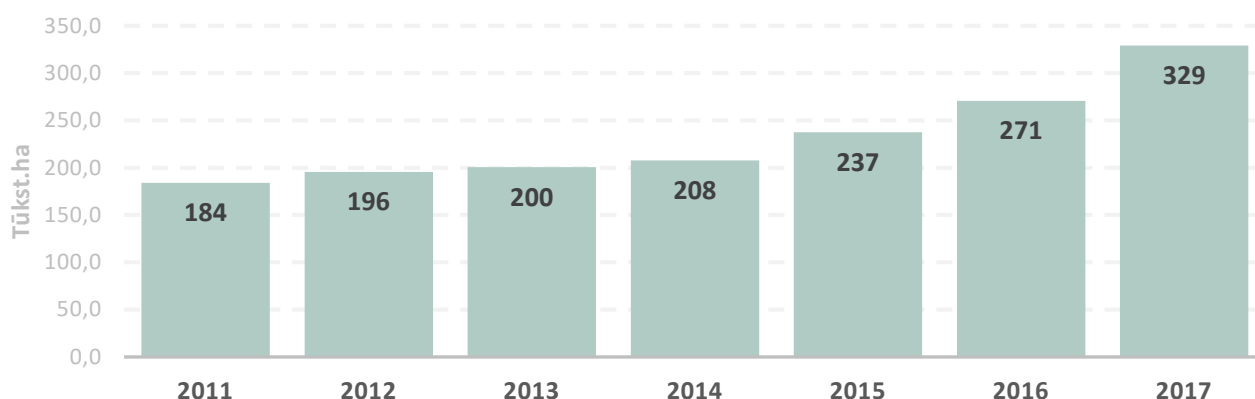
2.72. attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaits

Avots: ZM

Latvijā 2017. gadā bija sertificēti 4178 lauksaimniecības produktu ražotāji un divi akvakultūras dzīvnieku audzētāji, 51 pārstrādes uzņēmums, 10 importētāji, kā arī 169 citi uzņēmēji. Kopā 2017. gadā bija sertificēti 4410 bioloģiskās lauksaimniecības operatori.

Pēdējos gados Latvijā bioloģisko saimniecību sertificētajām platībām ir stabila tendence palielināties (sk. 2.73. att.). 2017. gadā sertificētās platības aizņēma 328 610 ha, bioloģiskajā lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) platība bija 271 147 ha jeb aptuveni 12% no kopējās LIZ platības valstī. No tām 218 498 ha bija sertificētas kā bioloģiskās lauksaimniecības platības, 37 291 ha bija pārejas perioda platības uz bioloģisko lauksaimniecību (2. gads) un 15 358 ha bija uzsākta darbība

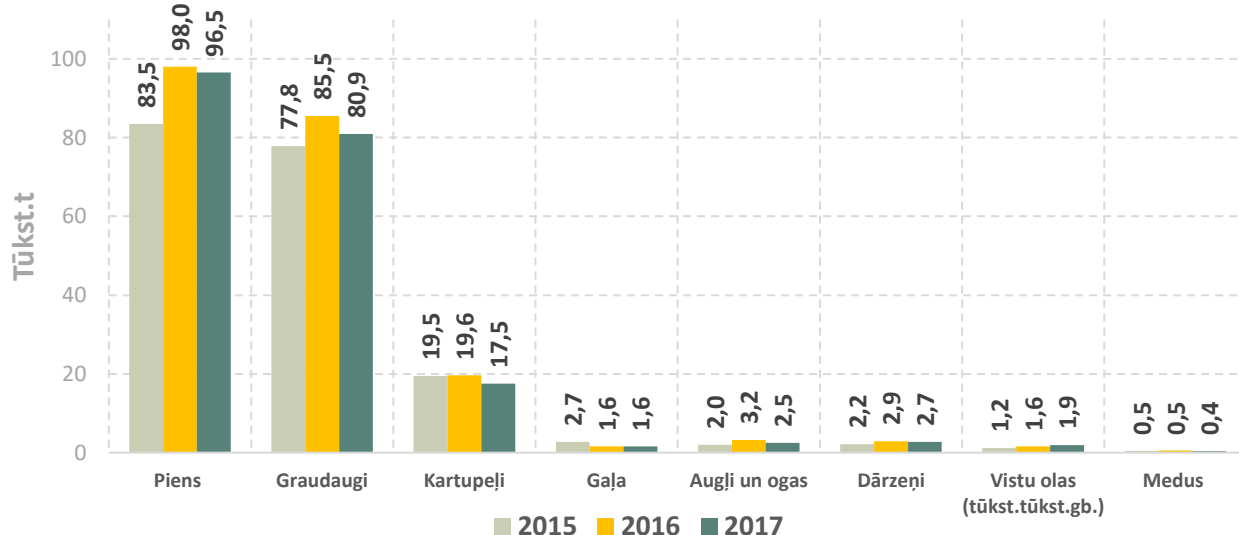
bioloģiskajā lauksaimniecībā (1. gads). 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu bioloģiski sertificētās platības bija palielinājušās par 21,5% (sk. 2.73. att.).

2.73. attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētā platība kopā, tūkst. ha

Avots: ZM

Vislielākās bioloģiski sertificētās un pārejas perioda LIZ platības (bez ilggadīgajiem zālājiem, pļavām un ganībām) 2017. gadā aizņēma graudaugu platību sējumi – 50,6 tūkst. ha, t.i., 7,2% no graudaugu kopējās platības valstī, un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija novērojams bioloģisko graudaugu platības palielinājums par 2,8 tūkst. ha. Saražotais bioloģisko graudu apjoms no 85,5 tūkst. t iepriekšējā gadā samazinājās līdz 80,9 tūkst. t (3 % no graudu kopējā daudzuma) 2017. gadā. Tāpat samazinājās arī kopā valstī saražotais graudaugu apjoms. Neliels samazinājums bija novērojams arī citās bioloģiskās lauksaimniecības produktu grupās, piemēram, 2017. gadā tika saražots par 1,4 tūkst. t mazāk piena un saražotais apjoms bija 96,5 tūkst. Samazinājums bija novērojams arī dārzeņiem, kartupeļiem, augļiem un ogām. Bioloģiskajās saimniecībās saražotā medus apjoms palika gandrīz nemainīgs salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, savukārt saražotais gaļas apjoms 2017. gadā palielinājās (sk. 2.74. att.).

2.74. attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjoms, tūkst. t

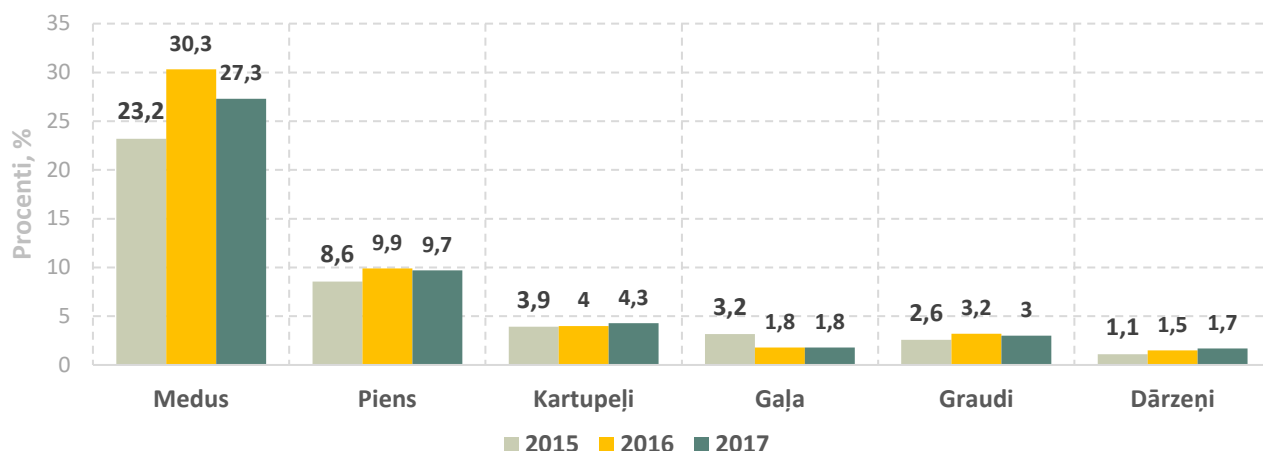
Avots: ZM

Bioloģiskai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana. Tāpat kā iepriekšējos gados, lopkopības nozarē dominē piensaimniecība: 2017. gadā tika saražots 96,5 tūkst. t piena, no kurām 96,1 tūkst. t bija govs piens un 0,40 tūkst. t – kazas piens (sk. 2.74. att.).

2017. gadā saražotais gaļas apjoms palielinājās līdz 1,6 tūkst. t, lai gan liellopu gaļas īpatsvars no bioloģiski saražotās gaļas apjoma samazinājās par 2%, sasniedzot 86%. Vienlaikus palielinājās

saražotās aitas gaļas un cūkgaļas apjoms. No kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma 8% veidoja aitas gaļa, 4% – cūkgaļa, bet citu dzīvnieku gaļa nesasniedza 1% (sk. 2.74. att.).

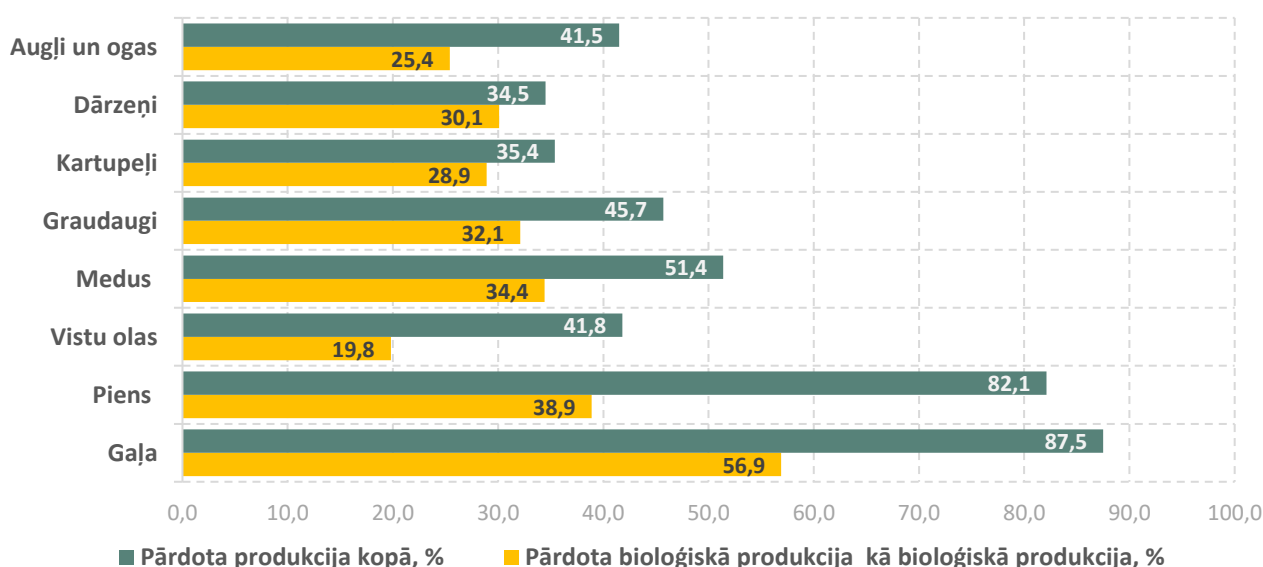
Kopumā 2017. gadā bioloģisko produktu īpatsvars nepārsniedza 5% no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas, izņemot medu (bioloģiski saražoti 27,3% no kopā valstī saražotā apjoma) un pienu (9,7%) (sk. 2.75. att.).

2.75. attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas Latvijā
Avots: ZM

Bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti kopumā 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tika realizēti līdzīgā apjomā.

Vislielākais realizētais bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas apjoms bija gaļai, pienam, medum un graudaugiem (sk. 2.76. att.).

2.76. attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no saražotās bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas 2017. gadā
Avots: ZM

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi, kā arī nodrošinātu bioloģisko produktu nokļūšanu tirgū, 2017. gadā turpinājās atbalsts no valsts subsīdijām produkcijas ražotājiem, kas piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu divas reizes palielinājās graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkcijas apjoms, sasniedzot 7681,4 tonnas. Novērojams saražotās produkcijas apjoma palielinājums arī citiem produktiem, piemēram, gaļai un gaļas produktiem, augļiem, ogām, dārzeņiem un kartupeļiem. Vienmērīgs produkcijas apjoma kāpums turpinājās piena un piena produktu ražošanā. Uzņēmumu skaits un produkcijas apjoms visās pārējās kategorijās vairāk vai mazāk palielinājās (sk. 2.23. tab.).

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde 2014.–2017. gadā

Rādītāji	Uzņēmumu skaits				Produkcijas apjoms, t			
	2014.	2015.	2016.	2017.	2014.	2015.	2016.	2017.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	17	16	22	27	490,0	729,9	758,8	1 002,3
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	47	60	67	69	354,0	611,9	803,4	852,1
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	2	2	2	3	5,2	16,7	1,9	3,0
Piena un piena produktu ražošana	22	24	24	22	2 236,3	3 004,2	3 411,3	3 992,9
Graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkti	6	11	12	13	1 203,7	1 862,6	3 619,3	7 681,4
Maize, mīklas izstrādājumu ražošana	8	13	17	19	42,7	108,8	93,6	81,4
Citu pārtikas produktu ražošana	51	89	97	112	25,5	65,1	42,7	68,7

Avots: ZM

2017. gadā turpinājās darbs pie priekšlikuma regulai par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu. Priekšlikuma mērķis ir uzlabot tiesību normas bioloģiskās ražošanas jomā, lai novērstu šķēršļus bioloģiskās ražošanas ilgtspējīgai attīstībai ES, garantētu lauksaimnieku un operatoru godīgu konkurenci un nodrošinātu efektīvāku iekšējā tirgus darbību, kā arī saglabātu un veicinātu patērētāju uzticēšanos bioloģiskajiem produktiem.

2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Saskaņā ar Konvenciju par bioloģisko daudzveidību par ģenētiskajiem resursiem tiek uzskatīts ģenētiskais materiāls ar esošu vai potenciālu vērtību. Ģenētiskie resursi ir dabisku un kultivētu vai domesticētu krājumu genofonds, un tiem ir būtiska un aizvien lielāka nozīme daudzās ekonomikas nozarēs, tostarp pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā, biotehnoloģijās, zāļu un kosmētikas līdzekļu izstrādē un ražošanā vai bioenerģijas attīstīšanā. Ģenētiskie resursi ir nozīmīgi tādu stratēģiju īstenošanā, kas paredzētas bojātu ekosistēmu atjaunošanai un apdraudētu sugu aizsargāšanai.

Augu ģenētisko resursu kolekcijas tiek veidotas, lai saglabātu esošo bioloģisko un ģenētisko daudzveidību ilgtermiņā. Latvijā augu ģenētisko resursu saglabāšanas darbs sākts 20. gs. 90. gadu sākumā LU Bioloģijas institūtā. Latvijas augu ģenētiskie resursi glabājas kultūraugu gēnu bankā, lauka kolekcijās un *in vitro*. Pirmie paraugi kultūraugu gēnu bankā tika ievietoti 1999. gadā.

2017. gadā, tāpat kā visus iepriekšējos gadus, augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijām). Atbalsts augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai bija 39 129 eiro un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 70 178 eiro.

Augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā nodrošina LLU APP "Agroresursu un ekonomikas institūts", LLU APP "Dārzkopības institūts", LLU, Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts „Silava”. Diemžēl ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto iestāžu ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums tiek veikts minimālā apjomā. 2017. gadā veikta gēnu bankā uzglabāto kultūru molekulārā pasportizācija deviņiem miežu (*Hordeum vulgare*) paraugiem un trim sarkanā āboliņa (*Trifolium pratense*) paraugiem.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā „Silava” (turpmāk – “Silava”) ir izveidots Ģenētisko resursu centrs. Ģenētisko resursu centrs ir izveidots 2006. gadā kā “Silavas” struktūrvienība. Ģenētisko resursu centrs koordinē pasākumus Latvijas ģenētisko resursu saglabāšanas un izpētes jomā, tostarp augiem, meža kokiem un daļēji arī lauksaimniecības dzīvniekiem un zivīm. Ģenētisko resursu centrs nosacīti sastāv no trīs nodaļām – Latvijas laukaugu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās

pasportizācijas jeb ģenētisko analīžu laboratorijas. Gēnu bankā atrodas Latvijas izcelsmes laukaugu sēklas – aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām, tostarp kultūraugu savvaļas radnieciskās sugas. Nākotnē kolekciju ir plānots papildināt arī ar meža koka sēklām. Centrālā datubāze uztur informāciju par augu ģenētiskiem resursiem *SESTO* datubāzē (sadarbībā ar *NordGen*), kā arī vietējo datubāzi ar datiem, kas iegūti no paraugu aprakstīšanas pēc sugu deskriptoriem. Tāpat centrālā datubāze uztur kontaktus ar citām starptautiskajām datubāzēm, piemēram, 2017. gadā nodota tika informācija starptautiskajām datubāzēm (*EURISCO*).

Ar plašāku informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem resursiem var iepazīties tīmekļvietnē <http://www.genres.lv>, kur var atrast saites arī uz citām ģenētisko resursu datubāzēm.

2017. gadā pilnveidoti normatīvie akti (izdarīti grozījumi Ministru kabineta noteikumos), lai veicinātu ilgtspējīgu lauksaimniecībā un pārtikā lietojamo augu ģenētisko resursu izmantošanu:

1) Ministru kabineta 2017. gada 31. janvāra noteikumi Nr. 62 “Noteikumi par valsts institūciju un komercsabiedrību specializāciju lauksaimniecības augu sugu ģenētisko resursu kolekcionēšanā, saglabāšanā, raksturošanā, izvērtēšanā un izmantošanā”;

2) Ministru kabineta 2017. gada 7. februāra noteikumi Nr. 73 “Grozījums Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumos Nr. 1247 “Latvijas izcelsmes laukaugu un dārzeņu ģenētisko resursu saglabājamās šķirnes atzīšanas un sēklu aprites noteikumi””.

2017. gadā reģistrēta pirmā ģenētisko resursu saglabājamā laukaugu šķirne Latvijā – kaņepes ‘Atdzelvieši’. ES kopējā dārzeņu šķirņu katalogā kā ģenētisko resursu saglabājamā dārzeņu šķirne vēl ir reģistrēta rabarberu šķirne ‘Tukuma-5’.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā, tāpat kā iepriekšējos gados, notiek saskaņā ar šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk – organizācija) izstrādātajām ciltsdarba programmām. Ģenētisko resursu dzīvnieku īpašnieki par dzīvniekiem var saņemt valsts atbalstu. Atbalstu piešķir ne vairāk kā par 550 vienas šķirnes dzīvniekiem gadā.

Ģenētisko resursu saglabāšanas programmā iesaistīto dzīvnieku skaits lielākajā daļā šķirņu ir ļoti mazs (sk. 2.24. tab.). Tas palielinās tikai Latvijas trumšgalves šķirnei, tāpēc aitu ģenētisko resursu saglabāšanas programmā ir iekļauts maksimālais dzīvnieku skaits – 550 dzīvnieku no 28 saimniecībām, un lielākajā saimniecībā tiek turēti 56 programmā iekļautie dzīvnieki. Lielākā daļa saglabāšanas programmā iesaistīto dzīvnieku ir 100 % Latvijas tumšgalves šķirnes dzīvnieki. No 50 vaislas teķiem tikai vienam ir 6,25% citas šķirnes asinības.

Kritiskā situācijā joprojām ir Latvijas baltā cūku šķirne. Šīs šķirnes cūkas tiek audzētas tikai divas saimniecībās, turklāt tās atrodas teritorijā, kurā ir dzīvnieku pārvietošanas ierobežojumi saistībā ar Āfrikas cūku mēra uzliesmojumu. 2017. gadā Latvijas baltās cūku šķirnes ģenētisko resursu saglabāšanas prasībām atbilda 51 cūka – 48 sivēnmātes un trīs kuļi. Nav cūku ar 100% Latvijas baltās (LB) šķirnes asinību: sešām cūkām ir 87,5% LB asinības, 14 cūkām – 75% asinības un 31 cūkai – 62,5% asinības. Ir divas kuļu līnijas – Rolanda un Natosa līnija.

Diezgan kritiska situācijā pēc dzīvnieku skaita ir arī Latvijas brūnās govju šķirne. Ģenētisko resursu programmā 2017. gadā bija iekļauti 153 dzīvnieki no 28 ganāmpulkiem. Lielākais Latvijas brūnās šķirnes govju ganāmpulks ir LLU Mācību pētījumu saimniecībā “Vecauce”, kurā 2017. gadā atradās 47 ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošas govīs un teles.

2017. gadā stabilizējās saglabāšanas programmā iesaistīto Latvijas zilo govju skaits. Lai gan šo govju skaits saimniecībās pārsvarā ir mazs, tomēr lielākajā saimniecībā 2017. gadā bija 22 Latvijas zilās šķirnes govīs. 2017. gadā apritē ienācis viens jauns Latvijas zilās šķirnes vaislas bullis ar asinību 64 %, kurš sagatavots jaunbuļļu atražošanas projektā.

2017. gadā ģenētisko resursu saglabāšanas jomā ir pārtraukusi darboties viena no kazkopības saimniecībām, tāpēc ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošās Latvijas vietējās kazas 2017. gadā tika turētas tikai divās saimniecībās, un šie dzīvnieki ir ar 75–93,75% Latvijas vietējās šķirnes asinību.

Saglabāšanas programmā iekļautie Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgi tiek turēti diezgan daudzās saimniecībās, un katrā no tām atrodas viens līdz 11 braucamā tipa zirgi.

2017. gadā turpinājās darbs pie Latvijas ardeņu zirgu šķirnes apzināšanas – notika zirgu vērtēšana. Pamatojoties uz iegūtajiem rezultātiem saglabāšanas programmā iekļauti četri ērzeļi un 15 ķēves. 2017. gadā notikuši arī vairāki šīs šķirnes popularizēšanas pasākumi.

2.24. tabula

Valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits

Gads	Latvijas brūnā govys	Latvijas zilā govys	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas šķirnes zirgs	Latvijas vietējā kaza
2015.	165	363	47	514	213	36
2016.	153	288	42	550	226	30
2017.	152	312	51 ¹	550	215	24

Avots: LAD

Dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanas jomā pašlaik LLU Biotehnoloģiju zinātniskās laboratorijas Molekulārās bioloģijas un mikrobioloģijas nodaļā turpina darboties gēnu banka, kurā tiek uzglabāti un pētīti lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu ģenētisko resursu bioloģiskā materiāla paraugi (kopā vairāk nekā 1000 asins, DNS un apmatojuma paraugu, kā arī spermas devas).

Latvijas vietējo bišu populācijas saglabāšanai LLU tiek uzturētas 60 vietējo bišu populācijas saimes.

2.17. Traktortehnika

Valsts tehniskās uzraudzības aģentūras informatīvajā sistēmā 2017. gada 31. decembrī bija reģistrēti 94 269 traktori, 46 425 piekabes un 8149 graudu novākšanas kombaini. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits ar 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājies par 2,1% vai aptuveni 3,1 tūkstoti vienību.

No visa reģistrētā traktortehnikas klāsta 2017. gadā tehniskā apskate tika veikta 31 588 traktoriem, 15 838 piekabēm un 2425 graudu novākšanas kombainiem. Tikai apmēram trešā daļa no visa plašā traktortehnikas klāsta varēja piedalīties ceļu satiksmē, bet pārējās divas trešdaļas ceļu satiksmē nepiedalījās. Vairāk nekā sestā daļa no visiem reģistrētajiem traktoriem ir ražoti Rietumu valstīs, pārējie traktori – Austrumeiropas (Baltkrievijā, Krievijā, Ukrainā) un Austrumu valstīs (Ķīnā, Japānā u.c.) vai ir kolhozu laika mantojums.

Lauksaimnieki katru gadu cenšas atjaunot traktortehnikas parku ar jaunu traktortehniku. Jaunu traktoru reģistrācijas skaits katru gadu atšķiras no iepriekšējo gadu reģistrācijas skaita. Šī tendence daļēji ir atkarīga no ES struktūrfondu atbalsta pieejamības. Līdz 2017. gadam visvairāk jauno traktoru tika reģistrēti 2013. gadā. 2017. gada rādītāji pārsniedz 2013. gada rādītājus, kad tika reģistrēti 647 jauni traktori (2.25. tabula). 2017. gadā ir reģistrēti par 22 jauniem graudu novākšanas kombainiem vairāk nekā 2016. gadā.

Vislielāko traktoru reģistrāciju skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieku maiņa. 2017. gadā tika pārreģistrēti 5767 traktori (sk. 2.25. tab.). Daudz ir arī pirmreizēji reģistrēti lietoti traktori: 2017. gadā – 1229 traktori, tas ir, par 8,4% mazāk nekā 2016. gadā, kad pirmreizēji tika reģistrēti 1342 lietoti traktori.

2.25. tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija 2014.–2017. gadā

Rādītāji	2014.	2015.	2016.	2017.
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	332	607	613	681
Jauna graudu novākšanas kombaina pirmreizējā reģistrācija	123	118	120	142
Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	723	914	1342	1229
Lietotu graudu novākšanas kombainu pirmreizējā reģistrācija	176	208	258	282
Traktoru pārreģistrācija	4 593	4 992	5676	5767
Graudu novākšanas kombainu pārreģistrācija	466	523	591	288

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem 2017. gadā, tāpat kā 2016. gadā, visvairāk tika reģistrēti *John Deere* markas traktori (sk. 2.26. tab.). Otrā visvairāk reģistrētā traktora marka ir *New Holland* ar 81 jaunu traktoru, bet trešā visvairāk reģistrētā traktora marka ir *Valtra* un *Belarus* katra ar 78 jaunu traktoru reģistrāciju.

2.26. tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija 2014.–2017. gadā

Marka	2014.	2015.	2016.	2017.
BELARUS	92	124	67	78
CASE IH	12	44	44	42
CLAAS	15	39	38	61
DEUTZ-FAHR	8	19	40	34
FENDT	5	20	14	28
DONGFENG	9	4	11	12
JOHN DEERE	39	75	114	113
KIOTI	12	9	23	20
MASSEY FERGUSON	17	39	11	36
NEW HOLLAND	16	74	83	81
VALTRA	37	71	76	78
ZETOR	12	8	24	6

Avots: VTUA

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2017. gadā visvairāk tika reģistrēti jauni graudu novākšanas kombaini *Claas* un *New Holland* markas kombainiem. Trešā visvairāk reģistrētā kombainu marka 2017. gadā bija *John Deere* ar 26 jauniem graudu novākšanas kombainiem – par septiņiem vairāk nekā 2016. gadā (sk. 2.27. tab.).

2.27. tabula

Jauna kombaina reģistrācija 2014.–2017. gadā

Marka	2014.	2015.	2016.	2017.
CASE IH	8	8	8	6
CLAAS	68	32	40	46
JOHN DEERE	13	22	19	26
NEW HOLLAND	32	47	37	41
VECTOR	2	4	5	1

Avots: VTUA

Turpinās ES struktūrfondu izmantošanas periods, tāpēc ir palielinājusies jaunas un lietotas traktortehnikas un to piekabju reģistrācija.

2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte

Lai mēslošanas līdzekļus un augu augšanas substrātus varētu tirgot, tiem ir jābūt VAAD uzskaitē, tas ir, reģistrētiem un iekļautiem EK mēslošanas līdzekļu sarakstā vai atzīto mēslošanas līdzekļu sarakstā, vai jābūt saņemtai to ieviešanas vai tirdzniecības atļaujai. Lai VAAD tirdzniecības kontroles laikā varētu identificēt reģistrēto mēslošanas līdzekli vai substrātu, no 2017. gada 1. janvāra etiķetē, marķējumā vai pavaddokumentā jānorāda mēslošanas līdzekļa vai substrāta reģistrācijas apliecības numurs vai atļaujas numurs.

Pēc VAAD datiem, 2017. gadā kopējais Latvijā saražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms bija 658 610 tonnas: vienkāršie slāpekļa minerālmēsli – 255 599 tonnas, vienkāršie fosfora minerālmēsli – 31 tonna, vienkāršie kālija minerālmēsli – 9308 tonnas. Savukārt komplekso (cieto) minerālmēsļu apjoms veidoja 251 048 tonnas, šķidro minerālmēsļu apjoms – 33 296 tonnas. Sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēsļu apjoms bija 1107 tonnas, mikroelementus saturošo minerālmēsļu apjoms – 529 tonnas, kaļķošanas materiāla apjoms – 98 342 tonnas, organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu apjoms – 6601 tonna, mēslošanas līdzekļi speciālai izmantošanai – 1429 tonnas, mikrobioloģiskie preparāti – 60 tonnas, netipiskie mēslošanas līdzekļi un augu augšanas veicinātāji – 201 tonna.

Salīdzinājumā ar 2016. gadu kopējais Latvijā saražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms ir palielinājies par 11%. Latvijā ievesto slāpekļa minerālmēsļu apjoms 2017. gadā atšķirībā no 2016. gada ir palielinājies par 23%.

Latvijā 2017. gadā tika saražotas 6520 tonnas organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu. Salīdzinājumā ar 2016. gadu Latvijā saražotais organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu apjoms 2017. gadā ir samazinājies uz pusi.

Tāpat Latvijā 2017. gadā ir saražotas 76 072 tonnas kaļķošanas materiāla, kas veido 77% no kopējā kaļķošanas materiāla apjoma.

Latvijā saražoto mikrobioloģisko preparātu daudzums ir gandrīz četras reizes lielāks par ievesto mikrobioloģisko preparātu daudzumu. Kopējais mikrobioloģisko preparātu daudzums 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu ir samazinājies trīs reizes.

2017. gadā Latvijā tika saražotas 23 tonnas netipisko mēslošanas līdzekļu un augu augšanas veicinātāju, bet ievestas 178 tonnas.

Latvijā 2017. gadā ievesto un saražoto substrātu apjoms bija 71 348 m³, tajā skaitā Latvijā saražoto substrātu apjoms bija 56 450 m³ jeb 79% no kopējā ievestā un Latvijā saražotā substrāta apjoma. Salīdzinājumā ar 2016. gadu Latvijā ievesto substrātu apjoms 2017. gadā palielinājies vairāk nekā trīs reizes.

2017. gadā tika uzsākts darbs pie likumprojekta “Grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā” un noteikumu projekta “Grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 1. septembra noteikumos Nr. 506 “Mēslošanas līdzekļu un substrātu identifikācijas, kvalitātes atbilstības novērtēšanas un tirdzniecības noteikumi”” izstrādes. Likumprojektā “Grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā” sagatavoti priekšlikumi par sprādzienbīstamu mēslošanas līdzekļu izsekojamību, paredzot, ka darbību veicējiem katru gadu līdz 31. janvārim VAAD būs jāsniedz informācija par kālija nitrāta, nātrija nitrāta, kalcija nitrāta un kalcija amonija nitrāta un amonija nitrāta ar augstu slāpekļa saturu pārdoto apjomu, kā arī informācija par šo mēslošanas līdzekļu tirdzniecības vietām. Minētie priekšlikumi sagatavoti, jo konkrētie mēslošanas līdzekļi ir minēti Eiropas parlamenta un Padomes 2013. gada 15. janvāra Regulā (ES) Nr. 98/2013 par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu.

Tāpat 2017. gadā tika sagatavoti priekšlikumi grozījumiem Ministru kabineta 2015. gada 1. septembra noteikumos Nr. 506 “Mēslošanas līdzekļu un substrātu identifikācijas, kvalitātes atbilstības novērtēšanas un tirdzniecības noteikumi”. Sagatavotie priekšlikumi paredz atcelt norādes “Atļauts lietot bioloģiskajā lauksaimniecībā” izmantošanu uz etiķetēm, kā arī svītrot no reģistrējamajiem mēslošanas līdzekļu veidiem netipisko mēslošanas līdzekļi. Tirgū parādās jauni netipiskie mēslošanas līdzekļi, kuros ir ļoti mazs barības vielu elementu daudzums (N + P₂O₅ + K₂O) – mazāk par 0,5% un tie tiek izmantoti nevis augu mēslošanai, bet gan citiem mērķiem, piemēram, dekoratīvajiem augiem, lai nodrošinātu lapu spīdumu.

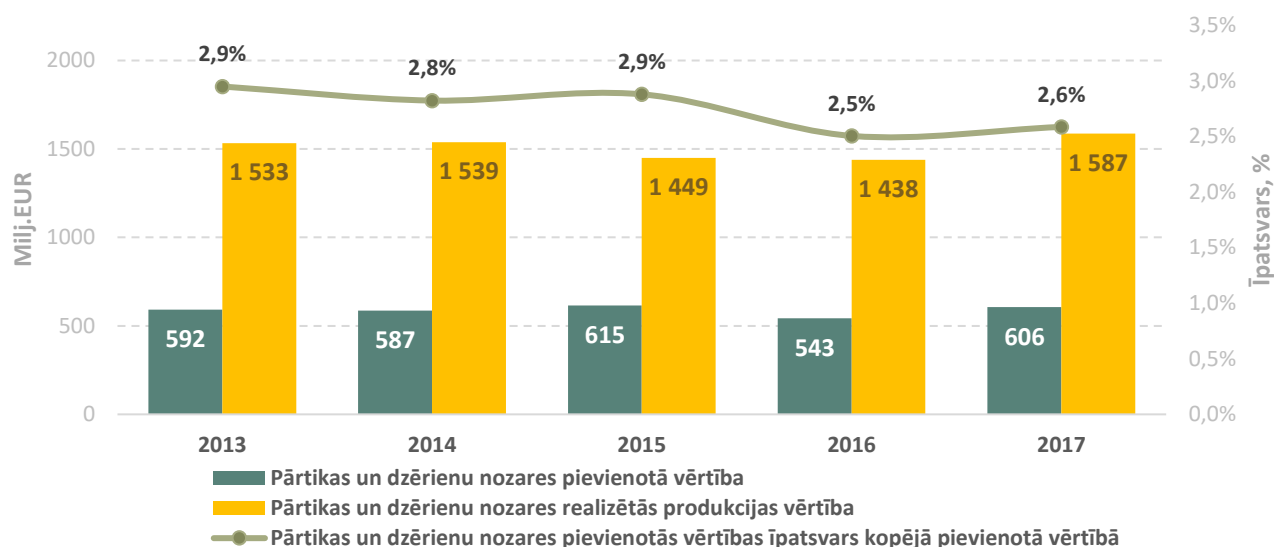
Eiropas Padomes darba grupas 2017. gadā turpināja izskatīt regulas projektu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka noteikumus par to, kā CE-marķētus mēslošanas līdzekļus darīt pieejamus tirgū, un groza Regulas (EK) Nr.1069/2009 un (EK) Nr.1107/2009”.

Sanāksmju gaitā tika panākta vienošanās, ka cinks un varš nebūs uzskatāmi par nevēlamiem piemaisījumiem, bet, ja mēslošanas līdzeklis saturēs cinku vai varu, to daudzums būs jādeklarē. Tāpat tika diskutēts par aktuāliem jautājumiem saistībā ar prasību noteikšanu augu biostimulatoriem, par nosacījumiem marķējuma „EK mēslošanas līdzeklis” lietošanai, par to, kādā formā būtu jānorāda hroms kā nevēlams piemaisījums. Viens no aktuālākajiem jautājumiem, par kuru diskusijas turpinās, ir kadmija kā nevēlama piemaisījuma limita noteikšana fosforu saturošos mēslošanas līdzekļos un kadmija samazināšanas laika grafiks.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas un dzērienu rūpniecība ir viena no lielākajām Latvijas apstrādes rūpniecības nozarēm un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu nozares pievienotā vērtība palielinājās par 11,6 % un sasniedza 606,2 miljonus eiro. 2017. gadā nozares pievienotās vērtības īpatsvars bija 2,6% no kopējās pievienotās vērtības (sk. 3.1. att.).

3.1. attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2. red.) dinamika 2013.–2017. gadā

Avots: CSP

2015. un 2016. gadā apgrozījums pārtikas un dzērienu nozarē piedzīvoja lejupslīdi, bet 2017. gadā kāpumu par 10,4%. 2017. gadā apgrozījums visvairāk palielinājies piena produktu sektorā, par 25% palielinot arī realizētās produkcijas vērtību, un tas ir visai nozīmīgi, tāpēc ka divus iepriekšējos gadus šajā sektorā bija vērojams apgrozījuma samazinājums. Arī pārējo produktu sektoros 2017. gadā vērojams apgrozījuma pieaugums 5–8% robežās salīdzinājumā ar 2016. gadu. Izņēmums ir citu produktu ražošana, kas salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājusies par 6 % (sk. 3.1. tabulu).

3.1. tabula

Pārtikas produkcijas realizācija 2015.–2017. gadā, milj. EUR

Nozares	2015.			2016.			2017.		
	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana, t.sk.:	1448.9	65,7	34,3	1437,9	67,2	32,8	1587,4	64,6	35,4
gaļas un gaļas produktu ražošana	301,3	82,1	18,0	312,9	81,1	18,9	339,3	78,2	21,8
zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	142,8	27,3	72,7	126,8	28,6	71,4	136,4	29,1	70,9
augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	61,6	46,1	53,9	61,4	47,2	52,8	64,7	46,0	54,0
piena produktu ražošana	316,0	73,7	26,3	308,1	79,3	20,7	385,5	68.7	31.3
konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	148,6	82,0	18,0	148,1	79,3	20,7	156,3	79,0	21,0

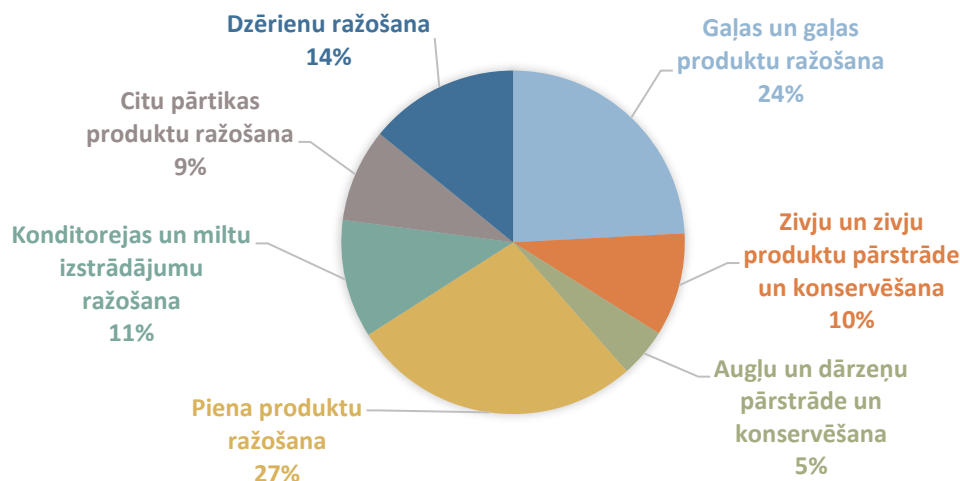
citu pārtikas produktu ražošana	117,9	65,1	34,9	131,9	63,1	36,9	123,4	65,0	35,0
dzērienu ražošana	180,8	64,5	35,5	183,2	67,2	32,8	198,3	65,6	34,4

* Avots: CSP (dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskajā ražošanā nodarbināti vismaz 20 cilvēku vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis vismaz 430 tūkst. EUR)

Pārtikas rūpniecība pārsvarā ir vērsta uz iekšējo tirgu – apmēram 65% no pārtikas un dzērienu nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū. No 2014. gada bija vērojama tendence palielināties Latvijā saražoto pārtikas produktu realizācijas īpatsvaram vietējā tirgū, attiecīgi samazinoties eksporta īpatsvaram. Savukārt 2017. gadā realizācijas īpatsvars vietējā tirgū samazinājies par 3,0 procentpunktiem, bet eksporta īpatsvars pieaudzis par 2,8 procentpunktiem.

Vislielākais eksporta īpatsvars no realizācijas apjoma attiecīgajā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares sektorā 2017. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (71%), augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem un konserviem (54%) un dzērieniem (35%).

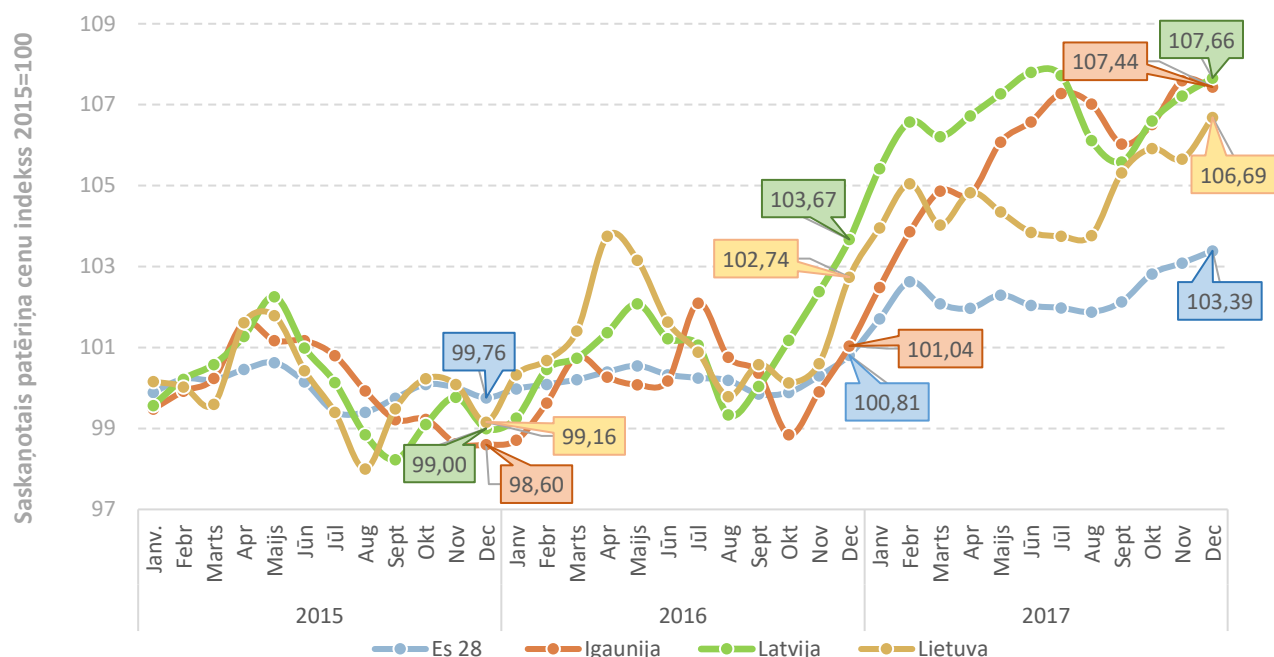
2017. gadā pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūrā ar 24% līderpozīcijas atguvusi piena produktu ražošana, kas tikai 2016. gadā bija piekāpusies gaļas un gaļas produktu ražošanai. Gaļas un gaļas produktu ražošana 2017. gadā ieņēmusi otro vietu ar 21%. Savukārt dzērienu ražošana veidoja 13% no kopējās realizācijas vērtības (sk. 3.2. att.).

3.2. attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2017. gadā, %

Avots: CSP

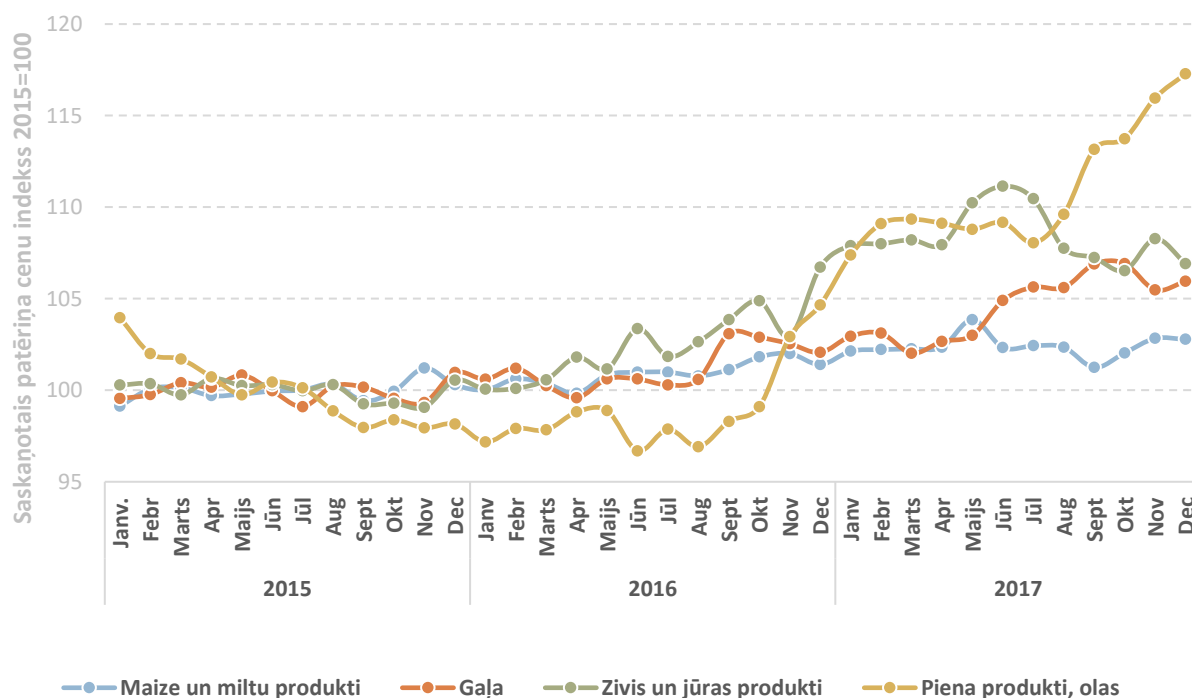
2016. gada rudenī visā ES sākās straujš pārtikas cenu kāpums. Latvijā salīdzinājumā ar ES vidējo, kā arī Lietuvas un Igaunijas cenu līmeni bija visstraujākais cenu kāpums, kas augstāko līmeni sasniedza 2017. gada vidū. Pārtikas cenu līmenis Latvijā no zemākā punkta 2016. gada augustā līdz augstākajam punktam 2017. gada jūnijā palielinājās par 8,5 procentpunktiem. Tīkmēr ES cenu līmenis no zemākā līdz augstākajam punktam palielinājies tikai par 2,8 procentpunktiem. Līdz 2016. gada rudenim Latvijas cenu līmenis bija tuvu ES vidējam cenu līmenim, taču 2017. gadā jau bija vērojamas būtiskas atšķirības, Latvijas cenu līmenim krietni pārsniedzot ES vidējo cenu līmeni – par 4,27 procentpunktiem 2017. gada decembrī (sk. 3.3. att.).

3.3. attēls. Pārtikas produktu saskaņotie patēriņa cenu indeksi ES-28 un Baltijas valstīs 2015.–2017. gadā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā (sk. 3.4. att.), redzams, ka piena produktu un olu cenas 2016. gada sākumā svārstījās, bet no augusta sākušās strauji kāpt, 2017. gada decembrī par 20,6 procentpunktiem pārsniedzot 2016. gada zemāko līmeni. Arī zivīm un jūras produktiem 2016. un 2017. gadā bijusi vērojama būtiska cenu kāpuma tendence. Gaļas cenām straujāks kāpums bija vērojams 2017. gada vasarā, no zemākā punkta 2017. gada martā līdz augstākajam līmenim oktobrī palielinoties par 4,9 procentpunktiem. Pavisam neliels un vienmērīgs cenu kāpums bija vērojams maizei un miltu produktiem.

3.4. attēls. Atsevišķu pārtikas produktu grupu saskaņotie patēriņa cenu indeksi Latvijā 2015.–2017. gadā (2015. = 100)

Avots: Eurostat

Par uzņēmumu savstarpējo konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu tirgū liecina to horizontālās un vertikālās integrācijas tendences.

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2017. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2. red.	Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā	10.1	323,4	
4 lielākie uzņēmumi		150,8	47%
10 lielākie uzņēmumi		221,1	68%
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā	10.2	150,7	
4 lielākie uzņēmumi		57,1	38%
10 lielākie uzņēmumi		75,5	50%
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā	10.3	66,0	
4 lielākie uzņēmumi		27,7	42%
10 lielākie uzņēmumi		39,9	60%
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā	10.5	331,2	
4 lielākie uzņēmumi		140,1	42%
10 lielākie uzņēmumi		259,7	78%
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā	10.9	74,0	
4 lielākie uzņēmumi		42,5	57%
10 lielākie uzņēmumi		74,0	100%
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā	11.0	200,2	
4 lielākie uzņēmumi		77,7	39%
10 lielākie uzņēmumi		165,9	83%

Avots: CSP

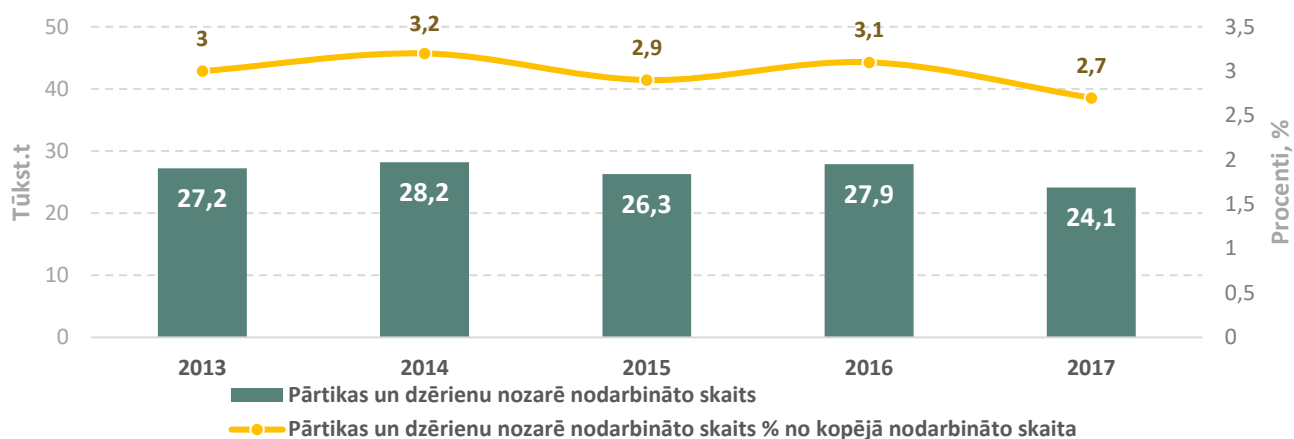
2017. gadā bija novērojama arvien lielāka koncentrācija četru lielāko uzņēmumu grupā gandrīz visos sektoros salīdzinājumā ar 2016. gadu. Vislielākais koncentrācijas pieaugums deviņu procentpunktu apmērā četru lielāko uzņēmumu grupā bija vērojams zivju pārstrādes sektorā. Gaļas pārstrādes un dzērienu ražošanas uzņēmumiem koncentrācijas pieaugums bija par trīs procentpunktiem, bet piena pārstrādes uzņēmumiem – par diviem procentpunktiem. Koncentrācijas samazinājums četru lielāko uzņēmumu grupā salīdzinājumā ar 2016. gadu bija vērojams augļu un dārzeņu pārstrādes sektorā par trīs procentpunktiem.

Savukārt 10 lielāko uzņēmumu grupā 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu koncentrācijas palielinājums bija vērojams tikai gaļas pārstrādes uzņēmumu grupā par četriem procentpunktiem un dzērienu ražošanas uzņēmumu grupā par trim procentpunktiem.

Koncentrācijas samazinājums vairākus gadus pēc kārtas turpinās 10 lielāko augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu grupā, un 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu koncentrācija samazinājās īpaši strauji – par 24 procentpunktiem.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu koncentrācijas nav mainījusies 10 lielāko dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumu grupā (sk. 3.2. tab.).

Nodarbināto skaits 15–74 gadu vecumā pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē 2017. gadā sasniedzis zemāko līmeni pēdējo 10 gadu laikā, samazinoties par 14 % salīdzinājumā ar 2016. gadu. Arī pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto īpatsvars ir samazinājies par 0,4 procentpunktiem līdz 2,7 % no visiem nodarbinātajiem (sk. 3.5. att.).

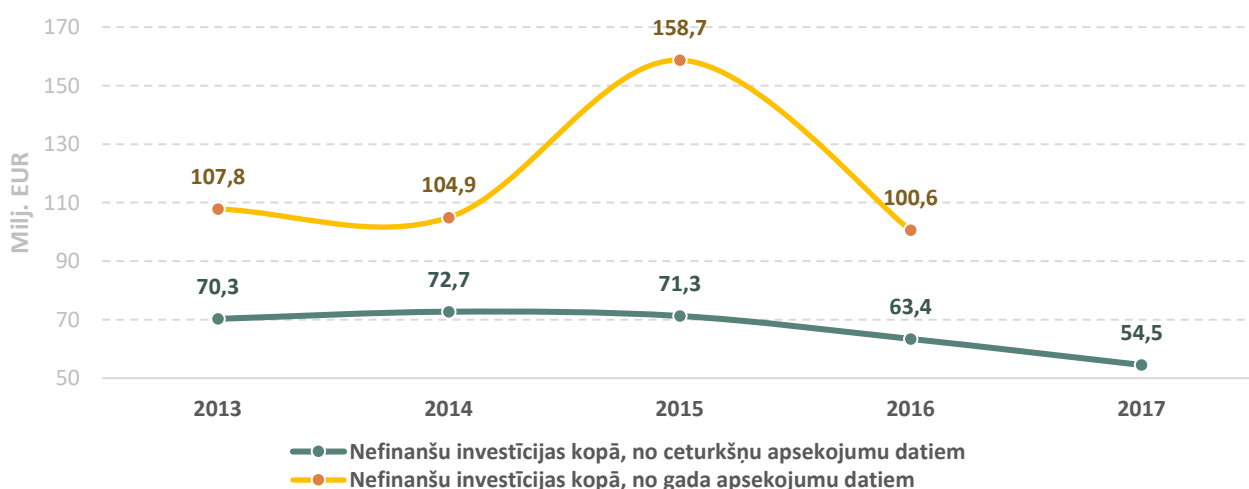

3.5. attēls. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2. red.)

Avots: CSP

Būtisks nozares rādītājs ir investīcijas – tās liecina ne tikai par esošo uzņēmējdarbības situāciju, bet arī par uzņēmēju nākotnes plāniem. Latvijā par nefinanšu investīcijām notiek ceturkšņa izlases apsekojums un gada izlases apsekojums (sk. 3.6. att.).

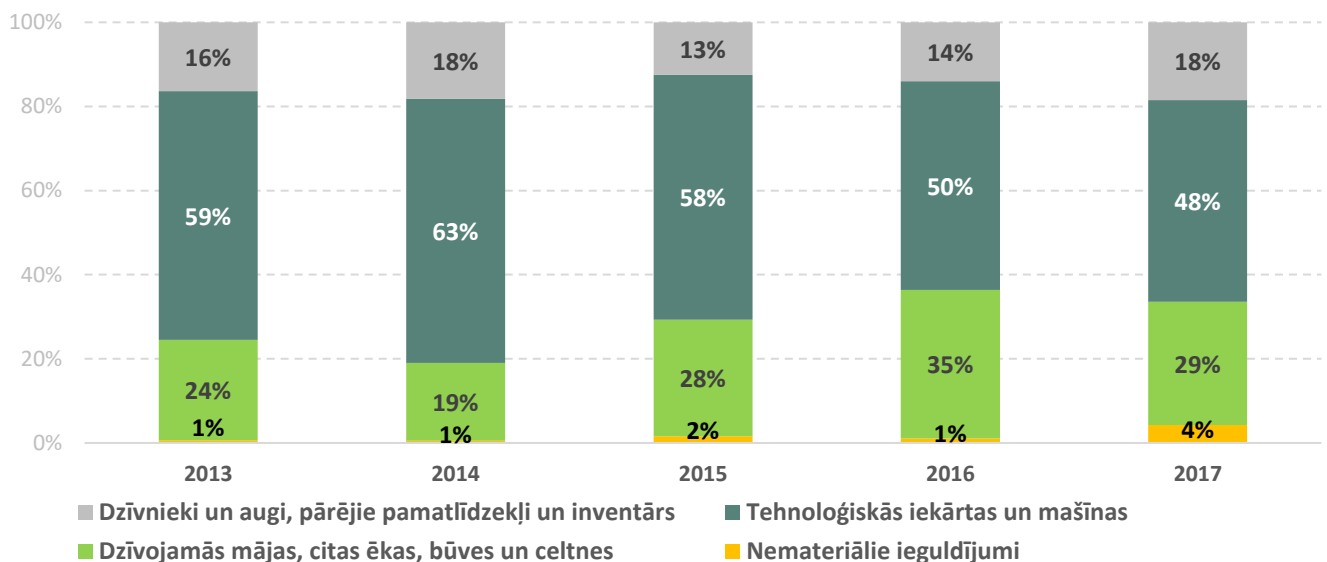
2013. gadā nefinanšu investīcijas pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā atkal samazinājās – par 26,8% salīdzinājumā ar 2012. gadu. Investīciju samazinājums turpinājās arī 2014. gadā salīdzinājumā ar 2013. gadu, tām samazinoties vēl par 2,7%, līdz 104,9 miljoniem eiro. Gada apsekojuma dati par 2015. gadu liecina, ka pārtikas un dzērienu nozarē investīcijas palielinājušās par 51,2% līdz 158,7 miljoniem. Savukārt 2016. gadā atkal bija vērojams investīciju apmēra samazinājums par 37% salīdzinājumā ar 2015. gadu. Gada apsekojuma dati par 2017. gadu vēl nav publicēti.

3.6. attēls. Nefinanšu investīcijas pārtikas un dzērienu nozarē Latvijā 2013.–2017. gadā

Avots: CSP

Saskaitot ceturkšņa izlases apsekojuma datus pa gadiem, šos rezultātus salīdzinot ar gada izlases apsekojuma datiem un izvērtējot atšķirības kopējā ikgadējā nefinanšu investīciju apmērā, ir redzams, ka gada dati parāda lielāku investīciju apmēru nekā ceturkšņu dati (sk. 3.6. att.). Arī 2015. gadā pēc ceturkšņu apsekojumu datiem nebija vērojams investīciju kāpums, kā tas bija novērojams gada apsekojumā.

3.7. attēls. Nefinanšu investīciju struktūra pārtikas un dzērienu nozarē Latvijā 2013.–2017. gadā

Avots: CSP

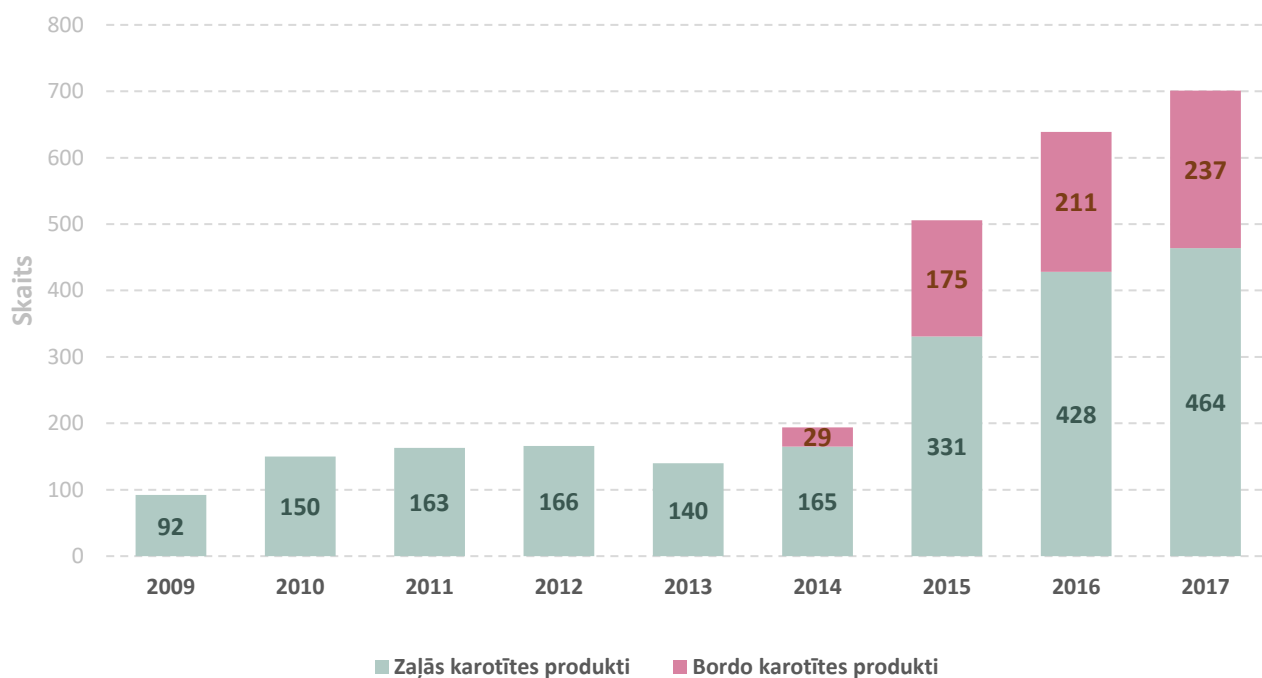
Analizējot nefinanšu investīciju struktūru (sk. 3.7. att.), redzams, ka vislielāko īpatsvaru ik gadu veido tehnoloģiskās iekārtas un mašīnas – apmēram pusi no visām nefinanšu investīcijām, nākamo vietu ieņem dzīvojamās mājas, citas ēkas un būves (29% 2017. gadā), 18% no kopējām nefinanšu investīcijām 2017. gadā veidoja pārējie pamatlīdzekļi un inventārs, tostarp dzīvnieki un augi, bet nemateriālie ieguldījumi bija 4,0% no visām nefinanšu investīcijām.

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Lai veicinātu kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamību vietējā tirgū, liela nozīme ir pārtikas kvalitātes shēmu tālākai attīstībai.

Tā kā valsts un pašvaldību iepirkumos papildu priekšrocības ir bioloģiskās lauksaimniecības un Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas (turpmāk – NPKS) produktiem, arvien vairāk pārtikas ražotāju iesaistās pārtikas kvalitātes shēmās.

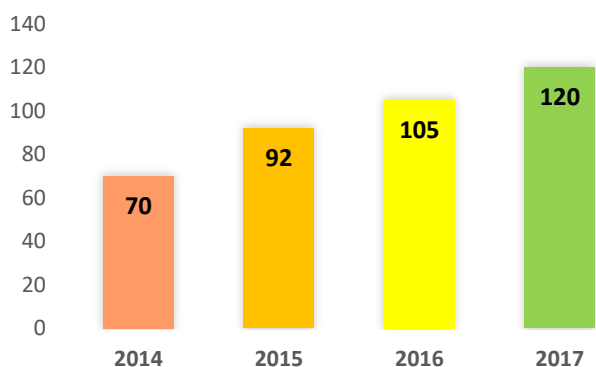
2017. gada beigās NPKS produkti aptvēra plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, to skaitam sasniedzot 701, tostarp 464 produktiem, kas marķēti ar norādi “Zaļā karotīte” un 237 produktiem – ar norādi “Bordo karotīte” (sk. 3.9. att.).

3.9. attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits 2009.–2017. gadā

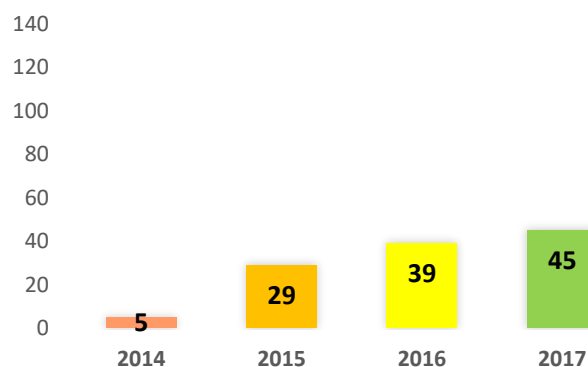
Avots: ZM

2017. gadā NPKS iesaistījušies 152 uzņēmumi, no kuriem 120 ir “Zaļās karotītes” produktu ražotāji, 45 uzņēmumi ir “Bordo karotītes” produktu ražotāji, tostarp 13 uzņēmumi ražo gan “Zaļās karotītes”, gan “Bordo karotītes” produktus. NPKS iesaistīti 5656 izejvielu piegādātāji (sk. 3.10. un 3.11. att.).

3.10. attēls. “Zaļās karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits 2014.–2017. gadā

Avots: ZM

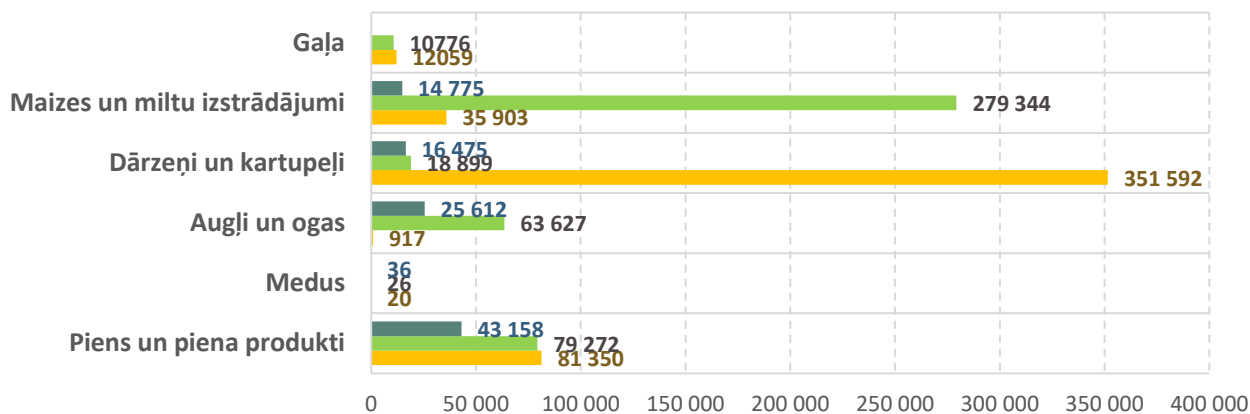

3.11. attēls. “Bordo karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits 2014.–2017. gadā

Avots: ZM

Saistībā ar NPKS 2017. gadā tika realizēti 81 350 t piena un piena produktu – par 2,6% vairāk nekā iepriekšējā gadā, bet samazinājās medus realizācijas apjoms – 20 t, tas ir, par 6 t mazāk nekā 2016. gadā. Toties par 12% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieaudzis realizētās gaļas un gaļas produktu apjoms: 2017. gadā tās bija 12 059 t, tostarp 7044 t putnu gaļas un tās produktu.

2017. gadā palielinājies augļu un ogu, kā arī dārzeņu un kartupeļu realizācijas apjoms, bet samazinājies maizes un miltu izstrādājumu patēriņš, kas bija 35 903 t (sk. 3.12. att.).

	Piens un piena produkti	Medus	Augļi un ogas	Dārzeņi un kartupeļi	Maizes un miltu izstrādājumi	Gaļa
2015	43 158	36	25 612	16 475	14 775	
2016	79 272	26	63 627	18 899	279 344	10 776
2017	81 350	20	917	351 592	35 903	12 059

3.12. attēls. Realizētais produkcijas apjoms 2015.–2017. gadā, tonnas

Avots: ZM

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu tirdzniecībā, 2017. gadā tika piešķirts valsts atbalsts par dalību pārtikas kvalitātes shēmās, kopsummā 384 295 eiro.

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija īsteno shēmas popularizēšanas pasākumus, informatīvas kampaņas plašsaziņas līdzekļos – televīzijā, presē, sociālajos tīklos, kā arī sabiedriskajā transportā.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2017. gadā tika paredzēta valsts subsīdiju programma "Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai", kurai pieteikumus iesniedza 402 dalībnieki.

Atbalstot ES mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu, izceļot tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas ES aizsargāto produktu reģistros.

2017. gadā produkta „Rucavas baltais sviests” pieteikums tika saskaņots ar Eiropas Komisiju par reģistrēšanu Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā. Patlaban ES Aizsargāto produktu reģistros ir iekļauti pieci Latvijas produkti – Sklandrausis, Salināta rudzu rupjmaize, Carnikavas nēgi, Jāņu siers un Latvijas lielie pelēkie zirņi.

Ražotāju grupā "Carnikavas nēgi" piedalās 11 ražotāji, Sklandraušu ražotāju grupā – 9, Latvijas lielo pelēko zirņu – 6, Salinātas rudzu rupjmaizes – 3 un Jāņu siera ražotāju grupā – 6 ražotāji.

2017. gadā uzņēmēji ir realizējuši 9,4 t sklandraušus, 13,90 t salinātu rudzu rupjmaizi un 187 t Jāņu sieru – produktus, kas iekļauti Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Latvijas lielie pelēkie zirņi realizēti 51,92 t apjomā – par 59% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Savukārt Carnikavas nēgi svaigā veidā realizēti 4,6 t un cepti želejā –3,93 t apjomā.

4. Zivsaimniecība

Zvejniecība

2017. gadā **Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī** kopā tika nozvejota 67 381 tonna zivju (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.) – par 6948 tonnām vairāk nekā 2016. gadā (sk. 4.1. tab.). Nozvejas pieaugumu Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī galvenokārt veidoja lielāka brētliņu nozveja (par 7,6 tūkst. t), savukārt reņģu nozveja samazinājās par 1,3 tūkst. tonnām. Piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm tika izmantotas 99,9%, brētliņām – 98,2%, mencām – 77,0% un lašiem – 17,6% apjomā, un kopumā tie ir salīdzinoši labāki rādītāji nekā 2016. gadā. 2016. gadā reņģu un brētliņu kvotas tika izmantotas vidēji 98,7%, mencu kvotas – 63,2%, bet lašu kvotas – 19,0% apjomā.

Pēc stāvokļa 2017. gada 31. decembrī Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas ar zveju nodarbojās 55 kuģi, bet piekrastes joslā – 609 zvejas laivas.

4.1. tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī 2016. un 2017. gadā, tonnas

Zivju sugas	Nozveja 2016. gadā, t	Nozveja 2017. gadā, t	Nozvejas izmaiņas salīdzinājumā ar 2016. gadu, t
Menca	2716,9	2423,0	–293,9
Lasis	4,8	3,2	–1,6
Plekste	1924,2	1578,8	–345,4
Salaka	582,8	1222,2	+639,4
Reņģe	26 111,9	24 795,4	–1316,5
Brētliņa	28 103,5	35 744,2	+7640,7
Pārējās	988,9	1614,1	+625,2
Kopā	60 433,0	67 380,9	+6 947,9

Avots: ZM

Ar **tāljūras zveju** 2017. gadā nodarbojās 11 kuģu, kopumā nozvejojot 50 532,8 tonnas zivju (sk. 4.2. tab.). Tas bija par 3688,9 tonnām mazāk nekā 2016. gadā un veidoja 43% lielu īpatsvaru no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2017. gadā (117,9 tūkst. t). Galvenais iemesls mazākai nozvejai tāljūrā bija sniega krabju zvejas flotes dīkstāve saistībā ar Eiropas Komisijas nespēju panākt vienošanos ar Norvēģiju par sniega krabju zvejas iespējām.

Tāljūras zveja notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Marokas ekskluzīvās zonas un Maurītānijas ekskluzīvās zonas ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas izsniegtas, pamatojoties uz Eiropas Savienības noslēgtajiem zvejniecības nolīgumiem ar Maroku un Maurītāniju. Salīdzinoši nelielu daļu no tāljūras nozvejas veidoja zveja NEAFC zvejas rajonos (1802,4 t), kur Latvijas kuģi zvejoja galvenokārt mencas un sarkanasarus (sk. 4.2.tab.).

4.2. tabula

Latvijas nozveja tāljūrā 2016. un 2017. gadā, tonnas

Zvejas rajoni un galvenās zivju sugas	Nozvejas apjoms 2016. gadā, t	Nozvejas apjoms 2017. gadā, t	+/- salīdzinot ar 2016. gadu, t
NEAFC (sarkanās, mencas u.c.)	6479,6	1 802,4	–4 677,2
Maurītānijas ekskluzīvās zona (stavridas, sardinellas, skumbrijas)	36 679,8	36 214,1	–465,7
Marokas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas)	11 062,4	12 516,3	+1 453,9
Kopā:	54 221,7	50 532,8	–3 688,9

Avots: ZM dati

Iekšējos ūdeņos 2017. gadā tika nozvejotas 259 t zivju (nēgi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u.c.), kas ir par 14 t vairāk nekā 2016. gadā. Visvairāk tika nozvejots ezeros – 156 t, bet vismazāk ūdenskrātuvēs (2,3 t).

Akvakultūra

2017. gadā PVD bija atzīti 156 akvakultūras uzņēmumi (aktīvi darbojās 88), kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu to patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai, ko nodrošināja arī institūta BIOR zivju audzētava „Tome” ar savām piecām filiālēm. Valsts zivju audzētavas un tās filiāļu galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociālekonomiskās intereses iesaistīties šajā darbības jomā.

2017. gadā ekonomiski aktīvajos 88 uzņēmumos (kopējais nodarbināto skaits – 356 cilvēki) akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 769 dīķi ar kopējo platību 4649,5 ha, 1312 baseini ar 16 052 m³ tilpumu un 34 recirkulācijas sistēmas ar 5944 m³ lielu tilpumu.

Kopumā periodā no 2007. līdz 2017. gadam akvakultūrā izmantojamajai platībai, no kuras tika iegūta zivju produkcija, vērojama paplašināšanās tendence, ko sekmēja arī Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda atbalsta iespējas akvakultūras uzņēmumu attīstībai. Tomēr 2017. gadā produkcijas iegūšanai izmantojamo dīķu skaits un platība ir nedaudz sarukuši (sk. 4.3. tab.). Vienlaikus ir palielinājusies ražošanas efektivitāte, jo izaudzēts vairāk produkcijas nekā iepriekšējos gados.

4.3. tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platība

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2007.	311	3196	1080	12 041	4	325	41
2008.	605	4350	1227	16 723	5	395	44
2009.	749	5018	1196	17 122	10	712	46
2010.	801	5 122,5	1240	17 448	10	712	48
2011.	728	5 707,3	1270	17 051	13	1184	55
2012.	756	5 607,5	1303	17 727	25	2786	66
2013.	728	5 380,3	1277	17 143	22	3879	67
2014.	721	5 211,0	1276	18 256	28	5133	68
2015.	792	4 949,3	1282	17 289	28	6923	87
2016.	816	4 957,9	1245	15 228	35	5765	85
2017.	769	4 649,5	1312	16 052	34	5944	88

Avots: CSP dati

2017. gadā akvakultūras sektorā realizētās produkcijas apjoms bija 808 tonnas, no kurām 61 tonna tika realizēta ārvalstu tirgū. Galvenās audzētās un realizētās zivju sugas gan svaigā, gan apstrādātā veidā bija karpas un karūsas, foreles, sams, store u.c. 2017. gadā atšķirībā no 2016. gada ir palielinājies karpas un karūsas, kā arī foreļu, līdaku un samu audzēšanas apjoms. Nedaudz samazinājies ir storu un līņu audzēšanas apjoms, tomēr kopumā realizētās akvakultūras produkcijas apjoms 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 76 tonnām (sk. 4.4. tab.).

4.4. tabula

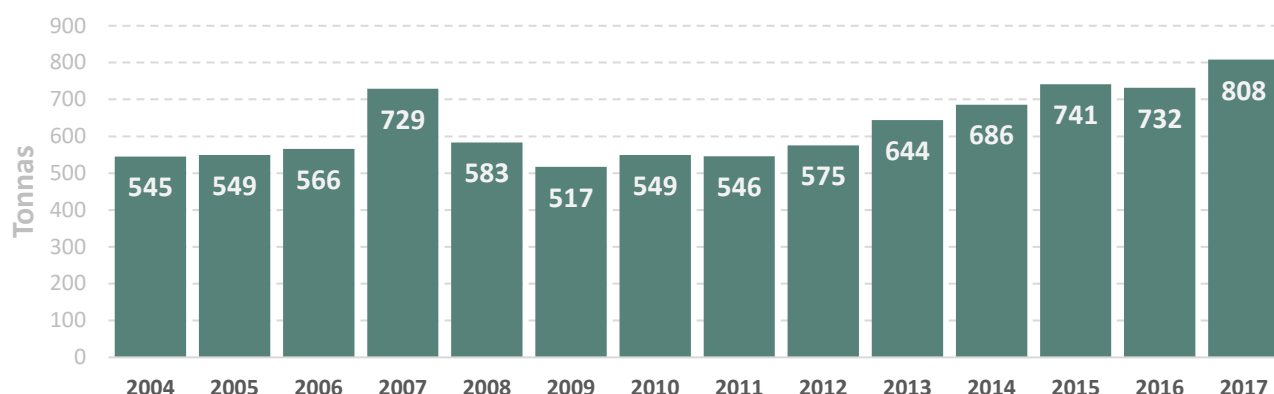
Akvakultūras produkcijas apjoms (realizētās zivis)

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām, t	Karpa un karūsa	Līnis	Forele	Līdaka	Store	Sams	Pārējās zivju sugas un vēži	Kopā
2016. gadā realizētas	570,0	8,8	60,5	7,4	45,0	28,9	11,3	731,9
2017. gadā realizētas	614,6	2,9	92,2	9,8	42,3	32,2	13,9	807,9

Avots: CSP

Laikā no 2004. līdz 2017. gadam kopējās realizētās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstījās ap 626 tonnām. Būtiskākais realizētās produkcijas apjoma kāpums vērojams 2017. gadā, kad tas sasniedza 808 tonnas, bet vismazāk produkcijas realizēts 2009. gadā – 517 tonnu. Lai gan akvakultūras produkcijas apjoms gadu no gada svārstās, kopumā periodā no 2004. līdz 2017. gadam

ir vērojama kopējās realizētās akvakultūras produkcijas pakāpeniska pieauguma tendence (sk. 4.1. att.).

4.1. attēls. Realizētās akvakultūras produkcijas apjoms 2004.–2017. gadā, tonnas

Avots: CSP

Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība, ņemot vērā izmaiņas tirgos, 2017. gadā bija 2,25 milj. eiro – salīdzinājumā ar 2016. gadu (3,87 milj. eiro) par 1,62 milj. eiro mazāka.

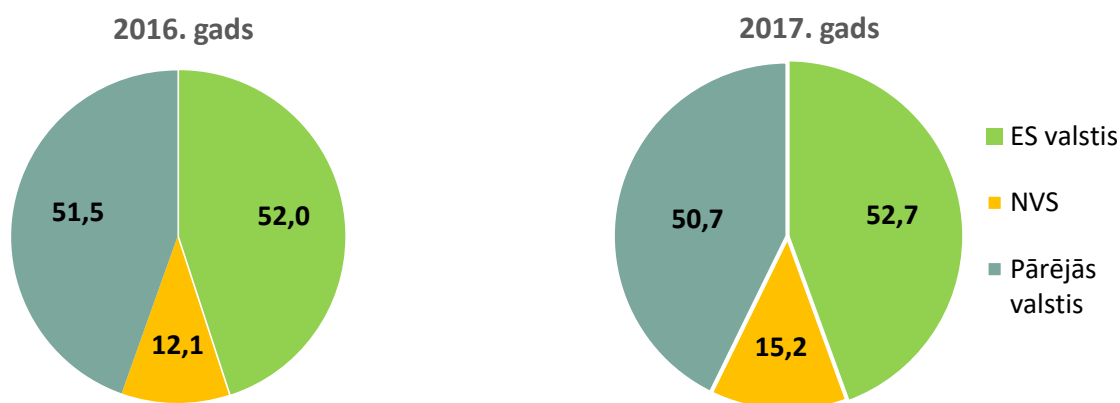
Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Vērtējot 2017. gada rezultātus, jāsecina, ka zivju apstrādes ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā naudas izteiksmē salīdzinājumā ar 2016. gadu ir samazinājies par 0,1 procentpunktu. Zivsaimniecības īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā 2017. gadā veidoja 1,8%. Zivju produkcijas, tostarp zivju konservu, eksporta apjoms vērtības izteiksmē 2017. gadā sasniedza 206,3 milj. eiro. Zivju produkcija un konservi no Latvijas 2017. gadā tika eksportēti uz 66 valstīm.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms palielinājās gan tonnās (par 2,6%), gan naudas izteiksmē (par 5,2%). Latvija eksportēja 118,6 tūkst. t zivju produkcijas (bez konserviem) 133,1 milj. eiro vērtībā. Nozīmīgu daļu zivju produkcijas eksporta apjomā tradicionāli ieņēma ES un pārējās trešās valstis (atskaitot NVS valstis). Jau vairākus gadus līderpozīciju zivju produkcijas eksportā ir saglabājušas ES valstis. Lai gan 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksports tonnās uz ES valstīm palielinājās, ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā samazinājās, bet samazinājums nebija būtisks. 2017. gada ES valstu īpatsvars veidoja 44%.

ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma četras valstis – Lietuva, Dānija, Polija un Igaunija. Kopumā iepriekšminētās četras valstis 2017. gadā veidoja 78% no Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma uz ES valstīm, un šo valstu īpatsvars salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 2,7 procentpunktiem. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu Latvija būtiski stiprināja savas pozīcijas Polijā, Lietuvā un Dānijā, tomēr samazinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz Igauniju, kā arī uz tādām valstīm kā Čehija, Francija, Grieķija, Kipra, Spānija, Vācija un Zviedrija. Vienlaikus palielinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms uz Bulgāriju, Īriju, Lielbritāniju, Nīderlandi, Portugāli, Rumāniju, Somiju un Slovākiju. 2017. gadā Latvija sāka eksportēt zivju produkciju uz Austriju, Horvātiju un Itāliju, bet eksporta apjoms nebija tik būtisks, lai ietekmētu kopējo zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomu (sk. 4.2. att.).

4.2. attēls. Zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta struktūra 2016. un 2017. gadā, tūkst. t

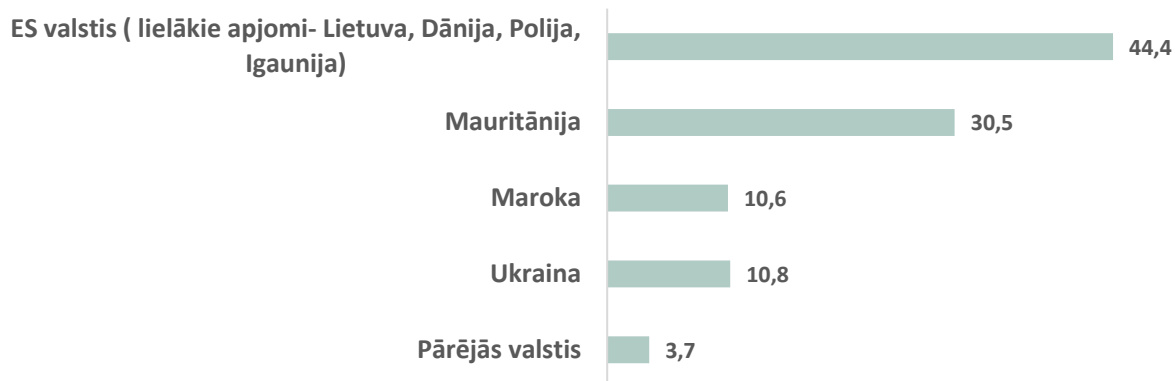
Avots: CSP

Otrajā vietā ar 43% īpatsvaru no Latvijas kopējās zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās pārējās trešās valstis (izņemot NVS valstis), tomēr 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu zivju produkcijas eksporta apjoms uz šīm valstīm samazinājās, bet kritums nebija būtisks – tikai 1,5% jeb par 0,7 tūkst. t. Tas galvenokārt izskaidrojams ar to, ka Latvijas zvejnieki pārtrauca sniega krabju zveju Ziemeļaustrumu Atlantijā un to eksportu uz Panamu un Honkongu un vienlaikus palielināja zivju nozvejas apjomu Marokas ūdeņos, tāpēc saldētās zivju produkcijas eksports no Latvijas zvejas kuģiem uz Maroku palielinājās par 13%. 2017. gadā uzlabojās situācija ASV un Norvēģijas tirgos, kur Latvija galvenokārt eksportēja mencas filejas. Turklāt Latvija zivju produkciju nelielā apmērā sāka eksportēt uz tādām valstīm kā Islande, Šveice, Taizeme un Vjetnama.

Lai gan 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu zivju produkcijas eksports (bez konserviem) tonnās uz NVS valstīm palielinājās par 25%, jau otro gadu NVS valstis ar 13 % īpatsvaru Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apmērā ierindojās tikai trešajā vietā. Vēsturiski ir izveidojies, ka no NVS valstīm Latvija zivju produkcija galvenokārt tika eksportēta uz Baltkrieviju, Ukrainu, Krieviju, Kazahstānu un Moldovu. Taču, kopš 2014. gada augustā Krievijas Federācija ieviesa embargo zivju produkcijas importam no ES valstīm un Latvijas uzņēmumi, kuri ražoja saldētus zvejas produktus, kā arī cita veida produkciju (sālītu, kūpinātu, kulinārijas izstrādājumus u.c.) un kuriem bija tiesības eksportēt zivju produkciju uz Muitas ūnijas dalībvalstīm, pilnībā pārtrauca zivju produkcijas eksportu uz Krieviju. Turklāt visu 2016. gadu, kā arī 2017. gada pirmo pusgadu Latvijas zivju produkcija (bez konserviem) nebija pieprasīta arī Baltkrievijas tirgū. Situācija mainījās tikai 2017. gada 3. ceturksnī, kad Latvijas zvejnieki atsāka saldētas brētliņas eksportu uz Baltkrieviju. Līderpozīcijā starp NVS valstīm ar 10,8% īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās Ukraina. Zivju produkcijas eksporta apjoms uz Ukrainu salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās vairāk nekā par vienu ceturtdaļu, bet reizē par 12% samazinājās eksportētas zivju produkcijas cena. Labs potenciāls Latvijas zivju produkcijas eksportam saglabājās Moldovas tirgū, kurā zivju produkcijas eksporta apjoms palielinājās par 6,5%. Turklāt 2017. gadā Latvija zivju produkciju (bez konserviem) eksportēja uz Kazahstānu, tomēr eksporta apjoms uz šo valsti salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās par 10%. Izmaiņas zivju produkcijas eksporta apmērā uz citām NVS valstīm nebija tik būtiskas, lai ietekmētu Latvijas kopējo zivju produkcijas eksporta apjomu.

2017. gadā Latvija visvairāk eksportēja saldētas zivis (78,9% no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma), atvēsinātas zivis (11,9%), kā arī zivju filejas (5,0%), kūpinātas, sālītas zivis un zivis sālījumā (3,8%). Jūras moluski un vēžveidīgie veidoja tikai 0,4% no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma.

2017. gadā Latvijas uzņēmēji zivju produkciju (bez konserviem) kopumā eksportēja uz 45 valstīm (sk. 4.3. att.).

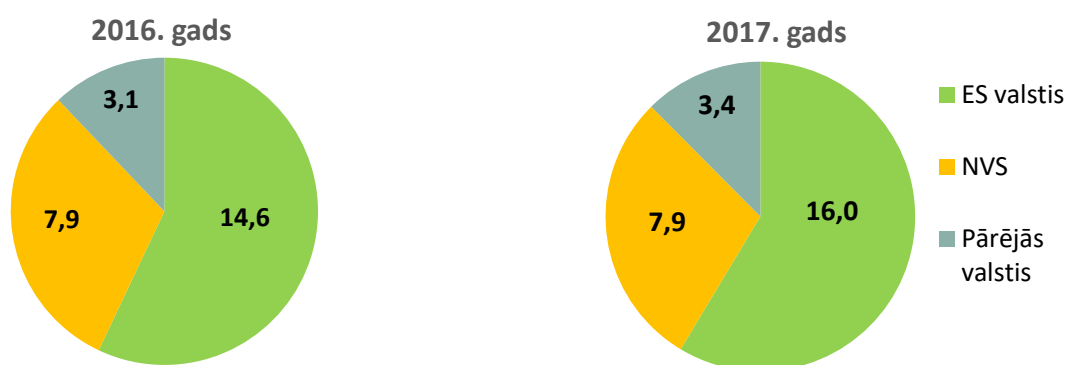
4.3. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) eksportā 2017. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 118,6 tūkst. t)

Avots: CSP

Sagatavoto un konservēto zivju eksports

Statistikas dati liecina, ka 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms palielinājās gan tonnās (par 6,6%), gan naudas izteiksmē (par 11,6%). Sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms veidoja 27,3 tūkst. t, bet naudas izteiksmē tas sasniedza 73,2 milj. eiro.

Pārmaiņas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu struktūrā nebija tik nozīmīgas, lai būtiski ietekmētu Latvijas zivju konservu eksporta apjomu, taču Latvijas zivju apstrādātāji turpināja dažādot savu eksporta tirgu un aktīvi meklēja jaunus maksātspējīgus noieta tirgus savai produkcijai. 2017. gadā Latvijas zivju apstrādātāji sāka eksportēt sagatavotas un konservētas zivis un jūras produktus uz tādām valstīm kā Bosnija un Hercegovina, Kolumbija, Libāna un Nigērija. Palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz Honkongu, Kanādu, Meksiku, Mongoliju, Norvēģiju un Taivānu. No jauniem tirgiem visbūtiskāk pieauga sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Japānu. Diemžēl samazinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports uz Apvienotajiem Arābu Emirātiem, ASV, Austrāliju, Ēģipti, Izraēlu, Ķīnu, Maķedoniju, Serbiju, Šveici un Turciju. Latvija arī pārtrauca sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportu uz Horvātiju, Irāku, Makao, Panamu, Papua-Jaungvineju, Singapūru un Somāliju (sk. 4.4. att.).

4.4. attēls. Sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta struktūra 2016. un 2017. gadā, tūkst.t

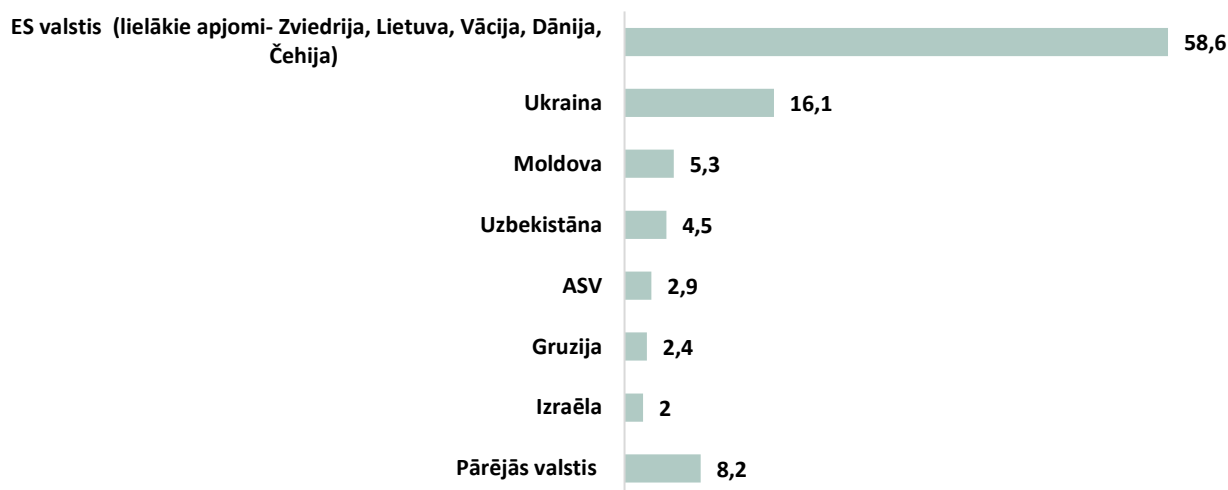
Avots: CSP

2017. gadā pirmajā vietā starp valstu grupām, kuras dominēja Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, jau otro gadu ierindojās ES valstis. 2017. gadā ES valstu īpatsvars veidoja 59% no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoma un salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 1,4 procentpunktiem. Turklāt 2017. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz ES valstīm palielinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē. Būtiski – par 17% – pieauga sagatavoto un konservēto zivju eksports

uz ES rietumdaļas valstīm, visvairāk uz Zviedriju un Vāciju. Tāpat palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Austriju, Franciju, Grieķiju, Itāliju, Īriju, Nīderlandi, Spāniju un Somiju. Savukārt sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports tonnās uz ES austrumdaļas valstīm palielinājās tikai par 1,4%, bet sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports naudas izteiksmē uz šīm valstīm pat samazinājās par 1%. Vislielākais kritums bija Kipras, Rumānijas, Ungārijas un Polijas tirgū. Tomēr sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms palielinājās uz Igauniju, Čehiju, Lietuvu un Slovākiju, kā arī Bulgāriju, bet importa apjoma pieaugums nekompensēja būtisko zaudējumu iepriekšminētajos tirgos.

NVS valstu tirgus saglabāja otro vietu starp valstu grupām, kas dominēja Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā. 2017. gadā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms tonnās uz NVS valstīm saglabājās iepriekšējā gada līmenī, bet eksporta apjoms naudas izteiksmē pat palielinājās, taču NVS valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu eksportā samazinājās par 2% procentpunktiem un veidoja tikai 29%. Krievijas noteiktā Latvijas zivju konservu eksporta aizlieguma dēļ samazinājās vai vispār tika pārtraukts sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports ne tikai uz Krieviju, bet arī uz citām Muitas ūnijas dalībvalstīm – Baltkrieviju, Kazahstānu un Kirgizstānu. Turklāt samazinājās pieprasījums pēc Latvijā ražotiem zivju konserviem arī Azerbaidžānā un Uzbekistānā. Savukārt Ukraina, Tadžikistāna, Turkmenistāna, Armēnija un Moldova bija starp tām valstīm, uz kurām zivju konservu eksporta apjoms palielinājās.

Sagatavoto un konservēto zivju eksports tonnās uz citām trešajām valstīm (izņemot NVS valstis), salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 11%. Turklāt Latvijas zivju apstrādātājiem izdevās palielināt cenas savai produkcijai šajā reģionā, tāpēc sagatavoto un konservēto zivju apjoms naudas izteiksmē palielinājās pat par 25%. Šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā palielinājās un veidoja 13%. 2017. gadā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjomā 57% veidoja brētliņu, sardīņu un sardinellu konservi, 23% – makreļu konservi, 6% – siļķu konservi, 3% – lašu dzimtas zivju konservi un 11% – citu zivju, molusku un vēžveidīgo konservi.

4.5. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā 2017. gadā (īpatsvars,% no kopējā apjoma 27,3 tūkst. t)

Avots: CSP

2017. gadā sagatavotās un konservētās zivis no Latvijas tika eksportētas uz 56 pasaules valstīm.

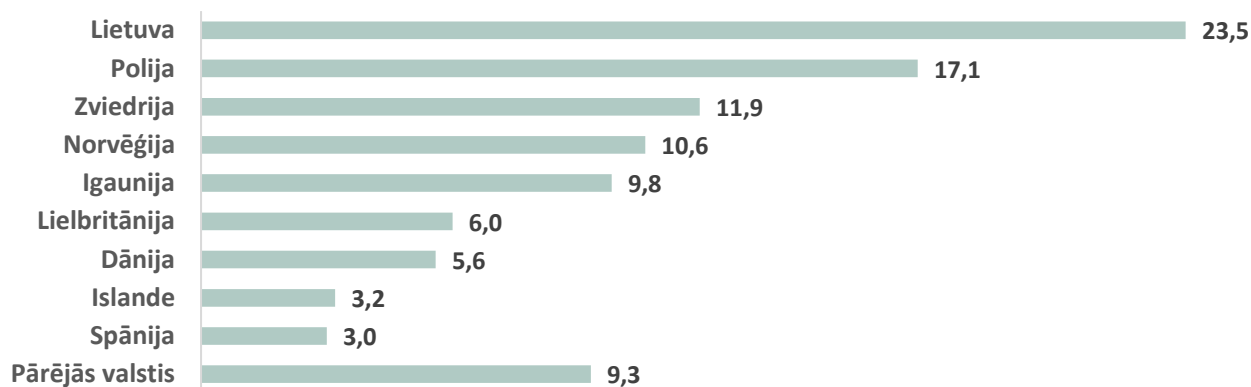
Zivju produkcijas (bez konserviem) imports

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) imports samazinājās gan tonnās (par 9%), gan naudas izteiksmē (par 1,3%). Latvija importēja 60,5 tūkst. t zivju produkcijas 142,6 milj. eiro vērtībā. 2017. gadā nedaudz mainījās ES valstu un trešo valstu proporcija kopējā zivju

produkcijas importa apjomā. Salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājās ES valstu īpatsvars un attiecīgi palielinājās trešo valstu daļa Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importā. ES valstu īpatsvars veidoja 81,1%, savukārt trešo valstu īpatsvars – 18,9%.

2017. gadā līderpozīcijas starp zivju izejvielu piegādātājvalstīm saglabāja Lietuva, Polija, Igaunija, Zviedrija, Norvēģija, Dānija, Lielbritānija, Islande un Spānija (sk. 4.6. att.), kopumā veidojot 90,7% no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma, un šo valstu īpatsvars salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 0,4 procentpunktiem. Taču gandrīz no visām minētajām valstīm zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms tonnās samazinājās un tikai no Igaunijas palielinājās par 22,8%.

Līdzīga tendence ir saskatāma zivju produkcijas (bez konserviem) importā no trešajām valstīm. Salīdzinājumā ar 2016. gadu 2017. gadā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms no trešajām, tostarp NVS, valstīm samazinājās ne tikai tonnās (par 5,7%), bet arī naudas izteiksmē (par 6,5%). Vislielākais zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma samazinājums bija no Ķīnas, Marokas un Vjetnamas. Vienlaikus samazinājās zivju produkcijas (bez konserviem) imports no tādām valstīm kā Islande un Argentīna. Latvija pārtrauca zivju produkcijas (bez konserviem) importu no Mauritānijas, Grenlandes un Senegālas, bet sāka importēt zivju produkciju no Krievijas un Indonēzijas. Palielinājās zivju produkcijas importa apjoms no Fēru salām, ASV, Peru un Ukrainas, taču izmaiņas importa struktūrā nebija tik būtiskas, lai nozīmīgi ietekmētu kopējo zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomu.

4.6. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) importā 2017. gadā īpatsvars, % no kopējā apjoma 60,5 tūkst. t)

Avots: CSP

Kopumā zivju, molusku un vēžveidīgo produkciju Latvija importēja no 35 valstīm.

Zivju konservu imports

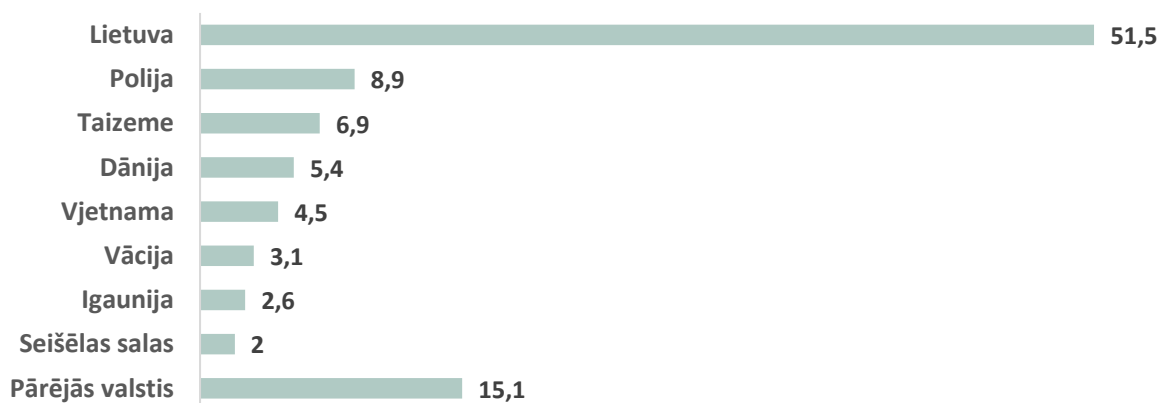
2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports samazinājās gan tonnās (par 4%), gan naudas izteiksmē (par 10%). 2017. gadā sagatavoto un konservēto zivju imports veidoja 6,6 tūkst. t un naudas izteiksmē sasniedza 23,1 milj. eiro.

Latvijā zivju konservi galvenokārt tika importēti no ES valstīm, bet 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu sagatavoto un konservēto zivju imports no ES valstīm samazinājās. Ļoti būtiski gan tonnās (par 27%), gan naudas izteiksmē (par 30%) samazinājās sagatavoto un konservēto zivju imports no ES rietumdaļas valstīm. Vienlaikus par 2,4 procentpunktiem samazinājās ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjomā, un 2017. gadā tas veidoja 80,3%.

Sagatavoto un konservēto zivju importa būtisks kritums gan pēc apjoma, gan naudas izteiksmē bija no Dānijas, Lietuvas, Spānijas, Vācijas, kā arī samazinājās sagatavoto un konservēto zivju importa apjoms tonnās no Austrijas, Francijas, Čehijas Republikas, Itālijas, Nīderlandes un Somijas. Vienlaikus 2017. gadā Latvija pārtrauca importēt sagatavoto un konservēto zivju produkciju no Bulgārijas. Kaut

arī kopumā sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports no ES valstīm samazinājās, 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās zivju konservu imports no tādām valstīm kā Beļģija, Igaunija, Lielbritānija, Polija, Portugāle, Slovākija, Ungārija un Zviedrija, taču zivju konservu importa pieaugums no šīm valstīm nespēja kompensēt importa apjoma kritumu no Dānijas, Lietuvas, Spānijas un Vācijas.

2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu par 9% palielinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms no trešajām (arī NVS) valstīm (sk. 4.7. att.). Vienlaikus pieauga no trešajām valstīm importēto sagatavoto un konservēto zivju cenas, tāpēc sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apmērs no šīm valstīm palielinājās par 4,5%. Trešo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā salīdzinājumā ar 2016. gadu palielinājās par 2,4 procentpunktiem un veidoja 19,7%. Latvija importēja zivju konservus no tādām valstīm kā Taizeme, Vjetnama, Seišelu salas, Filipīnas, ASV, Islande, Ukraina, Norvēģija un Ķīna, bet tikai no pirmajām piecām valstīm zivju konservu importa apjoms palielinājās. 2017. gadā Latvija pārtrauca importēt sagatavoto un konservēto produkciju no zivīm un jūras produktiem no Kanādas, bet sāka importēt zivju konservus no Ekvadoras, Turcijas un Papua-Jaungvinejas. Šīs izmaiņas importa apjoma struktūrā gan nebija tik būtiskas, lai nozīmīgi ietekmētu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjomu.

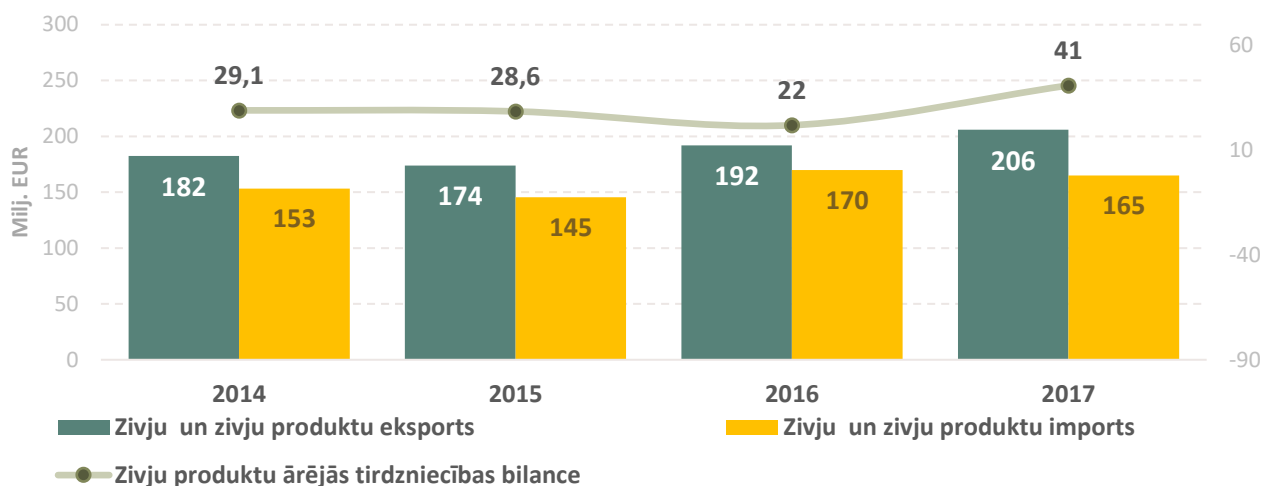
4.7. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importā 2017. gadā (īpatsvars,% no kopējā apjoma 6,6 tūkst. t)

Avots: CSP

Kopumā sagatavoto un konservēto zivju, molusku un vēžveidīgo produkciju Latvija importēja no 33 pasaules valstīm.

Ārējās tirdzniecības bilance

Tāpat kā visus iepriekšējos gadus, eksportēto zivju produktu vērtība Latvijā ievērojami pārsniedz zivju produktu importu, un ārējās tirdzniecības bilance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm ir saglabājusies pozitīva un salīdzinājumā ar 2016. gadu būtiski palielinājusies – par 40,6 milj. eiro (sk. 4.8. att.).

4.8. attēls. Ārējās tirdzniecības bilances rādītāji 2014.–2017. gadā

Avots: CSP

Rīcības programma zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020. gadam

Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020. gadam (ZRP) īstenošanai kopējais pieejamais publiskais finansējums ir 183,6 milj. eiro. Līdz 2017. gada beigām kopā apstiprināts publiskais finansējums 80 milj. eiro (43,6 %), tajā skaitā izmaksāti 20,5 milj. eiro (11,2 %) no kopējā pieejamā publiskā finansējuma.

4.5. tabula

ZRP publiskā finansējuma piesaiste līdz 2017. gada beigām, EUR

Savienības prioritāte	Pieejamais publiskais finansējums	Apstiprināts publiskais finansējums	Izmaksāts publiskais finansējums
1. Veicināt vides ziņā ilgtspējīgu, resursu ziņā efektīvu, inovatīvu, konkurētspējīgu un uz zināšanām balstītu zvejniecību	41,9	27,5	5,8
2. Veicināt vides ziņā ilgtspējīgu, resursu ziņā efektīvu, inovatīvu, konkurētspējīgu un uz zināšanām balstītu akvakultūru	46,3	17,8	3,7
3. Sekmēt KZP īstenošanu	13,1	3,2	2,5
4. Palielināt nodarbinātību un teritoriālo kohēziju	15,0	6,5	0,4
5. Veicināt tirdzniecību un apstrādi	54,0	13,5	4,7
6. Veicināt integrētās jūrlietu politikas īstenošanu	3,3	3,3	0
Kopā*	183,6	80,0	20,5

Avots: LAD

* Ieskaitot Tehnisko palīdzību.

Saistībā ar pirmo ES prioritāti 2017. gadā tika īstenoti pieci pasākumi, sniedzot atbalstu inovācijām, infrastruktūras uzlabošanai zvejas ostās un zvejas produktu izkraušanas vietās, zvejnieku veselībai un drošībai uz zvejas kuģiem, zvejas ietekmes uz jūras vidi ierobežošanai un zvejas pielāgošanai sugu aizsardzībai, kā arī zvejniekiem par zvejas darbību pārtraukšanu saistībā ar mencu zvejas flotes segmenta kapacitātes sabalansēšanu. Visā periodā līdz 2017. gada beigām bija apstiprināti 50 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 27,5 milj. eiro (66% no periodā pieejamā publiskā finansējuma) un izmaksāts ir 5,8 milj. eiro liels publiskais finansējums, kas ir 14% no periodā pieejamā publiskā finansējuma.

Saistībā ar otro ES prioritāti 2017. gadā tika īstenoti četri pasākumi, sniedzot atbalstu inovācijām akvakultūrā, produktīviem ieguldījumiem akvakultūras produkcijas audzēšanā, akvakultūras saimniecību konsultāciju pakalpojumiem, kā arī izmaksājot kompensācijas akvakultūras saimniecībām, kas akvakultūras produkcijas ražošanā uzņēmušās saistības piecus gadus ievērot paaugstinātas vides prasības, un notikušas piecas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas. Līdz 2017. gada beigām bija apstiprināts 61 projektu iesniegums par kopējo publisko finansējumu

17,8 milj. eiro jeb 38% no visa periodā pieejamā finansējuma un izmaksāts 3,7 milj. eiro liels publiskais finansējums, kas ir 8% no visa periodā pieejamā finansējuma.

Saistībā ar trešo ES prioritāti ir nodrošināts nepieciešamais atbalsts zivsaimniecības datu vākšanas un zvejas kontroles un izpildes prasību ievērošanai: visā periodā līdz 2017. gada beigām bija apstiprināti deviņi projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 3,2 milj. eiro jeb 24% no visa periodā pieejamā finansējuma un izmaksāts 2,5 milj. eiro liels publiskais finansējums, tas ir, 19% no visa periodā pieejamā finansējuma.

Saistībā ar ceturto ES prioritāti tiek sniegts atbalsts sabiedrības virzītas vietējās attīstības (SVVA) pasākumu īstenošanai. 2016. gada pirmajā pusgadā SVVA stratēģiju atlases komiteja apstiprināja sešu zivsaimniecības vietējās rīcības grupu (ZVRG) izstrādātās vietējās attīstības stratēģijas, kuras kopā aptver visu ZRP noteikto zivsaimniecībai nozīmīgo teritoriju. 2017. gadā visas sešas ZVRG turpināja projektu iesniegumu pieņemšanu. Visā periodā līdz 2017. gada beigām bija apstiprināti 87 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 6,5 milj. eiro jeb 44% no visā periodā pieejamā publiskā finansējuma un izmaksāts 0,4 milj. eiro liels publiskais finansējums, kas veido 3% no visā periodā pieejamā publiskā finansējuma.

Saistībā ar piekto ES prioritāti 2017. gadā tika īstenoti četri pasākumi, sniedzot atbalstu zivsaimniecības produktu ražotāju organizācijām to plānu īstenošanai un uzglabāšanas pasākumiem, tirdzniecības pasākumiem, kā arī zvejas un akvakultūras produktu apstrādei: visā periodā līdz 2017. gada beigām bija apstiprināti 80 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 13,5 milj. eiro jeb 25% no visā periodā pieejamā publiskā finansējuma un izmaksāts 4,7 milj. eiro liels publiskais finansējums (9% no visā periodā pieejamā publiskā finansējuma).

Saistībā ar sesto ES prioritāti tiek īstenots pasākums, lai uzlabotu zināšanas jūras vides stāvokļa jomā saistībā ar Direktīvā 2008/56/EK noteiktajiem dalībvalstu pienākumiem, un visā periodā līdz 2017. gada beigām ticis apstiprināts viens projekta iesniegums par kopējo publisko finansējumu 3,3 milj. eiro jeb 100% no programmēšanas periodā pieejamā publiskā finansējuma.

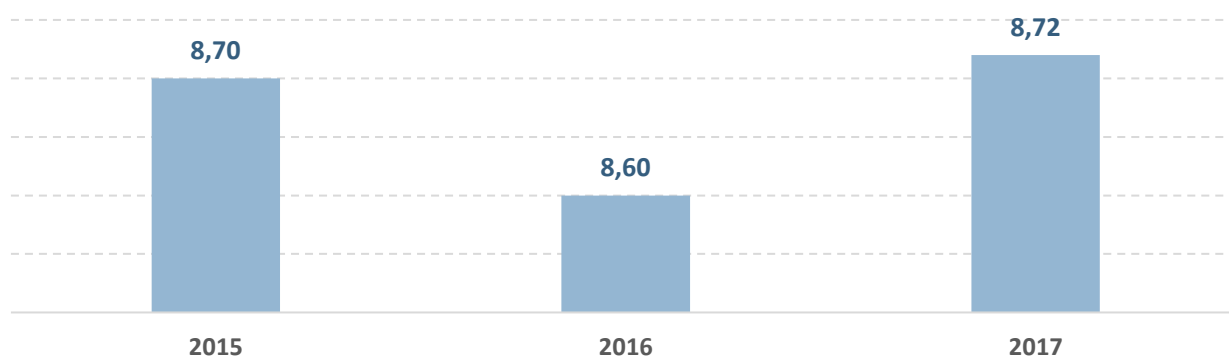
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst ES pamatnostādņēm attiecībā uz valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildus Eiropas Savienības atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā. Atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar Komisijas 2014. gada 25. jūnija Regulas (EK) Nr. 702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, (Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 2014. gada 1. jūlijs, Nr. L 193) 8. pantā noteiktajām prasībām.

2017. gadā kopējais subsīdijās piešķirtais finansējums bija 8,72 milj. eiro (sk. 5.1. att.).

5.1. attēls. Kopējais nacionālo subsīdiju apmērs 2015.–2017. gadā, milj. EUR

Avots: LAD

Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumi Nr.1524 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai” (turpmāk – noteikumi Nr.1524) izstrādāti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi noteikti, pamatojoties uz attīstības plānošanas dokumentiem, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Atbilstoši attīstības plānošanas dokumentiem, turpmāk izmantojot lauksaimniecības un lauku attīstības subsīdijas, ir finansējamas šādas prioritātes:

- labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem;
- lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;
- lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība.

Ar valsts atbalstu atbilstoši noteikumiem Nr. 1524 tiek īstenoti seši atbalsta pasākumi (sk. 5.1. tab.).

5.1. tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2017. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai	–	4 458 269,93	63
Atbalsts augkopības attīstībai	5	420 329,58	6
Atbalsts starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	40	700 895,21	10

Atbalsts tirgus veicināšanai	–	354 529,80	5
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmās un to veicināšanai	465	432 545,00	6
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	519	668 083,41	9
Kopā:	1434	7 034 652,93	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti ar lopkopības attīstību (63% no kopējā finansējuma), un starptautiskai un savstarpējai sadarbībai (10%), tātad kopumā 73% no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā tika turpināta aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumiem Nr. 403 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”.

Aizdevumus administrē akciju sabiedrība “Attīstības finanšu institūcija Altum” (turpmāk – sabiedrība “Altum”).

Aizdevumi tiek piešķirti lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, atzītām lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju grupām.

Pēc sabiedrības “Altum” sniegtās informācijas, 2017. gadā piešķirti 138 aizdevumi 5,2 milj. eiro apmērā (sk. 5.2. tab.).

5.2. tabula

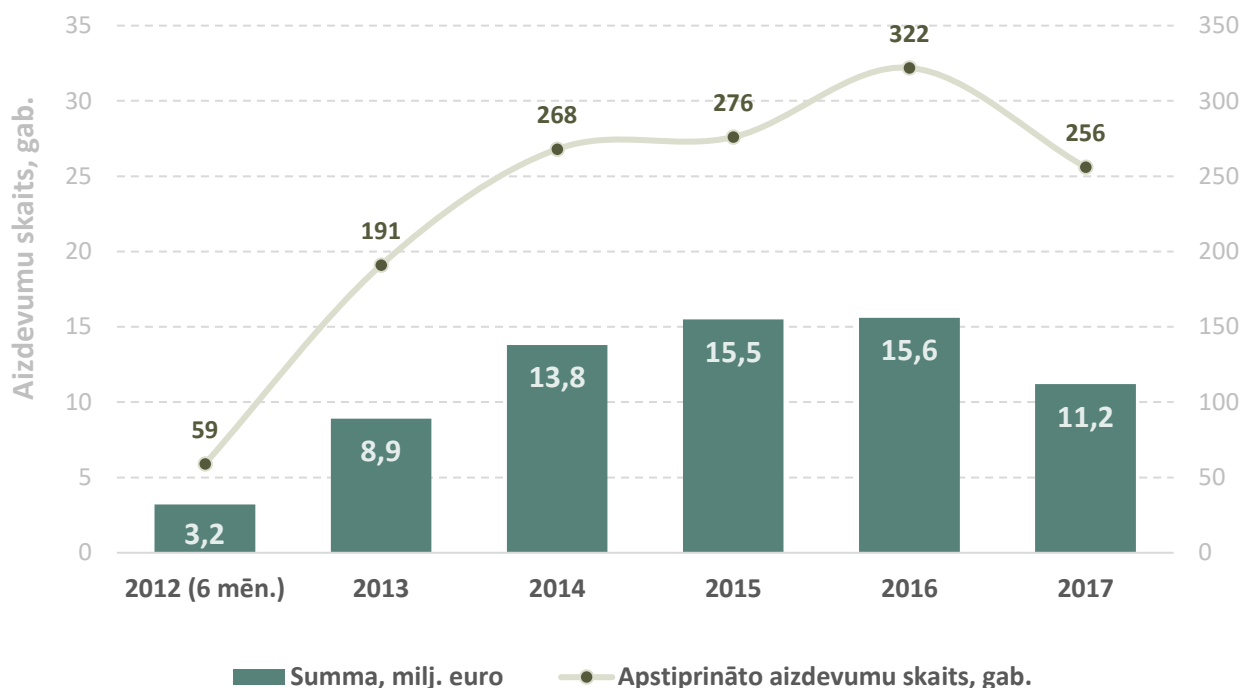
Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi 2010.–2017. gadam

Gads	Tūkst. EUR	Skaits, gab.
2010.	10 618	201
2011.	13 374	300
2012.	10 903	253
2013.	9 056	193
2014.	8 188	171
2015.	7 048	169
2016.	9 825	157
2017	5 200	138
Kopā	74 212	1 582

Avots: ZM pēc sabiedrības Altum datiem

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

2017. gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr. 381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai” tika turpināta valsts atbalsta programmas īstenošana lauksaimniecības produkcijas ražotājiem ilgtermiņa aizdevumu piešķiršanai lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei. Aizdevumu pieteikumus izvērtē un administrē sabiedrība “Altum”. Pēc sabiedrības “Altum” sniegtās informācijas, 2017. gadā piešķirti 256 zemes iegādes aizdevumi par nepilniem 11,2 milj. eiro. (sk. 5.2. att.).

5.2. attēls. Sabiedrības *Altum* piešķirtie aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Piešķirto aizdevumu samazinājumu var izskaidrot ar 2017. gada augusta un septembra nelabvēlīgo klimatisko apstākļu ietekmi uz graudaugu novākšanu un lauksaimnieku ieņēmumu samazināšanos nenovāktās un kvalitāti zaudējušās ražas dēļ, tāpēc lauksaimnieki meklēja risinājumus esošo kredītsaistību izpildes nodrošināšanai un atturējās no jaunu kredītsaistību uzņemšanās.

Kredītgarantijas lauku uzņēmējiem

Kredītgarantija ir viens no finanšu instrumentiem, ko ir iespēja izmantot sekmīgai to lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai, kuri tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Sabiedrība "Altum" arī 2017. gadā turpināja izsniegt garantijas par banku izsniegtajiem īstermiņa un ilgtermiņa kredītiem lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādātājiem.

2017. gadā tika izsniegtas 34 kredītgarantijas kopsummā par 4,42 milj. eiro. Vidējais garantijas lielums bija 130 tūkst. eiro. Salīdzinājumā ar 2016. gadu piešķirto garantiju skaits palielinājies par 2,07 milj. eiro, t.i., par 47,04%.

2017. gadā tika izsniegtas 34 kredītgarantijas: AS „SEB banka” – 21 kredītam, AS „Citadele banka” – deviņiem kredītiem, AS „Luminor bank” – trim kredītiem un AS „Swedbank” – vienam kredītam kopsummā par 4,42 miljoniem eiro.

Sabiedrība "Altum" 2017. gadā izsniedza garantijas 14 lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai, kuri tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai.

Tā kā pēdējos gados manāms ievērojams lauksaimniecības uzņēmumiem piešķirto garantiju samazinājums, var secināt, ka lauksaimniekiem, piesaistot līdzekļus no kredītiestādēm, ir pietiekams kredīta nodrošinājums, un ir novērojama arī tendence, ka sabiedrības "Altum" piedāvātās kredītgarantijas lauksaimniekiem nav izšķirošas, lai piesaistītu līdzekļus investīciju projektu īstenošanai (sk. 5.3. tab.).

5.3. tabula

Valsts akciju sabiedrības „Lauku attīstības fonds” un AS “Attīstības finanšu institūcijas Altum” piešķirtās kredītgantijas 2010.–2017. gadam

Rādītāji	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2010. līdz 2017.
Izsniegto garantiju skaits	141	207	164	148	63	34	20	34	811
Garantētā summa (tūkst. EUR)	14 989	23 164	23 371	15 855	6 393	3 283	2 348	4 415	90 535

Avots: VAS „Lauku attīstības fonds” un AS “Attīstības finanšu institūcijas Altum”

2017. gada 31. decembrī spēkā bija 183 kredītgantijas par kopējo summu 11 803 573 eiro.

5.3. Nodokļi

Pēc Valsts ieņēmumu dienesta (VID) rīcībā esošās informācijas, Latvijā 2018. gada 1. janvārī Nodokļu maksātāju reģistrā bija reģistrēto 35 803 personas – nodokļu maksātāji, kuru pamatdarbības veids atbilst NACE 2. red 01. grupas „Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības” kodiem, izņemot 0170. No šiem nodokļu maksātājiem 18 983 bija reģistrēti kā zemnieku saimniecības, 2351 – kā sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu, un 13 613 bija fiziskās personas – saimnieciskās darbības veicēji. 2017. gadā 492 nodokļu maksātājiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, bija mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statuss.

5.4. tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem (fiziskām un juridiskām personām) sadalījumā pa nozarēm 2017. gadā*, tūkst. EUR

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Viengadīgo kultūru audzēšana	10 399,57	1 147,62	15 731,42	-43 982,00	18,97	125,59	5,03
Daudzgadīgo kultūru audzēšana	451,05	150,54	868,00	-179,02	17,34	4,72	1,6
Augu pavairošana	83,23	23,69	166,82	212,48	0,00	0,71	0,06
Lopkopība	7 737,56	599,01	14 195,51	7 502,99	2,47	219,56	2,1
Jauktā lauksaimniecība (augkopība un lopkopība)	9 167,37	190,98	15 656,02	-16 813,38	20,34	236,93	5,15
Lauksaimniecības papilddarbības un palīgdarbības pēc ražas novākšanas	914,21	136,9	1 573,11	2 616,53	0,89	17,66	442,77
Kopā:	28 752,99	2 248,74	48 190,88	-50 642,40	60,01	605,17	456,71

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2018. gada 8. jūnijā

Avots: VID

5.5. tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām, iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājām, kas maksājumus veic zemnieku saimniecības vai tās īpašnieka vārdā, 2014.–2016. gadā, tūkst. EUR*

	2015.	2016.	2017.
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1 249,71	2 117,85	1 387,60
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	2 891,30	3 696,02	2 706,14
Pievienotās vērtības nodoklis	-888,28	-4 244,78	-8 193,73
Akcīzes nodoklis	6,68	12,11	2,28
Dabas resursu nodoklis	68,57	72,12	63,84
Muitas nodoklis	29,55	2,79	1,14
Kopā:	3 357,53	1 656,11	-4 032,73

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2018. gada 8. jūnijā

Avots: VID

5.6. tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām,
uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātājām, 2015.–2017. gadā, tūkst. EUR**

	2015.	2016.	2017.
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	5 166,93	6 415,11	7 855,56
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	590,99	775,29	774,40
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	9 047,72	10 398,27	11 448,27
Pievienotās vērtības nodoklis	6 563,06	-9 067,51	-32 254,48
Akcīzes nodoklis	8,76	7,60	10,53
Dabas resursu nodoklis	97,65	103,42	116,26
Muitas nodoklis	1,66	1,43	3,33
Kopā:	21 476,77	8 633,61	-12 046,13

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2018. gada 8. jūnijā

Avots: VID

5.7. tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no juridiskām personām
(izņemot zemnieku saimniecības) 2015.–2017. gadā, tūkst. EUR**

	2015.	2016.	2017.
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	15 746,66	16 847,10	19 127,44
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	652,87	1 985,83	1 483,37
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	28 756,73	30 319,29	33 157,25
Pievienotās vērtības nodoklis	8 360,68	2 347,22	-6 282,13
Akcīzes nodoklis	18,97	21,14	31,21
Dabas resursu nodoklis	305,65	306,44	359,00
Muitas nodoklis	60,96	211,51	449,81
Kopā:	53 902,52	52 038,53	48 325,95

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2018. gada 8. jūnijā

Avots: VID

Nodokļu maksātāju reģistrā 2018. gada 1. janvārī bija reģistrēts 2131 pārtikas pārstrādes uzņēmums, tajā skaitā 1912 pārtikas produktu ražošanas uzņēmumu un 219 dzērienu ražošanas uzņēmumu. Uzņēmumi atlasīti pēc saimnieciskās darbības klasifikācijas NACE 2. red. 10. grupas "Pārtikas produktu ražošana" un 11. grupas "Dzērienu ražošana" kodiem.

5.8. tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no pārtikas produkcijas un dzērienu ražošanas uzņēmumiem 2016. gadā, tūkst. EUR

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Pārtikas produktu ražošana	24 884,47	2 554,57	48 113,87	31 257,59	987,61	427,76	567,80
Gajas un gajas produktu ražošana pārstrāde un konservēšana	3 816,06	351,12	7 465,07	7 185,94	4,28	39,63	7,94
Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana	3 471,51	438,32	6 802,43	-3 015,34	2,89	81,51	188,38
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	1 631,61	356,39	3 090,94	4 650,44	116,91	21,98	88,69
Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana	145,30	3,56	257,88	216,71	0,00	4,86	35,20
Piena produktu ražošana	6 314,43	88,65	12 227,60	-791,34	16,91	139,60	2,40
Graudu un malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana	1 510,36	212,88	2 758,91	4 408,52	0,22	30,90	51,94
Konditorijas un miltu izstrādājumu ražošana	5 310,22	261,20	10 524,30	10 511,60	7,41	75,03	-2,69

Citu pārtikas produktu ražošana	2 076,30	521,60	3 855,33	3 847,76	838,99	25,04	149,07
Dzīvnieku barības ražošana	608,68	320,85	1 131,41	4 243,30	0,00	9,21	46,87
Dzērienu ražošana	5 012,05	547,14	9 241,03	36 612,75	97 407,04	206,19	818,27
Kopā:	29 896,52	3 101,71	57 354,90	67 870,34	98 394,65	633,95	1 386,07

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2018. gada 8. jūnijā

Avots: VID

Lauksaimniecības produktu ražotājiem saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 135. punktu izmaksāto pievienotās vērtības nodokļa 14% kompensāciju kopsumma 2017. gadā bija 9523 tūkst. eiro.

Lauksaimniecības produktu ražotājiem 2017./2018. saimnieciskajā gadā piešķirtais akcīzes nodokļa atbrīvojums dīzeļdegvielai bija 39 565 tūkst. eiro, un to izmantoja 17 668 lauksaimnieciskās produkcijas ražotāji.

Saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 18. pantu uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide nodokļa maksātājiem, kas veic lauksaimniecisko darbību, ir noteikta 14,23 eiro apmērā par katru lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru. Pēc VID sniegtās informācijas (pēc stāvokļa 2018. gada 8. jūnijā), 2017. gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide par lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāriem bija 3094 tūkst. eiro un tika piešķirta 848 nodokļu maksātājiem.

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 6. panta ceturtās daļas 2. punktu, nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāji peļņu samazina par summām, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Pēc VID sniegtās informācijas (pēc stāvokļa 2018. gada 8. jūnijā), 2017. gadā, izmantojot šo nodokļu atvieglojumu, peļņa tika samazināta 2859 nodokļa maksātājiem, kuriem ar uzņēmumu ienākuma nodokli neapliekamā ienākuma (summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai) apmērs bija 136 831 tūkst. eiro.

CSDD sniegtā informācija liecina, ka 2017. gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji par 5067 kravas automobiļiem, 248 piekabēm, 689 puspiekabēm un 3959 vieglajiem transportlīdzekļiem saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7. panta ceturto daļu ir saņēmuši transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 1 milj. 671 tūkst. eiro apmērā. Kopumā 2017. gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji samaksāja transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokli 418 tūkst. eiro apmērā.

Pēc CSDD sniegtās informācijas, 2017. gadā 2272 lauksaimniecības produkcijas ražotāji saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 14. panta pirmās daļas 6. punktu saņēma atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas 1,474 milj. eiro apmērā.

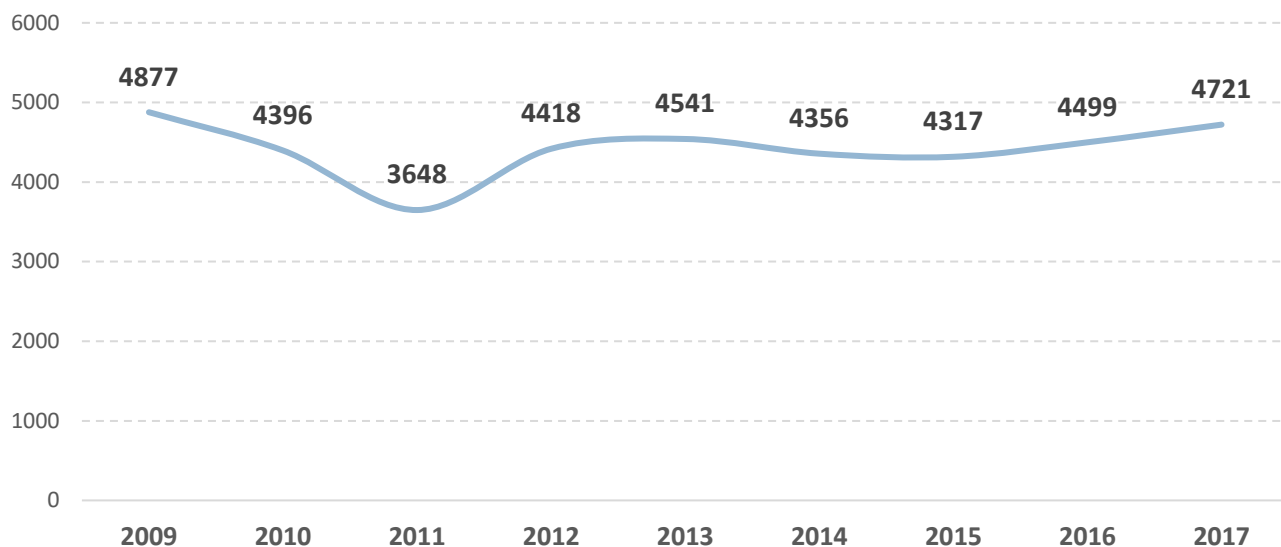
2017. gadā 144 lauksaimniecības produktu ražošanas un pārstrādes uzņēmumi (nodokļu maksātāju darbības veids atbilst NACE klasifikācijas 01., 03., 10. un 11. kodam) bija izvēlējušies piemērot Pievienotās vērtības nodokļa likuma 137. pantā noteikto īpašo nodokļa maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību.

5.4. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām

Kooperācijas veicināšana

Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību galvenais uzdevums ir veicināt un meklēt jaunu noieta tirgu biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas realizācijai, kā arī rūpēties par biedru konkurētspējas un labklājības palielināšanu. Labvēlīgas valsts atbalsta politikas dēļ no 2000. gada Latvijā sāka veidoties konkurētspējīgas pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Tomēr lauksaimnieki samērā piesardzīgi iesaistās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību darbībā.

2017. gadā 50 atbilstīgas lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības apvienoja 4721 biedrus ar 415 milj. eiro lielu apgrozījumu (sk. 5.3. att.).

5.3. attēls. Biedru skaits atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās un atbilstīgās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās 2009.–2017. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

5.9. tabula

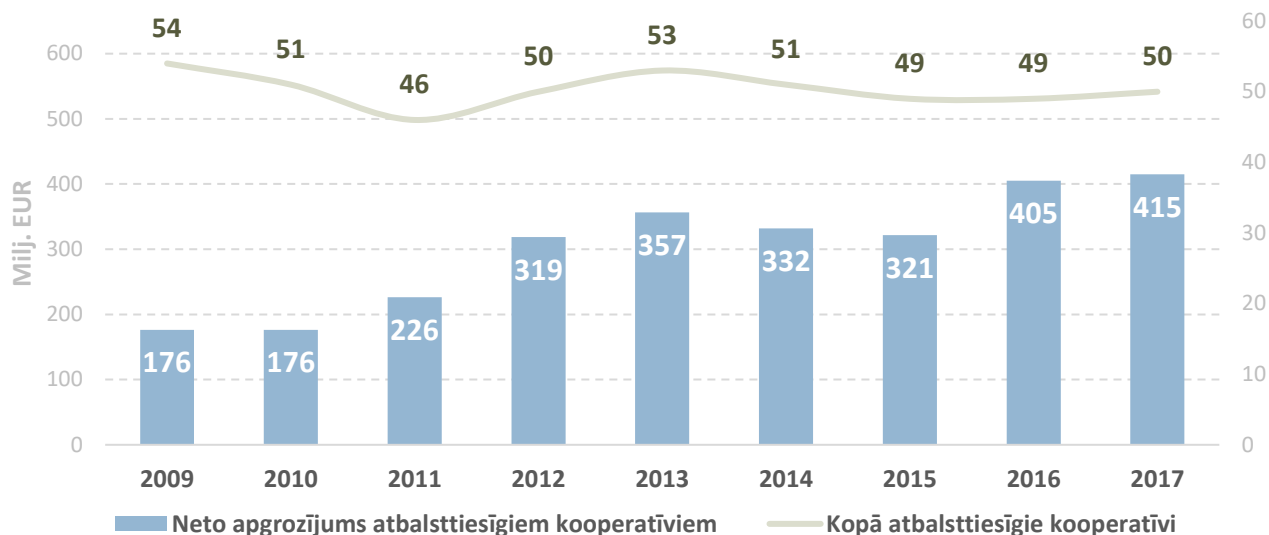
Biedru skaits atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās un atbilstīgās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās sadalījumā pa nozarēm no 2009. līdz 2017. gadam

Gads	Piens	Graudi	Lauksaimniecības pakalpojumi	Augli, dārzeņi	Gaļa	Meži
2009.	2406	1276	270	117	808	0
2010.	2758	1271	205	107	55	0
2011.	2118	1402	29	70	29	0
2012.	2506	1556	183	64	109	0
2013.	2472	1684	191	78	116	0
2014.	2373	1798	10	51	37	87
2015.	2114	1938	0	82	17	166
2016.	1975	2176	10	85	19	234
2017.	1897	2293	10	142	17	362

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Stabili dinamisks biedru skaita pieaugums kooperatīvajās sabiedrībās vērojams ir graudu nozares sektorā, un tas ir skaidrojams ar saražotās produkcijas labāku pārdotspēju pēc apvienošanās kooperatīvā. Savukārt piena nozarē biedru skaita samazinājums kooperatīvajās sabiedrībās skaidrojams ar neprognozējamām izmaiņām samaksā par pienu, sadrumstaloto piena pārstrādi, kā arī Eiropas un pasaules biržās notiekošo piena produkcijas cenu svārstību ietekmi uz mazajām piena saimniecībām, kuras pārsvarā veido piena kooperatīvu biedrus un kuras nolēma pārtraukt ražošanu (sk. 5.9. tab.).

Sākot ar 2013. gada 1. janvāri, Kooperatīvo sabiedrību likums paredz dibināt un atzīt arī mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Likuma izpratnē mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība ir meža īpašnieku kooperatīvā sabiedrība, kas sniedz mežsaimniecības un mežsaimnieciskās produkcijas realizācijas pakalpojumus, bet nenodarbojas ar mežsaimnieciskās produkcijas ražošanu. 2012. gada beigās un 2013. gadā izveidojās pirmās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības, kas jau 2014.gadā apvienoja 87 biedrus ar neto apgrozījumu 582 566 eiro. 2016. gadā mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības apvienoja 234 biedrus ar neto apgrozījumu 1,85 milj. eiro, savukārt 2017. gadā – 362 biedrus ar neto apgrozījumu 3,72 milj. eiro.

5.4. attēls. Atbilstīgo lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atbilstīgo mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums 2009.–2017. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Lai gan pēdējos gados atbilstīgo kooperatīvu skaits ir nemainīgs, kooperatīvu apgrozījuma kāpums liecina par to, ka paplašinās kooperatīvu sniegtie pakalpojumi saviem biedriem. Nākamais attēls ļauj secināt, ka izteikti apgrozījuma līderi ir graudu nozares kooperatīvi, kā arī apgrozījuma stabila augšupeja ir vērojama piena sektorā, augļu un dārzeņu sektorā un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām (sk. 5.4. att. un 5.10. tab.).

5.10. tabula

Atbilstīgo lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atbilstīgo mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums pa nozarēm no 2009. līdz 2017. gadam, EUR

Gads	Piens	Graudi	Lauksaimniecības pakalpojumi	Augļi, dārzeņi	Gaļa	Meži
2009.	39,57	134,59	0,05	0,08	2,07	0,00
2010.	61,21	114,33	0,04	0,56	0,04	0,00
2011.	79,83	155,66	0,04	0,62	0,10	0,00
2012.	84,92	232,56	0,01	0,96	0,19	0,00
2013.	90,22	264,68	0,05	1,21	0,46	0,00
2014.	81,59	248,61	0,04	1,05	0,27	0,58
2015.	44,19	275,13	0,00	0,96	0,09	1,09
2016.	49,75	352,34	0,04	0,93	0,10	1,85
2017.	81,11	324,17	0,04	5,08	0,08	3,72

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Pamatojoties uz Valsts pārvaldes likumā noteikto kārtību, Zemkopības ministrija kooperatīvo sabiedrību atzīšanu ir deleģējusi biedrībai "Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija". Atbilstoši Ministru kabineta 2016. gada 2. februāra noteikumiem Nr. 77 „Noteikumi par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu” 2017. gadā atbilstības atzīšanu ieguva 47 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības un trīs mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības.

Par 2017. gadu atbilstības izvērtēšanā atbilstības statuss ir piešķirts lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām piena (22 kooperatīviem), graudu (17 kooperatīviem), augļu un dārzeņu

(sešiem kooperatīviem) nozarē, kā arī vienam lauksaimniecības tehnikas pakalpojumu, vienam aitu audzētāju lauksaimniecības pakalpojumu un trim meža nozares kooperatīviem.

Lai veicinātu atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību veidošanos, izaugsmi un konkurētspēju, no 2015. gada 17. oktobra stājās spēkā Ministru kabineta 2015. gada 29. septembra noteikumi Nr. 556 "Grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveide"", kas paredz, ka atbilstīgās lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības ar salīdzinoši mazu apgrozījumu straujākai izaugsmei var pretendēt uz atbalstu, kas tiek piešķirts kā vienreizējs maksājums līdz 4270 eiro katru gadu, bet ne ilgāk kā piecus gadus. 2017. gadā atbalstu saņēma 17 atbilstīgās lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības 72,5 tūkst. eiro apmērā. Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gada pasākuma "Ražotāju grupu un organizāciju izveide" apakšpasākumā „Ražotāju grupas” 2017. gadā tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā. Piesakoties uz atbalstu, tika iesniegts viens projekts mežsaimniecības nozarē, un tas tika apstiprināts par kopējo summu 82 009 eiro. 2017. gadā par daļēji īstenotu projektu atbalstu saņēma divas atbilstīgās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības 97 506 eiro apmērā.

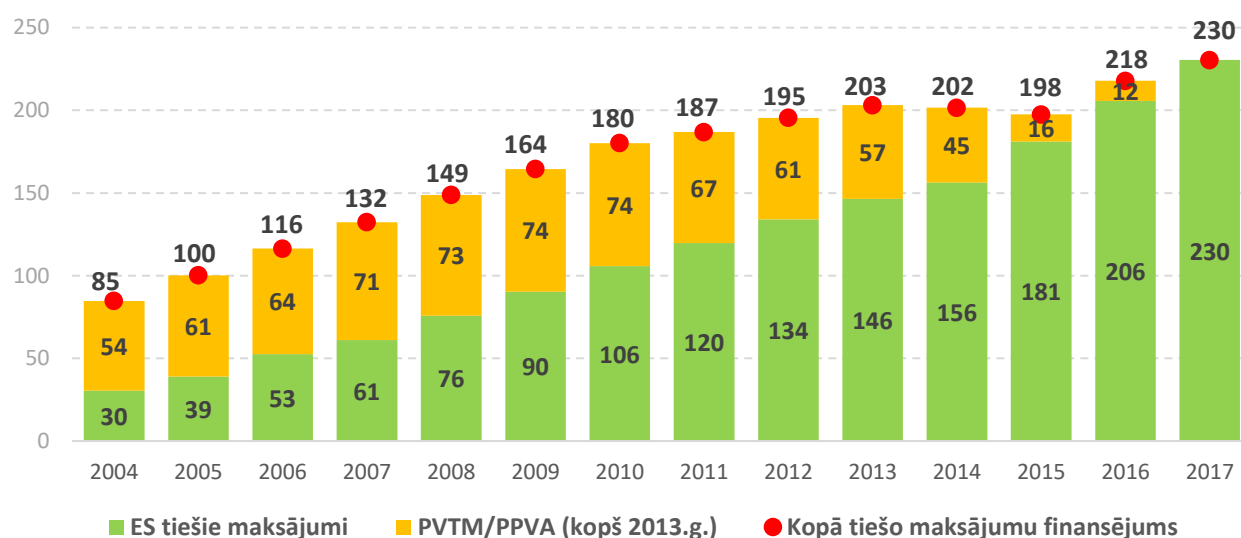
Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai”, 2017. gadā atbalsta pasākumā „Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi saņēma 494 206 eiro, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm un ES institūcijām.

6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

6.1. Tiešie maksājumi

2013. gada reformas pamatmērķis un viena no tās galvenajām prasībām ir administratīvā sloga mazināšana. 2014. gada reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus – zaļināšanas maksājumu, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu, gados jaunu lauksaimnieku atbalsta maksājumu un ar ražošanu saistītu atbalstu. Jaunā sistēma tiek īstenota ar 2015. gadu. 6.1. attēlā ir atspoguļots pieejamais tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2017. gadam.

6.1. attēls. Tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2017. gadam, milj. EUR

Avots: ZM

Latvijā tiešie maksājumi tiek īstenoti saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta **noteikumiem Nr. 126** „Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 126);
- Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra **noteikumiem Nr. 599** „Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fonda, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020. gada plānošanas periodā”;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1307/2013**, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu Nr. 639/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar kuru groza minētās regulas X pielikumu;
- Komisijas 2014. gada 16. jūnija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 641/2014**, ar kuru paredz noteikumus par to, kā piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām;

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1306/2013** par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu (ES) Nr. 640/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu, lauku attīstības atbalsta un savstarpējās atbilstības kontekstā;
- Komisijas 2014. gada 17. jūlija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 809/2014**, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 piemēro attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, lauku attīstības pasākumiem un savstarpējo atbilstību.

ES tiešo maksājumu shēmas

2017. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- maksājums par klimata un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
- maksājums gados jauniem lauksaimniekiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeņiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām;
- mazo lauksaimnieku atbalsta shēma.

2017. gadā ES tiešo maksājumus pretendentiem bija noteikts, ka:

- jānodrošina atbilstība aktīva lauksaimnieka statusam;
- ja ES tiešie maksājumi pārsniedz 2000 eiro, ir jāpiemēro finanšu disciplīnas korekcijas likme;
- ja VPM pārsniedz 150 000 eiro, piemēro piecu procentu samazinājumu VPM summas daļai, kas pārsniedz 150 000 eiro;
- pretendējot uz platību maksājumiem, ir jāizpilda atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji.

Aktīvā lauksaimnieka nosacījums

Aktīva lauksaimnieka nosacījums attiecināms uz lauksaimniekiem (un to saistītajām personām), kas darbojas “negatīvajā sarakstā” iekļautajās nozarēs (jomās) un iepriekšējā gadā bijuši tiesīgi saņemt vairāk nekā 5000 eiro ES tiešos maksājumus. Lai šie lauksaimnieki saņemtu ES tiešos maksājumus, viņiem ir jāpierāda sava atbilstība aktīva lauksaimnieka statusam, ko apliecina, pierādot atbilstību vienam no trīs kritērijiem.

“Negatīvajā sarakstā” iekļautās nozares (jomas):

- lidostu pārvaldīšana;
- hidrotehnisko būvju pārvaldīšana;
- pastāvīgu sporta un atpūtas laukumu pārvaldīšana;
- dzelzceļa pakalpojumu sniegšana;
- pakalpojumu sniegšana nekustamo īpašumu jomā.

Aktīva lauksaimnieka statusa pierādījums

2017. gadā aktīva lauksaimnieka statusu atbalsta pretendenti pierādīja, iesniedzot Lauku atbalsta dienestā pierādījuma deklarāciju par atbilstību vienam no trim kritērijiem:

- atbalsta pretendenta saņemtā gada tiešo maksājumu summa ir vismaz pieci procenti no kopējiem ieņēmumiem, kas gūti no nelauksaimnieciskām darbībām pēdējā noslēgtajā pārskata gadā;
- atbalsta pretendenta kopējie ieņēmumi, kas iegūti no lauksaimnieciskām darbībām pēdējā noslēgtajā pārskata gadā, par kuru ir pieejami šādi pierādījumi, ir vismaz viena trešā daļa no kopējiem ieņēmumiem pēdējā noslēgtajā pārskata gadā;
- atbalsta pretendenta kārtējā gadā tiešajiem maksājumiem pieteiktās atbalsttiesīgās lauksaimniecības zemes kopējā platība ir vismaz 60 hektāri.

2017. gadā aktīva lauksaimnieka statuss bija jāpierāda 92 atbalsta pretendentiem, no kuriem 90 to sekmīgi izdarīja.

Finanšu disciplīna

Finanšu disciplīnas korekcijas likme ir jāpiemēro:

- lai nodrošinātu, ka Eiropas lauksaimniecības garantiju fonda izdevumu finansēšanai izmantotās summas nepārsniedz gada maksimālos finanšu apmēru un
- lai izveidotu krīzes rezervi, kas sniegtu atbalstu lauksaimniecības nozarei tādu nopietnu krīžu gadījumā, kuras ietekmē lauksaimniecisko ražošanu vai lauksaimniecības produktu izplatīšanu.

Korekcijas likmi piemēro tikai ES tiešajiem maksājumiem, kas pārsniedz 2000 eiro un kas jāpiešķir lauksaimniekiem attiecīgajā kalendārajā gadā. 2017. gadā gandrīz 25 procentiem ES tiešo maksājumu pretendentu tika piemērota finanšu disciplīna, samazinot tikai vienu procentu no ES tiešo maksājumu kopsummas valsts līmenī.

Maksājuma samazinājums

Vienotā platības maksājuma summai, ko lauksaimniekam 2017. gadā paredzēja piešķirt un kas pārsniedza 150 000 eiro, piemēroja piecu procentu samazinājumu, tas ir, tai summas daļai, kas pārsniedza 150 000 eiro, no kuras pirms tam atņemtas par lauksaimniecisko darbību samaksātās darba algas un saistītie nodokļi, ja lauksaimnieks to pieprasīja.

Ar darba algu saistītie nodokļi ir algas nodoklis, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un uzņēmējdarbības riska valsts nodeva.

2017. gadā 28 ES tiešo maksājumu pretendentiem tika piemērots maksājuma samazinājums nepilnu 68 774 eiro apmērā.

Atbalsttiesīgā lauksaimniecības zeme

ES tiešos maksājumus par platībām piešķir par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgās lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Lauksaimniecības zeme ir atbalsta tiesīga, ja

- ✓ tajā nav invazīvo latvāņu ģints sugas augu, kam izveidojušās ziedkopas;
- ✓ tajā nav vairāk par 50 atsevišķi augošiemi koki uz vienu hektāru;
- ✓ tā ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai vai noganīšanai piemērotā stāvoklī**;
- ✓ to pārsvarā izmanto lauksaimnieciskajai darbībai;

- ✓ tā bija lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15. jūnijā.

Aramzeme ir uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī, ja:

- ✓ augsnes virsma ir līdzena atbilstoši l/s apsaimniekošanas veidam un vietas mikroreljefam, tā ir piemērota pirmssējas apstrādei vai zālāja un citu augu nopļaušanai vai novākšanai, kā arī nav nepieciešams uzklāt augsni vai nolīdzināt augsnes virsmu, izmantojot šķūrēšanas vai iekrāvēju tehniku;
- ✓ tajā nav krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu;
- ✓ izmantojot to kā papuvi, nezāles tiek apkarotas un augi, arī tie, kas audzēti zaļmēslojumam, iestrādāti augsnē līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Ilggadīgo stādījumu platība ir **uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā** stāvoklī, ja rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, tiek izpļautas vai mehāniski apstrādātas un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Aramzemē sēti zālāji, tīrsējā sēti tauriņzieži un **ilggadīgie zālāji** ir **uzturēti ganīšanai piemērotā stāvoklī**, ja tie līdz kārtējā gada 15. augustam ir noganīti vai nopļauti un novākti, ņemot:

- ✓ aramzemē sētos zālājus, tīrsējā sētus tauriņziežus un ilggadīgos zālājus, kas izmantojami biškopībā nektāra vākšanai vai ārstniecības augu vākšanai, ja tie ir nopļauti un novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ ilggadīgos zālājus, kas atzīti par bioloģiski vērtīgiem zālājiem vai no lauksaimnieciskās darbības atkarīgiem Eiropas Savienības nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, ja tie ir noganīti vai nopļauti un novākti, izvēloties augsnes mitruma apstākļiem piemērotu pļaušanas tehniku, līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un kārtējā gadā ir pieteikti lauku apskatei Valsts augu aizsardzības dienestā, ja tie ir nokulti līdz kārtējā gada 1. oktobrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un iesēti kārtējā gadā bez vīrsauga, ja tie nākamajā gadā līdz 1. jūnijam ir pieteikti lauku apskatei Valsts augu aizsardzības dienestā;
- ✓ tīrsējā sētus tauriņziežus, kas pieteikti atbalstam aktivitātē "Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei".

Lauksaimniecības zemi neizmanto lauksaimnieciskajai darbībai un par to atbalstu nevar saņemt, ja:

- ✓ to izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, īpaši ceļu būvei, telšu novietošanai, auto un tehnikas stāvvietām, izstāžu, gadatirgu, sporta, atpūtas un citu sabiedrisku pasākumu rīkošanai laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas, un tai nepieciešama augsnes virskārtas atjaunošana un izlīdzināšana vai zālāju zelmeņa atjaunošana;
- ✓ tā ir platība, ko pārsvarā izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, uz tās atrodas lidlauks (izdota apliecība saskaņā ar normatīvajiem aktiem par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju), pastāvīgs sporta laukums, tostarp golfa laukums, lauki vai nogāzes, kurās ierīkotas slēpošanas un citu sporta veidu trases ar aprīkojumu, zirgu izjāžu laukums ar aprīkojumu, atpūtas un kempingu laukums, siltumnīcas ar grīdas segumu vai ceļi.

Vienotais platības maksājums

Vienoto platības maksājumu (turpmāk – VPM) var saņemt par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Minimālā VPM platība ir vismaz viens hektārs, turklāt katra lauka (vienlaidus zemes gabals, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai ir jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

VPM var saņemt arī par īscirtmeta atvasāju sugām – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*), ja tiek stādītas un audzētas viena vecuma iepriekš minētās īscirtmeta atvasāju sugas ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku un saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem

līdz 2011. gada 1. jūlijam nav reģistrētas meliorācijas sistēmas, kā arī pēc 2011. gada 1. jūlija atbalstam pieteiktajā platībā nav izveidota jauna meliorācijas sistēma. Lai pieteiktos VPM par šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Vienoto iesniegumu Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz īsirtmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopija.

VPM var saņemt arī par kaņepju platību, ja kaņepju audzēšanai izmanto sertificētas kaņepju sēklas, kurās THC saturs nepārsniedz 0,2% un lauksaimnieks piedalās kaņepju tetrahidrokanabinola (THC) monitoringā.

VPM varēja saņemt arī par kaņepju platību, ja kaņepju audzēšanai tika izmantotas sertificētas kaņepju sēklas, kurās THC saturs nepārsniedz 0,2% un lauksaimnieks piedalījās kaņepju tetrahidrokanabinola (THC) monitoringā.

2016. gadā Latvijā VPM tika izmaksāts 102,9 milj. eiro, bet 2017. gadā – 116,8 milj. eiro apmērā. Salīdzinājumā ar 2016. gadu izmaksātais VPM finansējums palielinājās par 14%.

6.1. tabula

VPM izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	55,34	1 597 144	44 464	88 356 632
2016.	62,47	1 647 113	45 277	102 896 470
2017.	69,84	1 673 703	44 960	116 832 942

Avots: LAD

Maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi – zaļināšanas maksājums

Zaļināšanas maksājums tiek piešķirts lauksaimniekam, kurš ir tiesīgs saņemt VPM un ievēro šādas klimatam un videi labvēlīgas lauksaimniecības prakses, kas tam ir saistošas:

- 1) kultūraugu dažādošanu;
- 2) ilggadīgo zālāju saglabāšanu;
- 3) ekoloģiski nozīmīgas platības izveidošanu un uzturēšanu.

Zaļināšanas maksājumu automātiski saņem lauksaimnieki, kam izsniegts sertifikāts par bioloģiskās lauksaimniecības atbilstību vai par tām saimniecības platībām, par kurām izsniegta izziņa par pārejas periodu bioloģiskās lauksaimniecības uzsākšanai.

Kultūraugu dažādošanas prakse attiecas uz lauksaimniekiem, kuru aramzemes platība ir vismaz 10 ha. Ja tā ir

- no 10 līdz 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniedz 75 procentus no aramzemes platības;
- lielāka par 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 procentus no aramzemes platības, bet divu galveno kultūraugu platība – 95 procentus no aramzemes platības.

Kultūraugu dažādošanas prasību neattiecinā uz saimniecībām, ja:

- tajās vairāk nekā 75 procentu aramzemes tiek izmantotas zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajās vairāk nekā 75 procentus no atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie vai īslaicīgie zālāji vai to izmanto zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai vai kombinēti, un pārējā aramzeme, ko neaizņem minētie izmantošanas veidi, nav lielāka par 30 ha;
- vairāk nekā 50 procentu tās no deklarētās aramzemes nebija deklarētas iepriekšējā gadā, un tajā aug cits kultūraugs nekā iepriekšējā gadā.

Lai uzskatītu, ka kultūraugu dažādošanas prakse ir ievērota, kultūraugiem vai to atliekām ir jābūt uz lauka laikposmā no 15. jūnija līdz 31. augustam;

Ilggadīgo zālāju saglabāšana jānodrošina valsts līmenī, lai ilggadīgo zālāju platības īpatsvars attiecībā pret kopējo lauksaimniecības zemi nesamazinās par vairāk kā par pieciem procentiem salīdzinājumā ar atsaucē vērību, kas noteikta 2015. gadā.

Ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji ir zālāji, kas atzīti par ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, un tos nedrīkst pārveidot vai apart. Informācija par aizsargājamiem ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju platībām tiek iekļauta LAD sagatavotajās lauku bloku kartēs un ir atrodamā lauku reģistrā <http://karte.lad.gov.lv/>.

Ekoloģiski nozīmīgas platības (ENP) izveide un uzturēšana ir jānodrošina, ja saimniecības aramzemes platība ir vairāk nekā 15 hektāri, izveidojot vai uzturot esošu ENP – platībā, kuras lielums atbilst vismaz pieciem procentiem no saimniecības aramzemes.

ENP 2017. gadā varēja būt viens vai vairāki veidi no šādiem: papuvē esoša zeme, pasējā sētas stiebrzāles, maisījumā sētas starpkultūras, slāpekli piesaistoši kultūraugi, aizsargājamas alejas, dižkoki, dižakmeņi, grupā augoši koki un koku un krūmu puduri, dīķi, laukmales, kurās nav koku un krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu.

ENP prasību neattiecinā uz saimniecību, ja:

- vairāk nekā 75 procenti tās aramzemes tiek izmantoti zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei vai pākšaugu audzēšanai vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajās vairāk nekā 75 procentus no atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie zālāji vai to izmanto īslaicīgo zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai un pārējā aramzeme neaizņem vairāk par 30 ha;
- vairāk nekā 50 procentu tās aramzeme atrodas tādos apgabalos (pagastos vai novados), kas ir ar dabas ierobežojumiem (ADI), to vairāk nekā 50 procentu platībā klāj meži un mežu un LIZ proporcija ir lielāka nekā 3 pret 1.

6.2. tabula

Zaļināšanas maksājuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa,	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,72	1 613 699	45 028	54 313 000	52 627 883
2016.	36,56	1 646 485	45 258	61 729 000	60 176 060
2017.	40,43	1 669 260	44 956	69 129 000	67 448 893

Avots: LAD

Maksājums gados jauniem lauksaimniekiem

Lai gados jaunajiem lauksaimniekiem atvieglotu saimnieciskās darbības uzsākšanu un to saimniecību strukturālo pielāgošanu pēc to sākotnējās izveidošanas, no 2015. gada ir paredzēts ienākumu atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem, kas uzsāk lauksaimniecisko darbību. Šā mērķa labad kopš 2015. gadu daļu no valsts atbalsta tiešo maksājumu maksimālā apmēra novirza kā papildinošu maksājumu gados jauniem lauksaimniekiem – fiziskām un juridiskām personām - par **pirmās** izveidotās lauku saimniecības pirmajiem 90 VPM ha. Maksājumu piešķir piecus gadus kopš saimniecības izveidošanas brīža.

Atbalstu var saņemt arī par kontrolē esošu lauku saimniecību, ar kuru pārņemta pirmā dibinātā saimniecība, ja tā izveidota, mainot juridisko statusu, vai arī ir pilnībā izbeigta iepriekšējās personas (juridiskas vai fiziskas) darbība.

Gados jauns lauksaimnieks ir fiziska persona, kas

- pirmo reizi dibina lauku saimniecību kā saimniecības vadītājs vai kas izveidojusi šādu saimniecību piecu gadu laikā pirms pirmā iesnieguma iesniegšanas atbalstam;
- gadā, kad iesniedz pirmo iesniegumu atbalstam, nav vecāka par 40 gadiem.

2017. gada maksājuma nolūkos tika uzskatīts, ka **lauku saimniecība dibināta vai izveidota** (vai uzsākta fiksēta lauksaimnieciskā darbība) gadā, kad:

- iesniegts iesniegums lauksaimniecības valsts vai ES atbalsta saņemšanai;
- lauksaimnieciskā darbība deklarēta Valsts ieņēmumu dienestā kā personas saimnieciskās darbības joms vai veids;
- Valsts ieņēmumu dienestā deklarēti ieņēmumi no lauksaimnieciskās darbības.

Saimniecības dibināšana vai izveide ietver arī gadījumus, kad jaunais lauksaimnieks pārņem saimniecību, kļūst par zemnieku saimniecības īpašnieku vai kad viens vai vairāki jauni lauksaimnieki iegādājas daļu saimniecības un iegūst tās kontroles tiesības un paraksta tiesības ar nosacījumu, ka pārņemto saimniecību iepriekš nepārvaldīja cits gados jauns lauksaimnieks.

Nosacījumi juridiskām personām – kapitālsabiedrībām

Kapitālsabiedrība var saņemt atbalstu, ja:

- vienam jaunam lauksaimniekam pieder vairāk nekā 50 procenti kapitāldaļu un paraksta tiesības **vai** vairākiem jauniem lauksaimniekiem kopā pieder vairāk nekā 50 procenti kapitāldaļu, katram vismaz 20 procenti kapitāldaļu un paraksta tiesības, **un**
- paraksta tiesības tie saglabā vismaz no kārtējā gada 22. maija līdz 31. decembrim.

Ja kapitālsabiedrību pārvalda cita juridiska persona, ikvienai fiziskajai personai, kas kontrolē šo otro juridisko personu, jāatbilst gados jauna lauksaimnieka definīcijai.

Nosacījumi zemnieku saimniecībām

Zemnieku saimniecība var saņemt atbalstu, ja viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki ir individuālā uzņēmuma vai zemnieku saimniecības vienīgie īpašnieki un tiem ir paraksta tiesības gadā, kad tie piesakās maksājumam, un šo statusu saglabā līdz attiecīgā gada 31. decembrim.

Papildu nosacījumi

Ja jaunais lauksaimnieks ir dibinājis un maksājumam pieteicis vairākas tā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir par tās pieteiktās saimniecības platību, kura ir dibināta pirmā.

Ja jaunais lauksaimnieks vienā dienā ir dibinājis vairākas tā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir tikai par vienas saimniecības platību, ko norāda lauksaimnieks, vai nepiešķir nevienai no saimniecībām, ja tiek konstatēta mākslīgu nosacījumu radīšana.

Ja saimniecība atbalstu saņēma jau 2015. vai 2016. gadā, gados jauna lauksaimnieka nosacījumus šīm saimniecībām 2017. gadā piemēroja tāpat kā iepriekš, pieļaujot dalītu kontroli starp gados jauniem lauksaimniekiem un pārējiem, kas neatbilst nosacījumiem.

6.3. tabula

Maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	42,2	55 788	1 744	2 345 947
2016.	42,2	75 365	2 448	3 178 773
2017.	42,2	79 105	2 701	3 334 076

Avots: LAD

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma

Lai mazinātu ar tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli saistītās administratīvās izmaksas, no 2015. gada Latvijā tika ieviesta vienkārša un īpaša shēma mazajiem lauksaimniekiem. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas (turpmāk – MLS) maksājums ir fiksēts maksājums – 500 eiro gadā vienai saimniecībai. Pievienošanās shēmai bija iespējama tikai vienu reizi – līdz 2015. gada 15. jūnijam, bet izstāties no shēmas ir iespējams jebkurā gadā. MLS pretendentiem bija jāiesniedz Lauku atbalsta dienestā pierādījums, ka viņi nav radījuši mākslīgus apstākļus, lai gūtu labumu no jaunās maksājuma shēmas.

MLS netika piešķirts, ja tika konstatēta mākslīgu apstākļu radīšana, lai iegūtu MLS atbalstu, piemēram, saimniecība sadalīta mazākās vai izveidota jauna saimniecība, bet tās zemi neapsaimniekoja pats pretendents u.c.

Tiesības saņemt mazo lauksaimnieku atbalstu nav nododamas citai personai, vienīgi tad, ja saimniecību pārņem tikai viena persona mantošanas ceļā, pārņemot arī visus saimniecības atbalsttiesīgos lauksaimniecības zemes hektārus.

6.4. tabula

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/gadā	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	500	38 187	15 062	7 531 000
2016.	500	35 008	13 892	6 940 030
2017	500	33 163	13 193	6 583 730

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts (BSA)

Saistīto atbalstu var piešķirt tikai tādās nozarēs, kuras saskaras ar daļējām grūtībām un ir īpaši svarīgas ekonomisku, sociālu un (vai) ar vidi saistītu iemeslu dēļ. Atbalsta apmēru var piešķirt konkrētajai nozarei, cik tas nepieciešams, lai šajā nozarē radītu stimulu saglabāt ražošanu, bet atbalsts nav paredzēts tam, lai veicinātu ražošanas apjoma palielinājumu.

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm

BSA par slaucamo govi 2017. gadā varēja saņemt, ja

- tās tika turētas lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- notika to pārraudzība atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku pārraudzību;
- izslaukums no govs, kurai pēdējā standarta laktācijā, kas noslēgta pārraudzības gadā, no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim bija vismaz
 - 5500 kilogramu vai –
 - govij bioloģiskās turēšanas apstākļos – 4500 kilogramu.
 Uz slaucamām govīm jeb pirmpienēm, kuru pirmā standarta laktācija tika uzsākta pārraudzības gadā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim, izslaukuma prasība netika attiecināta;
- tās bija reģistrētas un apzīmētas un par tām sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā;
- lauksaimnieks nodrošināja piena izslaukuma kontroli, datu sagatavošanu un uzglabāšanu saskaņā ar pārraudzības kārtību;
- lauksaimnieks bija izveidojis un uzturēja saimniecības piena izmantošanas, tostarp realizācijas, uzskaiti – rakstiski, izmantojot elektroniskos datu uzglabāšanas līdzekļus vai iekārtojot uzskaites žurnālu, kurā informācija sakārtota hronoloģiskā secībā:
 - pēc kontroles datuma;
 - pēc piena piegādes datuma, norādot ziņas par piena pircēju un piegādāto piena daudzumu;
 - pēc piena pārstrādes datuma, ja piens tika pārstrādāts saimniecībā.

6.5. tabula

Brīvprātīgā saistītā atbalsta par slaucamām govīm finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	125,36	99 025	4 327	12 382 996	12 375 165
2016.	141,72	99 165	4 445	14 095 178	14 033 938
2017.	168,65	101 672	4 300	17 163 906	17 081 045

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām

BSA 2017. gadā varēja saņemt par kazu māti, ja

- ganāmpulkā bija vismaz trīs atbalsttiesīgas kazu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā bija atnesušās;

- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot kārtējā gada 15. maija;
- tā bija reģistrēta un apzīmēta un par to sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.6. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par kazām finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/kazu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	65,66	1 406	108	94 886	91 643
2016.	58,95	1 780	133	108 006	103 814
2017.	57,13	2 093	149	120 954	118 448

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem

BSA par liellopiem 2017. gadā varēja saņemt par liellopu, ja

- tas piederēja gaļas šķirnei (Šarolē, Herefordas, Aberdinangus, Limuzīnas, Hailandes, Galovejas, Beļģijas zilā, Hekes, *Aubrac*, blondais akvitānietis, Pjemontas, Deksteras, Saleras, *Shorthorn*, gaļas šķirņu krustojums) vai piena-gaļas šķirnei (stepju pelēkā, Simentāles, Tiroles pelēkā, Montbeljardas, Šveices brūnā) vai bija iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tas bija tele, bullis vai vērsis, lauksaimnieka ganāmpulkā sasniedzis 16 mēnešu vecumu un noturēts vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas pirms 16 mēnešu vecuma sasniegšanas dienas;
- tas bija zīdītājgovs, kas netika slaukta, bet tika izmantota teļu zīdīšanai un lauksaimnieka ganāmpulkā noturēta vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- tas bija reģistrēts un apzīmēts un par to sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.7. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par liellopiem finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/liellopu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	77,07	42 054	4 051	3 314 350	3 228 941
2016.	76,68	48 302	4 107	3 728 228	3 692 048
2017.	75,73	54 056	4 254	4 136 679	4 075 837

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām

BSA par aitām 2017. gadā varēja saņemt par aitu māti, ja

- ganāmpulkā bija vismaz trīs atbalsttiesīgas aitu mātes laika posmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā bija atnesušās;
- tā piederēja gaļas šķirnei (Dorperas, Dorseta, Igaunijas baltgalve, *Il de France*, *Swifter*, Sufolkas, Tekselas, Vācijas merino vietējā, Oksforddaunas, gaļas šķirņu krustojums) vai vilnas-gaļas šķirnei (Hempšīras, Igaunijas tumšgalve, Leisteres (Leicesteras), Lietuvas melngalve, Latvijas tumšgalve, Vācijas melngalve) vai iegūta krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā bija noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 1. jūlija;
- tā bija reģistrēta un apzīmēta un par to sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.8. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par aitām finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/aitu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	13,49	18 116	627	249 239	243 623
2016.	17,75	21 664	704	402 437	383 657

2017.	23,43	23 506	758	554 510	548 532
-------	-------	--------	-----	---------	---------

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiem

BSA par proteīnaugiem 2017. gadā varēja saņemt par proteīnaugu platību, ja

- to aizņēma tīrsējā sētas lauka pupas, zirņi, vīķi, lupīna, lucerna, austrumu galega, soja, kaņepes, sarkanais āboliņš, bastarda āboliņš vai baltais āboliņš vai to maisījumi;
- to aizņēma maisījumos ar graudaugiem sēti zirņi vai vīķi, ja zirņu vai vīķu sēklas masas, augu skaita vai to zaļmasas īpatsvars bija lielāks par 50 procentiem;
- tā nebija pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimniekam pretendējot uz BSA par proteīnaugiem par kaņepju platību, tai bija jābūt atbalsttiesīgai VPM saņemšanai;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru;
- proteīnaugi netika izmantoti enerģijas ieguvei (saimniecībā, kurā audzē proteīnaugus arī enerģijas ieguvei, bija jāiesniedz informācija par kultūraugu izmantošanas veidiem un jānodrošina uzskaitē par saimniecībā iegūto proteīnaugu ieguvu un izlietošanu).

6.9. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par proteīnaugiem finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	82,48	43 837	2,119	3 620 880	3 615 569
2016.	72,39	56 789	2 637	4 115,280	4 079 639
2017.	54,02	84 344	4 243	4 608 620	4 552 876

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem

BSA 2017. gadā varēja saņemt par cietes kartupeļiem, ja

- lauksaimnieks bija noslēdzis kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteiktu cietes kartupeļu stādījumu platību un noteikta kartupeļu daudzuma piegādi kārtējā gadā;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru;
- no cietes kartupeļiem, kas novākti no viena hektāra un piegādāti cietes ražotājam, ir iegūtas vismaz trīs tonnas kartupeļu cietes.

6.10. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par cietes kartupeļiem finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	342,96	519	45	207 146	177 817
2016.	366,77	520	67	207 146	190 386
2017.	298,22	658	84	207 146	196 057

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem

BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem 2017. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā bija iestādīti PB, B vai C1 kategorijas sēklas kartupeļi;
- tika izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru;
- lauksaimnieks sēklas kartupeļu platību pieteica VAAD lauku apskatei.

6.11. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētas sēklas kartupeļiem finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	502,1	317	23	160 218	159 100
2016.	409,86	391	19	160 218	160 214
2017.	407,38	392	22	160 218	159 726

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām

BSA par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām 2017. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tika audzēts pļavas timotiņš, pļavas auzene, hibrīdā airene, daudziedu viengadīgā airene, sarkanā auzene, ganību airene, niedru auzene, pļavas skarene, kamolzāle, sarkanais āboliņš, baltais āboliņš, austrumu galega, lucerna, bastarda āboliņš, facēlija, ragainie vanagnadziņi, zirņi, vīķi, lauka pupas vai lupīna (saldā jeb dzeltenā, baltā vai šaurlapu);
- tika izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nebija pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks stiebrzāļu un lopbarības augu platību pieteica VAAD lauku apskatei.

6.12. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,37	3 090	90	291 392	278 866
2016.	68,09	4 146	97	291 392	282 294
2017.	65,60	4 319	93	291 392	283 318

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām

BSA par sertificētām labības sēklām 2017. gadā varēja saņemt, ja:

- attiecīgajā platībā tika audzēti kvieši (*Triticum aestivum* L., *Triticum spelta* L.), rudzi (*Secale cereale* L.), tritikāle (*Triticosecale* Wittm), mieži (*Hordeum vulgare* L.), auzas (*Avena sativa* L., *Avena byzantina* K.Koch, *Avena nuda* L.) un griķi (*Fagopyrum esculentum* Moench);
- tika izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nebija pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks labības sēklu platību pieteica VAAD lauku apskatei.

6.13. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētās labības sēklām finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,27	7 638	83	730 833	688 510
2016.	84,40	8 548	85	730 833	721 266
2017.	77,43	9 438	86	730 833	730 809

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem

BSA par miežiem 2017. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru un attiecīgā platība nebija pieteikta citam BSA par platībām.

6.14. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par miežiem finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
------	---------------	--------------------	-----------------	----------------------	----------------------

2015.	32,8	86 885	6 171	2 865 167	2 849 373
2016.	36,33	84 552	6 254	3 073 967	3 071 925
2017.	42,76	76 231	6 147	3 282 767	3 257 496

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi

BSA par vasaras rapsi (*Brassica napus subsp. napus f. annua*) vai vasaras ripsi (*Brassica rapa*) 2017. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru.

6.15. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par vasaras rapsi un vasaras ripsi finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	74,47	19 139	564	1 431 801	1 424 835
2016.	80,54	23 393	617	1 894 275	1 883 960
2017.	36,67	27 250	754	1 003 315	998 584

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeņiem

BSA par dārzeņiem 2017. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tika audzēti tomāti, sīpoli, šalotes sīpoli, ķiploki, puravi, galviņkāposti, ziedkāposti, citi kāposti (izņemot lopbarības kāposti), galda kolrābji, burkāni, galda rāceņi, galda kāļi, galda bietes, mangolds (lapu bietes), selerijas, redīsi, melnie rutki, pētersīļi, pastinaki, gurķi, kornišoni, dārza ķirbji, cukīni, kabači, patisoni, vīglapu ķirbji, lielaugļu ķirbji, muskata ķirbji, parastās jeb dārza pupiņas, skābenes, rabarberi, spināti vai mārrutki.

6.16. tabula

BSA par dārzeņiem finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	501,85	2 214	264	1 124 867	1 109 816
2016.	535,80	2 370	302	1 280 401	1 266 410
2017.	496,41	2 868	426	1 433 896	1 421 242

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām

BSA par augļiem un ogām 2017. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nebija mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tika audzētas vīnogas, ābeles, bumbieres, krūmcidonijas, smiltsērķšķi, saldie un skābie ķirši, plūmes, dārza pīlādži, zemenes, krūmmellenes, lielo dzērvenes, upenes, sarkanās un baltās jāņogas, ērkšķogas, aronijas, avenas vai kazenes.

6.17. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par augļiem un ogām finansējuma izlietojums 2015., 2016. un 2017. gadā

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	157,59	4 277	855	682 825	673 073
2016.	151,79	5 004	992	777 239	759 092
2017.	134,95	6 348	1 331	870 414	854 393

Avots: LAD

6.2. Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta

maksājumus. Pēc būtības savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība ietver

- ✓ obligātās apsaimniekošanas prasības attiecībā uz
 - vides aizsardzību, klimata pārmaiņu mazināšanu, labiem lauksaimniecības apstākļiem,
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju,
 - pārtikas nekaitīgumu,
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību,
 - dzīvnieku labturību;
- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus.

Ja lauksaimnieks šos noteikumus neievēro, viņam tiek piemērots maksājuma samazinājums.

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – VPM, maksājumu par klimata un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi (“zaļināšanas” maksājumu), maksājumu gados jauniem lauksaimniekiem, brīvprātīgu saistīto atbalstu par slaucamām govīm, brīvprātīgu saistīto atbalstu par kazām, brīvprātīgu saistīto atbalstu par liellopiem, brīvprātīgu saistīto atbalstu par aitām, brīvprātīgu saistīto atbalstu par proteīnaugiem, brīvprātīgu saistīto atbalstu par cietes kartupeļiem, brīvprātīgu saistīto atbalstu par sertificētas sēklas kartupeļiem, brīvprātīgu saistīto atbalstu par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām, brīvprātīgu saistīto atbalstu par sertificētām labības sēklām, brīvprātīgu saistīto atbalstu par miežiem, brīvprātīgu saistīto atbalstu par vasaras rapsi un vasaras ripsi, brīvprātīgu saistīto atbalstu par dārzeņiem, brīvprātīgu saistīto atbalstu par augļiem un ogām;
- lauku attīstības platībmaksājumiem – bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu zālajos, vidi saudzējošu metožu lietošanu dārzkopībā, saudzējošas vides izveidi, audzējot augus nektāra ieguvei, rugāju lauku ziemas periodā, bioloģiskās lauksaimniecības maksājumiem, maksājumu apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN ievērošanu un obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā meža platībās.

6.3. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Ūdeņu aizsardzība pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti

Atbilstoši Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumu Nr. 834 “Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem” prasībai Valsts augu aizsardzības dienests 2017. gadā turpināja īstenot augsnes minerālā slāpekļa monitoringu 48 laukos (12 Bauskas novadā, 7 Dobeles novadā, 11 Jelgavas novadā, 6 Krimuldas novadā, 5 Mārupes novadā, 1 Olaines novadā, 6 Tērvetes novadā). 2017. gadā augsnes paraugi ņemti laikā no 14. līdz 21. martam (2016. gadā – no 14. līdz 18. martam). Paraugu ņemšanas perioda garumu ietekmēja diennakts vidējo temperatūru atšķirība dažādos novados, piemēram, Krimuldas un pārējos novados, kā arī monitoringa lauku mitruma apstākļi.

Lai nodrošinātu lauksaimniekus ar operatīvāku informāciju, tika sniegta situācijas analīze par 28 monitoringa laukiem, kuros paraugi paņemti 2017. gada 14. martā:

1. Nitrātu slāpekļis ($\text{NO}_3\text{-N}$) augsnē 0–30 cm dziļā augsnes slānī

Atjaunojoties veģetācijai, ir būtiski zināt, kāds ir augiem pieejamā slāpekļa nitrāta ($\text{NO}_3\text{-N}$) daudzums augsnē 0–30 cm dziļumā. Ja nitrātu slāpekļi virsējā augsnes slānī ir pietiekamā daudzumā, var nesteigties ar pirmo slāpekļa papildmēslojumu (to gandrīz vienmēr ir problemātiski izdarīt, ņemot vērā lauku mitrumu). Par mazu uzskatāms nitrātu slāpekļa daudzums līdz 10 kg/ha dabīgi mitrā augsnē.

2017. gada pavasarī lielākajā daļā pirmā posma monitoringa lauku 0–30 cm slānī neatkarīgi no augsnes granulometriskā sastāva tika konstatēts zems nodrošinājums ar nitrātu slāpekli (izņemot Dobeles novadā un dažos Mārupes novada laukos). Vidējs nodrošinājums ar nitrātu slāpekli (10–20 kg/ha) bija tikai tajos laukos, kuros iepriekšējā rudenī bija lietoti organiskie mēslošanas līdzekļi (digestāts vai salmi kopā ar slāpekli saturošiem minerālmēsliem). Salīdzinājumā ar 2016. gadu, kad lielākajā daļā lauku nitrātu slāpekļa nodrošinājums bija vidējs, 2017. gadā, atjaunojoties veģetācijai, nitrātu slāpekļa saturs augsnē bija mazāks, un, ja rudenī nebija iestrādāti organiskie mēsli, pirmo slāpekļa papildmēslojumu tika ieteikts dot iespējami agri.

2. Minerālais slāpekļis ($\text{NO}_3\text{-N}$ un $\text{NH}_4\text{-N}$) 0–60 cm dziļā augsnes slānī

Nitrātu slāpekļa daudzums augsnē ziemājiem ir svarīgs tūlīt pēc kultūraugu veģetācijas atjaunošanās, jo tad, iesilstot augsnei un atjaunojoties mikrobioloģiskajiem procesiem, augiem būs pieejams minerālais slāpekļis, kas augsnē atrodas 0–60 cm dziļumā, t.i., slāpekļis amonija ($\text{NH}_4\text{-N}$) un nitrātu ($\text{NO}_3\text{-N}$) formā. Plānojot slāpekļa vajadzību un devas, jāņem vērā tieši šis slāpekļa daudzums un jāizdara atbilstošas korekcijas, palielinot vai samazinot izdevumā “Lauku kultūraugu mēslošanas normatīvi” (Sast. A. Kārklīšs un A. Ruža. Jelgava: LLU, 2013) (turpmāk – Normatīvi) ieteikto slāpekļa devu konkrētu kultūraugu plānotās ražas nodrošināšanai.

Tā kā 2017. gadā nevienā monitoringa laukā 0–60 cm dziļumā netika konstatēts mazs nodrošinājums ar minerālo slāpekli, nebija nepieciešamība palielināt Normatīvos ieteikto slāpekļa devu:

Bauskas novadā minerālais slāpekļis bija robežās no 36 līdz 70 kg/ha, vidēji – 48 kg/ha;

Dobeles novadā minerālais slāpekļis bija robežāsno 38 līdz 68 kg/ha, vidēji – 48 kg/ha;

Jelgavas novadā minerālais slāpekļis bija robežāsno 36 līdz 61 kg/ha, vidēji – 44 kg/ha;

Mārupes novadā minerālais slāpekļis bija robežāsno 34 līdz 119 kg/ha, vidēji – 70 kg/ha;

Olaines novadā minerālais slāpekļis bija 51 kg/ha.

Ievērojot monitoringa pirmā posma rezultātus, tika secināts, ka 2017. gada pavasarī augsnē bijis pietiekami daudz mineralizētā slāpekļa, tāpēc nebija vajadzības palielināt ieteiktās slāpekļa devas. Lielākajā daļā lauku slāpekļa papildmēslojuma devu varēja samazināt par 10 līdz 20 kg/ha.

Amonjaka emisija

2016. gada 31. decembrī stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 14. decembra Direktīva Nr. 2016/2284/ES par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu un ar ko groza Direktīvu 2003/35/EK un atceļ Direktīvu 2001/81/EK (Dokuments attiecas uz Eiropas Ekonomikas zonu), kurā tiek noteiktas gaisu piesārņojošo vielu emisijas samazināšanas saistības Eiropas Savienības dalībvalstīm, tostarp Latvijai, attiecībā uz dalībvalstu sēra dioksīda (SO_2), slāpekļa oksīdu (NO_x), nemetāna gaistošo organisko savienojumu (NMGOS), amonjaka (NH_3) un smalko daļiņu ($\text{PM}_{2,5}$) antropogēno emisiju gaisā, un tās jāpiemēro laikā no 2020. līdz 2029. gadam, kā arī no 2030. gada.

Lauksaimniecības sektors ir galvenais amonjaka emisijas avots Latvijā. 2015. gadā amonjaka emisija no lauksaimniecības darbības Latvijā bija 14,25 kt jeb 81,6% no valsts kopējās amonjaka emisijas (17,42 kt) – par 66% mazāk nekā 1990. gadā, kad amonjaka emisijas daudzums lauksaimniecībā sasniedza 42,52 kt.

Amonjaka emisija galvenokārt ir saistīta ar lauksaimniecības augšņu un kūtsmēsļu apsaimniekošanu. Minētajā direktīvā Latvijai 2020.–2029. gadā un pēc 2030. gada noteikts mērķis samazināt amonjaka emisiju par vienu procentu salīdzinājumā ar 2005. gada amonjaka emisijas līmeni, kā arī obligātie un izvēles pasākumi, lai šo mērķi sasniegtu. Viena no obligātajām prasībām ir valsts gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmas izstrāde, pieņemšana un īstenošana. Šajā programmā ir jāietver arī labas lauksaimniecības prakses nosacījumi amonjaka emisijas samazināšanai.

Tādējādi 2017. gadā tika turpināts 2016. gadā uzsāktais divu gadu ilgais pētījums “Amonjaka emisiju ierobežošanas un samazināšanas pasākumu izvēles pamatojums lauksaimniecībā un to efektivitātes novērtējums”. Viens no tā uzdevumiem bija izstrādāt priekšlikumus labas lauksaimniecības prakses nosacījumiem par amonjaka emisijas ierobežošanas un samazināšanas pasākumiem. Pamatojoties uz pētījuma rezultātiem, 2018. gadā plānots izstrādāt jaunus labas lauksaimniecības prakses nosacījumus, ar tiem aizstājot pašlaik spēkā esošos, 2008. gadā izdotos. Pārstrādātajā versijā tiks ietverta informācija par amonjaka emisijas samazinošiem pasākumiem augkopības un lopkopības saimniecībās. Vienlaikus tiks aktualizēta arī informācija par noteiktajām prasībām normatīvajos aktos attiecībā uz vides aizsardzību no lauksaimniecības radīta piesārņojuma, kā arī ieteikumi, kuru ievērošana nodrošina vides aizsardzību.

Aktuālie zinātniskie pētījumi un sagatavotie ziņojumi

Zinātniskais pētījums “Minerālmēsļu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem”

Lai mazinātu lietoto minerālmēsļu nelabvēlīgo ietekmi uz apkārtējo vidi, ar valsts atbalstu 2010. gadā tika uzsākts Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātniskais pētījums „Minerālmēsļu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem”. Zinātniskā pētījuma mērķis bija, pamatojoties uz vairāku gadu lauka izmēģinājumu rezultātiem, pēc vienotas metodikas dažādās Latvijas vietās (atšķirīgos augšņu un agroklimatiskajos apstākļos) noteikt minerālmēslojuma, galvenokārt slāpekļa, izmantošanas rādītājus pie dažādām slāpekļa mēslojuma normām, kā arī maksimāli pieļaujamās un ekonomiski pamatotas slāpekļa normas dažādos reģionos un pa gadiem mainīgos meteoroloģiskos apstākļos Latvijā nozīmīgākajiem kultūraugiem.

Pamatojoties uz veiktajiem lauka izmēģinājumu rezultātiem un augšņu un augu analīžu rādītājiem, tika noteikti minerālmēslojuma izmantošanas koeficienti (dažādam mēslojumam, pa gadiem, mainīgos meteoroloģiskajos apstākļos), izstrādātas dažādiem reģioniem maksimāli pieļaujamās, ekonomiski pamatotas un videi nekaitīgas minerālmēsļu (slāpekļa) normas, kā arī sagatavots teorētisks pamatojums maksimāli pieļaujamām slāpekļa mēslojuma normām.

2017. gada pētījuma darba uzdevumi bija

- veikt lauka izmēģinājumus ar astoņiem slāpekļa mēslojuma variantiem ziemas kviešu un ziemas rapša tradicionālās un minimālās augsnes apstrādes variantos pēc dažādiem priekšaugiem, kopā – 48 variantos ar četriem atkārtojumiem;
- noteikt augsnes agroķīmiskos rādītājus, slāpekļa dinamiku augsnē veģetācijas periodā trijos dažādos dziļumos un augu slimību izplatību;
- noteikt katra varianta graudu un sēklu ražu, ražas struktūru, kvalitatīvos rādītājus, pamatprodukcijas un blakusprodukcijas ķīmisko sastāvu un aprēķināt augu barības vielu iznesi un bilanci;
- izvērtēt variantus no agroekonomiskā viedokļa.

2017. gada pētījuma rezultāti ļauj secināt, ka, salīdzinot priekšaugu ietekmi uz ražas lielumu, var konstatēt, ka pēc augsnes apvēršanas (aršanas) ziemas kviešiem atkārtotā sējumā vai pēc rapša kā priekšauga graudu ražas atšķirības liecina par ražas pieauguma tendenci, ja atkārtotā kviešu sējumā bijušas lielākas slāpekļa normas, turpretī bezaršanas variantā atkārtotai ziemas kviešu sējai ir negatīva tendence. Slāpekļa mēslojuma normas palielināšana no 0 līdz 150 kg/ha ar katru slāpekļa pieauguma

solī ievērojami kāpina ražas līmeni. Turpmāka slāpekļa mēslojuma normas kāpināšana līdz 240 kg/ha ar katru nākamo soli ražas lielumu ietekmēja salīdzinoši maz. Uz turpmāku slāpekļa mēslojuma normas kāpināšanu virs 150 kg/ha, palielinot to par 90 kg/ha, papildus uz 1 kg izlietotā slāpekļa tika iegūts 0,60–0,65 kg graudu. Ar šādām slāpekļa mēslojuma normām to atdeve ir salīdzinoši maza. Pozitīvu efektu uz ražas līmeni neatstāja arī divreizēja fungicīda lietošana. Pieaugot slāpekļa mēslojuma normai, slāpekļa saturs palielinās visās auga daļās – graudos, salmos, saknēs.

Ziemas rapša ražas dati liecina, ka līdz ar slāpekļa mēslojuma normas palielināšanu (līdz 180 kg/ha) nepārtraukti stabili palielinās arī ražas līmenis. Turpmāka mēslojuma normas palielināšana sēklu ražas līmeni neietekmēja. Pēc sēklu atdeves uz vienu izlietotā slāpekļa kilogramu visefektīvākā bija slāpekļa norma 120–150 kg/ha ar 15–19 kg sēklu uz 1 kg slāpekļa. Ar katru nākamo slāpekļa normu tā atdeve nepārtraukti samazinās. Lielākās sēklu ražas nodrošināja mēslojuma norma 180 kg/ha ar atdevi vidēji 12,13 kg sēklu uz vienu izlietoto slāpekļa kilogramu.

Slāpekļa dinamikas mērījumi augsnes veģetācijas periodā trijos dažādos dziļumos liecina, ka pēc mēslojuma lietošanas apmēram mēneša laikā krājumi samazinās un vismazākie ir ražas novākšanas laikā. Tomēr lielās slāpekļa papildmēslojuma normas lietošanas variantā pēc ražas novākšanas novērojams visai būtisks minerālā slāpekļa krājumu palielinājums visos augsnes dziļumos. 2017. gada minerālā slāpekļa monitoringa dati rāda, ka minerālā slāpekļa krājumi augsnē palielinās pavasarī pēc slāpekļa papildmēslojuma lietošanas un pakāpeniski samazinās, kultūraugiem izmantojot slāpekļa resursus intensīvas augšanas periodā. Rudenī augsnēs minerālā slāpekļa uzkrājums ir līdzīgs vai pat mazāks nekā pavasarī, tāpēc kopumā vides riska faktori (nitrātu izskalošanās) nav izteikti.

Zinātniskais pētījums “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros”

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU) 2010. gadā uzsāka zinātnisku pētījumu, lai ik gadu novērtētu lauksaimnieciskās darbības izraisītā difūzā un punktveida piesārņojuma ietekmi uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, nodalot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu no cita veida ūdeņu piesārņojuma. Difūzais ūdens piesārņojums ir telpiski izklaidēta augu barības vielu noplūdes, piemēram, notece no meliorācijas sistēmu drenu kolektoriem un virszemes notece, savukārt punktveida piesārņojums ir telpā koncentrētas noplūdes, piemēram, kanalizācija vai noplūde no lielo lopkopības fermu teritorijām.

Zinātniskā pētījuma laikā tiek īstenots gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs. Pētījuma mērķu sasniegšanai Latvijā ir izveidots lauksaimniecības noteču monitoringa staciju un posteņu tīkls.

2017. gadā pētījumā bija paredzēts īstenot šādus uzdevumus:

- izslēdzot citu piesārņojuma avotu ietekmi uz monitoringa mērījumiem, iegūt korektu informāciju par lauksaimniecības kā nozares ietekmi uz virszemes ūdeņu piesārņošanu un īstenot monitoringu ar mērbūvēm un iekārtām aprīkotās četrās vietās drenu lauka mazā sateces baseina līmeņos un papildus, ņemot ūdens paraugus, trīs difūzā piesārņojuma posteņos. Monitoringa biežums – ne retāk kā reizi mēnesī;
- noteikt lauksaimniecības piesārņojuma ietekmi uz pazemes ūdeņiem, īpaši attiecībā uz seklo pazemes ūdeņu – gruntsūdeņu – sastāvu 10 urbumos trīs monitoringa stacijās un papildus 10 urbumos īpaši izveidotos trīs pazemes ūdeņu izpētes objektos. Monitoringa biežums – ne retāk kā reizi kvartālā;
- uzkrāt un apkopot datus par ūdens kvalitāti piesārņojuma modelēšanai Bērzes upes baseinam, tās 15 daļbaseinos īpaši jutīgo teritoriju platībā ne retāk kā reizi mēnesī. Piesārņojuma modelēšana ar ūdens kvalitātes modeļiem;
- uzkrāt un apkopot datus par izklaidētā piesārņojuma noplūdi dažādiem zemes lietošanas veidiem un augu sekām. Noteikt atsevišķu ekstremālu hidroloģisku procesu (pavasara palu,

epizodisku plūdu, augsnes ūdens erozijas, ziemas perioda noplūdes) ietekmi uz kopējo gada slāpekļa un fosfora noplūdes raksturu un lielumu;

- veikt novērojumus par augu barības elementu koncentrāciju astoņās vietās īpaši jutīgo teritoriju upju baseinos ne retāk kā reizi mēnesī;
- veikt novērojumus trīs teritorijās par slāpekļa un fosfora savienojumu noplūdi no punktteida piesārņojuma avotiem lauksaimniecībā (kūtsmēslu saimniecības lielajās lopkopības fermās) ne retāk kā reizi mēnesī.

Secinājumi, kas izriet no 2017. gadā veiktā lauksaimniecības noteču monitoringa rezultātiem:

1) ilggadīgie lauksaimniecības noteču monitoringa dati (1995.–2017. g.) pierāda, ka lauksaimniecības ietekmētajās teritorijās slāpekļa un fosfora savienojumu izskalošanās ir atkarīga no antropogēnās ietekmes (lauksaimniecības zemes izmantošanas intensitātes) un dabiskajiem faktoriem (meteoroloģiskajiem un hidroloģiskajiem apstākļiem);

2) novērotajai slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācijai ir raksturīga izteikta mainība dažādās pētījuma vietās, kā arī atkarībā no sezonas, ikgadējiem un ilgtermiņa rādītājiem. Sezonālā un ikgadējā slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācijas maiņa ir saistīta ar noteces režīmu un apjomu. Lielākais slāpekļa un fosfora savienojumu zudums no augsnes ierasti notiek pavasara palu laikā un neveģetācijas periodā, kad augi nespēj uzņemt augsnē esošās augu barības vielas;

3) vairumā gadījumu 2017. gadā novērotā nitrātu slāpekļa koncentrācija ūdeņos ir lielāka nekā ilgtermiņā konstatētā, un, visticamāk, tas saistīts ar palielinātu noteces intensitāti un tās kopējo apjomu gada laikā;

4) nitrātu slāpekļa koncentrācija ūdeņos samazinās, palielinoties pētniecības līmenim. Lielākā koncentrācija novērota eksperimentālo lauciņu un drenu sistēmu izpētes līmeņos, bet mazāka – novadgrāvjos, mazajās un vidējās upēs.

2017. gadā saskaņā ar 2015. gada 3. februāra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 59 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība investīciju veicināšanai lauksaimniecībā” ZM Lauksaimniecības departaments bija atbildīgs par 18 zinātniskajiem pētījumiem (tostarp 2017. gadā tika uzsākti divi pētījumi – “Pupu sēklgrauža (*Bruchus rufimanus*) un citu lauka pupu (*Vicia faba*) kaitēkļu monitorings un ierobežošanas iespējas”, kā arī “Dzeltenās rūsas (ieros. *Puccinia striiformis*, Wes.) izplatība Latvijā un pasākumi tās postīguma ierobežošanai”). Zinātnisko pētījumu izstrādātāji ir piecas zinātniskās institūcijas – Latvijas Lauksaimniecības universitāte, Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs, Dārzkopības institūts, Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava” un Agroresursu un ekonomikas institūts.

Latvijas Lauksaimniecības universitāte ir izpildītāja deviņiem pētījumiem:

1) „Minerālmēslu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem” (plašāku informāciju par šo projektu sk. 6.3. nodaļā „Vidi saudzējošā lauksaimniecība”);

2) „Minimālās augsnes apstrādes ietekme uz augsnes auglības saglabāšanu, kaitīgo organismu attīstību un izplatību, ražu un tās kvalitāti bezmaiņas sējumos”. Šī pētījuma mērķis ir bezmaiņas sējumos noskaidrot minimālās apstrādes ietekmi uz augsnes fizikālo īpašību un ķīmiskā sastāva izmaiņām ilgtermiņā, kaitīgo organismu attīstību un izplatību, ražas lielumu un kvalitāti salīdzinājumā ar tradicionālo audzēšanas tehnoloģiju;

3) pētījuma „Graudaugu un rapša šķirņu izturības izvērtējums pret slimībām Latvijas agroklimatiskajos apstākļos, novērtējot šķirņu saimnieciskās īpašības” mērķis ir novērtēt graudaugu un rapšu šķirņu izturību pret slimībām;

4) pētījuma „Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050. gadam” mērķis ir Latvijas lauksaimniecības sektoranalīzes modeļa nozares attīstības rādītāju prognozēšana, integrējot to ar siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju prognozēšanas dinamisko modeli;

5) „Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmā” (plašāku informāciju par šo projektu sk. 6.3. nodaļā „Vidi saudzējošā lauksaimniecība”);

6) pētījuma „Meliorācijas ietekmes novērtēšana klimata pārmaiņu (plūdu riska) mazināšanā” mērķis ir noteikt un analizēt meliorācijas ietekmi uz SEG gāzu emisijām lauksaimniecībā izmantojamās platībās;

7) „Zālāju zelmeņu veidošana, zāles lopbarības ražošanas tehnoloģiju pilnveidošana un daudzfunkcionāla izmantošana”. Šī pētījuma mērķis ir veikt novērojumus zālājiem (vismaz 34 dažādiem maisījumiem), kas paredzēti dažāda izmantošanai – pļaušanai, ganīšanai un kombinētai izmantošanai, kā arī noteikt zālāju ražu, zāles ražas ķīmisko sastāvu, analizēt ražas kvalitātes pārmaiņas pa izmantošanas gadiem un zālāju botānisko sastāvu pirms to pļaušanas;

8) pētījuma „Ganību aireses pirmsselekcijas materiāla izvērtēšana” mērķis ir starptautiskā Ziemeļu un Baltijas valstu zālaugu selekcionāru publiski privātā sadarbības projektā “PPP for Pre-breeding in Perennial Ryegrass (*Lolium perenne* L.)” kopīgiem spēkiem pilnveidot, izvērtēt un atlasīt ganību aireses populācijas – ģenētisko materiālu ar īpašām adaptācijas spējām nākotnes klimatiskajos apstākļos jaunu šķirņu veidošanai Ziemeļu un Baltijas reģionā;

9) pētījuma “Dažādu šķirņu aitu un to krustojumu piemērotība kvalitatīvu liemeņu un jēra gaļas ieguvei” mērķis ir veikt jēru dzīvmasas kontroli, ultraskaņas mērījumus muskuļaudu un taukaudu attīstības novērtēšanai, analizēt un salīdzināt iegūtās gaļas ķīmisko sastāvu, novērtēt iegūto jēru liemeņu un to daļu kvalitāti, kā arī veikt pētījuma laikā patērētās barības uzskaiti un barības izmaksu kalkulāciju intensīvi nobaroto jēru grupām.

Agroresursu un ekonomikas institūts veic divus pētījumus:

10) „Pākšaugi – alternatīva sojas izmantošanai proteīnbagātas spēkbarības ražošanā: audzēšanas agrotehniskais un ekonomiskais pamatojums Latvijas apstākļos” – pēc šī pētījuma lauksaimniekiem tiks piedāvātas jaunas, praktiski lietojamas zināšanas par pākšaugu sugām un šķirnēm, kas piemērotas audzēšanai Latvijā, šo šķirņu spēju nodrošināt augstvērtīgu un ekonomiski pamatotu proteīna ražas ieguvu no hektāra un to, kā panākt lopkopības produkcijas (piens, gaļa) ražošanas apjomu un kvalitātes pieaugumu, lopu ēdināšanā izmantojot vietējos pākšaugus;

11) pētījuma „Amonjaka emisiju ierobežošanas un samazināšanas pasākumu izvēles pamatojums lauksaimniecībā un to efektivitātes novērtējums” mērķis ir izstrādāt priekšlikumus efektīviem amonjaka emisijas ierobežošanas un samazināšanas pasākumiem Latvijas lauksaimniecībā gan augkopībā, gan lopkopībā.

Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs ir atbildīgs par četriem pētījumiem:

12) pētījuma „Ieteikumu izstrāde vējauzas un citu izplatītāko nezāļu sugu ierobežošanas pasākumiem Latvijas apstākļos” mērķis ir iegūt zinātniski pamatotu informāciju par galvenajām likumsakarībām, kas nosaka nezāļu populāciju struktūru Latvijā, un uz tās pamata izstrādāt ieteikumus nezāļu ierobežošanas pasākumiem Latvijas apstākļos;

13) „Ābeļu un bumbieru kraupja un ābolu tinēja ierobežošana, izmantojot datorizēto atbalsta sistēmu – relatīvo infekcijas mērījumu programmu (RIMpro), un tās pilnveide augļu koku vēža ierobežošanai integrētajā augļkopībā”. Šī pētījuma mērķis ir pārbaudīt RIMpro atbilstību Latvijas apstākļiem;

14) pētījuma “Pupu sēklgrauža (*Bruchus rufimanus*) un citu lauka pupu (*Vicia faba*) kaitēkļu monitorings un ierobežošanas iespējas” uzdevumi ir izvērtēt dažādas monitoringa metodes pupu sēklgrauža populācijas blīvuma un lidošanas aktivitātes noteikšanai, novērtēt dažādu ierobežošanas metožu efektivitāti lauka pupu sējumos pupu sēklgrauža populācijas ierobežošanai, kā arī veikt citu lauka pupu kaitēkļu monitoringu;

15) pētījuma "Dzeltenās rūsas (ieros. *Puccinia striiformis*, Wes.) izplatība Latvijā un pasākumi tās postīguma ierobežošanai" uzdevumi ir veikt dzeltenās rūsas monitoringu kviešu sējumos Latvijas teritorijā un analizēt ierosinātāja populācijas struktūru, novērtēt dažādu grupu fungicīdu efektivitāti dzeltenās rūsas izplatības ierobežošanai, plašāk audzēto un perspektīvo ziemāju un vasarāju kviešu šķirņu izturību pret dzeltenās rūsas infekciju, kā arī dzeltenās rūsas datormodeļa prognožu precizitāti Latvijas agroklimatiskajos apstākļos.

Dārzkopības institūts veic divus pētījumus:

16) pētījuma „Integrētai un bioloģiskai audzēšanai piemērotu ābeļu, plūmju un ķiršu šķirņu un potcelmu pārbaude dažādos reģionos un to audzēšanas tehnoloģiju izstrāde” mērķis ir dažādos Latvijas reģionos pārbaudīt un izdalīt jaunas, integrētai un bioloģiskai audzēšanai piemērotas ābeļu, plūmju un ķiršu šķirnes un potcelmus un izstrādāt to audzēšanas tehnoloģijas, tā radot potenciālu ekonomiski efektīvai un vidi saudzējošai ražošanai;

17) pētījuma „Integrētai audzēšanai perspektīvo ogulāju šķirņu pārbaude dažādos Latvijas reģionos un to audzēšanas tehnoloģiju izstrāde un pilnveidošana” mērķis ir izdalīt integrētajai audzēšanai dažādos Latvijas reģionos piemērotas aveņu, zemeņu un krūmogulāju šķirnes un izvērtēt tām visvairāk piemērotās audzēšanas tehnoloģijas, kas nodrošinās stādījumu lielāku ražību.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" veic vienu pētījumu –

18) „Aramzemes un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas radīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju un oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistes uzskaites sistēmas pilnveidošana un atbilstošu metodisko risinājumu izstrādāšana”, un šī pētījuma mērķis ir identificēt un raksturot oglekļa ienesi augsnē nozīmīgākajās lauksaimniecības sistēmās, kā arī izstrādāt augsnes oglekļa uzkrājuma izmaiņu un N₂O emisiju prognozi lauksaimniecībā izmantojamās minerālaugšnes 2017.–2050. gadā.

Visi pētījumu pārskati ir pieejami Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētījumu datubāzē <http://www.llu.lv/lv/apstiprinatie-projekti-1>.

6.4. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

Latvijā no 2013. gada 5. februāra ir spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 80 „Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība”, kas paredz nosacījumus piena ražotāju organizāciju un piena starpnozaru organizāciju atzīšanai un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Minēto organizāciju un to darbības uzraudzība Latvijā ir Lauku atbalsta dienesta pārziņā.

Kopš noteikumu stāšanās spēkā Lauku atbalsta dienestā nav iesniegts neviens pieteikums piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozaru organizācijas atzīšanai, tāpēc arī neviena šāda organizācija nav tikusi atzīta.

➤ Ražotāju grupas un organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

Latvijā 2017. gadā kopumā augļu un dārzeņu nozarē darbojās piecas atzītas ražotāju organizācijas, un tajās ir apvienojušies 54 profesionāli dārzenkopji un augļkopji. Ražotāju organizācijas galvenais mērķis ir saistīts ar to produktu piedāvājumu koncentrēšanu un laišanu tirgū, kurus ražojuši tās biedri un par kuriem tai piešķirta atzīšana.

ES atbalsts nepārsniedz 50 procentu no reālajām programmas pasākumu izmaksām, bet tā maksimālais apmērs nedrīkst būt lielāks par 4,1 procentu no ražotāju organizācijas pārdotās produkcijas vērtības. Apmēru ir iespējams palielināt līdz 4,6 procentiem, ja darbības programmās tiek paredzēti arī krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi.

Pašlaik atzītās ražotāju grupas un organizācijas kalpo par labu paraugu tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai, kā arī nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

2017. gadā augļu un dārzeņu nozares ražotāju organizāciju darbību Latvijā noteica šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas Īstenošanas regula (EK) 2017/892, ar ko nosaka noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr. 1308/2013 piemērošanai attiecībā uz augļu un dārzeņu, un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari;
- Komisijas Deleģētā regula (EK) 2017/891, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un Eiropas Parlamenta un padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 543/2011;
- Ministru kabineta 2017. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 621 „Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām”;
- Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017–2023 (t.sk. nosacījumi attiecībā uz pasākumiem vides jomā).

Skolu programmas

No 2017. gada 1. augusta Eiropas Savienībā stājās spēkā jauni nosacījumi attiecībā uz atbalstu augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm. Tādējādi līdz šim atsevišķi administrētās ES atbalsta programmas “Skolas piens” un “Augļi skolai” tika apvienotas vienotā normatīvā regulējumā, bet saglabājot atsevišķu finansējumu katram produktu veidam.

Jaunie ES nosacījumi piešķir lielāku atbildību un rīcības brīvību pašām dalībvalstīm, izstrādājot nacionālos atbalsta piešķiršanas nosacījumus tā, lai pēc iespējas efektīvāk sasniegtu atbalsta programmas mērķus. Dalībvalstij jānosaka atbalsta programmas mērķauditorija – bērni, kas saņems produktus, atbalsttiesīgo produktu saraksts un tiem izvirzītie kritēriji, atbalsta apmērs u.tml. Tāpat katrai dalībvalstij tiek piešķirta garantēta budžeta aploksne atbalsta programmas īstenošanai, un to iespējams palielināt ar atbilstošu EK lēmumu, ja kāda cita dalībvalsts neizmanto visu vai daļu no tai piešķirtās garantētās aploksnes.

Saskaņā ar jaunajiem nosacījumiem atbalsta programmā turpmāk ļoti liels uzsvars tiek likts uz bērnu un viņu ģimenes locekļu izglītošanu par lauksaimniecību un dažādām lauksaimniecības ražošanas metodēm, par reģionam raksturīgiem produktiem, par veselīgu uzturu, par cīņu pret pārtikas izšķērdēšanu u.tml. Šādiem papildu izglītojošiem pasākumiem dalībvalstij ik gadu jāatvēl noteikta daļa pieejamā finansējuma.

Atbalsta programmu 2017. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Īstenošanas regula (ES) 2017/39 par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemērot attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu (turpmāk – Regula 2017/39);
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Deleģētā regula (ES) 2017/40 ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar

augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu un groza Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 907/2014 (turpmāk – Regula 2017/40);

- Komisijas 2017. gada 23. marta Īstenošanas lēmums Nr. C(2017) 1792, ar ko nosaka skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un skolu apgādei ar pienu paredzētā Savienības atbalsta galīgos piešķirumus dalībvalstīm periodam no 2017. gada 1. augusta līdz 2018. gada 31. jūlijam.

Latvijā atbalsta programma “Piens un augļi skolai” ir ieviesta ar Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumiem Nr. 485 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm”, un Zemkopības ministrija 2017. gada 19. jūlijā ir arī apstiprinājusi stratēģiju programmas īstenošanai sešu gadu laikposmā “Plāns programmas skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un pienu īstenošanai Latvijā 2017./2018.–2022./2023. mācību gados”.

Atbalsta programmas nosacījumu un stratēģijas izstrādē, kā arī programmas īstenošanas uzraudzībā Zemkopības ministrija iesaista LAD, Veselības ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Valsts izglītības satura centru un Slimību profilakses un apkarošanas centru, kā arī pēc nepieciešamības sociālos partnerus.

Programmu Latvijā administrē LAD.

Atbalsta programmas pamatelementi:

- programmas mērķauditorija ir bērni pirmsskolas izglītības iestādēs un vispārējās izglītības iestāžu 1.–9. klasē;
- atbalstu piešķir tikai par svaigiem augļiem un dārzeņiem un par pasterizētu pienu bez piedevām;
- produkti bērniem tiek izdalīti bez maksas (tāpat kā līdzšinējās atbalsta programmās). Šim nolūkam programmai ir piešķirts valsts līdzfinansējums 2,9 milj. eiro kopējā apmērā;
- vienas augļu un dārzeņu porcijas lielums ir vismaz 100 gramī, bet vienas piena porcijas lielums nav mazāks par 150 ml un lielāks par 250 ml;
- mācību gadā produkti tiek izdalīti trīs reizes nedēļā, piens – sākot no 1. oktobra, bet augļi un dārzeņi – no 1. novembra. Ierobežotā finansējuma dēļ, kā arī augļu un dārzeņu pieejamības trūkuma dēļ pirmajos rudens mēnešos un pavasarī produktus nebūs iespējams piegādāt visu mācību gadu;
- atbalsta pretendents produktu izdali nodrošina atbilstoši piešķirtajām skolu apgādes tiesībām katram produkta veidam katrai izglītības iestādei. Apgādes tiesību apmēru katrai izglītības iestādei aprēķina Lauku atbalsta dienests, ievērojot izglītojamo skaitu iestādē un vienam izglītojamam paredzēto finansējumu. Tas ļaus pilnīgāk izmantot ES piešķirto finansējumu.

Salīdzinājumā ar iepriekšējām atsevišķajām atbalsta programmām “Skolas piens” un “Augļi skolai” jaunajā atbalsta programmā ir šādas izmaiņas:

- augļu un dārzeņu izdālei bērnu mērķauditorija ir paplašināta ar pirmsskolas izglītības iestāžu izglītojamiem;
- piena izdālei mērķauditorija ir nedaudz sašaurināta, atsakoties no 10.–12. klases izglītojamo iekļaušanas, kuriem iepriekš bija pieejams piens par pazeminātu cenu;
- papildu izglītojošie pasākumi programmā jāattiecinā arī uz pienu (līdz šim prasība šādu pasākumu īstenošanai bija piemērojama tikai programmā “Augļi skolai”);
- ES finansējums programmā ir fiksēts (ierobežots), un tas visvairāk maina piena izdales nosacījumus, jo iepriekš piena izdālei ES finansējums netika ierobežots.

2017. gadā programmas vajadzībām īstenoti papildu izglītojošie, informējošie un publicitātes pasākumi:

- izstrādāta atbalsta programmas tīmekļvietne www.piensaugliskolai.lv, kurā pieejama informācija par atbalsta programmu, iesaistītajām izglītības iestādēm, produktu ražotājiem, atbalsta pretendentiem u.c. Tāpat programmas tīmekļvietnē regulāri tiek ievietota un aktualizēta informatīva un izglītojoša rakstura informācija saistībā ar atbalsta programmu;
- izstrādāts baneris izvietojšanai atbalstītāju tīmekļvietnēs;
- īstenots konkurss par programmas logotipa un saukļa izvēli un par uzvarētājiem izvēlēti šie:

**PIENS UN AUGĻI
MANI DRAUGI!**

6.30. tabula

Atbalsta skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu izlietošana Latvijā 2015./2016.–2017./2018. mācību gadā

Atbalsta programma	Mācību gads	2015./2016.	2016./2017.	2017./2018.*
"Skolas piens" (līdz 2016./2017. mācību gadam)	Iesaistītās izglītības iestādes	1 086	1083	nav
	Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	233,1	235,4	
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	82,8%	82,6%	
	Izdalītais piens un piena produkti, tonnas, no tā:	4 761,9	5219,7	
	piens bez piedevām	4190,5	4213,3	
	citi piena produkti (kefīrs, jogurts, piens ar piedevām)	571,4	7,0	
	Pretendenti, kas iesaistās programmā	115	102	
	Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	2 853,3	3887,3	
	t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	864,0	945,5	
	t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	1 989,3	2941,8	
"Augļi skolai" (līdz 2016./2017. mācību gadam)	Iesaistītās izglītības iestādes	781	780	nav
	Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	164,6	173,0	
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	94,4%	98,5%	
	Izdalīto porciju skaits	7 190 238	6 875 026	
	Izdalītie augļi un dārzeņi, t	719,0	687,5	
	Pretendenti, kas iesaistās programmā	122	120	
	Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	1 114,1	1 084,0	
	t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	774,6	811,0	
	t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	259,4	273,0	
"Piens un augļi skolai" (no 2017./2018. mācību gada)	Iesaistītās izglītības iestādes, no tām:	nav	nav	1324
	augļu un dārzeņu izdalē iesaistītās			1267
	piena izdalē iesaistītās			1150
	Augļu un dārzeņu izdalē iesaistīto izglītojamo skaits			247,6
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī			89,8%
	Piena izdalē iesaistīto izglītojamo skaits			229,6
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī			83,3%
	Izdalīto augļu un dārzeņu porciju skaits			10 440 665
	Izdalītie augļi un dārzeņi, t			1 044,1
	Izdalītais piens, tonnas			2 307,9
	Pretendenti, kas iesaistās programmā			167
	Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR			3251,8
	t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR			1541,3
	t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR			1710,5

* Piebildes.

Tabulā atspoguļotās atbalsta summas attiecas uz LAD izmaksāto atbalstu attiecīgajā periodā (mācību gadā no augusta līdz jūlijam). Informācija par 2017./2018. mācību gadu ziņojuma sagatavošanas brīdī nav pilnīga

Avots: LAD

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO paredzēta cenu atbalsta sistēma, kuras mērķis ir stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par privāto uzglabāšanu vai iepirkums intervencē (sk. 6.32. tab.).

6.32. tabula

ES iespējamie tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

Pasākumam tiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa
Pasākumam tiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

2015.–2017. gadā Latvijā tika īstenoti šādi pieejamie tirgus intervences pasākumi:

- 2015. gadā valsts intervencē tika iepirkta 643 tonnas vājpiena pulvera, kā arī noslēgti līgumi ar Lauku atbalsta dienestu par 457 tonnu vājpiena pulvera privātu uzglabāšanu;
- 2016. gadā valsts intervencē tika iepirkts 4140 tonnu vājpiena pulvera, kā arī noslēgti līgumi ar Lauku atbalsta dienestu par 1006 tonnu vājpiena pulvera privātu uzglabāšanu.
- 2017. gadā valsts intervencē tika iepirkta 371 tonna vājpiena pulvera.

Tirgus intervences pasākumiem vājpiena pulvera tirgū 2015.–2017. gadā kopumā tika izmaksāts ES atbalsts 10 644 453 eiro apmērā (t. sk. PVN).

Pārskata periodā arī pastāvīgi bija pieejams sviesta iepirkums valsts intervencē, taču Latvijas uzņēmumi pārskata periodā to nav izmantojuši.

Tāpat 2015. gada nogalē ES atkārtoti atvēra atbalsta shēmu sieru privātai uzglabāšanai, un tajā Latvijai bija iespēja pieteikt atbalstam 348 tonnas siera, taču Latvijas uzņēmumi to neizmantoja.

Graudu iepirkuma intervencē periods ir no 1. novembra līdz 31. maijam, un tie tiek iepirkti par likmi 101,31 EUR/t. Latvijā pārskata periodā graudu cenas bija ievērojami lielākas par intervences cenu, tādēļ graudi iepirkumam intervencē netika piedāvāti, jo tos izdevīgāk varēja realizēt tirgū.

2016. gada nogalē Eiropas Komisija arī uzsāka vājpiena pulvera intervences krājumu pārdošanu konkursa procedūrā. Pārskata periodā no Latvijas intervences noliktavām vājpiena pulveris netika pārdots.

2015. gadā instrumentus “iepirkums valsts intervencē” un “atbalsts privātai uzglabāšanai” Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Komisijas 2016. gada 18. maija Īstenošanas regula (ES) 2016/1240, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemēro attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2016. gada 18. maija Deleģētā regula (ES) 2016/1238, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģētā regula (ES) Nr. 907/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz maksājumu aģentūrām un citām iestādēm, finanšu pārvaldību, grāmatojumu noskaidrošanu, nodrošinājumu un eiro izmantošanu;
- Komisijas 2014. gada 4. septembra Īstenošanas regula (ES) Nr. 948/2014, ar ko atļauj sausā vājpiena privātu uzglabāšanu un veic atbalsta summas iepriekšēju noteikšanu;
- Komisijas 2016. gada 25. novembra Īstenošanas regula (ES) Nr. 2016/2080, ar ko sāk vājpiena pulvera pārdošanu konkursa procedūrā;
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 237 “Tirgus intervences pasākumu administrēšanas un uzraudzības kārtība augkopības un lopkopības produktu tirgū”.

Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsts lopkopības nozaru lauksaimniekiem

Laikā no 2015. gada līdz 2017. gadam Latvijas lopkopības nozaru lauksaimniekiem bija pieejami šādi Eiropas Savienības ārkārtas atbalsta pasākumi, kuru mērķis ir mazināt būtisku un ilgstošu tirgus satricinājumu izraisītas finansiālās problēmas ražotājiem, īpaši piena nozarē:

1) Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsts piena ražotājiem un cūku ganāmpulku īpašniekiem. To Eiropas Komisija piešķīra 2015. gada oktobrī, jo situācija piena nozarē visā ES turpināja pasliktināties, par spīti iepriekš īstenotajiem atbalsta pasākumiem, turklāt vairāku citu faktoru ietekmē ar grūtībām saskārās arī citas lopkopības nozares. No kopējās 420 milj. eiro atbalsta aploksnes Latvijai tika piešķirti 8 452 333 eiro. Pamatojoties uz Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumiem Nr. 669 "Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsta piešķiršanas kārtība piena ražotājiem un cūku ganāmpulku īpašniekiem", 2015. gada decembrī atbalsts 7,15 milj. eiro apmērā tika izmaksāts piena ražotājiem, bet atbalsts 1,3 milj. eiro apmērā – cūku ganāmpulku īpašniekiem. Turklāt 2016. gada jūnijā Latvijas piena ražotājiem tika izmaksāts papildu valsts atbalsts 6 197 000 eiro apmērā, pamatojoties uz Ministru kabineta 2016. gada 24. maija noteikumiem Nr. 324 "Grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumos Nr. 669 "Eiropas Savienības pagaidu ārkārtas atbalsta piešķiršanas kārtība piena ražotājiem un cūku ganāmpulku īpašniekiem"". ES atbalstu un valsts papildu atbalstu Latvijā kopumā saņēma 8882 ražotāji;

2) Eiropas Savienības ārkārtas pielāgošanas atbalsts piena ražotājiem un citu lopkopības nozaru lauksaimniekiem. To Eiropas Komisija piešķīra 2016. gada septembrī kopumā 350 milj. eiro apmērā, lai atbalstītu lauksaimniekus, kas turpina ciest no tirgus traucējumiem un saskaras ar rentabilitātes un likviditātes problēmām. Atbalsts bija jāpiešķir par vienu vai vairākām darbībām, kas veicina ekonomikas ilgtspēju un tirgus stabilizāciju. Latvijai no kopējās aploksnes bija pieejami 9 760 362 eiro, un Eiropas Savienības atbalsts piena ražotājiem Latvijā tika izmaksāts 2016. gada novembrī un decembrī, pamatojoties uz Ministru kabineta 2016. gada 25. oktobra noteikumiem Nr. 688 "Eiropas Savienības ārkārtas pielāgošanas atbalsta piešķiršanas kārtība piena ražotājiem". Savukārt 2017. gada maijā, pamatojoties uz Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumiem Nr. 236 "Grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 25. oktobra noteikumos Nr. 688 "Eiropas Savienības ārkārtas pielāgošanas atbalsta piešķiršanas kārtība piena ražotājiem", ražotājiem tika izmaksāts valsts papildu ārkārtas pielāgošanās atbalsts 7 milj. eiro kopējā apmērā. ES atbalstu un valsts papildu atbalstu Latvijā kopumā saņēma 8012 piena ražotāju;

3) Eiropas Savienības atbalsts par piena ražošanas samazināšanu trīs mēnešu laikposmam – tam dalībvalstu piena ražotāji varēja pieteikties, sākot no 2016. gada septembra. Atbalstam kopumā tika piešķirti 150 milj. eiro, nedalot pa dalībvalstu aploksnēm. Latvijā atbalstu izmantoja 511 piena ražotāju, kopumā saņemot 704 535 eiro lielu atbalstu.

Ārkārtas atbalsts augļu un dārzeņu nozarē

Pēc Krievijas noteiktā embargo ES lauksaimniecības un pārtikas produktiem ES augļu un dārzeņu cenu būtiski samazinājās, kā arī veidojās saražotās produkcijas krājumi, tāpēc ražotāji cieta zaudējumus.

Lai mazinātu ražotāju ienākumu kritumu, Eiropas Komisija 2014. gada septembrī ieviesa ārkārtas atbalstu augļu un dārzeņu ražotājiem. Tā mērķis bija sniegt kompensāciju par produkciju, kura novākta nenogatavojusies, netika novākta vai arī izņemta no tirgus. Tā kā tirgus traucējumu draudi turpināja pastāvēt, tika izlemts no 2016. gada 1. jūlija līdz 2017. gada 30. jūnijam vai līdz izmaiņām Savienības un Krievijas tirdzniecības attiecībās pagarināt pagaidu ārkārtas pasākumus.

Latvijai pasākumu īstenošanai atbalstu piešķīra par 200 t ābolu un bumbieru, 400 t tomātu, burkānu, paprikas un gurķu, kā arī papildus 3000 t dažādu augļu un dārzeņu – tomātiem, burkāniem, galviņkāpostiem, ziedkāpostiem, gurķiem, āboliem, bumbieriem, ogām. Uz šo apjomu varēja pieteikties ražotāju organizācijas un individuālie ražotāji, kas nav ražotāju organizāciju biedri. Latvijas ražotāji atbalstam pieteica 2269 tonnas burkānu, un atbalsts tika izmaksāts 130,9 tūkst. eiro apmērā.

Tā kā Krievijas noteiktais embargo tika pagarināts un ilggadīgās kultūras ir mazāk elastīgas, un to pielāgošanai ir vajadzīgs ilgāks laiks, Komisija nāca klajā ar vēl vienu ārkārtas pasākumu kopumu, bet

šoreiz tikai augļu nozarē, ražotājiem piedāvājot īstenot tādus pašus tirgus pasākumus kā 2016./2017. gadā.

Šo ārkārtas pasākumu īstenošanas periods ilga no 2017. gada 1. jūlija līdz 2018. gada 30. jūnijam.

Ārkārtas atbalsts graudaugu nozarē sakarā ar plūdiem un spēcīgām lietusgāzēm

2017. gada nogalē Baltijas valstis un Somijas dienvidu daļu skāra spēcīgas lietusgāzes, kuru dēļ ievērojama daļa aramzemes applūda vai to skāra pārmērīgs mitrums. Kopējais nokrišņu daudzums minētajā periodā krietni pārsniedza nokrišņu daudzuma vidējo rādītāju, tāpēc plānotās platības nebija iespējams apsēt ar ziemājiem vai arī jau apsētās ziemāju platības tika zaudētas plūdu, spēcīgu lietusgāžu vai pārmērīga mitruma dēļ.

Lai daļēji kompensētu šo nelabvēlīgo laikapstākļu ietekmē gaidāmos ekonomiskos zaudējumus par 2018./2019. tirdzniecības gada ražu, Eiropas Komisija 2017. gada novembrī nāca klajā ar priekšlikumu piešķirt ārkārtas finansiālo atbalstu Baltijas valstu un Somijas lauksaimniekiem par neiesētajiem vai zaudētajiem ziemāju sējumiem. *Informācija par atbalsta pasākumu un tā īstenošanu Latvijā tiks sniegta ziņojumā par 2018. gadu.*

ES lauksaimniecības produktu veicināšana

Lauksaimniecības produktu informatīvie un veicināšanas pasākumi Eiropas Savienībā tiek atbalstīti, jau sākot ar 1980. gadu.

Latvijā pirmās programmas īstenošana tika uzsākta 2006. gadā. Laikā no 2005. gada līdz 2016. gadam Lauku atbalsta dienestā vērtēšanai tika iesniegtas 25 programmas un no tām īstenotas astoņas.

No 2015. gada 1. decembra Eiropas Savienībā tika ieviesta jauna lauksaimniecības produktu veicināšanas politika. Jaunā politika nosaka plašāku atbalsta aktivitāšu loku, pamatojoties uz stratēģiju, kas izstrādāta Eiropas līmenī ar vienotu saukli “Enjoy, it’s from Europe” (“Izbaudi, tas ir no Eiropas!”).

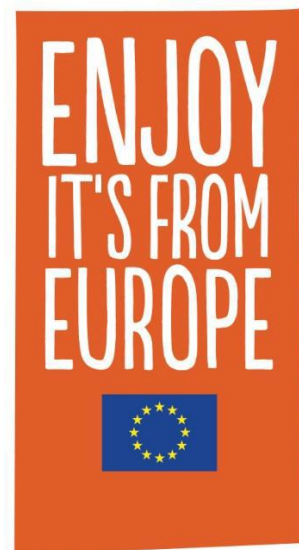
ES lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas pasākumu sistēma ir **iespēja nozaru profesionāļiem** izstrādāt un īstenot līdz pat trīs gadus ilgas programmas noteiktu lauksaimniecības produktu popularizēšanai gan iekšējā ES tirgū, gan ārpus tā robežām.

Programmas var tikt izstrādātas par tēmām, kas saistītas ar **pārtikas kvalitāti, drošību, marķēšanu** u.tml., veicinot patērētāju izpratni par Eiropas pārtikas augsto kvalitāti. Konkrētās tēmas un prioritātes tiek noteiktas katra gada darba programmā.

Programmu mērķis ir informēt patērētājus par attiecīgo produktu kvalitāti, veselību, daudzveidību un nozīmi ikdienas uzturā, tā veicinot produktu patēriņu un ražošanu.

Lauksaimniecības produktu veicināšanas politika, kā arī atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība ir noteikta:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regulā (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs, un ar kuru atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 3/2008;
- Komisijas 2015. gada 23. aprīļa Deleģētajā regulā (ES) 2015/1829, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs;

- Komisijas 2015. gada 7. oktobra Īstenošanas regulā (ES) Nr. 2015/1831, kurā noteikts, kā piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs
- attiecīgā gada darba programmā, pašlaik – 2017. gada darba programmā;
- Ministru kabineta 2016. gada 31. maija noteikumos Nr. 334 “Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecības produktu informācijas un veicināšanas programmām”.

Izstrādājot un iesniedzot lauksaimniecības produktu veicināšanas programmas Eiropas Komisijas noteiktajos termiņos, uz ES atbalstu var pretendēt **šādas organizācijas**:

- profesionālās vai starpnozaru profesionālās organizācijas, kas veic uzņēmējdarbību dalībvalstī un pārstāv attiecīgās dalībvalsts attiecīgo nozari vai nozares, īpaši starpnozaru organizācijas, kas minētas Regulas (ES) Nr. 1308/2013 157. pantā, un grupas, kas noteiktas Regulas (ES) Nr. 1151/2012 3. panta 2. punktā, ja vien tās pārstāv nosaukumu, kurš ir aizsargāts saskaņā ar pēdējo minēto regulu un uz kuru attiecas minētā programma;
- Savienības profesionālās vai starpnozaru profesionālās organizācijas, kas pārstāv attiecīgo nozari vai nozares Savienības līmenī;
- ražotāju organizācijas vai ražotāju organizāciju apvienības, kuras minētas Regulas (ES) Nr. 1308/2013 152. un 156. pantā un kuras ir atzinusi kāda dalībvalsts;
- lauksaimniecības un pārtikas nozares struktūras, kuru mērķis un darbība ir saistīta ar informācijas sniegšanu un lauksaimniecības produktu tirdzniecības veicināšanu un kurām attiecīgā dalībvalsts uzticējusi skaidri noteiktu sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja pienākumu šajā jomā. Minētajām struktūrām jābūt veikušām likumīgu uzņēmējdarbību attiecīgajā dalībvalstī vismaz divus gadus pirms datuma, kad publicēts uzaicinājums iesniegt priekšlikumus, kas minēti Regulas Nr. 1144/2014 8. panta 2. punktā.

Ja programmu izstrādā organizācija vai to grupa no vienas valsts (vienas dalībvalsts programma), ES finansiālais ieguldījums iekšējā tirgus programmās ir 70 procentu no attiecināmajiem izdevumiem, bet, ja programma orientēta uz trešo valstu tirgu, – 80 procentu. Atlikušo daļu finansē programmu iesniedzējas organizācijas.

Vienu programmu var izstrādāt arī vairāku dalībvalstu organizācijas, savstarpēji sadarbojoties un vienojoties par dalības nosacījumiem (daudzvalstu programma). Šādā gadījumā ES finansiālais ieguldījums būs 80 procentu neatkarīgi no tā, vai programma orientēta uz iekšējo vai uz trešo valstu tirgu.

Programmu izstrādes iniciatīva ir pašu nozaru organizāciju ziņā. Taču gada darba programmā, ko izstrādā Eiropas Komisija, ir noteiktas prioritārās atbalstāmās jomas un produkti, kā arī finansējums katrā no prioritātēm.

Sākot ar 2016. gadu, iesniegumus pieņem, vērtē un par ES finansējuma piešķiršanu vai noraidīšanu lemj Eiropas Komisijas **Patērētāju, veselības, lauksaimniecības un pārtikas aģentūrā – CHAFEA**, kas administrē un uzrauga daudzvalstu programmu izpildi, bet Latvijā vienas dalībvalsts programmas administrēšanu un uzraudzība ir **Lauku atbalsta dienesta** pārziņā.

2016. gadā Latvijas nevalstiskās nozaru organizācijas iesniedza trīs programmas, no kurām EK apstiprināja vienu – **k/s «Latvijas Pienaaimnieku Centrālās Savienības» programmu piena produktu veicināšanai trešajās valstīs «Taste Milk»**. Programmas īstenošana uzsākta 2017. gada 1. martā, tās plānotais īstenošanas periods – 36 mēneši. **Mērķa valstis** – Ķīnas Tautas Republika, Apvienotie Arābu Emirāti, Amerikas Savienotās Valstis, Azerbaidžānas Republika, Izraēlas Valsts un Irākas Republika. **Atbalstāmie produkti** – piens un piena produkti.

6.5. Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam

Lai sekmīgi sasniegtu KLP mērķus, LAP 2014–2020 saskaņā ar Eiropas parlamenta un Padomes Regulas 1305/2013⁶ 5. pantu ir noteiktas sešas šādas Eiropas Savienības lauku attīstības prioritātes: P1 „Zināšanu pārnese un inovācijas” (horizontālā prioritāte, kurai netiek paredzēts konkrēts finansējums), P2 „Konkurētspēja”, P3 „Pārtikas ķēdes un risku pārvaldība”, P4 „Ekosistēmu pārvaldība”, P5 „Resursu efektivitāte un klimats” un P6 „Sociālā iekļautība un vietējā attīstība”. Katrs no LAP 2014–2020 izvēlētajiem pasākumiem dod ieguldījumu vienā vai vairākās prioritātēs, savukārt katrai prioritātei ir paredzēti arī konkrēti tematiskie mērķi. Vislielākais publiskā finansējuma apmērs ir paredzēts divām prioritātēm – P4 “Atjaunot, saglabāt un uzlabot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību” (574,6 milj. eiro) un P2 “Uzlabot visu veidu lauksaimniecības uzņēmumu rentabilitāti un konkurētspēju visos reģionos un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu” (510,3 milj. eiro). 2017. gada beigās šajās prioritātēs bija arī visaugstākie izpildes rādītāji: vislielākais izlietotais publiskais finansējums 260,2 milj. eiro apmērā jeb 45,3% no plānotā bija P4 prioritātē, bet prioritātē P2 tika izmantots 167,1 milj. eiro jeb 35,1% no prioritātei atvēlēta finansējuma.

Ar LAP 2014–2020 Latvija ir izvēlējusies ieviest 16 atbalsta pasākumus. No tiem 2014. gadā tika uzsākta atbalsta pasākuma „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” īstenošana, kā arī finansējuma izmaksa platībatkarīgā atbalsta pasākumos, 2015. gadā tika uzsākta vēl septiņu atbalsta pasākumu īstenošana, bet pārējo atbalsta pasākumu īstenošana – 2016. gadā, izņemot atbalsta pasākumu “Sadarbība”, kurā pirmās projektu pieteikumu iesniegšanas kārtas tika izsludinātas 2017. gadā.

Kopumā no LAP īstenošanas sākuma līdz 2017. gada beigām ir izsludinātas 53 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (2017. gadā – 18 kārtas), no tām divas ir nepārtrauktās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (atbalsta pasākumos M07 “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos” un M17 “Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija”), kā arī izsludināti trīs publiskie iepirkumi pasākumā M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” un divi publiskie iepirkumi pasākumā M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”. Ar to uzvarētājiem ir noslēgti pakalpojumu līgumi (2017. gadā pakalpojumu sniedzēju izvēlei tika izsludināti divi jauni publiskie iepirkumi, tika vērtēti iesniegtie piedāvājumi, taču līgumi par pakalpojuma izpildi 2017. gadā vēl netika noslēgti). No plānošanas perioda sākuma kopā ir iesniegti 30 676 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 896,4 milj. eiro, no tiem līdz 2017. gada beigām apstiprināti 18 342 projekti ar publisko finansējumu 477,4 milj. eirp apmērā jeb 48,9% no LAP projektveida pasākumiem pieejamā publiskā finansējuma.

Vislielākais apstiprinātais finansējums, kā arī visvairāk apstiprināto projektu ir atbalsta pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumā 4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 3397 projekti ar kopējo publisko finansējumu 184,2 milj. EUR jeb 54,8% no apakšpasākumam pieejamā publiskā finansējuma. Nākamais populārākais ir apakšpasākums 4.3. “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā”, kurā apstiprināti 472 projekti ar 50,3 milj. eiro lielu publisko finansējumu (58,7% no apakšpasākumam pieejamā finansējuma) un apakšpasākums 19.2 “Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju” ar 1655 projekti par 33,4 milj. eiro (57,8% no apakšpasākumam periodā pieejamā finansējuma).

2017. gadā tika sekmīgi uzsākta atbalsta pasākuma “Sadarbība” īstenošana, izsludinot pirmās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas apakšpasākumos 16.1. “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba

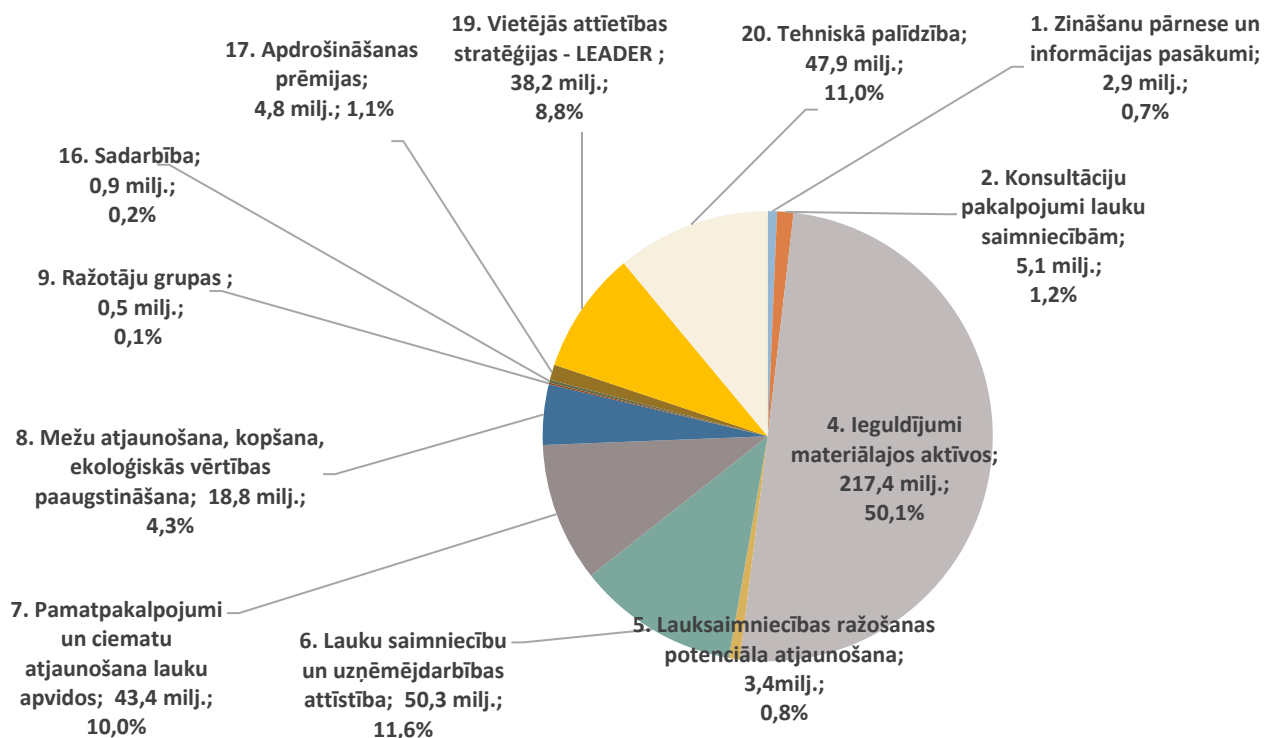
⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005

grupu projektu īstenošanai” un 16.2. “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei”.

Turpinājās atbalsta izmaksa tādos platībatkarīgā atbalsta pasākumos vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai kā “Agrovide un klimats”, “Bioloģiskā lauksaimniecība”, “Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* mežu teritorijām” un “Maksājumi apgabalim, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi”. Arī 2017. gadā šajos atbalsta pasākumos bija vērojama liela aktivitāte, un atbalstam pieteiktās platības dažos pasākumos pat nedaudz pārsniedza LAP plānoto.

Izmantojot *LEADER* pieeju, 2017. gadā VRG grupas turpināja izsludināt projektu pieņemšanas kārtas, un jau kopš plānošanas perioda sākuma bija vērojama ļoti liela projektu iesniedzēju aktivitāte: kopumā tika iesniegts 3371 projektu iesniegums par kopējo publisko finansējumu 73,7 milj. EUR un no tiem apstiprināti 1655 Sabiedrības virzītas vietējās attīstības (SVVA) stratēģijām atbilstoši projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 33,4 milj. eiro.

No apstiprinātajiem projektiem līdz 2017. gada beigām atsaukti vai saistības pārtrauktas 921 projektam ar kopējo publisko finansējumu 49,1 milj. eiro. Tātad līdz pārskata perioda beigām jau bija īstenoti un vēl tiek īstenots kopumā 17 421 projekts ar kopējo publisko finansējumu 428,3 milj. eiro jeb 43,9% no kopējā projektveida pasākumu finansējuma (sk. 6.3. att.).

6.3. attēls. 2014.–2017. gadā apstiprinātais (īstenoto un īstenošanā esošo projektu) finansējums LAP sadalījumā pa projektveida pasākumiem

Avots: ZM pēc LAD datiem

Savukārt 2017. gadā saistībā ar LAP 2014–2020 izmaksāts un EK deklarētais publiskais finansējums 266,2 milj. eiro apmērā jeb 17,4%, bet visā plānošanas periodā (līdz 2017. gada beigām) – 596,4 milj. eiro jeb 38,9% no LAP 2014–2020 pieejamā finansējuma. Izvērstu informāciju par izmaksāto un deklarēto publisko finansējumu 2017. gadā skatīt 6.33. tab.

6.33. tabula

LAP 2014.–2020. izmaksātais un EK deklarētais finansējums līdz 2017. gada beigām, EUR

Pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	Izmaksātais/deklarētais publiskais finansējums, tūkst. EUR
---------------	--------------------	--

M01	Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi	1 763,7
M02	Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai	140,5
M04	Ieguldījumi fiziskajos aktīvos	154 477,3
M05	Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana	2 014,8
M06	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	30 501,0
M07	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	9 170,9
M08	Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā	10 723,5
M09	Ražotāju grupu un organizāciju izveide	128,5
M10	Agrovide un klimats	28 859,4
M11	Bioloģiskā lauksaimniecība	97 198,7
M12	<i>Natura 2000</i> un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi	9 061,7
M13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	202 281,0
M16	Sadarbība	0,0
M17	Riska pārvaldība	4 900,6
M19	Atbalsts <i>LEADER</i> vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)	12 853,3
M20	Tehniskā palīdzība	27 224,4
M113	Priekšlaicīga pensionēšanās	5 131,8
KOPĀ		596 431,1

Avots: LAD

M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu M01 “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 705 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi””.

1.1. apakšpasākumā “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”

2017. gadā turpinājās iepriekšējā gadā ar personu apvienību, ko veido SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un Latvijas Lauksaimniecības universitāte, noslēgtā līguma izpilde par mācību īstenošanu (līguma kopējā summa 2,59 milj. eiro).

2017. gada sākumā tika noslēgti līgumi ar septiņām nozares nevalstiskajām organizācijām, kas par iepirkuma uzvarētājiem tika atzītas 2016. gadā organizētajā publiskajā iepirkumā. Līgumu kopējā publiskā finansējuma summa ir 223 tūkst. eiro, un ir uzsākta mācību īstenošana.

2017. gadā pakalpojumu sniedzēju izvēlei tika izsludināti divi jauni publiskie iepirkumi.

Pirmajā iepirkumā no izsludinātajām četrām lotēm piedāvājumi tika saņemti trīs lotēs un par uzvarētājiem atzītas trīs nozares nevalstiskās organizācijas. Ar pakalpojuma sniedzējiem Lauku atbalsta dienests 2017. gada aprīlī noslēdza līgumus par kopējo publiskā finansējuma summu 68 tūkst. eiro, un ir uzsākta mācību īstenošana.

Otrajā iepirkumā no izsludinātajām deviņām lotēm piedāvājumi tika saņemti piecās lotēs un par uzvarētājiem atzītas piecas nozares nevalstiskās organizācijas. Lēmums par uzvarētājiem pieņemts 2017. gada novembrī, bet līgumi par pakalpojuma izpildi 2017. gadā vēl netika noslēgti.

1.2. apakšpasākums “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem”

2017. gadā pakalpojumu sniedzēju izvēlei tika izsludināts viens publiskais iepirkums (sarunu procedūra). Sarunu procedūra tika organizēta divās kārtās: pirmajā kārtā tika izvēlēti un atlasīti pretendenti, kas atbilst izvirzītajām prasībām, un otrajā kārtā atlasītie pretendenti tika uzaicināti iesniegt tehniskos un finanšu piedāvājumus, kas pēc nepieciešamības tika apspriesti, tā nonākot pie visvairāk atbilstošā risinājuma un piedāvājuma.

Iepirkumā no izsludinātajām 28 lotēm piedāvājumi tika saņemti 27 lotēs un par uzvarētājiem atzītas piecas juridiskās personas, kas reģistrētas Zinātnisko institūciju reģistrā vai Izglītības un zinātnes ministrijas izglītības iestāžu reģistrā: atvasināta publiska persona (turpmāk – APP) “Agroresursu un ekonomikas institūts”, APP “Dārzkopības institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, Latvijas Lauksaimniecības universitāte un APP “Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs”. Līgumi par pakalpojuma izpildi 2017. gadā vēl netika noslēgti. Paredzamā līgumu kopējā summa, par kādu saņemti piedāvājumi, ir 1,65 milj. eiro.

M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 695 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai””.

2.1. apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai” 2017. gadā turpinājās 2016. gadā noslēgto līgumu izpilde par pakalpojuma sniegšanu.

Personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības “L.V.Mežs”, “Mežsaimnieks” un “Vidzeme”, sniedza individuālas konsultācijas mežsaimniecības nozarē (līguma kopējā summa – 118,8 tūkst. eiro).

SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” sniedza individuālas konsultācijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē (līguma kopējā summa – 4,98 milj. eiro).

M04 „Ieguldījumi materiālajos aktīvos”

2017. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumos Nr. 600 „Kārtība kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam „Ieguldījumi materiālajos aktīvos””, dodot iespēju lopkopības un putnkopības sektorā iesniegtajiem projektiem izvēlēties jaunu sasniedzamo mērķi – palielināt dzīvnieku labturības minimumu vai īstenot novietnēs biodrošības pasākumus. Papildus tam, lai novērstu pārstrādes nozares izteikto jutību pret tirgus svārstībām, sadrumstalotību produktu ražošanas jomā, kā arī veicinātu konkurētspēju, grozījumi paredz atbalstīt stratēģisku projektu īstenošanu, īpaši atbalstot bioloģisko produktu pārstrādi un kooperāciju. Tas līdztekus sniegs ieguldījumu arī lauksaimniecības nozares attīstībai, kāpjot tās ražīguma līmenim. Savukārt, lai veicinātu vides investīciju ieguldīšanu, kā arī LAP klimata mērķa sasniegšanu, noteikumi tika papildināti ar nosacījumu, kas paredz iespēju iegūt papildu atbalsta intensitāti 10 procentu apmērā iekārtu iegādei, ja šī iekārta palielina energoefektivitāti vismaz par 20 procentiem.

2017. gadā pasākumā M04 „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” par 4.1. apakšpasākumu „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.3. apakšpasākumu „Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” tika izsludināta viena projektu pieteikumu iesniegšanas kārtā no 7. novembra līdz 7. decembrim, bet 4.2. apakšpasākumam „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – divas projektu iesniegšanas kārtas no 26. jūnija līdz 27. jūlijam un 7. novembra līdz 7. decembrim.

Tā kā 2017. gadā visiem trim apakšpasākumiem viena projektu iesniegumu iesniegšanas kārtā tika izsludināta gada beigās – novembrī un decembrī, tad 2017. gadā tika izvērtēti tie projektu iesniegumi, kas iesniegti 4.2. apakšpasākuma „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” pirmajā kārtā (no 26. jūnija līdz 27. jūlijam), kā arī 4.1. apakšpasākuma projektu iesniegumi, kas tika iesniegti 2016. gada beigās:

- **4.1. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”** apstiprināti 1174 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 64,4 milj. eiro apmērā un no tiem pārtraukti līgumi 36 projektiem 3,5 milj. eiro apmērā;

- **4.2. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”** apstiprināti 75 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 8,9 milj. eiro apmērā (tajā skaitā 31 projekts, kas iesniegts 2017. gada jūnijā un jūlijā ar apstiprināto finansējumu 2,4 milj. eiro) un no tiem pārtraukti līgumi 12 projektiem 2,6 milj. eiro apmērā;

- **4.3. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā”** apstiprināti 114 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 11,5 milj. eiro apmērā un no tiem pārtraukts viena projekta līgums 96,6 tūkst. eiro apmērā.

4.1. apakšpasākumā 2017. gadā visvairāk apstiprināto projektu bija laukkopības sektorā – 555 projekti ar kopējo attiecināmo izmaksu summu 91,8 milj. eiro, piena lopkopības sektorā – 207 projekti, kuru kopējās attiecināmās izmaksas bija 27,2 milj. eiro, kā arī nobarojamo liellopu audzēšanas sektorā – 203 projekti ar attiecināmajām izmaksām 12,0 milj. eiro apmērā. Šis sadalījums pa sektoriem ir loģisks, jo Latvijā laukkopība un piena lopkopība, kā arī nobarojamo liellopu audzēšana ir dominējošie lauksaimniecības sektori, un arī vislielākais projektu iesniegumu skaits katrā no izsludinātajām kārtām bija tieši šajos sektoros. Visvairāk investīcijas pamatlīdzekļu iegādē ir paredzētas traktortehnikas iegādei – 260 projektu, piekabes (puspiekabes) iegādei – 195 projekti un pļaujmašīnu iegādei – 216 projektu. Savukārt būvniecībā investīcijas visvairāk tiek ieguldītas fermu un lopu novietņu izveidošanai – 55 projekti un graudu uzglabāšanas būvju būvniecībai – 43 projekti.

4.1. apakšpasākumā 2017. gadā saimniecībām ar neto apgrozījumu līdz 70 000 eiro visvairāk apstiprinātie projekti bija Dienvidlatgales reģionā ar kopējo publisko finansējumu 3,1 milj. eiro apmērā, bet vismazāk – Ziemeļkurzemes reģionā 1,3 milj. eiro apmērā.

Lielajām saimniecībām ar neto apgrozījumu virs 70 000 eiro lielākais apstiprinātais publiskais finansējums bija Zemgales reģionā (13,4 milj. eiro) un Dienvidkurzemes reģionā (11,8 milj. eiro), bet vismazākais – Ziemeļaustrumu reģionā (2,1 milj. eiro), jo Zemgales un Dienvidkurzemes reģionā atrodas viena no lielākajām lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībām Latvijā.

336 projekti jeb 12% no kopējā 2017. gadā apstiprinātā projektu skaita bija bioloģisko lauku saimniecību projekti tādos sektoros kā nobarojamo liellopu audzēšana, piena liellopu audzēšana, laukkopība, augļkopība u.c. Salīdzinoši liela aktivitāte bija novērojama jauno lauksaimnieku (saimniecības īpašnieks līdz 40 gadu vecumam) vidū: no kopējā apstiprināto projektu skaita 38% bija jauno lauksaimnieku projekti – tas liecina par gados jaunu cilvēku interesi saistīt sevi ar dzīvi laukos, nodarbojoties ar lauksaimniecisko ražošanu.

No perioda sākuma pasākumā M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” līdz 2017. gada 31. decembrim kopumā ir iesniegti 10 155 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 575,8 milj. eiro apmērā un no tiem apstiprināti 4036 projekti (t.sk. 19 multiprojekti, kuros pieteikumi ir iesniegti divos vai trīs apakšpasākumos reizē) šādos apakšpasākumos:

- **4.1. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”** – 3398 projekti ar publisko finansējumu 187,8 milj. eiro apmērā;

- **4.2. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”** – 185 projekti ar publisko finansējumu 23,0 milj. eiro apmērā;

- **4.3. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā”** – 472 projekti ar publisko finansējumu 53,9 milj. eiro apmērā.

Atbalsta pretendentiem šajā LAP pasākumā ir iespēja pretendēt arī uz valsts finansējumu atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai, ja tie kvalificējas kā atbalsta saņēmēji, pretendējot uz atbalstu pasākuma „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”. Uz atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai no plānošanas perioda sākuma ir iesniegti 2278 projekti, no kuriem apstiprināti 1749 šādos apakšpasākumos:

- 4.1. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 1721 iesniegums 4,8 milj. eiro apmērā;
- 4.2. apakšpasākumā „Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” – 28 iesniegumi 433,7 tūkst. eiro apmērā.

Izvērtējot no perioda sākuma līdz 2017. gada beigām īstenotos projektus, redzams, ka 4.1. un 4.3. apakšpasākumā ar ieguldījumu mērķa virzienā 2A (ekonomisko rādītāju palielinājums un uzlabot infrastruktūras, kas attiecas uz lauksaimniecības attīstību, meža ražības paaugstināšanu, audzes veselības un kokmateriālu kvalitātes uzlabošanu, kā arī lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana) ir īstenoti vai daļēji īstenoti 4347 projekti ar publisko finansējumu 139,7 milj. eiro apmērā.

Mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem) ieguldījumu dod 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie 140 projekti ar publisko finansējumu 11,6 milj. eiro, bet mērķa virzienā 5B (veicināta klimatu pārmaiņu samazināšana – uzbūvētas energoefektīvas būves) ir īstenoti vai daļēji īstenoti 16 projekti 4.1. un 4.2. apakšpasākumā (kopā par publisko finansējumu 4,3 milj. eiro). Savukārt mērķa virzienā 5D (veicināta klimata pārmaiņu samazināšana – ieviestas tehnoloģijas SEG vai amonjaka emisiju samazinājumam) ieguldījumu dod 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenots (vai daļēji īstenots) 91 projekts ar publisko finansējumu 2,5 milj. eiro apmērā.

M05 “Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana”

5.1. apakšpasākumā “Atbalsts profilaktiskajiem pasākumiem, lai mazinātu epizootiju un epifitotiju iespējamās sekas” 2017. gadā tika izsludinātas trīs projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas: pirmā – no 27. februāra līdz 27. martam, otrā – no 1. līdz 31. martam un trešā – no 8. maija līdz 5. jūnijam. Pirmajā izsludinātajā kārtā uz atbalstu varēja pretendēt tikai tirgum paredzētās primārās lauksaimniecības produkcijas ražotāji cūkkopības nozarē, jo PVD oficiāli atzina sevišķi bīstamās dzīvnieku infekcijas slimības – Āfrikas cūku mēra – esamību Latvijas teritorijā. Otrajā kārtā, ņemot vērā bīstamās infekcijas slimības putnu gripasstraujo izplatību Eiropā, varēja pieteikties tikai tirgum paredzētās primārās lauksaimniecības produkcijas ražotāji putnkopības nozarē. Savukārt trešajā kārtā varēja pieteikties cūkkopības un putnkopības nozares primārās lauksaimniecības produkcijas ražotāji.

2017. gadā pirmajā kārtā ar 267,5 tūkst. eiro lielu finansējumu tika apstiprināti pieci projekti cūkkopības nozarē, otrajā kārtā – 17 projektu putnkopības nozarē par 820,4 tūkst. eiro, bet trešajā kārtā – viens projekts cūkkopības nozarē par 20,9 tūkst. eiro un divi projekti putnkopības nozarē ar finansējumu 294,4 tūkst. eiro apmērā.

2017. gadā par īstenotajiem projektiem izmaksāts finansējums 1,04 milj. eiro apmērā, tajā skaitā 24 projektiem cūkkopības nozarē (947,0 tūkst. eiro) un astoņiem projektiem putnkopībā (94,6 tūkst. eiro). No perioda sākuma līdz 2017. gada beigām par īstenotajiem projektiem izmaksāts finansējums 2,01 milj. eiro apmērā. Kopā perioda sākuma līdz 2017. gada 31. decembrim bija apstiprināti projekti par kopējo finansējumu 3,4 milj. eiro apmērā 57 cūkkopības nozares un 19 putnkopības nozares projektu īstenošanai.

M06 “Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība”

6.1. apakšpasākumā “Atbalsts jauniešiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai” 2017. gadā jaunas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas netika izsludinātas. Pasākuma ieviešana

ir veiksmīga, jo atbalsta pretendentu aktivitāte bija ļoti liela. Divās iepriekšējās projektu iesniegšanas kārtās 2015. un 2016. gadā kopumā tika iesniegti 529 projekti par kopējo publisko finansējumu 21,1 milj. eiro. Līdz pārskata perioda beigām tika apstiprināti 306 projekti ar kopējo publisko finansējumu 12,2 milj. eiro (87,8% no pasākumā pieejamā finansējuma 13,9 milj. eiro), bet daļēji vai pilnīgi īstenoti 296 projekti 65,5% apmērā no pieejamā finansējuma (9,1 milj. eiro).

Apakšpasākumā tika atbalstīti 141 bioloģiskā saimniecība jeb 46% no visiem apstiprinātajiem atbalsta saņēmējiem, un vislielākā aktivitāte bija nobarojamo liellopu nozarē, kurā tika apstiprināti 110 projekti (35% no apstiprinātajiem projektiem). Piena lopkopībā tika apstiprināti 73 projekti, laukaugu (graudaugu) nozarē – 62 projekti, bet aitkopībā – 12 projektu.

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā. Pasākuma ieviešanas kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegti Ziemeļvidzemes (38 projekti), Dienvidlatgales (49 projekti), Austrumlatgales (40 projektu) un Viduslatvijas (38 projekti) reģionālajās pārvaldēs.

Kopumā pasākumā piedalījās 142 saimniecību pārnēmēji un 164 saimniecību dibinātāji.

Visvairāk atbalsta pretendentu izvēlējās ražošanas pamatlīdzekļu iegādi (269 projektu iesniegumi), lauksaimniecības dzīvnieku iegādi (106 projektu iesniegumi), būvniecību (12 projektu iesniegumi), ilggadīgo stādījumu ierīkošanu (seši projektu iesniegumi) un zemes iegādi (58 projektu iesniegumi).

2017. gadā no 1. līdz 30. jūnijam **6.3. apakšpasākumā “Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības”** tika izsludināta otrā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar kopējo publisko finansējumu 18,7 milj. eiro apmērā.

Šajā kārtā tika iesniegts 1281 projekts, bet apstiprināti 1043 projekti ar kopējo publisko finansējumu 15,8 milj. eiro apmērā.

Pasākums ir attaisnojies, jo atbalsta pretendentu aktivitāte ir liela un projekti tiek veiksmīgi īstenoti. Kopumā no plānošanas perioda sākuma apstiprinātiem 2250 projektiem (ar 32,0 milj. eiro lielu publisko finansējumu jeb 92% no apakšpasākumā pieejamā) saistības ir pārtrauktas tikai ar 26 atbalsta pretendentiem, tas ir, 1,2% no visiem apstiprinātajiem projektiem, bet līdz pārskata perioda beigām daļēji vai pilnībā ir īstenoti 1895 projekti 20,0 milj. eiro apmērā (57,6% no plānotā).

Šajā apakšpasākumā, ņemoties pārejošas saistības, no iepriekšējā plānošanas perioda līdz 2017. gada beigām tika īstenoti 137 projekti ar kopējo izmaksāto finansējumu 327,0 tūkst. eiro apmērā.

Pasākumā atbalstītas 864 bioloģiskās saimniecības jeb 38,4% no visiem atbalsta saņēmējiem un vislielākā aktivitāte ir nobarojamo liellopu nozarē, kurā apstiprināti 579 projekti (25% no apstiprinātajiem projektiem), piena lopkopības nozarē (330 projektu) un biškopībā (199 projekti).

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā. Abās pasākuma ieviešanas kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegti Ziemeļvidzemes, Dienvidlatgales un Dienvidkurzemes reģionālajās pārvaldēs.

No kopumā apstiprinātajiem 2250 projektiem visā plānošanas periodā visvairāk atbalsta pretendentu izvēlējās ražošanas pamatlīdzekļu iegādi (2011 projektu iesniegumi), būvniecību (278 projektu iesniegumi), lauksaimniecības dzīvnieku iegādi (468 projektu iesniegumi), ilggadīgo stādījumu ierīkošanu (148 projektu iesniegumi) un zemes iegādi (41 projektu iesniegums).

6.4. apakšpasākuma „Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstībā” administrēšanai 2017. gada 18. aprīlī tika apstiprināti grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 24. maija noteikumos Nr. 320 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā”, lai precizētu atbalsta saņemšanas nosacījumus attiecībā uz saimniecisko darbību reģistrāciju lauku teritorijā.

No 2017. gada 1. līdz 31. augustam tika izsludināta otrā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 20 milj. eiro apmērā jeb 66% no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam. Šajā kārtā atbalsts tika paredzēts visām trijām apakšpasākuma aktivitātēm – ar lauksaimniecību nesaistītu darbību attīstībai, ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošanai, kā arī tūrisma aktivitāšu veicināšanai.

Otrajā kārtā tika iesniegti 196 projektu iesniegumi un no tiem apstiprināti 123 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 5,6 milj. eiro, kas ir 18,3% no kopējā apakšpasākumā plānotā publiskā finansējuma (30,5 milj. eiro). Ar ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanā un attīstībā 87% projektu paredzēts uzsākt vai attīstīt ražošanu, bet 13% projektu plānota pakalpojumu sniegšana. Galvenās projektos atbalstītās darbības nozares ir mežizstrāde, ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, koksnes, koka izstrādājumu ražošana, gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, automobiļu apkope un remonts, mēbeļu un gatavo metālizstrādājumu ražošana. Abās kārtās no 204 apstiprinātajiem projektiem jaunu darbavietu izveidošana paredzēta 158 projektos, parējos apstiprinātajos projektos paredzēts saglabāt esošās darbavietas. Tūrisma pakalpojumu sniedzēji, īstenojot tūrisma aktivitāšu veicināšanas projektus, paredzējuši attīstīt viesu izmitināšanu, sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbības.

Līdz pārskata perioda beigām apakšpasākumā ir apstiprināti 204 projekti 8,6 milj. eiro apmērā (28,0% no plānotā), bet īstenoti vai daļēji īstenoti 55 projekti, izmantojot 1,4 milj. eiro apmērā jeb 4,6% no apakšpasākumā pieejamā publiskā finansējuma.

Lai gan pēdējā laikā ir ievērojami palielinājušās ārējā finansējuma saņemšanas iespējas, pieeja apgrozāmajam un kapitāla finansējumam joprojām ir nozīmīgs šķērslis uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai. Vislielākās grūtības atbalsta pretendentiem rada kredītiestāžu izvirzītās pārmērīgās prasības uzņēmumu kreditēšanai, tādēļ vairākiem uzņēmumiem netiek dota iespēja attīstīt un dažādot saimniecisko darbību. Atteikuma iemesls kredīta saņemšanai bieži vien ir nepietiekami uzņēmuma finanšu līdzekļi un nepietiekams nodrošinājums, tādēļ bankas saskata pārāk lielu risku sekmīgai projektu īstenošanai. Uzņēmumu finansiālais stāvoklis ir diezgan būtisks ierobežojošs faktors sekmīgai projektu īstenošanai.

Turklāt vairākos iesniegtajos projektos paredzēti būvniecības darbi un projektu īstenošanas laiks ir līdz diviem gadiem no projekta apstiprināšanas brīža, tāpēc finansējuma izmantošanai atbalsta pretendentiem nepieciešams vairāk laika.

Papildus tam finansējums projektu iesniegumu pieņemšanas kārtām tiek sadalīts pēc reģionalizācijas principa, ņemot vērā zemāko teritorijas attīstības indeksu un lielāko mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu īpatsvaru. Tādējādi gan pirmajā, gan otrajā kārtā izveidojās situācija, kad vairākiem reģioniem katrā kārtā pietrūka finansējuma, bet pārējos reģionos interese par atbalsta bija mazāka un netika pieprasīts viss kārtā pieejamais finansējums.

6.4.1. apakšpasākuma "Biogāzes ražošanas atbalsts" ieviešana objektīvu apstākļu dēļ pārskata periodā netika uzsākta.

Lai īstenotu šo apakšpasākumu, atbalsta saņēmējiem ir saistoši arī Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumi Nr. 262 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 262), kuros ietverti nosacījumi elektroenerģijas ražošanai, izmantojot Latvijas Republikas teritorijā esošus vai Latvijas Republikā iegūtus atjaunojamos energoresursus, kā arī kritēriji, kas ražotājam, kurš elektroenerģiju ražo elektrostacijās ar uzstādīto elektrisko jaudu virs 1 MW, izmantojot biomasu vai biogāzi, ļauj iegūt tiesības saņemt garantētu maksu par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu.

MK noteikumi Nr. 262 nosaka arī no atjaunojamiem energoresursiem saražotās elektroenerģijas obligāti iepērkamo apjomu un kārtību, kādā nosakāma garantētā maksa par elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu, kā arī tās uzraudzības un samaksas kārtību un apmēru.

2015. gada 15. decembrī Ministru kabinets, izdarot grozījumus MK noteikumos Nr. 262, pieņēma lēmumu uz laiku no 2011. gada 26. maija līdz 2020. gada 1. janvārim pārtraukt piešķirt tiesības pārdot elektroenerģiju no atjaunojamiem energoresursiem saistībā ar obligāto iepirkumu, lai tādējādi samazinātu "zaļās" enerģijas ražošanas turpmāko ietekmi uz elektrības gala tarifu.

Tas nozīmē, ka Ekonomikas ministrija nerīkos konkursus par tiesību iegūšanu pārdot biomasas, biogāzes, saules vai vēja elektrostacijās saražoto elektroenerģiju obligātajā iepirkumā un ražotājs nevarēs kvalificēties elektroenerģijas pārdošanai obligātajā iepirkumā un tiesību iegūšanai saņemt garantētu maksu par uzstādīto elektrisko jaudu. Ievērojot minēto, patlaban nav iespējams īstenot atbalsta pasākumu, kura mērķis ir izveidot enerģijas ražošanu, lai to pārdotu.

M07 "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos"

No 2015. gada 15. oktobra līdz 2019. gada 1. decembrim ir izsludināta nepārtrauktā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 126,6 milj. eiro.

No perioda sākuma līdz 2017. gada 31. decembrim tika apstiprināti 137 projektu iesniegumi ar publisko finansējumu 46,3 milj. eiro apmērā jeb 36,5% no pasākumā pieejamā finansējuma, tajā skaitā apstiprināti projekti 42,5 milj. eiro apmērā. Pilnībā vai daļēji īstenoti ir projekti par 9,1 milj. eiro jeb 7,2% no plānotā.

Zemo projektu īstenošanas īpatsvaru ir ietekmējuši vairāk ārējie apstākļi. Būvniecības projekti ir saistīti ar komplicētu izstrādi. Lai saņemtu atbalstu, pašvaldībai kopā ar iesniegumu ir jāiesniedz visa dokumentācija, tostarp būvprojekts, ko nav iespējams sagatavot īsā laikā.

Paralēli pasākumam ir atvērti arī Eiropas Reģionālās attīstības fonda pasākumi infrastruktūras izbūvei un ceļu būvniecībai un pārbūvei, un tas ir bijis par iemeslu būtiskam būvniecības pakalpojumu cenu paaugstinājumam, sadārdzinot ne tikai būvniecības, bet arī projektēšanas izmaksas. Šajā LAP pasākumā vien potenciālie atbalsta saņēmēji ir 110 pašvaldības, tātad pieprasījums pēc ceļu būvniecības pakalpojumiem ir ļoti liels. Vienlaikus Latvijā paralēli ir paredzēta lielu infrastruktūras objektu būvniecība gan valsts, gan pašvaldību līmenī, tāpēc pastāv problēmas vietējo būvniecības uzņēmumu kapacitātes un kvalificēta darbaspēka trūkuma dēļ, tostarp projektēšanā un uzraudzībā.

Būvniecības un pārbūvi 2017. gadā kavēja arī sliktie laikapstākļi – plūdi vasaras nogalē (2017. gada 29. augustā Ministru kabinets izsludināja ārkārtēju situāciju vairākos novados Latgalē un Vidzemē lielo lietau un plūdu dēļ).

Apstiprinātajos projektos paredzēts sakārtot 672,9 km pašvaldību grantsceļus, un 44 projekti jau ir īstenoti, sakārtojot ceļus 211,9 km garumā, kas ir 25,2% no paredzētās mērķa vērtības. Pasākuma rādītājs "Iedzīvotāju skaits, kuri gūst labumu no uzlabotiem pakalpojumiem" līdz pārskata perioda beigām bija izpildīts par 21,7% (4385 iedzīvotāji) no paredzētā iznākuma rādītāja.

M08 „Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā”

2017. gada 20. jūlijā tika apstiprināti grozījumi 2015. gada 4. augusta noteikumos Nr.455 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākuma "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā" īstenošanai" (turpmāk – Ministru kabineta noteikumi Nr. 455), vairs neierobežojot pasākuma īstenošanas vietu un paredzot, ka turpmāk pasākuma īstenošanas vieta ir visa Latvijas teritorija. Ar grozījumiem tika precizēti arī atbalsta saņemšanas nosacījumi par meža reproduktīvā materiāla izmantošanu, lai veicinātu pasākuma īstenošanas aktivitāti, meža ieaudzēšanai atļaujot izmantot arī kategorijas „Ieguves vieta zināma” meža reproduktīvo materiālu.

Izdarot minētos grozījumus, 8.1. apakšpasākums "Meža ieaudzēšana" un 8.5. apakšpasākums "Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai" tika papildināti ar jaunu projektu atlases kritēriju, iekļaujot nosacījumu, ka projektu vērtēšanā punktus iegūst arī pretendents (fiziska persona), kas ir apguvis mežsaimniecības mācību kursu LAP pasākuma M01 "Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi" 1.1. apakšpasākumā "Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi".

8.1. apakšpasākumā „Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un kopšana” 2017. gadā tika izsludinātas divas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas:

- ceturtajā kārtā no 9. oktobra līdz 9. novembrim ar izsludināto publisko finansējumu 1,5 milj. eiro tika iesniegti 217 projekti finansējumam 666,7 tūkst. eiro apmērā;
- piektajā kārtā no 10. novembra līdz 11. decembrim ar izsludināto publisko finansējumu 1,5 milj. eiro, kurā tika iesniegts 171 projekts finansējuma 511,5 tūkst. eiro apmērā.

8.3. apakšpasākumā “Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi” 2017. gadā jaunas kārtas netika izsludinātas, bet turpinājās iepriekšējās kārtas projektu īstenošana.

8.4. apakšpasākumā “Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana” no 2017. gada 9. oktobra līdz 9. novembrim tika izsludināta ceturta kārtā ar publisko finansējumu 0,5 milj. eiro. Tajā tika iesniegti 29 projekti par kopējo publisko finansējumu 176,4 tūkst. eiro.

8.5. apakšpasākumā “Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai” no 2017. gada 9. oktobra līdz 9. novembrim tika izsludināta ceturta kārtā ar publisko finansējumu 5,0 milj. eiro. Tajā tika iesniegti 2622 projekti par kopējo publisko finansējumu 6,7 milj. eiro.

No perioda sākuma pasākumā M08 „Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā” apstiprināti projekti par kopējo publisko finansējumu 20,4 milj. eiro apmērā (55,3% no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma), bet īstenoti projekti 10,7 milj. eiro apmērā (29,1% no pasākumā plānotā), tajā skaitā

8.1. apakšpasākumā „Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un to kopšana” apstiprināti projekti 2,2 milj. eiro apmērā, bet atbalstu saņēmuši 346 mežu īpašnieki 876,3 tūkst. eiro apmērā par 1035,5 ha ieaudzētajām platībām;

8.3./8.4. apakšpasākumā “Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi” apstiprināti 98 projekti par kopējo publisko finansējumu 3,4 milj. eiro apmērā, savukārt īstenoti projekti 809,5 tūkst. eiro apmērā;

8.5. apakšpasākumā “Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai” apstiprināti 5090 projekti 14,7 milj. eiro apmērā 41 647 ha platību kopšanai un 3635 atbalsta saņēmēji jau ir īstenojuši projektus, izkopjot mežus 28 170 ha platībā un saņemot atbalstu 9,0 milj. eiro apmērā.

Nemot vērā mazo aktivitāti 8.1. apakšpasākumā, 2017. gadā tika sagatavoti nākamie grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 455 (tie tika apstiprināti 2018. gadā), lai, saglabājot apakšpasākumā noteiktos augstos kvalitātes kritērijus, plānošanas periodā vienam atbalsta saņēmējam līdz 20 ha palielinātu maksimālo platību, kurā atļauts ieaudzēt mežu, tā ļaujot vēl efektīvāk izmantot selekcijas pozitīvo efektu un veidojot veselīgas un pret klimata pārmaiņām noturīgas mežaudzes. Tāpat paredzēta iespēja līdzšinējo divu hektāru vietā apmežot nelielas platības līdz četriem hektāriem atsevišķi no lauksaimniecības zemes esošas platības, uz kurām netiek attiecināts nosacījums par augsnes auglību. Grozījumos paredzēts, ka mežu var ieaudzēt arī zemē ar kategoriju “pārējās zemes”, kas ietver dažādas neizmantojamās zemes, piemēram, izstrādātus karjerus, smiltājus u.c., tā nodrošinot arī šo neizmantojamo platību racionālu apsaimniekošanu. Šie grozījumi nodrošinās efektīvāku zemju apsaimniekošanu un apakšpasākumā izvirzīto mērķu sasniegšanu.

M09 “Ražotāju grupu un organizāciju izveide”

2017. gadā no 1. līdz 31. jūlijam tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kurā tika iesniegts viens projekts mežsaimniecības nozarē – apstiprināts par kopējo summu 82,0 tūkst. eiro.

2017. gadā par daļēji īstenotu projektu atbalstu 97,5 tūkst. eiro apmērā saņēma divas atbilstīgās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Kopā no perioda sākuma līdz 2017. gada beigām trīs projektu īstenošanai un LAP 2007–2013 saistību izpildei rezervēts finansējums 509,3 tūkst. eiro apmērā, bet izmaksāts finansējums 128,5 tūkst. eiro apmērā jeb 4,6% no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma.

Līdz 2017. gada 31. decembrim no pasākumam pieejamā kopējā finansējuma (2,8 milj. eiro) ir apstiprināti projekti ar finansējumu tikai 18,4% apmērā. Tas ir skaidrojams ar mazo aktivitāti jaunu kooperatīvu izveidei lauksaimniecības jomā. 2017. gadā lauksaimniecības kooperatīvu jomā bija vērojama neliela tendence, ka mazie kooperatīvie apvienojas vai pievienojas lielākam kooperatīvam. Savukārt no 2012. gada mežsaimniecības jomā ir izveidojušies trīs jauni kooperatīvi, kas apvieno daudz lielāku biedru skaitu, nekā tika plānots perioda sākumā – vidēji 10 biedru kooperatīvā (2017. gadā vidēji trijos kooperatīvos bija 85 biedri).

M16 "Sadarbība"

Pasākuma īstenošanas nolūkā 2017. gada 25. aprīlī tika apstiprināti Ministru kabineta noteikumi Nr. 222 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība 16. pasākuma "Sadarbība" 16.1. apakšpasākumam "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai" un 16.2. apakšpasākumam "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

No 2017. gada 1. jūlija līdz 2018. gada 26. janvārim bija izsludināta pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā **16.1. apakšpasākumā "Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai"** ar publisko finansējumu 3 milj. eiro jeb 45% no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam. Šajā kārtā atbalsts paredzēts Eiropas Inovāciju partnerības (EIP) darba grupām (kas apvieno lauksaimniekus, mežsaimniekus, lauksaimniecības produktu pārstrādātājus, lauksaimniecības, mežsaimniecības vai lauksaimniecības produktu pārstrādes nozares nevalstisko organizāciju vai kooperatīvu pārstāvjus, konsultantus, pētniekus, tostarp studentus, vai citas jaunradē ieinteresētās puses), kas izstrādā nacionāli nozīmīgu, uz jaunradi vērstu Eiropas Inovāciju partnerības (EIP) projekta ideju saistībā ar lauksaimniecību, mežsaimniecību vai lauksaimniecības produktu pārstrādi. EIP darba grupu projektu idejas ir inovatīvas, risina nozarē aktuālas nepieciešamības un paredz būtisku ieguvumu nozarei.

Pirmajā kārtā projektu idejas atlases posmā (pirmajā posmā) tika iesniegti 35 projektu ideju iesniegumi, no kuriem tika apstiprināti 14, bet 21 projektu ideju iesniegums tika noraidīts. Savukārt projektu iesniegumu atlases posmā (otrajā posmā) tika apstiprināti septiņi projektu iesniegumi un tikpat daudz noraidīti.

No 2017. gada 1. līdz 31. jūlijam bija izsludināta pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā **16.2. apakšpasākumā "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei"** ar publisko finansējumu 2 milj. eiro jeb 17,2% no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam. Pirmajā kārtā tika iesniegti 34 projektu iesniegumi: no tiem tika apstiprināti 11 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 905,4 tūkst. eiro (7,8% no kopējā 11,6 milj. eiro lielā apakšpasākumā plānotā publiskā finansējuma) un noraidīti 22 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 1,9 milj. eiro.

2017. gada 28. novembrī Ministru kabinetā tika apstiprināti noteikumi "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma "Sadarbība" 16.3. apakšpasākumā "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā", tāpēc 16.3. apakšpasākuma kārtā bija atvērta no 2018. gada 20. janvāra līdz 20. februārim.

M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija"

No 2015. gada 15. oktobra līdz 2019. gada 1. decembrim ir izsludināta nepārtrauktā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, un 2017. gadā pasākumā 1974 saimniecībām tika izmaksāts atbalsts 2,9 milj. eiro apmērā. Tas liecina par lauksaimnieku arvien lielāko interesi par apdrošināšanas izmantošanu savu lauksaimnieciskās ražošanas iespējamo riska faktoru mazināšanā, jo 2016. gadā atbalsts – 2,0 milj. eiro – tika izmaksāts 1557 saimniecībām.

Tā kā lauksaimnieki apdrošināšanas prēmiju mēdz samaksāt vairākos maksājumos, arī LAD šādos gadījumos atbalstu izmaksā vairākos maksājumos, pamatojoties uz lauksaimnieka iesniegtajām

norēķinu dokumentu kopijām, kas apliecina maksājumu, tāpēc pilna atbalsta izmaksa šai lauksaimnieku kategorijai notiek ilgākā periodā.

No perioda sākuma līdz 2017. gada beigām atbalsts kopumā ir izmaksāts 2300 saimniecībām 4,9 milj. eiro apmērā.

M19 "Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)

2017. gada 26. septembrī tika apstiprināti grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumos Nr. 590 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju"” un grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumos Nr. 125 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai un īstenošanai”, no 2018. gada 1. augusta paredzot izmaiņas projektu vērtēšanas un lēmumu pieņemšanas kārtībā vietējām rīcības grupām (VRG) saistībā ar to kompetences un atbildības palielināšanu. Tika noteikts, ka lēmumu par projekta atbilstību SVVA stratēģijai izdod nevis LAD, bet gan VRG, kas pati arī izskata atbalsta pretendenta iesniegumus par izdotā lēmuma apstrīdēšanu. Savukārt LAD vērtē VRG apstiprinātos projektu iesniegumus.

2017. gada 11. aprīlī tika apstiprināti grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumos Nr. 769 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējo rīcības grupu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā”, kas precizē atbalsta saņemšanas nosacījumus, pamatojoties uz konstatētajām nepilnībām, un VRG priekšlikumiem, lai uzlabotu VRG piešķirtā atbalsta efektīvu izlietojumu.

2016. gada pirmajā pusgadā SVVA stratēģiju atlases komiteja apstiprināja 35 VRG izstrādātās vietējās attīstības stratēģijas, kuras kopā aptver visu LAP noteikto SVVA pieejas īstenošanas teritoriju. Sešas VRG īsteno daudzfondu pieeju, SVVA stratēģijas īstenošanai piesaistot publisko finansējumu no LAP un Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.–2020. gadam (turpmāk – ZRP).

2017. gadā visas 35 VRG turpināja projektu iesniegumu pieņemšanu. Tika apstiprināti projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 16,7 milj. eiro, kas ir 28,8% no **19.2. apakšpasākumam "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju"** plānotā publiskā finansējuma, savukārt izmaksāti tika 10,2 milj. eiro jeb 17,7% no šim apakšpasākumam paredzētā publiskā finansējuma.

Visā periodā līdz 2017. gada beigām bija apstiprināti projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 33,4 milj. eiro, kas ir 57,9 % no 19.2. apakšpasākumam "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju" plānotā publiskā finansējuma, bet izmaksātais publiskais finansējums šajā apakšpasākumā ir 10,4 milj. eiro – 18,0% no plānotā.

19.2. apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju" ir īstenoti 714 projekti. No tiem 6B mērķa virzienā ieguldījumu devuši 555 projekti (par kopējo publisko finansējumu 7,78 milj. eiro), 6A mērķa virzienā – 126 projekti (par kopējo publisko finansējumu 2,11 milj. eiro) un 3A mērķa virzienā – 33 projekti (par kopējo publisko finansējumu 522,3 tūkst. eiro).

3A mērķa virzienā īstenoti projekti, kas ir saistīti ar lauksaimniecības, tostarp bioloģisko lauksaimniecības, produktu pārstrādi. Ieguldījumi bijuši, piemēram, tādas saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā maizes un konditorejas produktu ražošana, augļu un dārzeņu pārstrāde, gaļas pārstrāde, siera un saldējuma ražošana, vīna darītavas un alus ražotnes attīstība u.c.

No visiem projektiem 6A mērķa virzienā 121 projektu īstenojuši mazie un vidējie uzņēmumi (ar apgrozījumu līdz 70 000 eiro gadā), četrus projektus – nevalstiskās organizācijas, vienu projektu – vietējā pašvaldība. Projekti īstenoti tādās jomās kā tūrisms un tūrisma pakalpojumi, amatniecība, koku izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana un restaurācija, ēdināšanas pakalpojumi, tirdzniecības vietas, sporta nodarbību, izklaides un atpūtas darbības, veterinārie pakalpojumi, autoservisa pakalpojumi, fotopakalpojumi, šūšanas pakalpojumi u.c. Vietējā pašvaldība kopprojektā savā īpašumā ir izveidojusi infrastruktūru uzņēmējiem saimnieciskās darbības veikšanai.

No visiem projektiem 6B mērķa virzienā 238 projektus īstenojušas valsts iestādes (tostarp vietējās pašvaldības), 291 projektu – NVO un 98 projektus – mazie un vidējie uzņēmumi, un kopumā

no izveidotajiemvai uzlabotajiem pakalpojumiem un infrastruktūras labumu gūs 651 156 iedzīvotāji. Projekti īstenoti tādās jomās kā sporta, izklaides un atpūtas darbības, sociālās aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, apdzīvotās vietās publiskās ārtelpas labiekārtošana un teritorijas funkciju uzlabošana (piemēram, ielu apgaismojums, autobusa pieturas, videonovērošana u.c.), kā arī kultūras (tostarp kultūras centru, muzeju, baznīcu, kultūrvēsturisko vietu) un dabas objektu sakārtošana u.c.

Tā kā projektā plānotās darbavietas ir jārada ne vēlāk kā trešajā noslēgtajā gadā pēc projekta īstenošanas, līdz 2017. gada beigām vēl nebija radīta neviena darbavietā, tāpēc mērķa rādītāja "T23 – atbalstīto projektu radītās darbavietas (LEADER) (6B)" vērtība 2017. gadā ir "0". Kopš 2016. gada apstiprinātajos projektos kopā plānots radīt 817 jaunu darbavietu, tāpēc rezultātu rādītāja progress sagaidāms nākamajos gados.

19.3. apakšpasākuma "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība" īstenošanai 2017. gada 3. maijā tika apstiprināti Ministru kabineta noteikumi Nr. 238 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējām rīcības grupām starpteritoriālai un starpvalstu sadarbībai".

2017. gadā no 26. jūnija līdz 27. jūlijam un no 2. oktobra līdz 1. novembrim tika izsludinātas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas ar publisko finansējumu 800,0 tūkst. eiro apmērā katrā kārtā. Turpmākajos gados plānotas vismaz 3–4 projektu pieņemšanas kārtas, lai nodrošinātu nepārtrauktās pieteikšanās sistēmu. Šajās kārtās atbalsts tika paredzēts visām trijām apakšpasākuma aktivitātēm – tehniskajam sagatavošanās atbalstam starpteritoriālās un starpvalstu sadarbības projektiem, starpteritoriālajai sadarbībai starp VRG nacionālajā līmenī un starpvalstu sadarbībai starp VRG un līdzīgām organizācijām Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs un teritorijās, kurās darbojas organizācijas, kas īsteno LEADER pieejai līdzīgas aktivitātes.

2017. gadā izsludinātajās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtās tika iesniegti 29 sadarbības projektu iesniegumi, tajā skaitā 14 iesniegumi atbalsta saņemšanai sadarbības projekta tehniskai sagatavošanai, ar kopējo publisko finansējumu 1,3 milj. eiro apmērā. Līdz 2017. gada beigām tika apstiprināti 12 iesniegumi atbalsta saņemšanai sadarbības projekta tehniskai sagatavošanai, četri starpvalstu sadarbības projekti un pieci starpteritoriālās sadarbības projekti ar kopējo publisko finansējumu 697,0 tūkst. eiro apmērā (7,6% no kopējā 19.3. "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība" pieejamā publiskā finansējuma). Noraidīti un atsaukti tika seši sadarbības projektu iesniegumi. Atbalstu nesaņēma sadarbības projekti, kam nebija pietiekami pamatota sadarbības nepieciešamība ar sadarbības partneri un sadarbības projektā paredzētas darbības, arī pamatlīdzekļu iegāde, nebija saistošas pārējiem sadarbības partneriem. Daļa projektu iesniegumu 2017. gada beigās vēl tika vērtēti.

2017. gadā apstiprinātajos starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības projektos ir iesaistījušās 20 no 35 VRG, tajā skaitā septiņas VRG piedalās starpvalstu sadarbības projektos un 17 VRG – starpteritoriālās sadarbības projektos.

VRG galvenokārt sadarbība ir izveidojusies ar VRG no Igaunijas un Somijas, šīs valstis tiek pārstāvētas gandrīz visos apstiprinātajos starpvalstu sadarbības projektos. Kā sadarbības partneri piedalās arī VRG no Lielbritānijas, Slovēnijas, Portugāles un Lietuvas.

Visi apstiprinātie starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības projekti dod ieguldījumu 6B mērķa virzienā un sekmē kāda no VRG SVVA stratēģijā noteiktā mērķa sasniegšanu. Galvenās tēmas sadarbības projektos ir tūrisms, amatniecība, uzņēmējdarbība, nacionālo parku un aizsargājamo teritoriju izmantošana, kā arī piekrastes kāpu apsaimniekošana.

Abās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtās VRG aktīvi izmantoja iespēju pieteikties uz tehnisko sagatavošanās atbalstu (14 iesniegumi). Tas galvenokārt tika pieprasīts starpvalstu sadarbības projektu sagatavošanai (13 iesniegumi), jo projektā piedalās sadarbības partneri no citām ES dalībvalstīm vai arī ārpus ES un ir nepieciešams ilgāks laiks un finanšu resursi, lai vienotos par sadarbības projektā paredzētajām darbībām un noslēgtu sadarbības līgumu. Pēc tehniskā sagatavošanas atbalsta saņemšanas sešu mēnešu laikā kādā no sadarbības projektu iesniegumu pieņemšanas kārtām VRG ir jāiesniedz sadarbības projekta iesniegums. Līdz 2017. gada beigām tika

īstenoti divi projekti tehniskā sagatavošanas atbalsta saņemšanai – viens starpvalstu sadarbības projekta sagatavošanai un otrs starpteritoriālās sadarbības projekta sagatavošanai ar kopējo publisko finansējumu 4,1 tūkst. eiro.

Visas 35 VRG saņem atbalstu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai **19.4. apakšpasākumā “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana”**. Tā kā ELFLA ir vadošais fonds, sešas daudzfondu VRG piešķirto atbalstu izmanto arī darbībām, kas saistītas ar ZRP atbalstu.

Visā periodā līdz 2017. gada beigām ir apstiprināti VRG projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 7,7 milj. eiro, kas ir 65,4% no 19.4. apakšpasākumam “Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana” plānotā publiskā finansējuma, savukārt izmaksāts publiskais finansējums šajā pasākumā ir 2,1 milj. eiro, kas ir 17,8% no plānotā.

Lielāko piešķirtā atbalsta daļu VRG ir novirzījušas darbības nodrošināšanai. Aktivitātei “VRG darbības nodrošināšana” izmaksāts publiskais finansējums 2,0 milj. eiro apmērā (94,0% no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma) un aktivitātei “Aktivizēšana” – 127,1 tūkst. eiro apmērā (6,0% no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma). Programmēšanas perioda sākumā, uzsākot VRG darbību, tika izdarīti lielāki ieguldījumi biroja aprīkojuma un tehnikas iegādei. Savukārt informēšanas pasākumi bieži vien tiek īstenoti, sadarbojoties ar vietējām pašvaldībām un plašsaziņas līdzekļiem, kā arī izmantojot VRG darbinieku kapacitāti. Visām VRG ir izveidotas un tiek uzturētas mājaslapas, kurās ir pieejama aktuālā informācija par VRG veiktajām darbībām, turklāt aktivizēšanai VRG izmanto sociālo tīklu (*Facebook, Twitter* u.c.) piedāvātās iespējas.

M20 “Tehniskā palīdzība”

Pasākuma mērķis ir atbalstīt efektīvu un atbilstošu LAP sagatavošanu, pārvaldību, uzraudzību, novērtēšanu, kā arī informācijas, saziņas, tīklu (Valsts lauku tīkla – VLT) uzturēšanas, sūdzību izskatīšanas, kontroles un revīzijas pasākumus, lai sasniegtu plānotos rezultātus.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumu Nr. 599 “Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai, Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda, kā arī par valsts un Eiropas Savienības atbalsta lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020.gada plānošanas periodā” 26. punktu Tehniskās palīdzības atbalsta saņēmēji ir Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests.

2017. gadā turpinājās kopš perioda sākuma izsludinātās nepārtrauktās pieteikšanās kārtā ZM un LAD iesniegto un apstiprināto projektu īstenošana. Īstenotie projekti sniedz atbalstu atbildīgajām institūcijām LAP ieviešanai un pasākumu administrēšanai, tāpat tiek īstenoti gan VLT, gan informācijas un publicitātes pasākumi atbalsta saņēmējiem un plašākai sabiedrībai par LAP sniegto ieguldījumu lauku attīstībā un atbalsta saņēmēju labo pieredzi un praksi, kā arī izvērtēta LAP nepārtrauktās novērtēšanas sistēma tās uzlabošanas nolūkā un nodrošināta uzraudzības komitejas darbība un citas ar LAP efektīvu ieviešanu un pārvaldību saistītas darbības.

Līdz 2017. gada beigām pasākumā kopumā tika izmaksāts finansējums 27,2 milj. eiro apmērā jeb 43,0% no plānošanas periodā plānotā finansējuma, pašā 2017. gadā – 17,8 milj. eiro.

20.1. apakšpasākumā “Atbalsts tehniskajai palīdzībai (izņemot valstu lauku tīklus jeb VLT)” 2017. gadā tika iesniegti un apstiprināti pieci projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 5,6 milj. eiro. Līdz pārskata perioda beigām tika izmaksāts finansējums 18,1 milj. eiro apmērā jeb 42,3% no plānošanas periodā plānotā finansējuma apmēra.

20.2. apakšpasākumā “Atbalsts valstu lauku tīklu jeb VLT izveidei un darbībai” 2017. gadā tika iesniegts un apstiprināts viens projekta iesniegums par kopējo publisko finansējumu 9,6 milj. eiro, bet no perioda sākuma šajā apakšpasākumā ir izmaksāti 9,1 milj. eiro jeb 44,3 % no plānotā finansējuma. Apakšpasākumā atbalsts tiek paredzēts VLT sekretariāta darbības nodrošināšanai un VLT darba plānā paredzēto aktivitāšu īstenošanai visā Latvijas teritorijā, nodrošinot arī novadu lauku attīstības

speciālistu darbību reģionos, jo tas dod iespēju īstenot informēšanas pasākumus pēc iespējas tuvāk interesentu dzīvesvietai.

Platībatkarīgie atbalsta pasākumi lauku attīstībai – vides un lauku ainavas uzlabošanai (M10, M11, M12, M13)

2018. gada 4. janvārī tika apstiprināti grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr. 171 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā" (MK noteikumi Nr. 171) – galvenokārt, lai aktualizētu pasākumu administrēšanu, pamatojoties uz apstiprinātajiem LAP grozījumiem, kā arī ieviestu vairākus tehniskus precizējumus, kuru nepieciešamība tika konstatēta atbalsta iesniegumu administrēšanas gaitā.

Līdz ar jaunā plānošanas perioda uzsākšanu 2015. gadā visos platībatkarīgajos atbalsta pasākumos lauku attīstībai – vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai – atbalsta saņēmēji juridiski uzņēmās jaunas saistības.

2015., 2016. un 2017. gadā pretendenti varēja pieteikties atbalstam šādos pasākumos un to apakšpasākumos (aktivitātēs):

- M10 "Agrovide un klimats":
 - aktivitāte 10.1.1. "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos" (BDUZ);
 - aktivitāte 10.1.2. "Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā" (VSMD);
 - aktivitāte 10.1.3. "Rugāju lauks ziemas periodā" (RLZP);
 - aktivitāte 10.1.4. "Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei" (SVIN).
- M11 "Bioloģiskā lauksaimniecība" (BLA):
 - apakšpasākums 11.1. "Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm" (BLA-1);
 - apakšpasākums 11.2. "Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes" (BLA-2).
- M13 "Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi" (ADSI)
 - apakšpasākums 13.2. "Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi" (ADI);
 - apakšpasākums 13.3. "Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kurus ietekmē specifiski ierobežojumi" (ASI).
- M12 "Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi":
 - apakšpasākums 12.2. "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām" (NIM).

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2016. un 2017. gadā ir atspoguļota 6.34. tabulā.

6.34. tabula

LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumi

Pasākuma kods		LAP pasākums	iesniegumu skaits	Apstiprinātie ha	iesniegumu skaits	Apstiprinātie ha
			2016. gadā		2017. gadā*	
M10	10	Agrovide				
	10.1.1.	Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos	3 996	32 445	4 099	34 163
	10.1.2.	Vides saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā	332	5 630	381	5 881
	10.1.3.	Rugāju lauks ziemas periodā	1 679	85 754	1 924	100 523

	10.1.4.	Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei	93	530	120	751
M11	11	Bioloģiskā lauksaimniecība				
	11.1.	Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību	1 164	52 692	738	27 249
	11.2.	Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	2 887	190 855	3 345	234 069
M12	12.2.	Kompensācijas maksājums par <i>Natura 2000</i> mežu teritorijām	2561	38 326	2 726	41 790
M13	13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi				
	13.2.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi	40 300	1 299 712	54 233	1 495 735
	13.3.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ietekmē specifiski ierobežojumi	1 313	50 836	2 001	58 753

* Deklarētās platības un iesniegumu skaits ir provizorisks dati un tiks precizēti atbilstoši apstiprinātajām platībām (pēc 01.07.2018.)

Avots: LAD

Pasākuma M10 "Agrovide un klimats" mērķis ir saglabāt bioloģisko daudzveidību, nepieļaut lauku ainavas degradāciju, nodrošināt vides resursu ilgtspējīgu izmantošanu, izmantojot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, vienlaikus samazinot piesārņojumu virszemes un pazemes ūdeņos un gaisā, kā arī saglabājot augsne augu barības vielas un samazinot erozijas procesus lauksaimniecībā izmantojamās zemēs.

Aktivitātes 10.1.1. „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos” mērķteritorija ir tādi ilggadīgie zālāji, kas atzīti par bioloģiski vērtīgu zālāju vai ES nozīmes zālāju biotopu, kuri atrodas gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām. 2017. gadā aktivitātes M 10.1.1. „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos” īstenošanai savās saimniecībās pieteicās 4099 pretendenti, deklarējot atbalstam 34 163 ha dažāda veida bioloģiski vērtīgus zālājus. (sk. 6.24. tab.). Kopumā 2017. gadā atbalstam tika deklarēti par 5,3% vairāk platību nekā 2016. gadā apstiprinātā platība (32 445 ha), jo plānotā ES nozīmes zālāju biotopu kartēšana tika uzsākta ar gada novērojumu, tādēļ deklarēto platību palielinājums acīmredzot sagaidāms tikai 2018. un 2019. gadā.

Atbalstam aktivitātē **10.1.2. „Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā”** dažādu atbalsttiesīgo kultūraugu – augļu koku, ogulāju un dārzenu – audzēšanai 2017. gadā pieteicās 381 pretendents, deklarējot 5 881 ha dārzu platības. Arī šajā apakšpasākumā ir vērojams neliels saistību platību pieaugums (4,5%) salīdzinājumā ar iepriekšējā gadā apstiprināto platību (5630 ha).

Aktivitātē **10.1.3. „Rugāju lauks ziemas periodā”** (RLZP) 2017. gadā pieteicās 1924 pretendenti, piesakot atbalstam 100 523 ha – par 14 769 ha vairāk nekā 2016. gadā (85 754 ha).

Savukārt **aktivitātē 10.1.4. “Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei”** (SVIN) 2017. gadā pieteicās 120 pretendentu, deklarējot atbalstam 751 ha, kas ir par 41,7% ha vairāk nekā apstiprinātā platība 2016. gadā. Tas skaidrojams ar to, ka daudzās saimniecībās bija stacionārās dravu novietnes, kas atradās tuvu saimniecībai, un 2016. gadā, kad bija noteikti vienādi standarti gan pārvietojamajām, gan stacionārajām dravām, stacionārās dravas nevarēja pretendēt uz atbalstu. Precizējot LAP, tika palielināta vēlāmā pretendentu interese.

Pasākums M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība”

2017. gadā Latvijā kā atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības praksei un metodēm kopumā ir sertificēti 328 609,85 ha, no kuriem LIZ ir 218 497,61 ha, ko apsaimnieko 4178 dažādu jomu lauksaimniecības produktu ražotāji (Pārtikas un veterinārā dienesta dati), un 83,6% no šīm LIZ 2017. gadā ir pieteikti pasākuma M11 „Bioloģiskā lauksaimniecība” (BLA) atbalstam:

11.1. apakšpasākumā "Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm" atbalstam deklarēti 27 249 ha platības, ko apsaimnieko 738 pretendenti, savukārt **11.2. apakšpasākumā "Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes"** – 234 069 ha dažādu atbalsttiesīgo kultūraugu platības, ko apsaimnieko 3345 pretendenti.

Tāpat aktivitātē M11.1 ir vērojams deklarēto platību kritums salīdzinājumā ar 2016. gadā apstiprinātajām platībām (52 692 ha). Tas galvenokārt saistīts ar diviem faktoriem, proti, tika ierobežotas pilnīgi jaunu daudzgadu saistību uzņemšanās iespējas, kā arī daļa pretendentu 2016. gadā pabeidza savas saistības šajā aktivitātē un 2017. gadā uzņēmās jaunas saistības aktivitātē M11.2. Šādas pašas likumsakarīgas tendences pasākumā M11 tiks vērotas arī turpmākajos plānošanas perioda gados. Iepriekšminēto iemeslu dēļ aktivitātē M11.2 kārtējā gadā vērojams platību palielinājums par 22,6 % salīdzinājumā ar 2016. gada apstiprināto platību (190 855 ha).

Pasākums M12 "Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi" nodrošina, ka mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ tiek kompensēti neiegūtie ieņēmumi teritorijās, tā veicinot direktīvu 92/43/EEK un 2009/147/EK prasību īstenošanu un meža īpašnieku un apsaimniekotāju interesi par dabas vērtību saglabāšanu, kā arī paredzot labvēlīgus nosacījumus īpaši aizsargājamo biotopu un sugu attīstībai.

12.2. apakšpasākumā "Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām" paredzēts maksāt kompensāciju ne tikai par atbalsttiesīgajām platībām *Natura 2000* tīklā, bet arī par citām norobežotām dabas aizsardzības teritorijām ar vides radītiem ierobežojumiem ārpus *Natura 2000* teritorijas saskaņā ar Regulas Nr. 1305/2013 30. panta 6. punkta "b" apakšpunktu. Tādējādi patlaban par potenciāli atbalsttiesīgu platību ir noteikti 67 702 ha, kuros ir dažāda veida mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi.

2017. gadā 12.2. apakšpasākumā "Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām" atbalstam pieteicās 2726 pretendenti, deklarējot 41 790 ha lielu meža zemes platību – par 9,0% vairāk nekā 2016. gadā.

Pasākuma M13 "Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi" kopējā mērķteritorija ir 2,22 milj. ha LIZ (pēc Valsts zemes dienesta datiem). No tās 2017. gadā apstiprinātā platība bija 1 554 488 ha jeb 70%, kas ir par 15,1% vairāk nekā 2016. gadā apstiprinātā platība (1 350 548 ha).

Pasākumā M13.2. 2017. gadā deklarēti 1 495 735 ha. Salīdzinoši ar 2016. gada apstiprināto platību (1 299 712 ha) tas ir par 15,1 % vairāk. Līdzīgas platību palielinājuma tendences (15,6%) ir vērojamas arī pasākumā M 13.3, kurā 2017. gadā deklarēti 58 753 ha, bet 2016. gadā apstiprināti 50 836 ha.

6.6. Valsts lauku tīkls

Ievērojot Regulas Nr. 1305/2013 54. panta 1. punkta prasību, Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumu Nr. 599 20. punktā noteikts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" (turpmāk – LLKC), ar kuru ZM ir gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas saistības pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna uzdevumus.

VLT mērķi ir palielināt ieinteresēto pušu līdzdalību lauku attīstības īstenošanā, uzlabot LAP īstenošanas kvalitāti, informēt plašāku sabiedrību un iespējamās atbalsta saņēmējus par lauku attīstības politiku un finansējuma iespējām, veicināt inovācijas lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos, kā arī lauku uzņēmējdarbības uzsākšanu un ekonomisko efektivitāti. Ievērojot ES tiesību aktos noteiktos VLT uzdevumus un pienākumus, VLT sekretariāts mērķu sasniegšanai un izpildei izstrādā daudzgadu rīcības programmu un ikgadējos darba plānus, kuros ietver informāciju par plānotajiem pasākumiem, finansējumu un sasniedzamajiem rezultativajiem rādītājiem.

2017. gadā saistībā ar **VLT sekretariāta darbību** VLT vietnē www.laukutikls.lv tika ievietoti dažādi raksti un papildināta informācija par notikumiem un aktualitātēm lauku attīstības jomā. Vietnē regulāri tiek aktualizēts arī notikumu kalendārs, ietverot notikumus pašvaldībās un vietējās rīcības grupās un ievietojot materiālus par notikumiem, kas saistīti ar lauku attīstību.

Gada laikā VLT sekretariāts ir rīkojis vairākas diskusijas un izveidojis darba grupas par lauku attīstībai būtiskiem jautājumiem, nozares politiku, labajiem projektu paraugiem un kooperāciju, kā arī vietējiem iepirkumiem.

LAP publicitātes nolūkā 2017. gada 27. aprīlī tika rīkota preses diena „Aktualitātes Latvijas lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un mežsaimniecībā 2017. gadā. Sekmīga informācijas apmaiņa starp Zemkopības ministriju un tās institūcijām ar Latvijas reģionālo presi”, kurā piedalījās 16 dalībnieku.

VLT 2017. gadā nozaru speciālistiem rīkojis vairākus pieredzes apmaiņas braucienus uz ārzemēm par ekonomiskās aktivitātes sekmēšanu laukos, daudzveidīgu lauksaimniecību un citiem labas un pārņemamas prakses piemēriem Eiropā.

Tāpat VLT pārstāvji ir piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos (ENRD rīkotos pasākumos), kā arī vairākos citu dalībvalstu rīkotos pasākumos (semināros un konferencēs) lauku attīstības jomā par Vienoto nacionālo tīklu statistiku, lauku biznesa inkubatoru pieredzi Eiropā, lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, uzņēmējdarbību laukos, inovācijām un zinātnei, jaunatni un darbu ar jauniešiem laukos u.c.

6.35. tabula

VLT sekretariāta darbībā sasniegtie rādītāji 2017. gadā

Rādītājs		Kopā	No tiem vērsti uz uzraudzības un novērtēšanas rezultātu apkopošanu un izplatīšanu	No tiem vērsti uz konsultācijām un (vai) inovāciju atbalsta punktu	No tiem vērsti uz VRG, t.sk. starpteritoriālo un starptautisko sadarbību
VLT komunikācijas rīku skaits (pēc veida)	VLT rīkoto pasākumu (semināru, konferenču, pieredzes apmaiņas u.c.) skaits	290	23	3	4
	Publikāciju, reklāmlapu, laikrakstu, žurnālu, tostarp e-publikāciju, skaits	2075	0	31	33
	Citi rīki, skaits (tīmekļa vietne, sociālie mediji)	1	1	1	1
	Apkopotie un izplatītie projektu piemēri, skaits	58	0	2	14
VLT pasākumos īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits	Tematiskās darba grupas	3	0	0	0
	Konsultācijas ar dalībniekiem	6	0	6	0
	Citi (izglītojošie semināri, apmācība jauniešiem un skolēniem, tiešsaistes forumi, tīmekļa vietnē ievietotie interneta rīki (piemēram, ES atbalsta pieejamības noteikšanas programma u.c.), kapacitātes celšanas pasākumi VLT pasākumu īstenošanā iesaistītajiem u.tml.)	323	0	2	3
ENRD pasākumu skaits, kurās piedalījies VLT		11	2	1	4
no tām VLT aktīvi līdzdarbojies (prezentācija, darba grupas vadīšana, plakātu izgatavošana u.tml.)		2	1	1	1

Avots: ZM

Īstenojot VLT Rīcības programmas 2015.–2020. gadam darba plānu 2017. gadam, tika noorganizēti 256 informatīvi un 69 izglītojoši semināri. Pasākumi tika organizēti visās reģionālajās nodaļās, un galvenās semināru tēmas bija

- par grozījumiem ES un valsts normatīvajā regulējumā, kas attiecas uz lauku un mežu apsaimniekošanu;
- par LAP aktualitātēm un pasākumiem;
- par uzņēmējdarbības uzsākšanu un ražošanas efektivitātes celšanu;

- par finansējuma piesaistēs iespējām lauku iedzīvotājiem;
- par *LEADER* pieejas pasākumu īstenošanu.

VLT pasākuma „Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem” mērķis ir vispārizglītojošo skolu skolēnu informētības un intereses vairošana par uzņēmējdarbības attīstības iespējām lauku teritorijās un lauksaimniecības izglītības piedāvājuma dažādību un nākotnes perspektīvām. Pasākuma dalībnieki ir vispārizglītojošo iestāžu 6.–12. klases skolēni. 2017. gadā mērķa sasniegšanai tika iesaistītas skolas, kuras apmeklēja LLKC konsultanti, lai iepazīstinātu skolēnus ar uzņēmējdarbības iespējām laukos, tostarp lauksaimniecības nozarēm, un informētu par izglītības iestādēm un tajās esošajām ar lauksaimniecību saistītajām programmām. Kopumā notika 60 informatīvās dienas, kurās tika uzrunāti 1467 skolēni. Papildus pasākumiem skolās tika noorganizēti 38 pieredzes braucieni uz saimniecībām un izglītības iestādēm, kā arī pie lauku uzņēmējiem un amatniekiem, un tajos piedalījās 1071 skolēns.

2017. gadā tika īstenota akcija skolēniem „Šodien laukos”. Tās mērķis ir radīt izpratni par dzīvi un darbu laukos un popularizēt laukus kā lielisku vietu, kur veidot savu nākotni. Akcija norisinājās sociālo tīklu *draugiem.lv* un *facebook.com* iepriekš izveidotos kontos, kuros visa gada garumā tika publicēta aktuāla ar lauksaimniecību, mežsaimniecību un zivsaimniecību saistīta informācija infografiku, plakātu, mīklu, konkursu, videomateriālu un uzdevumu veidā. Tika īstenoti seši lieli mēneša konkursi, kuros tika iesniegti 163 darbi (izpildīti uzdevumi). Kopumā piedalījās 427 skolēni un 30 pedagogi. Kopējais sekotāju skaits ir 2529, un kopumā tika sagatavoti 85 materiāli.

Popularizējot mežsaimniecības nozari, ir sarīkotas 108 nodarbības un pasākumi 2838 skolēniem un jauniešiem visā Latvijā. Pasākumi īstenoti sadarbībā ar skolām, meža īpašniekiem un citu iestāžu (Valsts meža dienesta, AS “Latvijas Valsts meži” u.c.) meža speciālistiem.

Lai veicinātu jauniešu palikšanu lauku teritorijās un kavētu to pārcelšanos uz lielajām pilsētām, VLT 26 reģionālajās nodaļās tiek sniegts atbalsts lauku jauniešu uzņēmējdarbības veicināšanai. 2017. gadā katra no nodaļām ir organizējusi informatīvās dienas, kurās piedalījušies 294 jaunieši. No tiem pēc tam mācības saistībā ar šo pasākumu uzsāka 240 jauniešu. Mācībās jaunieši apguva dažādas ar uzņēmējdarbību saistītas tēmas, piemēram, tirgus analīzi, uzņēmējdarbības pamatus, aktuālos finansējuma piesaistīšanas instrumentus laukos u.c.

Sabiedrības informēšanas nolūkā VLT regulāri sagatavo ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstībā un lauksaimniecībā, kā arī informē lauku iedzīvotājus par jaunumiem normatīvajos aktos. 2017. gadā tika publicēti 12 informatīvā izdevuma “Lauku Lapa” laidieni par aktualitātēm lauku attīstības jomā, tie pavairoti 67 740 eksemplāros un izplatīti visā Latvijā, kā arī katru nedēļu publicēta elektroniskā izdevuma versija “Lauku e-Lapa”, kas pieejama visiem interesentiem.

2017. gadā sagatavota informācija, izdoti, pavairoti un izplatīti četri dažādi tematiskā izdevuma meža īpašniekiem “Čiekurs” laidieni. Katru nedēļu tika sagatavots “E-Čiekurs” ar aktuālu informāciju un izplatīts kopā ar “E-Lauku Lapu”. “Čiekura” saturs ietver aktuālu, nozīmīgu un praktiski noderīgu informāciju meža īpašniekiem: aktualitātes un grozījumi normatīvajos aktos, ES atbalsta saņemšanas iespējas, nosacījumi, praktiskā īstenošana, praktiski padomi, kā arī jaunumi mācību jomā.

2017. gadā VLT īstenojis četrus pieredzes apmaiņas braucienus nozares uzņēmējiem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un citiem lauku attīstībā aktīviem dalībniekiem uz dažādiem Latvijas novadiem, lai veicinātu tās labās prakses un pieredzes apmaiņu par LAP sasniegumiem un ieguldījumiem, ko iespējams pārņemt un piemērot arī citos uzņēmumos, saimniecībās vai organizācijās. Šajos pasākumos piedalījušies 125 dalībnieki. Pieredzes apmaiņas braucieni to dalībniekus iedrošina rīkoties pašiem, jo ir vērsti uz profesionālo pilnveidošanos. Braucienā dalībniekiem ir iespēja iegūt jaunus sadarbības partnerus un kontaktus, jaunas zināšanas, idejas un iedvesmu, lai attīstītu vai dažādotu savu saimniecisko darbību.

2017. gadā VLT sadarbībā ar Latvijas Bīskopju biedrību ir noorganizējis Otro Starptautisko Latgales reģiona bīskopju konferenci, kurā piedalījās vairāk nekā 50 pārstāvju no Latvijas, Baltkrievijas un Lietuvas. Konference tēma bija bišu produkcijas eksports.

2017. gada 7. decembrī VLT sadarbībā ar Zemkopības ministriju noorganizēja konferenci "Lauksaimniecības politika pēc 2020". Konferences mērķis bija informēt sabiedrību par ES komisijas priekšlikumiem un uzsākt sabiedrības diskusiju "Kur ies Latvijas lauki?" par Latvijas izvēlēm, iespējām un risinājumiem. Konferencē ar prezentāciju uzstājās 19 dalībnieku, kā arī notika divas paneļdiskusijas. Klātienē konferenci apmeklēja 76 dalībnieki, bet konferences tiešraidei sekoja vēl vidēji 200 skatītāju.

Starptautisku pasākumu organizēšana Latvijā dod iespēju kolēģiem citviet pasaulē uzzināt par Latvijā īstenoto, kā arī lielākam skaitam Latvijas pārstāvju iepazīties ar starptautisko pieredzi. Tā tiek veicināta arī ELFLA un LAP atpazīstamība un plašākas sabiedrības informēšana par piedāvātajām iespējām un sasniegumiem.

2017. gadā VLT piedalījās vienā no lielākajiem nozares pasākumiem "Traktordienas 2017". Pasākuma laikā notika izglītojošs seminārs "Viedā lauksaimniecības praksē". Traktordienu laikā ar interaktīviem un izklaidējošiem elementiem interesenti tika iepazīstināti ar VLT un LLKC struktūrvienībām un pieejamajiem pakalpojumiem, kā arī tika izplatīti informatīvie materiāli.

Pasākumā "Vietējo lauksaimniecības produkcijas ražotāju un mājražotāju atbalsta programma" starptautiskajā izstādē „Riga Food 2017” izstāžu centrā „Ķīpsala” tika noorganizēta 127 mājražotāju piedalīšanās no visas Latvijas. Tā mērķis ir popularizēt mājražotāju produkciju Latvijā un citās Eiropas valstīs. Kopumā izstādi apmeklēja 39 412 dalībnieku.

Papildus iepriekšminētajam VLT ir piedalījies arī Saksijas-Anhaltes Zemkopības ministrijas un Apkārtējās vides ministrijas rīkotajā ikgadējā pasākumā „Zemes ražas pētniecības svētki”. Pasākums notika jau 23. reizi, un tā laikā apmeklētājiem bija iespēja iegādāties dažādus mājražotāju pārtikas produktus, kā arī iepazīties ar jaunumiem dārzkopības, mežsaimniecības un lauksaimniecības tehnikas jomā. Latvijai, Lietuvai, Polijai un Ungārijai bija kopējais stends ar nosaukumu „Eiropas ciemats”.

2017. gada VLT piedalījās nacionāla mēroga ikgadējā pasākumā „Sējējs 2017”, kura mērķis ir noteikt labāko ieguldījumu Latvijas lauku attīstībā un lauksaimniecībā un popularizēt sasniegto.

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām nosaka daudzpusējie līgumi, kas noslēgti saistībā ar Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO), divpusējie tirdzniecības līgumi un vienusēji ES piemērojamie tirdzniecības pasākumi.

2017. gadā darbs ir noritējis visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību jautājumos – gan attiecībā uz daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības jomu un ES divpusējās tirdzniecības jomu, gan vienusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO. PTO galvenās darbības ir vērstas uz daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšanu dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizāciju, organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzību un tirdzniecības strīdu risināšanu starp dalībvalstīm.

2017. gadā darbs tika veltīts tam, lai gatavotos PTO 11. Ministru konferencei (turpmāk – MC11), kas notika 10.–13. decembrī Argentīnā (Buenosairesā). MC11 PTO daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizācijas darba kārtībā tika ietverti tādi jautājumi kā lauksaimniecības iekšējais atbalsts, zivsaimniecības subsīdijas, pārtikas nodrošinājums, iekšzemes regulējums, e-komercija u.c. Kaut arī dalībvalstis centās un vēlējās panākt ievērojamu progresu iepriekšminētajās jomās, lielākoties tas nebija iespējams, jo dalībvalstis nespēja vienoties par būtiskiem nolīgumiem. Vienošanās netika panākta arī pārtikas nodrošinājuma jautājumā, lai gan iepriekš notikušajās PTO Ministru konferencēs gan Bali (Indonēzija), gan Nairobi (Kenija) tika noteikts stingrs termiņš un mandāts par pastāvīgu risinājumu atrašanu MC11. Tādējādi ir skaidrs, ka darbs jāturpina arī pēc MC11 un lauksaimniecības jautājumos ir jāuzsāk konsultācijas ar PTO dalībvalstīm, lai atjaunotu sarunas visos trīs pilāros – par tirgus pieeju, iekšējo atbalstu un eksporta konkurenci.

Izņēmums ir zivsaimniecības subsīdijas – par tām valstis MC11 vienojās iesaistīties sarunās, lai jau 12. Ministru konferencē pieņemtu vienošanos, kas aizliedz pārmērīgu kapacitāti un zivju resursu pārzveju veicinošas subsīdijas, kā arī likvidē nelegālas, neregistrētas un neregulētas zvejas veicinošas subsīdijas. Tāpat PTO valstis apņemas stiprināt caurredzamību saistībā ar subsīdijām zivsaimniecībā.

2017. gadā ir progresējušas sarunas par iestāšanos PTO ar Baltkrieviju, Komoru salām, Bosniju un Hercegovinu, Azerbaidžānu, kā arī Bahamas MC11 laikā lūdza atjaunot iestāšanās procesu. Tāpat MC11 laikā tika izveidota Dienvidsudānas pievienošanās PTO darba grupa. Tomēr šīm valstīm vēl jāiegulda nozīmīgs darbs, lai pietuvotos uzņemšanai PTO.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai mazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, kā arī paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem, un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīcijas ir atkarīgas no tirdzniecības partnera attīstības pakāpes un tā vajadzībām un iespējām. Piemēram, ar jaunattīstības un vismazāk attīstītajām valstīm noslēgto tirdzniecības līgumu mērķis līdz ar citiem ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

2017. gadā ES turpināja vairākas līdzšinējās vai uzsāka jaunas sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem (sk. 7.1. tab.).

7.1. tabula

ES notiekošās un plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem

Notiekošās vai uzsāktās ES sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem (tostarp <i>sarunas ir noslēgtas, bet līgumi vēl nav stājušies spēkā</i>)		Plānotās ES sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem
Čīle*	Tunisija	Austrālija Jaunzēlande Turcija Uzbekistāna
Meksika*	Ēģipte	
Merkasūras valstis ⁷	Jordānija	
Indija	Taizeme	
ASV	Indonēzija	
Japāna	Filipīnas	
Kirgizstāna	Mjanma/Birma	
Azerbaidžāna	Malaizija	
Saūda Arābija	Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstis ⁸	
Kuveita	<i>EAC valstis⁹</i>	
Katara	<i>Vjetnama</i>	
Apvienotie Arābu Emirāti	<i>Armēnija</i>	
Omāna	<i>Singapūra</i>	
Bahreina		
Maroka		

Avots: ZM

* Esošā līguma modernizēšana

2017. gada pirmajā pusē tika noslēgtas un parafētas sarunas, lai uzlabotu un aizstātu spēkā esošo Partnerattiecību un sadarbības nolīgumu starp ES un **Armēniju**. Visaptverošais un pastiprinātais partnerības nolīgums tika parakstīts 2017. gada 24. novembrī Austrumu partnerības samītā Briselē. Paredzams, ka nolīgums stāsies spēkā 2018. gada pirmajā pusē, kad Armēnija pabeigs apstiprināšanas procesu.

2017. gadā pirmajā pusē turpinājās sarunas ar **Norvēģiju**, lai liberalizētu tirdzniecību ar lauksaimniecības produktiem. Nolīgumu puses parafēja 2017. gada 5. aprīlī, un tajā paredzētas lauksaimniecības produktu tirdzniecības turpmākas preferences, tostarp vēl citas pilnībā liberalizētas tarifa pozīcijas. Ir panākta vienošanās par papildu vai jaunām tarifa kvotām attiecībā uz tādiem produktiem kā gaļa, piena produkti, dārzeņi un dekoratīvie augi.

Komisija 2016. gada 21. decembrī iesniedza Padomei sarunu direktīvas projektu par sarunu uzsākšanu ar **Turciju**, lai modernizētu 21 gadu veco ES un Turcijas Muitas savienību. 2017. gadā priekšlikums tika apspriests Padomes darba grupās, kā arī Eiropas Parlamentā. Sarunas ar Turciju par divpusējo preferenciālās tirdzniecības attiecību darbības jomas paplašināšanu un muitas savienības modernizēšanu tiks uzsāktas, kad Padome pieņems sarunu direktīvas.

Līgums par ES un **Ukrainas** padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi kā daļa no Asociācijas nolīguma stājās spēkā 2017. gada 1. septembrī, bet tā provizoriskā piemērošana jau bija uzsākta 2016. gada 1. janvārī. Turklāt Eiropas Parlamenta un Padomes regula par pagaidu autonomiem tirdzniecības pasākumiem Ukrainai stājās spēkā 2017. gada 1. oktobrī, palielinot to lauksaimniecības produktu daudzumu, kurus Ukraina var eksportēt uz ES saskaņā ar Līgumu par ES un Ukrainas padziļinātas un visaptverošas brīvās tirdzniecības telpas izveidi, nemaksājot muitas nodokļus. Regula par pagaidu autonomiem tirdzniecības pasākumiem paredz noteikt nulles tarifa kvotas vairākiem lauksaimniecības produktiem (medum, vairākiem graudaugiem, miltiem, putraimiem un apstrādātiem graudiem) papildus nulles tarifa kvotām, kas paredzētas Asociācijas nolīgumā.

2016. gada 11. novembrī ES, **Peru**, **Kolumbija** un **Ekvadora** parakstīja protokolu par Ekvadoras pievienošanās ES-Andu kopienas valstu brīvās tirdzniecības nolīgumam. Nolīgums Ekvadorai provizoriski

⁷ Brazīlija, Argentīna, Urugvaja, Paragvaja, Venecuēla

⁸ Komoru salas, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Sudāna, Zambija, Seišelu salas, Madagaskara, Malāvija, Maurīcija, Zimbabve, Kamerūna, Centrālāfrikas Republika, Čada, Kongo, Kongo Demokrātiskā Republika, Ekvatoriālā Gvineja, Gabona, Santome un Prinsipi, Benina, Burkinafaso, Kaboverde, Kotdivuāra, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bisava, Libērija, Mali, Mauritānija, Nigēra, Nigērija, Papua-Jaungvineja, Senegāla, Sjerraleone, Togo, Fidži, Kuka salas, Kiribati, Māršala salas, Mikronēzija, Nauru, Samoa, Zālamana salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu

⁹ Austrumāfrikas kopienas valstis (East African Community) – Kenija, Uganda, Tanzānija, Burundi, Ruanda

tiek piemērots no 2017. gada 1. janvāra (Peru – no 2013. gada 1. marta un Kolumbijai – no 2013. gada 1. augusta).

2017. gadā notika aktīvas ES un **Meksikas** sarunas par abpusēja Ekonomiskās partnerības, politiskās koordinācijas un sadarbības nolīguma (saukta par Globālo nolīgumu) modernizāciju. Globālais nolīgums paredzētu pārskatīt esošo divpusējo attiecību regulējumu, kas ir spēkā no 2000. gada un ir novecojis, neļaujot abām pusēm pilnībā izmantot kopš tā laika sasniegtās globalizācijas un tirgus liberalizācijas dotās iespējas, tostarp ES un Meksikas savstarpējā tirdzniecībā. Globālajā nolīgumā paredzētas trīs sadaļas: politiskā sadarbība, tirdzniecība (preču un pakalpojumu, kapitāla kustība un maksājumi) un sadarbība pa nozarēm. Sarunas aizsākās 2015. gada nogalē bez būtiskiem pavērsieniem 2016. gadā, bet 2017. gadā sarunas norisinājās visai aktīvi un līdz gada beigām puses jau bija panākušas principiālu vienošanos par lielāko daļu sarunu jomu.

2017. gadā ES uzsāka sarunas ar **Čīli** par pašlaik spēkā esošā abpusējo tirdzniecības attiecību regulējuma modernizēšanu ES-Čīles Asociācijas nolīgumā. Modernizēšanas sarunu mērķis ir paaugstināt tirdzniecības liberalizācijas pakāpi, ņemot vērā kopš Asociācijas nolīguma noslēgšanas 2003. gadā notikušās pārmaiņas un tendences globālajā tirdzniecībā, kā arī citos ES divpusējos tirdzniecības nolīgumos panākto ambīciju līmeni. 2017. gada nogalē notika pirmā sarunu kārtā.

ES un Merkosūras valstu (**Argentīnas, Brazīlijas, Paragvajes un Urugvajes**) sarunās par visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu, kura mērķis ir ne tikai liberalizēt savstarpējo tirdzniecību, bet arī regulēt attiecības citās sadarbības jomās, piemēram, valsts iepirkumos, tirdzniecības tehniskajos šķēršļos, intelektuālā īpašuma tiesībās, tirdzniecības veicināšanā un citos jautājumos, 2017. gadā tika panākts vērā ņemams progress, tomēr viens no joprojām problemātiskiem jautājumiem ir Merkosūras valstu lauksaimniecības un pārtikas produktu, tostarp liellopu gaļas, putnu gaļas, etanola un citu produktu, piekļuves nosacījumi ES tirgum. Īpaši sarežģīts ir jautājums par tarifu kvotas apmēru. Puses cer sarunas pabeigt 2018. gadā.

2017. gadā ES pabeidza trīs gadus ilgās sarunas ar **Kubu** par Politiskā dialoga un Sadarbības nolīgumu. Nolīgums provizoriski tiek piemērots no 2017. gada novembra, tomēr tas neietver tirdzniecības liberalizācijas nosacījumus, taču paredz sadarbību lauksaimniecības jomā un netarifu šķēršļu risināšanu.

2017. gada otrajā pusē panākta vienošanās par ES un **Japānas** ekonomiskās partnerības nolīguma konsolidētajiem tekstiem. Paredzams, ka nolīgums stāsies spēkā 2018. gada vasarā ES-Japānas samita laikā. Tam stājoties spēkā, tiks samazinātas ievadmuītas un novērsti būtiskākie netarifu šķēršļi.

2017. gada septembrī tika pieņemti sarunu direktīvu projekti par brīvās tirdzniecības nolīgumiem ar **Austrāliju** un **Jaunzēlandi**. Plānots, ka 2018. gada pirmajā pusē tiks uzsāktas sarunas ar Austrāliju un Jaunzēlandi. Šie nolīgumi būs jaunās paaudzes līgumi, kas aptvers ne tikai ievadmuītas tarifu atcelšanu, bet arī netarifu šķēršļus, pakalpojumus, investīciju un intelektuālā īpašuma aizsardzību, ilgtspējīgu vides politiku, dzīvnieku labturību un fitosanitārās prasības u.c.

2018. gada pirmajā pusē plānots uzsākt arī sarunas par brīvās tirdzniecības līgumu ar **Singapūru**. 2017. gadā tika lemts, vai ES ir ekskluzīva kompetence vienai parakstīt un noslēgt paredzēto nolīgumu. Taču tiesas ieskatā ES nav ekskluzīvas kompetences saistībā ar divām šī nolīguma daļām, t.i., ārvalstu ieguldījumiem, kas nav tiešie ieguldījumi, un ieguldītāja un valsts strīdu izšķiršanu. Tādēļ nolīgumu tā pašreizējā formā ES var noslēgt, tikai darbojoties kopā ar tās dalībvalstīm.

2016. gada 18. jūlijā tika uzsāktas sarunas par brīvās tirdzniecības nolīgumu starp ES un **Indonēziju**. Līdz šim ir notikušas četras sarunu kārtas. Šo sarunu mērķis ir noslēgt brīvās tirdzniecības nolīgumu, kas atvieglotu tirdzniecību starp ES un Indonēziju. Šajā nolīgumā plānots aptvert plašu jautājumu klāstu, tostarp par tirdzniecības tarifiem un šķēršļiem, pakalpojumiem un ieguldījumiem, publisko iepirkumu, konkurences noteikumiem, intelektuālo īpašumu, kā arī ilgtspējīgās attīstības plānošanu.

2017. gada 21. septembrī provizoriski stājās spēkā (tas nozīmē, ka līgums jāratificē visām ES dalībvalstīm) visaptverošs ekonomikas un tirdzniecības nolīgums starp ES un **Kanādu (CETA)**. Šis nolīgums paredz atcelt lielāko daļu muiītas nodokļu, nodrošināt ES uzņēmējiem plašas piekļuves iespējas Kanādas

publisko iepirkumu tirgum, stiprināt intelektuālā īpašuma aizsardzības noteikumus, kā arī tajā ir iekļauti virkne noteikumu mazo un vidējo komersantu atbalstam.

2017. gada jūlijā Eiropas Komisija pauda viedokli, ka nesaredz īsto brīdi ES-Indijas sarunu par brīvās tirdzniecības līgumu atsākšanai, jo Indijas puse nav gatava atbildēt uz ES svarīgākajām prasībām, tostarp tirgus pieejamību precēm, pakalpojumiem un publiskiem iepirkumiem un ģeogrāfisko izcelsmes norāžu aizsardzību.

Sarunas starp ES un **ASV** par Transatlantisko tirdzniecības un investīciju partnerību tika pārtrauktas 2016. gada beigās. 2017. gadā jaunas sarunas starp ES un ASV par kopīgiem mērķiem un nostāju nenotika.

ES un **Tunisija** 2015. gada oktobrī uzsāka sarunas par padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības zonu kā daļu no Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu asociācijas nolīguma, kas ir spēkā kopš 1998. gada. 2016. gada novembrī Eiropas Komisija sāka konsultācijas, lai apkopotu ieinteresēto pušu viedokļus par šo ES un Tunisijas tirdzniecības attiecību modernizāciju. Interesu aptaujā, kas bija pieejama plašai sabiedrībai, ieinteresētajām personām tika uzdoti 96 jautājumi par ES un Tunisijas tirdzniecību. No 2017. gada 6. līdz 10. februārim tika diskutēts par ES-Tunisijas Visaptverošo brīvās tirdzniecības tehnisko sarunu kārtu projektu.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti, izmantojot vispārējo preferenču sistēmu (VPS). Ar to ES paredz tirdzniecības atvieglojumus 82 jaunattīstības valstīm un teritorijām, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz attiecīgajām valstīm. VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai samazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā. VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 31. oktobra Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu.

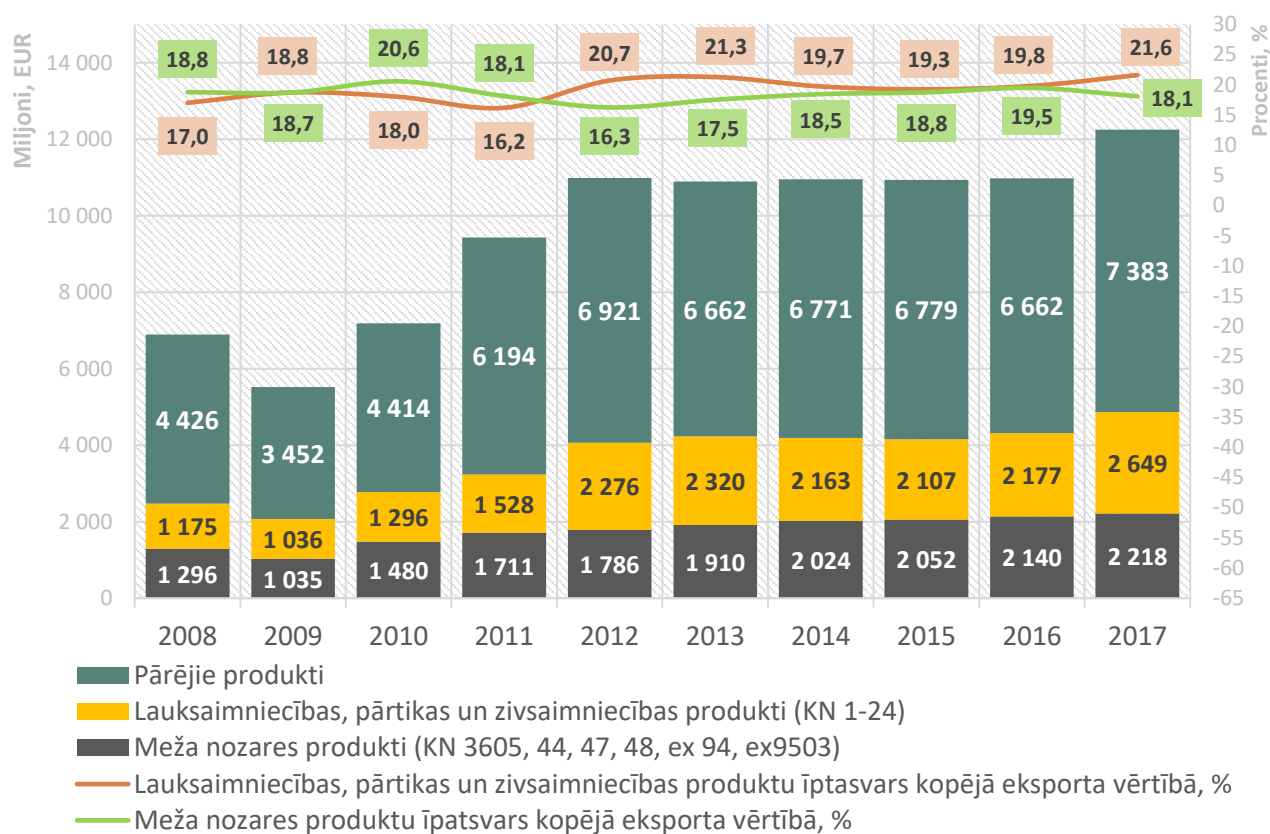
Vispārējo preferenču sistēmā ES paredz trīs priekšrocību režīmus – vispārējo VPS režīmu (izmanto 23 valstis), īpašo veicināšanas režīmu ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (VPS+), kuru ir tiesīgas izmantot 10 valstis, un īpašo režīmu vismazāk attīstītajām valstīm (“Everything But Arms” jeb *EBA*) – to izmanto 49 valstis.

2017. gada laikā vairākas valstis – Kamerūna, Fidži, Irāka, Māršala salas – tika izslēgtas no VPS saņēmējvalstu saraksta, un 2017. gada 1. janvārī arī Gruzija pārstāja gūt labumu no VPS+ režīma, jo tā ieguva atvieglojumus piekļuvei ES tirgum saskaņā ar noslēgto padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu. Šrilanka atkārtoti kļuva par VPS+ režīma saņēmējvalsti 2017. gada maijā pēc tam, kad tā bija izslēgta no režīma saņēmējvalstu saraksta 2010. gadā.

Turklāt ik pēc trim gadiem tiek pārskatīts produktu saraksts VPS saņēmējvalstīm, un pēdējā pārskatīšana notika 2016. gadā. 2017. gada 1. janvārī spēkā stājās pārskatītais produktu saraksts.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

Lai gan 2014. gads iezīmējās ar pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības samazinājumu, kopš 2016. gada ir vērojams eksporta vērtības kāpums, un jau sesto gadu pēc kārtas pārtikas un lauksaimniecības produkti salīdzinājumā ar citām nozarēm veido ievērojamu daļu, bet 2017. gadā ar 2649 milj. eiro vērtību – pat lielāko daļu Latvijas eksporta. 2017. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports veidoja 21,6% no kopējās Latvijas eksporta vērtības. Latvijas pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu ir palielinājies par 472 miljoniem eiro jeb 21,7% (sk. 7.1. att.).

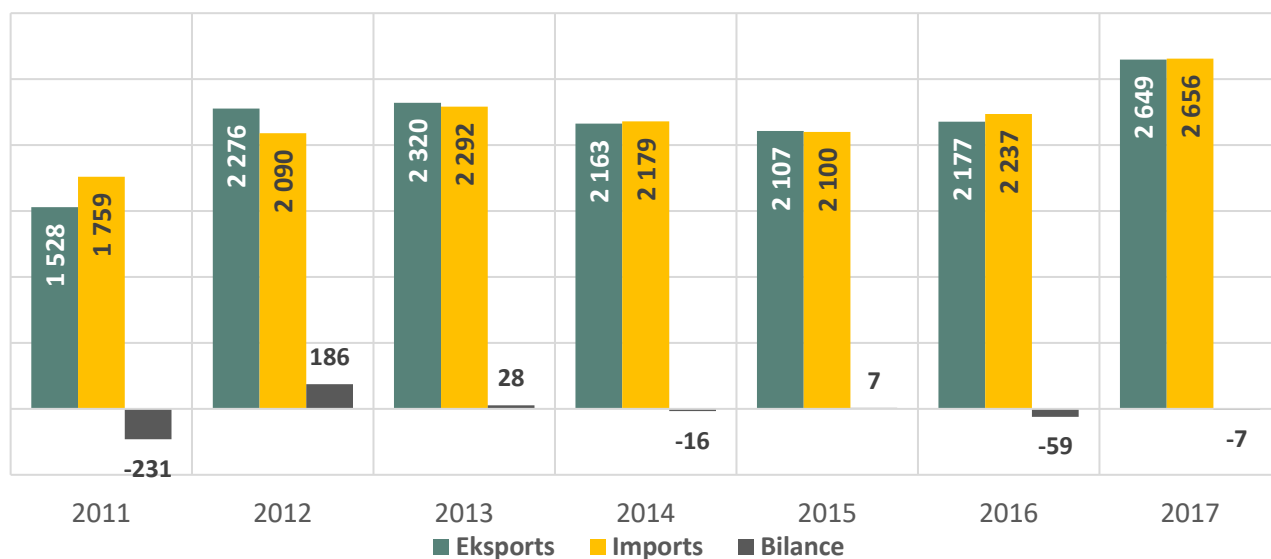

7.1. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu un koku izstrādājumu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Koka un koka izstrādājumu eksports 2017. gadā veidoja 18,1% no kopējās Latvijas eksporta vērtības.

2017. gadā ir palielinājies gan pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports, gan to imports. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports vērtības izteiksmē pieredzēja straujāku kāpumu nekā imports, proti, par 471,7 milj. eiro jeb 21,7%, toties imports palielinājās par 419,5 milj. eiro jeb 18,8%. Lai gan eksporta vērtība pieredzēja straujāku kāpumu, 2017. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības balance saglabājās negatīva, tomēr ar būtisku pieaugumu (sk. 7.2. att.).

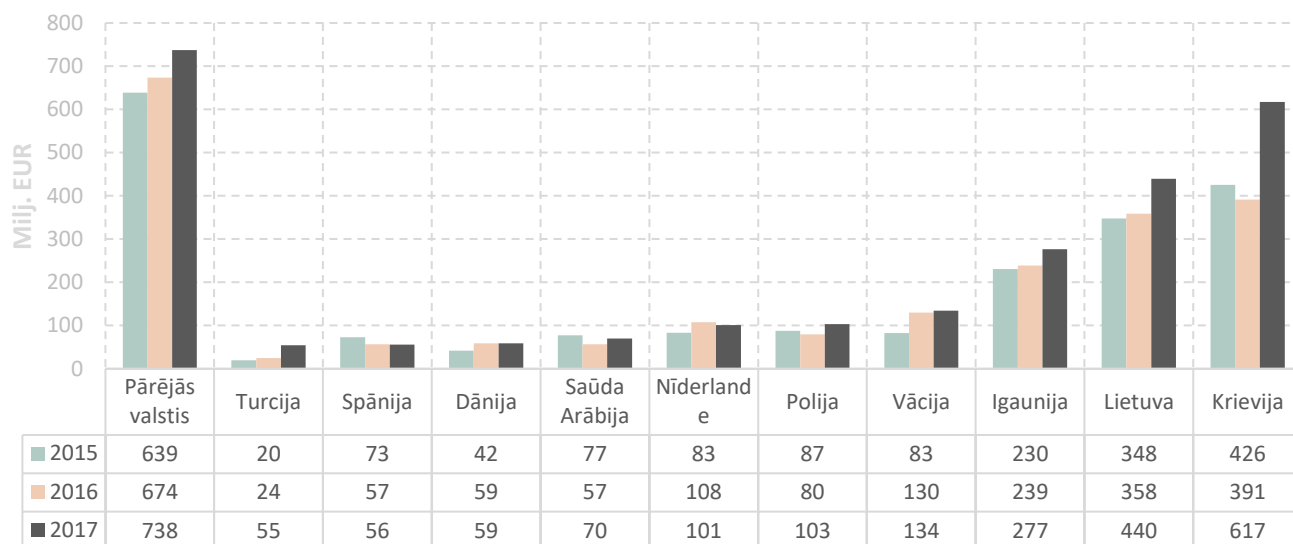

7.2. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu ārējās tirdzniecības balance, milj., eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā lielāko daļu veidoja eksports uz ES: 55,1% produktu tika realizēti ES iekšējā tirgū un 44,9% produktu eksportēti uz trešajām valstīm. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu būtiski pieaudzis eksports uz trešajām valstīm – vērtības izteiksmē par 32%, bet ES daļa kopējā pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā palielinājusies vien par 14%.

7.3. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis, milj. eiro

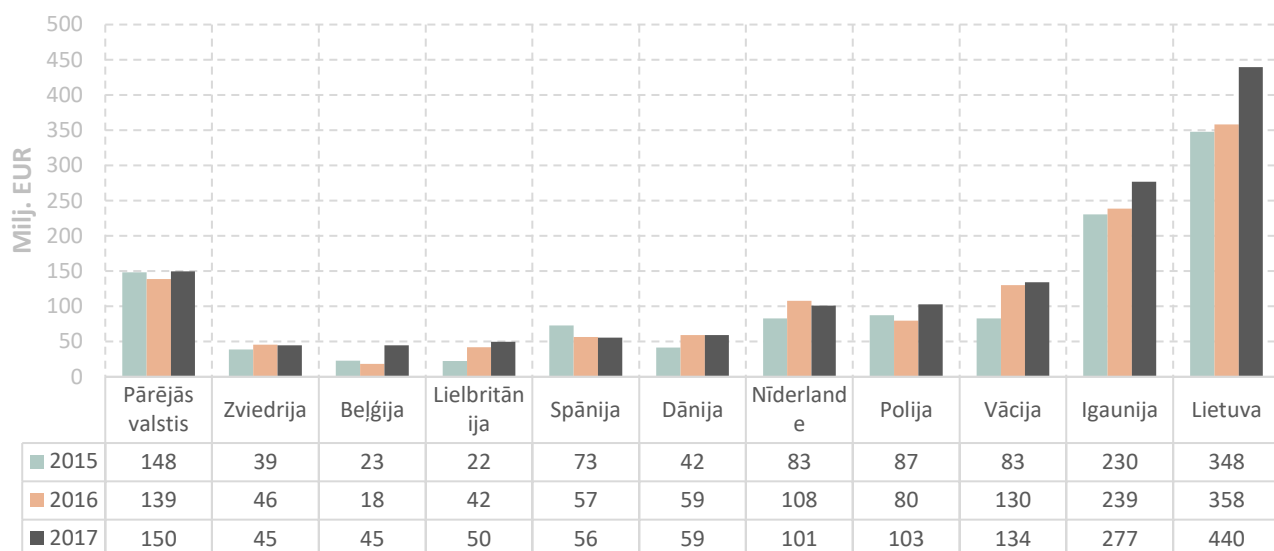
Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ir Krievija, Lietuva un Igaunija. 2017. gadā eksports uz Krieviju veidoja 23,3% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, savukārt uz Lietuvu un Igauniju – 27% (sk. 7.3. att.).

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu sadalījumā pa valstu grupām (Eiropas Savienības valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija pārtiku un lauksaimniecības produktus eksportē uz visām 27 ES valstīm un 126 trešajām valstīm.

Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts bija Lietuva – uz to 2017. gadā eksporta īpatsvars veidoja 30,1% no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm (sk. 7.4. att.). Pēdējos divos gados eksports uz Lietuvu ir pakāpeniski palielinājies, un 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu eksporta vērtība ir kāpusi par 23%.

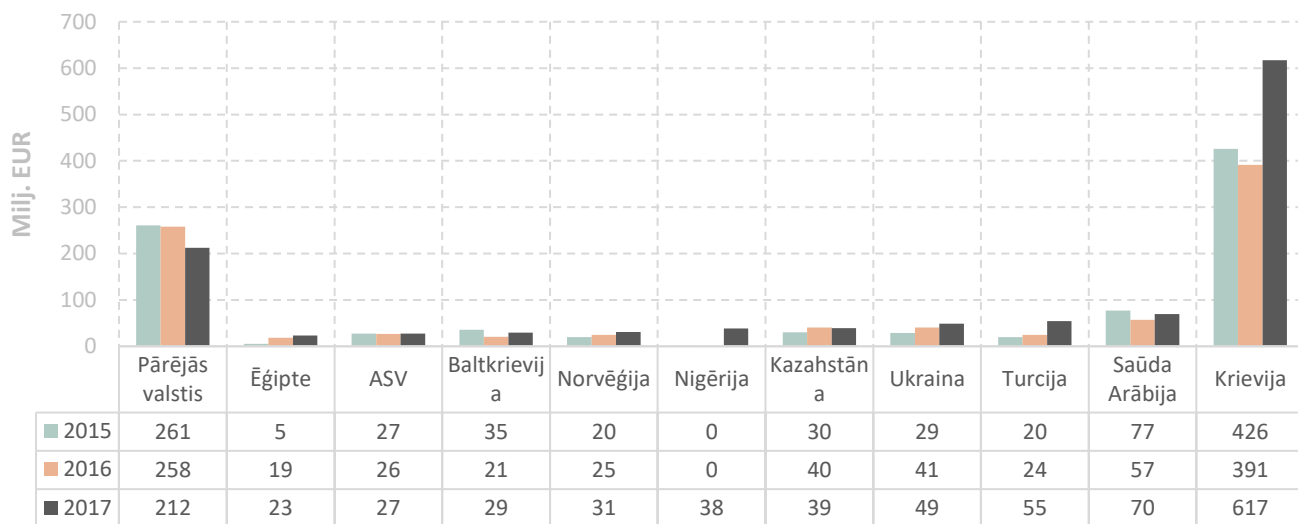
Uz citām tradicionāli nozīmīgākajām eksporta valstīm ES (Igauniju, Vāciju un Poliju) pārskata periodā no 2015. gada līdz 2017. gadam būtiski pieauga eksporta vērtība uz Vāciju (par 62%), savukārt uz Igauniju par 20%, bet uz Poliju – par 18%.

7.4. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Krievija ir tradicionāli nozīmīgākā eksporta partnervalsts starp trešajām valstīm. Eksports uz pārējām trešajām valstīm ir būtiski mazāks. 2016. gadā pārtikas un lauksaimniecības produkti uz Krieviju tika eksportēti 617 milj. eiro apmērā, kas veidoja 51,8% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības uz trešajām valstīm (sk. 7.5. att.). Lai gan joprojām ir spēkā Krievijas 2014. gada 7. augustā ieviestais importa embargo lielai daļai ES (un vairāku citu valstu) izcelsmes lauksaimniecības un pārtikas produktu, kā arī Krievijas 2015. gada jūnijā ieviestais pagaidu importa aizliegums Latvijas izcelsmes zivju konservu ieviešanai, 2017. gadā eksporta vērtība ir būtiski pieaugusi (par 57,8%). Eksporta palielinājumu veido galvenokārt tādas produktu grupas kā alkoholiskie dzērieni (69%), jaukti pārtikas produkti (29%) un dzīvnieku barība (19%).

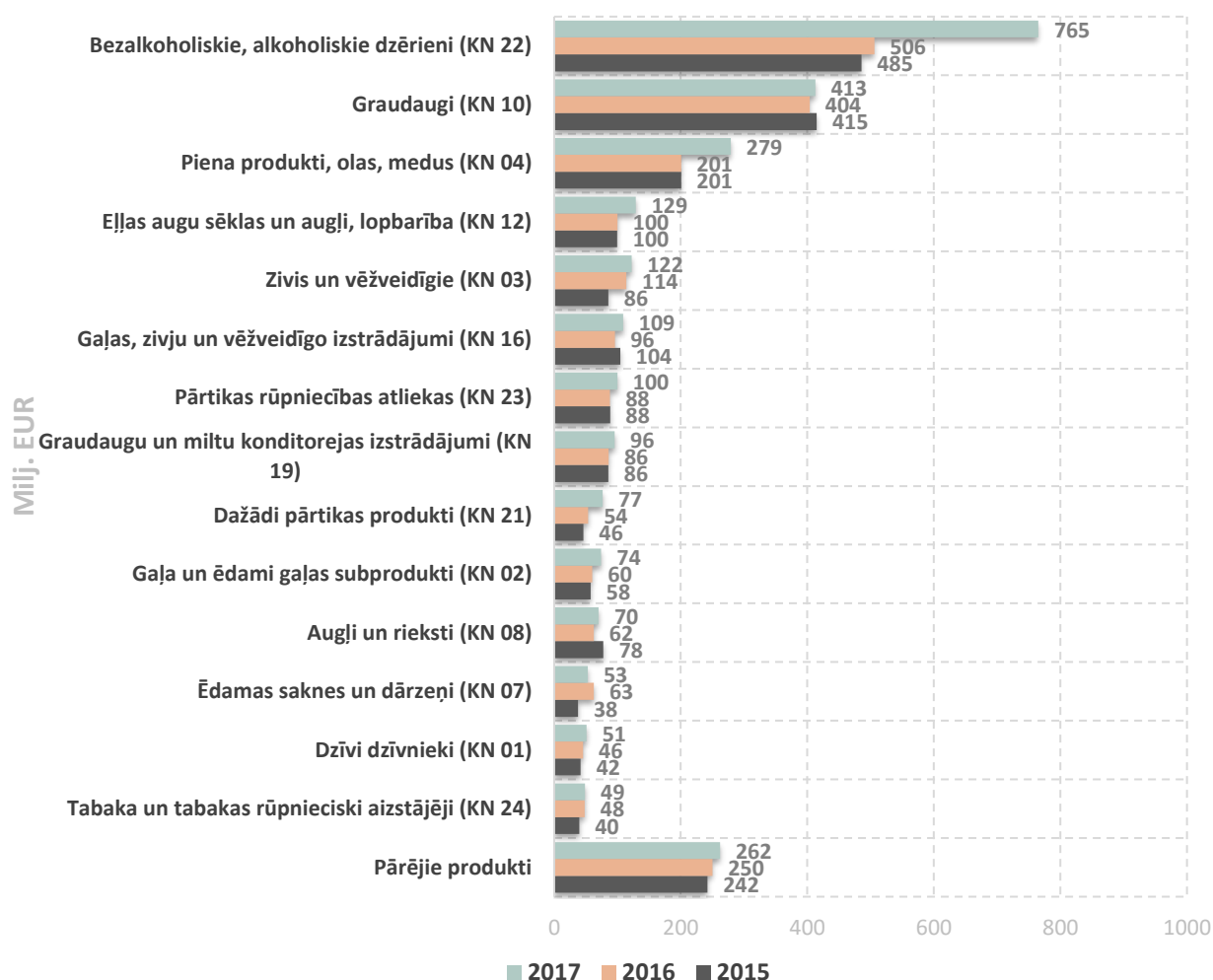

7.5. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis starp trešajām valstīm, milj. EUR

Avots: ZM pēc Eurostat

Latvijas eksports uz Saūda Arābiju, kas no trešajām valstīm ir otra nozīmīgākā eksporta valsts, ir deviņas reizes mazāks nekā uz Krieviju. 2017. gadā lielākais eksporta kāpums (starp 10 nozīmīgākajām trešajām valstīm) bija uz Nigēriju (par 38 milj. eiro), palielinoties tieši kviešu eksportam. Savukārt 2017. gadā eksporta vērtība starp 10 nozīmīgākajām trešajām valstīm samazinājās vien uz Kazahstānu

(par 3%). Būtiski samazinājies arī eksports uz Alžīriju (par 63%), kas 2016. gadā bija ierindojusies trešajā vietā eksporta vērtības ziņā.

7.6. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

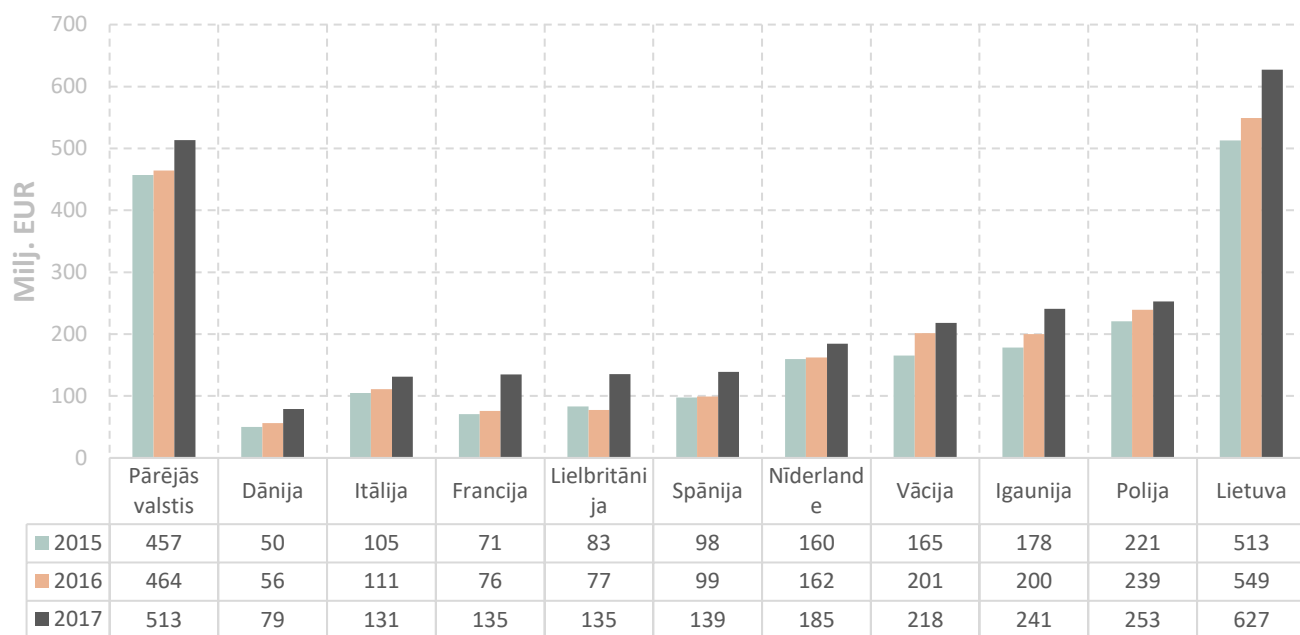
2017. gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti (sk. 7.6. att.):

- bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni veidoja 28,9% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu grupas eksporta vērtības, un produktu grupas vidējā eksporta vērtība palielinājās par 51,3%;
- graudaugi veidoja 15,6% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, vidējai eksporta vērtībai pieaugot par 2,2%;
- piens un piena produkti, olas un medus veidoja 10,5% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, un šīs grupas vidējā eksporta vērtība palielinājās par 39,1%.

Vērtības izteiksmē visbūtiskāk palielinājās alkoholisko un bezalkoholisko dzērienu (par 259,3 milj. eiro), piena produktu (par 78,5 milj. eiro) un elļas augu sēklu un augļu (par 29,1 milj. eiro) eksports.

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu importa struktūrā imports no ES valstīm 2017. gadā veidoja lielāko daļu – 90,6% no pārtikas un lauksaimniecības produktiem tika ievesti no ES.

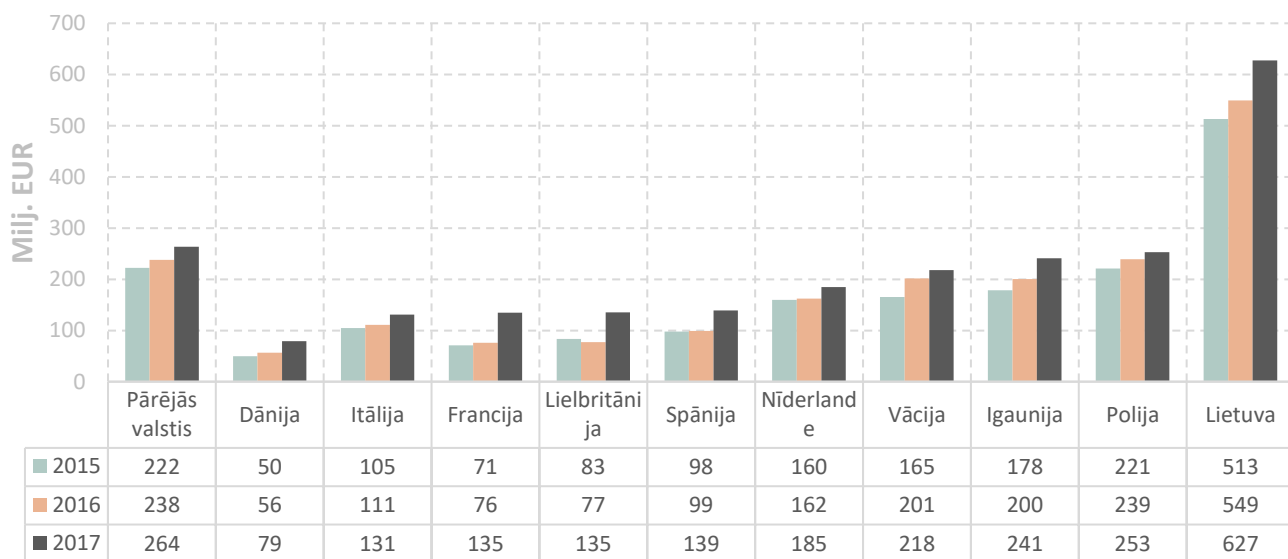
7.7. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

No importa viedokļa nozīmīgākā tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2017. gadā tika importēti 23,6% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu apjoma vērtības izteiksmē (sk. 7.7. att.).

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu importu sadalījumā pa valstu grupām (Eiropas Savienības valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija pārtiku un lauksaimniecības produktus importē no 27 ES valstīm un 81 trešās valsts.

Arī no ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva ar 26,1% kopējās importa vērtības no ES valstīm (sk. 7.8. att.). 2017. gadā no tradicionāli nozīmīgākajām valstīm ES (Lietuvas, Polijas, Igaunijas un Vācijas) imports palielinājās – attiecīgi par 14%, 6%, 20% un 8% salīdzinājumā ar 2016. gadu. Visbūtiskāk imports vērtības izteiksmē palielinājās no Lietuvas (par 79 milj. eiro), Francijas (par 58,6 milj. eiro) un Lielbritānijas (par 58 milj. eiro).

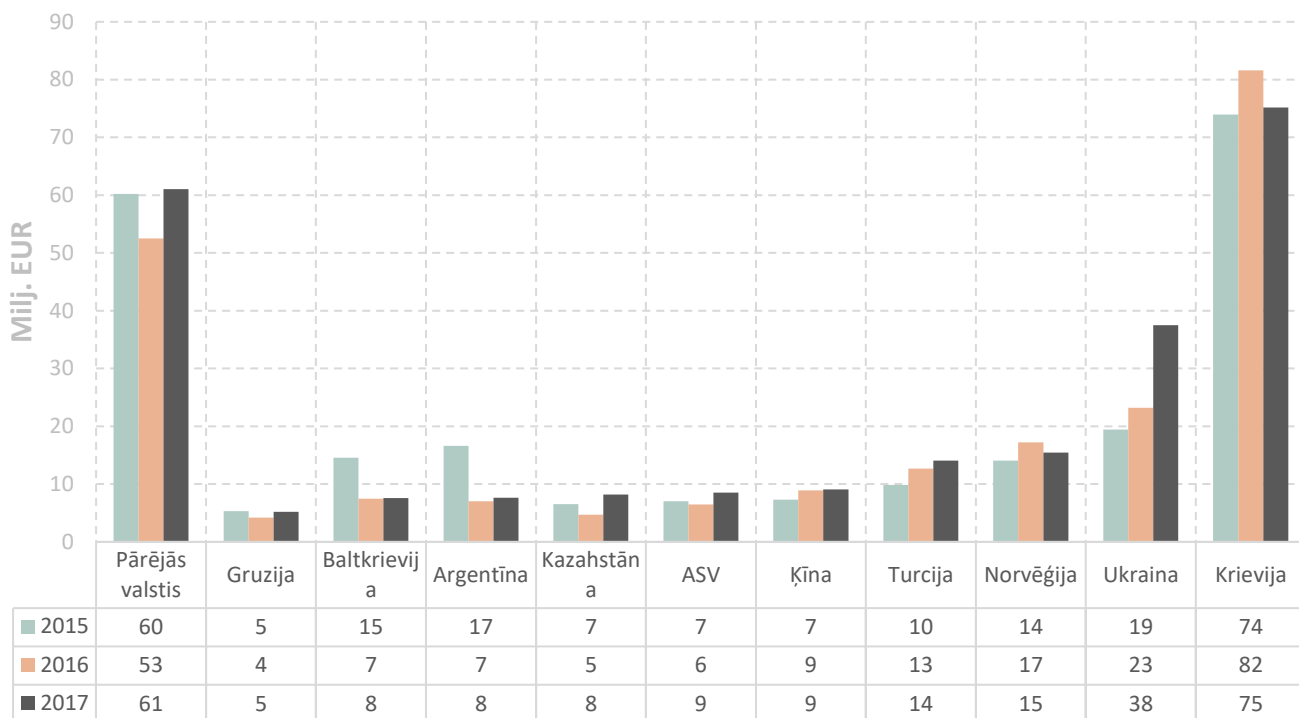

7.8. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Starp trešajām valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Krievija ar 30,1% kopējās importa vērtības no visām trešajām valstīm (sk. 7.9. att.). 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu imports visbūtiskāk

samazinājās no Krievijas, Norvēģijas un Uzbekistānas – attiecīgi par 8% (6,4 milj. eiro), par 10% (1,8 milj. eiro) un par 19% (0,98 milj. eiro). Visvairāk palielinājās imports no Ukrainas (par 62% jeb 14,3 milj. eiro), Kazahstānas (par 75% jeb 3,5 milj. eiro) un ASV (par 32% jeb 2,1 milj. eiro).

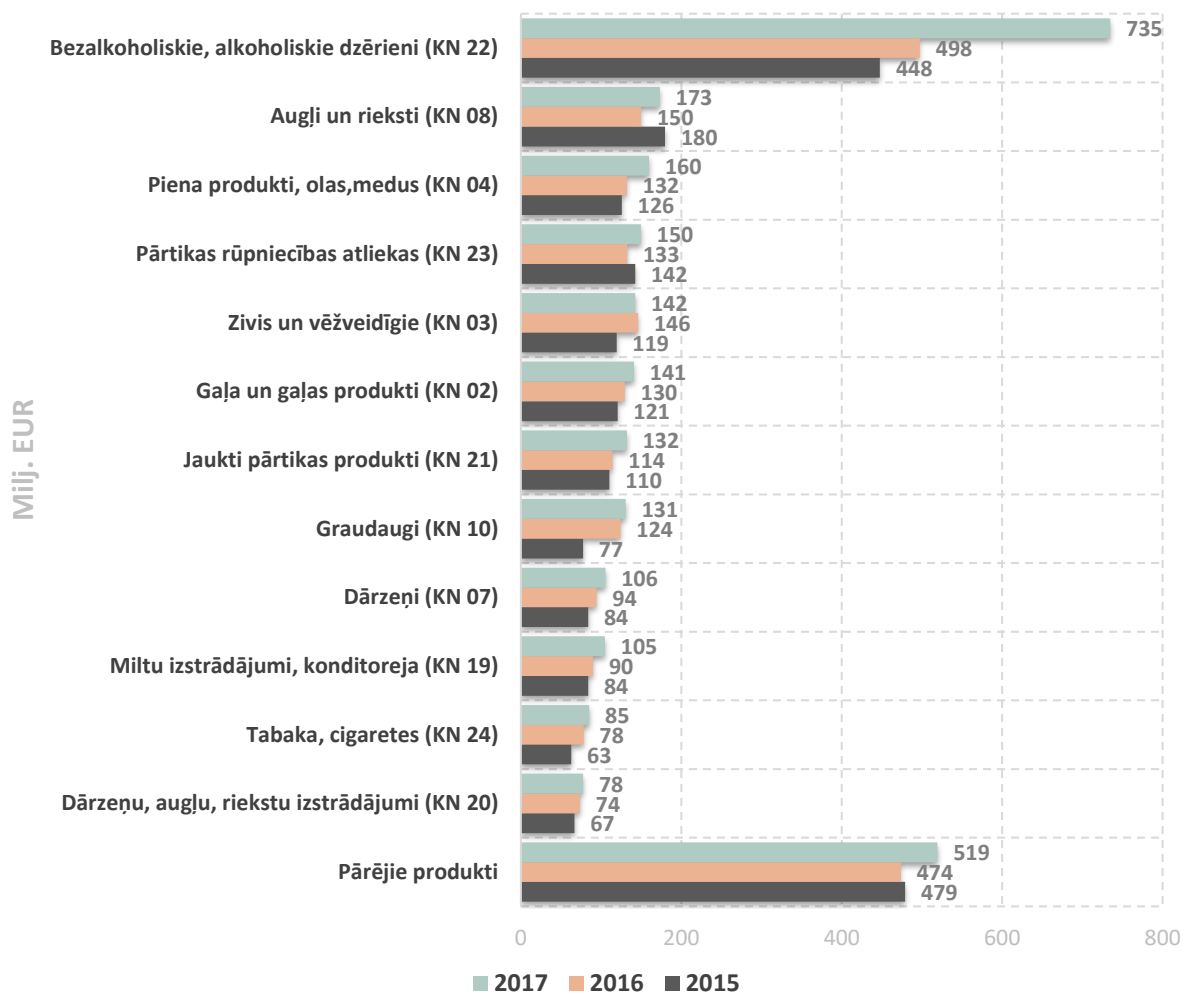

7.9. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis starp trešajām valstīm, milj. eiro
Avots: ZM pēc Eurostat

2017. gadā Latvijas nozīmīgākie produkti atšķirībā no iepriekšējā gada nav mainījušies (sk. 7.10. att.), un tie ir:

- bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni – 27,7% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2017. gadā produktu grupas importa vērtība ir palielinājusies par 47,7%;
- augļi un rieksti – 6,5% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2017. gadā to importa vērtība palielinājās par 15,7%;
- piena produkti, olas un medus – 6% no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2017. gadā produktu grupas importa vērtība ir palielinājusies par 20,8%.

Vērtības izteiksmē visbūtiskāk palielinājās alkoholisko dzērienu (par 237,1 milj. eiro), piena produktu (par 27,5 milj. eiro), kā arī augļu un riekstu (par 23,5 milj. eiro) imports. Savukārt imports samazinājās tādām produktu grupām kā zivis un vēžveidīgie (par 3,6 milj. eiro), dekoratīvie augi un grieztie ziedi (par 2,8 milj. eiro), kā arī pīšanai paredzēti augu materiāli (par 1,1 milj. eiro).

7.10. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro
 Avots: ZM pēc Eurostat

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

Izglītība

Studenti

LLU ir viena no lielākajām valsts augstākās izglītības iestādēm Latvijā, kas īsteno pamatstudiju, maģistra un doktora studijas, kā arī pētniecību dažādās tautsaimniecības nozarēs, arī lauksaimniecībā un pārtikas nozarē. Universitāte piedāvā studijas vairāk nekā 60 studiju programmās trijos virzienos – biozinātnēs, inženierzinātnēs un sociālajās zinātnēs. Universitātes spēks sakņojas šo trīs virzienu sadarbībā un mijiedarbībā.

2017. gada 1. oktobrī LLU studēja 4176 studenti: pamatstudijās – 3392, augstākā līmeņa studijās – 616, doktora studijās – 168. 2017. gadā LLU tika uzņemti 1346 jaunie studenti: pamatstudijās – 954, augstākā līmeņa studijās – 344. Pamatstudijās uzņemti 633 valsts finansēti studenti un 321 maksas students, no tiem 226 – nepilna laika. No augstākā līmeņa studijās uzņemtajiem 253 ir valsts finansēti un 91 – maksas students, no tiem 23 – nepilna laika studenti (sk. 8.1. tab.).

8.1. tabula

Studējošo skaits LLU 01.10.2017.						
Studējošie pēc studiju līmeņa	Studiju veids	Finansējuma veids un tā sadalījums			Studējošo sadalījums pēc studiju veida, %	Jaun-uzņemto studentu skaits
		Finansējuma veids	Skaits	%		
Pamatstudiju studenti	Pilna laika	no valsts budžeta finansētie	1930	84	68	633
		ar daļēju personīgo finansējumu	377	16		95
		Kopā	2307	100		728
	Nepilna laika	ar daļēju personīgo finansējumu	1085	100	32	226
		Kopā	1085	100		226
Kopā			3392	-	100	954
Maģistranti	Pilna laika	no valsts budžeta finansētie	444	77	93	253
		ar daļēju personīgo finansējumu	129	23		68
		Kopā	573	100		321
	Nepilna laika	ar daļēju personīgo finansējumu	43	100	7	23
		Kopā	43	100		23
Kopā			616	-	100	344
Doktoranti	Pilna laika	no valsts budžeta finansētie	165	99	99	48
		ar daļēju personīgo finansējumu	1	1		0
		Kopā	166	100		48
	Nepilna laika	ar daļēju personīgo finansējumu	2	100	1	0
		Kopā	2	100		0
Kopā			168	-	100	48

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Doktora studijas

Doktora studiju mērķis ir sagatavot starptautiskam līmenim atbilstošu jauno zinātnieku paaudzi zinātniskās pētniecības un akadēmiskajam darbam, kā arī zinātniskajam un organizatoriskajam darbam valsts un privātajās institūcijās. Doktora studijas ir augstskolas prioritāte, akadēmiskā personāla atjaunotnes un attīstības mērķprogrammas sastāvdaļa. LLU ir akreditētas 13 doktora studiju programmas: "Lauksaimniecība", "Lauksaimniecības inženierzinātne", "Agrārā un reģionālā

ekonomika", "Veterinārmedicīna", "Pārtikas zinātne", "Mežzinātne", "Koksnes materiāli un tehnoloģijas", "Hidroinženierzinātne", "Ainavu arhitektūra", "Būvzinātne", "Vides inženierzinātne", "Informācijas tehnoloģijas" un "Pedagoģija".

2017. gada LLU studēja vidēji 172 doktoranti, no tiem 167 – pilna laika studijās un pieci – nepilna laika studijās (trīs no tiem studiju programmā "Informācijas tehnoloģijas" un viens studiju programmā "Pedagoģija") (sk. 8.2.tab.).

8.2. tabula

Doktorantu skaits doktora studiju programmās LLU 2017. gadā	
Studiju programma	Doktorantu skaits
Agrārā un reģionālā ekonomika	28
Ainavu arhitektūra	6
Būvzinātne	9
Hidroinženierzinātne	2
Informācijas tehnoloģijas	6
Koksnes materiāli un tehnoloģijas	8
Lauksaimniecība	23
Lauksaimniecības inženierzinātne	13
Mežzinātne	19
Pārtikas zinātne	15
Pedagoģija	11
Veterinārmedicīna	28
Vides inženierzinātne	4
KOPĀ	172

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

2017. gadā LLU ir aizstāvēti 16 promocijas darbi. Studiju programmā "Pārtikas zinātne" aizstāvēti pieci promocijas darbi, studiju programmās "Mežzinātne", "Koksnes materiāli un tehnoloģijas", "Agrārā un reģionālā ekonomika" un "Informācijas tehnoloģijas" – katrā divi promocijas darbi, bet studiju programmās "Lauksaimniecība", "Lauksaimniecības inženierzinātne" un "Pedagoģija" – katrā pa vienam promocijas darbam.

Studiju programmas

LLU piedāvā studijas visos studiju līmeņos – pamatstudijās, maģistrantūrā un doktorantūrā. LLU 2017. gadā īstenoja 62 studiju programmas 14 studiju virzienos – 27 pamatstudiju, 22 augstākā līmeņa un 13 doktora studiju programmas. 2017. gadā tika atvērta jauna akadēmiskās izglītības maģistra studiju programma "Mežzinātne", savukārt profesionālā bakalaura studiju programma "Ainavu arhitektūra un plānošana" tika pārveidota par akadēmisko bakalaura studiju programmu, un tās apgives periods saīsināts no pieciem uz 3,5 gadiem, bet akadēmiskās izglītības maģistra studiju programma "Ainavu arhitektūra" tika pārveidota par profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmu ar nosaukumu "Ainavu arhitektūra un plānošana". Arī otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmā "Darba aizsardzība un drošība" tika pārveidota par profesionālo augstākās izglītības maģistra studiju programmu. Savukārt profesionālo augstākās izglītības maģistra studiju programmā "Pārtikas higiēna" nu tiek piedāvātas arī pilna laika studijas.

LLU aktīvi turpinās e-studiju izmantošana studiju procesa pieejamības un studiju procesa atbalstam. 2017. gadā e-studiju formā LLU varēja apgūt divas studiju programmas – akadēmisko bakalaura studiju programmu "Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija" un profesionālo maģistra studiju programmu "Sabiedrības pārvalde".

Tālākizglītība

Tālākizglītības kursus un profesionālās pilnveides izglītības programmas LLU īsteno Mūžizglītības centrs. 2017. gadā Mūžizglītības centrs īstenoja 57 kursu programmas, tajā skaitā četras profesionālās pilnveides programmas (to kopējais apjoms ir 768 stundas), un 53 pieaugušo neformālās izglītības programmas, kuru kopējais apjoms ir 1714 stundu. Kopā 2017. gadā apliecības un sertifikātus par kursu programmu apguvi saņēma 1682 kursu absolventi.

2017. gadā turpinājās

- *Erasmus+* projekts "Higher Education for Central Asia Food Systems and Standards" (Nr. 574005-EPP-1-2016-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP) ar 898 312 eiro lielu kopējo finansējumu. Projekta ilgums – līdz 2019. gada 14. oktobrim, un tajā iesaistīti desmit partneri;

- iepirkums "Mācību organizēšana un īstenošana Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma "Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi" apakšpasākuma "Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi" ietvaros" (ID Nr. ZM/2016/2_ELFLA). Projekta ilgums – līdz 2018. gada 2. augustam, finansējums – 650 000 eiro.

No 2017. gada 8. līdz 18. jūlijam notika LLU sestā starptautiskā vasaras skola "Lifecycle – from forest till high ecological value wood products".

2017. gadā noslēgts

- iepirkuma līgums par B programmas "Pedagogs karjeras konsultants" īstenošanu pedagogu profesionālās kompetences pilnveidei (līguma Nr. 4.4.-11/13) (finansējums – 54 848 eiro);

- līgums ar Ārlietu ministriju par Attīstības sadarbības projekta "Latvijas un Vidusāzijas valstu sadarbības attīstība lauksaimniecības izaugsmei Tadžikistānā un Kirgizstānā" (līguma Nr. AM-LV31) (finansējums – 36 511 eiro);

- līgums ar VIAA "Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugu izstrāde, karjeras atbalsta metodisko materiālu izstrāde, pedagogu karjeras konsultantu un karjeras atbalsta īstenošanā iesaistīto speciālistu papildizglītība par karjeras attīstības atbalsta pasākumu plānu un karjeras atbalsta metodisko materiālu" (līguma Nr. 4.-8.3.1/26) (finansējums – 61 560 eiro).

2016./2017. studiju gadā uz studiju kursu klausītāju statusā pavasara semestrī bija pieteikušies 126 personas, bet 2017./2018. studiju gada rudens semestrī – 132 personas.

Stipendijas

2017. gadā LLU Attīstības fondā aktīvas bija 15 stipendiju programmas, kurās tika organizēti 19 stipendiju konkursi, piešķirot 27 jaunas stipendijas. Trīs stipendijas turpināja saņemt jau esošie stipendiāti, trīs stipendiāti janvārī saņēma atlikušo stipendijas summu, un seši stipendiāti turpināja saņemt stipendiju vēl visu pavasara semestri.

Pa vienam stipendiju konkursam tika organizēts Jāņa Čakstes, Jāņa Rūvalda, *Baltic Breeders*, profesora Kazimira Špoģa, Latvijas Agronomu biedrības, Artūra un Ērikas Gerhardu, Vagneru ģimenes, Mirdzas Oškalnes, LLU zinātnieku vārdiskās balvas un LLU fakultāšu vārdiskajām stipendijām (profesora Gunta Rudzīša vārdiskā un Pārtikas tehnoloģijas fakultātes vārdiskā stipendija). Gada laikā organizēti arī divi stipendiju konkursi Ulda Šalajeva, Jāņa un Millijas Kāvušu, Konekesko un *Altum* stipendijām. Stipendijās izmaksātā summa – 15 960 eiro.

8.3. tabula

Stipendiātu sadalījums pa fakultātēm 2017. gadā

Fakultāte	Jaunie stipendiāti	2017. gada pavasara semestris	Gerharda stipendiāti turpina saņemt līdz studiju beigām	Atlikums par janvāri
Lauksaimniecības	3	1	2	-
Tehniskā	5	1	1	1
Pārtikas tehnoloģijas	4	2	1	-
Meža	2	-	-	1
Ekonomikas un sabiedrības attīstības	5	-	-	-
Veterinārmedicīnas	3	-	-	-
Informācijas tehnoloģiju	2	-	-	-
Vides un būvzinātņu	2	2	-	1

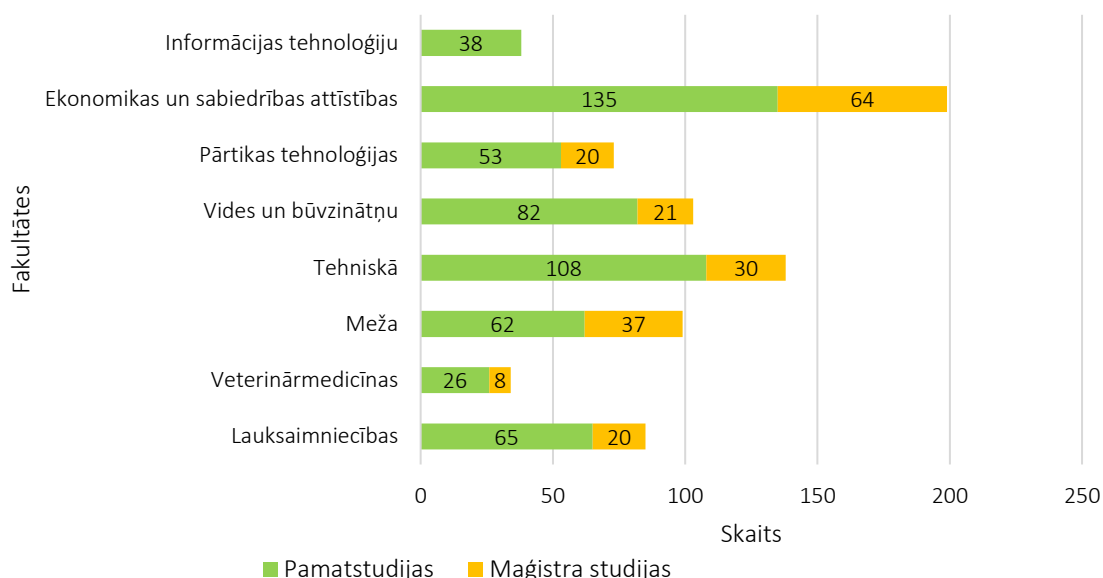
Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Tāpat tika pasniegtas trīs Kārļa Ulmaņa stipendijas (2017. gadā stipendiju turpināja saņemt divi studenti no Vides un būvzinātņu fakultātes un viens no Tehniskās fakultātes; no jauna stipendija tika piešķirta vienam Vides un būvzinātņu fakultātes studentam un diviem Pārtikas tehnoloģijas fakultātes studentiem) un trīs Senāta stipendijas (stipendiju turpināja saņemt viens Vides un būvzinātņu fakultātes, Informācijas tehnoloģiju maģistrantūras students un Tehniskās fakultātes pamatstudiju students; no jauna piešķirtas divas stipendijas Pārtikas tehnoloģijas fakultātes studentiem un viena Vides un būvzinātņu fakultātes studentam).

Savukārt fakultāšu vārdiskās stipendijas no jauna saņēma astoņi studējošie (Vides un būvzinātņu, Lauksaimniecības, Ekonomikas un sabiedrības attīstības, Informācijas tehnoloģiju, Pārtikas tehnoloģijas, Veterinārmedicīnas, Tehniskajā un Meža fakultātē), un pavasara semestrī tās turpināja saņemt deviņi studējošie.

Absolventi

2017. gadā LLU diplomu saņēma 769 absolventi: pamatstudijās – 569 (t. sk. 440 pilna laika un 129 nepilna laika studijās), maģistra studijās – 200 (t. sk. 172 pilna laika un 28 nepilna laika studējošie). Absolventu sadalījums 2017. gadā pa fakultātēm apkopots 8.1. attēlā.

8.1. attēls. 2017. gada LLU absolventi pa fakultātēm

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Ar izcilību studijas absolvēja un “sarkano diplomu” saņēma četri absolventi – Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē studiju programmas “Ekonomika” absolvente Edīte Eihvalde un studiju programmas “Komerccarbība un uzņēmuma vadība” absolvente Anete Ralle, bet Tehniskajā fakultātē “sarkano diplomu” ieguva studiju programmas “Mājas vide izglītībā” absolvente Rūte Stumpe un Pārtikas tehnoloģijas fakultātes studiju programmā “Pārtikas produktu tehnoloģija” – absolvente Alise Rozentāle.

Studiju vides uzlabošana

2017. gadā turpinājās Jelgavas pils energoefektivitātes palielināšanas un fasādes atjaunošanas būvdarbi, īstenojot projektu “Jelgavas pils energoefektivitātes nodrošināšana” (EKII-1/1). Pils Dienvidu korpusā pabeigta logu un durvju nomaiņa, bēniņu siltināšana, atjaunota ēkas fasādes daļa virs cokola un ventilācijas sistēma un iesākti būvdarbi Jelgavas pils Austrumu korpusā.

Īstenojot ERAF projektu “LLU un tās pārraudzībā esošo zinātnisko institūciju pētniecības, attīstības infrastruktūras un institucionālās kapacitātes stiprināšana”, Jelgavas pilī tika veikta vienkāršota atjaunošana telpu grupai, kurā izvietots Bioekonomikas un ilgtspējīgo resursu vadības centrs, un LLU Zemkopības institūta Laukkopības laboratorijas ēkas atjaunošana.

Lai uzlabotu studiju vidi, 2017. gadā notika kosmētiskie remontdarbi vairākās telpu grupās Jelgavas pilī – Dienvidu kolonādē, Austrumu un Dienvidu korpusu pirmā stāva gaitenīs un Rietumu korpusa kāpņu telpā. Būvdarbi norisinājās arī citos LLU objektos:

- Vides un būvzinātņu fakultātes mācību korpusā Akadēmijas ielā 19, Jelgavā,
- Meža fakultātes mācību korpusā Akadēmijas ielā 17, Jelgavā,
- Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes mācību korpusā Svētes ielā 18, Jelgavā, atjaunojot aktu zāli un auditoriju,
- LLU zirgkopības mācību centrā “Mušķi”, kur atjaunots stallis un izbūvēta kūtsmēsļu novietne,
- LLU Sporta namā Raiņa ielā 1, Jelgavā, nomainot sporta zāles grīdu un apkures sistēmu.

Lai radītu studentiem labākus dzīves apstākļus, veikti būvdarbi LLU studentu viesnīcās: uzsākti energoefektivitātes palielināšanas būvdarbi 1. studentu viesnīcā Lielajā ielā 1 un 9. studentu viesnīcā K. Helmaņa ielā 2, kā arī pabeigta 9. studentu viesnīcas telpu vienkāršota atjaunošana.

LLU fundamentālā bibliotēka

LLU Fundamentālā bibliotēka ir akreditēta valsts nozīmes bibliotēka. Atbilstoši studiju profilam un pētniecības virzieniem tā nodrošina lietotājus ar dažādiem informācijas resursiem lauksaimniecībā un tās saskarnozarēs.

2017. gadā tika ieviests vienotais informācijas meklētājs PRIMO. Tā ir meklētājprogramma, kas vienā meklēšanas logā dod iespējas meklēt grāmatas, promocijas darbus, konferenču materiālus, žurnālus, rakstus un citus dokumentus vienlaikus abonētajās un brīvpieejas tiešsaistes datubāzēs, ALEPH elektroniskajā kopkatalogā, kā arī LLU FB veidotajās datubāzēs.

Augstu līmeni ir sasniegusi ārzemju datubāzu izmantošana. 2017. gadā informāciju varēja meklēt 15 abonētajās pilnteksta un bibliogrāfiskās informācijas tiešsaistes datubāzēs, kā arī 19 datubāzēs, kas tika piedāvātas uz izmēģinājumu laiku. Pieslēguma sesiju skaits abonētajām ārzemju datubāzēm pārsniedza vienu miljonu, savukārt meklējumu skaits – 2,2 miljonus. Pieeja tiešsaistes datubāzēm tika nodrošināta bibliotēkā, LLU tīklā un LLU zinātniskajos institūtos pēc datoru IP adresēm, kā arī autorizētiem lietotājiem ārpus LLU tīkla, izmantojot LLU IS lietotājkontu. Bibliotēka nodrošina pieeju datubāzēm, izmantojot *EZproxy*. 2017. gadā šo pieeju izmantoja 8918 unikālie apmeklētāji, apmeklējumu skaits – 21 141.

LLU mācībspēkiem un studentiem arī 2017. gadā bija iespēja lietot *Mendeley Premium* programmu, kas ļauj pārvaldīt un sakārtot zinātniskos darbus, dalīties ar tiem un sadarboties tiešsaistē ar citiem zinātniekiem. Tā darbojas kā akadēmiskās vides sociālais tīkls, palīdz organizēt pētījumus, ļauj importēt dokumentus no e-žurnālu un e-grāmatu datubāzēm u. c.

LLU Fundamentālā bibliotēka piedalās starptautiskās lauksaimniecības zinātņu un tehnoloģiju informācijas sistēmas AGRIS veidošanā, kā arī veido vairākas datubāzes bibliotēku informācijas sistēmā ALEPH500. Ierakstu skaits LLU FB Analītikas datubāzē 2017. gada 31. decembrī sasniedza 46 968, LLU mācībspēku un pētnieku publikāciju datubāzē – 30 604. AGRIS resursu centram ir sagatavoti un nosūtīti bibliogrāfiskie dati par 680 Latvijas lauksaimniecības un saskarnozaru publikācijām. Kopā uz šo resursu centru ir nosūtīti 14 568 dokumentu apraksti. Bibliotēkas darbinieki ne tikai ievada datus datubāzēs, bet arī labo, papildina un rediģē mācībspēku un pētnieku ievadīto publikāciju aprakstus LLU IS.

2017. gadā projektā “LLU STEM studiju programmu modernizācija” bibliotēka saņēma 185 dažādu nosaukumu ārzemju grāmatas. LLU ir noslēgusi līgumu ar digitālo objektu identifikatoru (DOI) reģistrācijas aģentūru *Crossref*. Tas zinātniskajiem rakstiem ļauj piešķirt digitālā objekta identifikatoru un strādāt ar pretplaģiātisma programmu.

LLU Fundamentālās bibliotēka galvenie darbības rādītāji 31.12. 2017.

Galvenie rādītāji	Skaits
Lasītāju skaits	3 927
Apmeklējumu skaits, t. sk.:	234 794
fiziskie apmeklējumi	84 067
virtuālie apmeklējumi	150 727
Izsniegums	187 655
Krājums (eksemplāri)	409 912
Krājums (nosaukumi)	123 291
Krājumā saņemts (eksemplāri)	2 427
No krājuma izslēgts (eksemplāri)	5 135
Sniegtas uzziņas	32 760
Sniegtas konsultācijas	11 166
Starpbibliotēku abonementa ceļā saņemti eksemplāri, t. sk. no ārvalstu bibliotēkām	97 82

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Zinātne un inovācijas

LLU zinātnieki strādā vienotajā Eiropas pētniecības telpā, tāpēc LLU mērķis ir attīstīt zinātniskās darbības potenciālu nacionālu un starptautiski nozīmīgu pētījumu veikšanai, kā arī sekmēt inovatīvu, zināšanās balstītu un ekonomiski efektīvu tehnoloģiju ieviešanu Latvijas tautsaimniecībā, īpaši bioekonomikā, kas ir viena no Latvijas viedās stratēģijas jomām.

LLU akadēmiskā personāla un studējošo zinātnisko darbību, nacionālo un starptautisko zinātnisko sadarbību augstskolā koordinē Zinātnes un projektu attīstības centrs (ZPAC). Tas arī administrē dažādu projektu, valsts un uzņēmēj sabiedrību pasūtījumu izpildi, nodarbojas ar informācijas izplatīšanu un finansējuma piesaistīšanu, kā arī nodrošina zinātniskā žurnāla “Rural Sustainability Research” (“Lauku ilgtspējības pētījumi”) izdošanu.

Projekti. Īstenoti 106 zinātnes projekti, piesaistot 3 251 178 eiro, t. sk. 52% Zemkopības ministrijas subsīdijas, 25% starptautisko projektu finansējumu, 16% Valsts pētījumu programmu projektu un Zinātnes Padomes grantu, bet 7% no finansējuma deva līgumpētījumi nozarēm. Būtiski uzlabota zinātnes materiāli tehniskā bāze no kopējā finansējuma zinātnei 1 354 169 eiro apmērā.

Lai atbalstītu promocijas darbu izstrādei nepieciešamās infrastruktūras nodrošināšanu, 2017. gadā tika turpināts iekšējais projektu konkurss “Zinātniskās kapacitātes stiprināšana LLU”. Otrajā kārtā līdzekļi tika piešķirti 10 projektu īstenošanai par kopējo summu 68 222,25 eiro.

Valsts pētījumu programmā īstenoti pētījumi bioekonomikā (pārtikas nodrošinājums, lauksaimniecība, reģionālā ekonomika, meža nozare), kā arī uzņēmējdarbībā un sociālās inovācijas procesos vairāk nekā 623 000 eiro apmērā. LLU zinātnieki strādājuši piecās valsts pētījumu programmās:

AgroBioRes – pētot un pamatojot inovatīvus risinājumus pārtikas, lopkopības un augsnes jomās;

Latenergi – par atjaunojamo resursu problemātiku;

EVIDEnT – par SEG emisiju analīzi un samazināšanas iespējām;

EKOSOC – LV par uzņēmējdarbības attīstību, lauku attīstības procesiem un sabiedrības iesaisti;

ResProd – par meža resursu izpēti un plānošanu.

Starptautiskie pētījumi turpinājās *FP-7*, *Eranet*, *Bonus*, *EJZF*, *Nordplus* un *Erasmus* programmās. Būtiski ir palielinājies īstenoto ES teritoriālās sadarbības (*Interreg*) projektu skaits – uzsākti divi Latvijas–Lietuvas pārrobežu sadarbības projekti (“Kopīgas GI izglītības izveidošana darba iespēju palielināšanai reģionā” un “Gatavs biznesam! (*ReforB*)”), viens Latvijas–Igaunijas pārrobežu

sadarbības projekts ("Rīgas jūras līča integrēta slāpekļa apsaimniekošanas sistēma (*GURINIMAS*)"), kā arī turpinās divi Centrālās Baltijas jūras programmas projekti.

Uzsākti divi projekti praktiskas ievirzes pētījumu pirmajā kārtā (piemēram, "Govju ģenētisko resursu saglabāšana Latvijā, pielietojot embriju transferenci un ar to saistītās biotehnoloģijas (*BioReproLV*)"), kā arī saņemts pēcdoktorantūras pētniecības atbalsts trīs pētījumiem bioekonomikā: pārtikas jomā – par mārrutku bioloģiski aktīvo savienojumu izmaiņām tehnoloģijas procesos un jauniem olbaltumvielu avotiem, bet ekonomikas jomā – par lopbarībā izmantojamo pākšaugu bioekonomisko efektivitāti.

MPS "Pēterlauki" apjomīgs darbs paveikts sadarbībā ar ārvalstu un Latvijas kompānijām, īstenojot 17 līgumpētījumu par dažādu laukaugu šķirņu sākotnējo un pēcpārbaudi, kā arī jaunu agrotehnisko pasākumu novērtēšanu vairāk nekā 67 000 eiro apmērā.

2017. gadā uzsākti vairāki nozīmīgi infrastruktūras attīstības projekti. Projekta "LLU un tās pārraudzībā esošo zinātnisko institūciju pētniecības, attīstības infrastruktūras un institucionālās kapacitātes stiprināšana" (plānotais kopējais projekta budžets – 16 721 153 eiro) mērķis ir LLU un tās pārraudzībā esošo zinātnisko institūciju (Dārzkopības institūta un Agroresursu un ekonomikas institūta) kapacitātes stiprināšana un pētniecības resursu koncentrācija, tā veicinot zinātnisko institūciju rīcībā esošās pētniecības infrastruktūras efektīvu izmantošanu tautsaimniecības problēmu risināšanai, kā arī palielināt Latvijas zinātnes izcilību un starptautisko konkurētspēju.

Projekta "LLU STEM studiju programmu modernizācija" (plānotais kopējais projekta budžets – 3 385 668 eiro) mērķis ir turpināt LLU zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātnes, matemātikas, tostarp medicīnas un radošās industrijas, studiju programmu modernizāciju.

Turpinās pasākumi Jelgavas pils energoefektivitātes projektā.

Vairākos pētniecības virzienos LLU struktūrvienības cieši sadarbojas ar LLU pārraudzībā esošajām institūcijām – Agroresursu un ekonomikas institūtu, Dārzkopības institūtu un Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centru. Mērķsadarbības galvenie mehānismi ir kopīgi pētījumi, kopīgas zinātniskās darba grupas un datu apmaiņa.

Zinātnieku un komercsabiedrību sadarbība. Lai veicinātu zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju, kā arī sistemātiski apzinātu esošo un mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci universitātē, 2005. gadā tika izveidota Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa (TEPEK) (iepriekš – centrs).

Sadarbībā ar TEPEK 2017. gadā organizēta LLU dalība un zinātnieku izstrādņu popularizēšana starptautiskajās izstādēs, semināros, kontaktbiržās un forumos "Rīga Food 2017", "Tech Industry 2017", "Pavasaris 2017", "Lauksaimniecības tehnika. Lauku sēta. Meža tehnika 2017", "Uzņēmēju dienas Zemgalē 2017", dalība kontaktbiržā "Zinātnieks. Uzņēmējs. Sadarbība" un forumā "Valsts atbalsta biznesu" un "Lauku dienas Priekules".

Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa

Tika aktualizēta un koriģēta LLU intelektuālā īpašuma pārvaldības politika.

Aktualizēta arī LLU intelektuālā īpašuma komercializācija, uzsākot gatavot dokumentāciju izsolei.

LLU interešu iestrādāšana un zinātnieku un uzņēmēju sadarbības veicināšana sadarbībā ar Zemgales plānošanas reģionu un Jelgavas novadu

- Zemgales plānošanas reģiona *INTERREG EUROPE* programmas projektā "Reģionālo politiku veidošana uzņēmumiem laukos inovatīvas konkurētspējas un izaugsmes attīstībai" (*INNOGROW*);

- Jelgavas novada projekta "AGRIO-URBAN" ekspertu grupā, lai veicinātu pilsētas un lauku vietējās uzņēmējdarbības un nodarbinātības mijiedarbību.

LLU interešu ietveršana un zinātnieku un uzņēmēju sadarbības veicināšana sadarbībā ar LR Patentu valdi un *WIPO* (Pasaules Intelektuālā īpašuma organizāciju) Baltijas pilotprojektā "Intelektuālā īpašuma komercializēšanas ekspertu grupas attīstība reģionos".

Sadarbības stiprināšana ar LIAA. 2018. gada septembrī tiks atvērta būtiski uzlabota «Vaučeru» programma zinātnieku un uzņēmēju sadarbības veicināšanai ar 80% atbalstu (aktivitāte 1.2.1.2.).

LLU sadarbības stiprināšana ar Jelgavas inkubatoru.

Organizēti zinātnieku un uzņēmēju sadarbības semināri, kontaktpasākumi un konferences diskusiju semināri un publicitāte presē, popularizējot LLU zinātnieku un ražotāju sadarbības veidošanai.

Dalība izstādēs, kontaktbiržās un semināros, popularizējot LLU izstrādes vairākos pasākumos: izstādēs Rāmavā "Pavasaris", "Lauksaimniecības un meža tehnika", "Lauku sēta", Uzņēmēju dienās Zemgalē, *Riga Food, Tech Industry*, Biznesa iespēju un iedvesmas dienā u.c.)

Patenti

2017. gadā LLU turpināja uzturēt 38 patentus, no kuriem 35 ir nacionālie LR patenti un trīs ārvalstu patenti. Lielākā daļa patentu (24) izstrādāti Tehniskajā fakultātē: no tiem 2017. gadā ir saņemti divi un pieteikts viens patents. Tehniskās fakultātes zinātnieku izstrādātie patenti galvenokārt saistīti ar cietās biomasas apkures degļiem, sildīšanas un kaltēšanas iekārtām, gaisa-ūdens sildīšanas hibrīdiem, saules kolektoriem, automatizētu pelnu savākšanas un izvades priekškameru, vēja turbīnām, kā arī pārvietojamiem priekšslaukšanas laukuma ierobežotāju risinājumiem.

Pārtikas tehnoloģijas fakultātē iesniegts viens patenta pieteikums un uzturēti 10 patenti, kas galvenokārt saistīti ar funkcionālas produkcijas izstrādi un derīguma termiņu pagarināšanas iespējām.

Vides un būvzinātņu fakultātē uzturēti trīs patenti. LLU Zemkopības institūtā 2017. gadā noslēgti 32 licences līgumi, no kuriem viens starptautisks, kā arī nacionālajā un ES kopējā augu šķirņu katalogā iekļautas 22 selekcionētās kultūraugu šķirnes.

Zinātniskās konferences un rakstu krājumi

2017. gadā tika organizētas vairākas augsti novērtētas starptautiskas konferences – "Engineering for Rural Development", "Economic Science for Rural Development", "Research and Practice in Veterinary Medicine", "Research for Rural Development", "Rural Environment, Education, Personality", "FOODBALT" un "Research for Environment and Civil Engineering Development". Nozares zinātnisko iestāžu pārstāvji, Zemkopības ministrijas speciālisti, biedrību dalībnieki, uzņēmumu vadītāji, un topošie speciālisti pulcējās ikgadējās zinātniski praktiskās konferencēs "Līdzsvarota lauksaimniecība", "Mežzinātne un prakse nozares attīstībai" un "Zemes pārvaldība un mērniecība", savukārt starptautiskajā studentu konferencē "Students on their Way to Science" studentiem bija iespēja demonstrēt savu pētījumu rezultātus.

2017. gadā ir sagatavoti un izdoti rakstu krājuma "Lauku ilgtspējības pētījumi" 37. un 38. izdevums, nodrošinot to pieejamību *Open access* datubāzē. 2017. gadā tika organizēta 23. doktorantiem veltītā starptautiskā zinātniskā konference "Research for Rural Development 2017" ("Zinātne lauku attīstībai"), kas ir ieguvusi daudz plašāku pārstāvniecību un popularitāti, nekā sākotnēji tika plānots.

Katru gadu LLU iznāk vairāki fakultāšu sarūpēti zinātnisko rakstu krājumi un žurnāli:

- "Engineering for Rural Development" ("Inženierzinātnes lauku attīstībai") – indeksēts *Elsevier SCOPUS*, *Web of Science™* un citās datubāzēs;
- "Economic science for rural development" ("Ekonomikas zinātne lauku attīstībai") – indeksēta *Web of Science™*, *Clarivate Analytics* (iepriekš *Thomson Reuters*), *AGRIS* un citās datubāzēs;

- “Rural Environment. Education. Personality” (“Lauku vide. Izglītība. Personība”) – indeksēts Thomson Reuters, Web of Science, SCOPUS, EBSCO, CABI un AGRIS datubāzēs;
- zinātnisks žurnāls “Landscape architecture and art” (“Ainavu arhitektūra un māksla”), kas kopš 2016. gada indeksēts SCOPUS, kā arī AGRIS, CABI PUBLISHING CAB ABSTRACTS un EBSCO Art Source datubāzēs;
- zinātniski praktiskās konferences raksti “Līdzsvarota lauksaimniecība” – indeksēts AGRIS un CAB Abstracts datubāzēs.

2017. gadā LLU vēlētos amatos strādāja 166 vadošie pētnieki, 80 pētnieki un viens zinātniskais asistents. Sagatavotas 1092 dažāda veida publikācijas, tajā skaitā 421 publikācija ievietota starptautiski citētās Web of Science un Scopus datubāzēs. Ņemot vērā zinātniskās darbības rādītājus 2016. gadā, zinātniskā snieguma finansējums 2017. gadā aprēķināts 209 vadošajiem pētniekiem un pētniekiem par kopējo summu 398 181,41 eiro.

LLU zinātniskajās laboratorijās – Augu šķirņu saimniecisko īpašību novērtēšanas laboratorijā, Biotehnoloģiju zinātniskajā laboratorijā un Mežu un ūdens resursu zinātniskajā laboratorijā – ikvienam tiek piedāvāti dažādi zinātniskie pakalpojumi. Plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem tiek sniegtas dažādu nozaru ekspertu konsultācijas publikāciju, video un audio materiālu sagatavošanai, un ikviens interesents LLU ir gaidīts Zinātnieku naktī, konferencēs, semināros un citos pasākumos.

Zinātnieku nakts

Zinātnieku nakts pasākums notika 29. septembrī. To apmeklēja ap 500 interesentu, t. sk. daudz skolu jaunatnes. LLU zinātnieki sniedza atbildes uz dažādiem jautājumiem.

- Atvērtā aparatūra un mikrodatori kā viedo pilsētu inovāciju pamatelements.
- Virtuālā un pievienotā realitāte – nākotnes inovāciju stūrakmens.
- Pieaugošais elektroierīču klāsts: kas ir elektromagnētiskā lauka piesārņojums, kādu elektromagnētisko lauku rada mobilās ierīces sarunas laikā.
- Augsnes noslēpumi. Acīm neredzamo augšņu īpašību demonstrējumi.
- Prezentācijas, diskusijas, viktorīna “Inovācijas no cilvēka skatpunkta”.
- Nemanāmie palīgi augu dzīvē ar iespēju sameklēt, apskatīt, aptaustīt uz dažādām auga daļām mītošos organismus (mikorizu, gumiņus utt.) un iepazīt kukaiņu nozīmi augu dzīvē.
- Biškapis – bišu gans vai zinātnieks? Biškopja darbs un zinātnieku atklājumi par bišu dzīvi un ziedputekšņu noteikšana.
- Mobilais lauka robots – paredzēts dažādu funkciju veikšanai lauku darbos, tā izaicinājums ir mainīgā vide, kas ietekmē robota “pieņemto lēmumu”.
- Pneimatiskais manipulators ar Stjuarta platformu, ko interesentiem bija iespēja darbināt, aplūkot interesanto mehānismu darbībā, un pārlicināties par savām operatora iemaņām.
- Pneimobilji – vieglas konstrukcijas automašīnas, ko uz priekšu virza saspīests gaiss un kas sacensībās Ungārijā sasniedza atzīstamus rezultātus.
- Netradicionāli graudaugi pārtikā – tritikāle, kailgraudu auzas, kailgraudu mieži, amarants, kvinoja, topiaka: kas tie ir, un kādus produktus no tiem var iegūt?
- Jauni iepakojšanas materiāli un tehnoloģijas – iespēja uzzināt par dabu saudzējošām iepakojšanas tehnoloģijām.

Konsultācijas

Individuālas konsultācijas par savstarpējās atbilstības prasībām, vides aizsardzību, higiēnu, dzīvnieku labturību un labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, videi draudzīgām

saimniekošanas metodēm, meža apsaimniekošanu, klimata pārmaiņu ietekmi, par saimniecības, uzņēmuma vai ieguldījuma ekonomisko un ekoloģisko rādītāju uzlabošanu, kā arī nekaitīgumu klimatam un noturību pret klimata pārmaiņām nodrošina LAP 2014.–2020. M02“Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” 2.1. apakšpasākums “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”.

2017. gadā turpinājās 2016. gadā noslēgto līgumu izpilde par pakalpojuma sniegšanu.

Personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības “L.V.Mežs”, “Mežsaimnieks” un “Vidzeme”, sniedza individuālas konsultācijas mežsaimniecības nozarē, bet SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē.

Pēc Lauku atbalsta dienesta datiem, LAP M02 pasākuma "Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi" 2.1. apakšpasākumā "Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai" 2017.gadā kopumā tika sniegtas 2333 konsultācijas 1145 personām, kas iesaistītas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē (sk. 8.5. tab.).

8.5. tabula

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem, 2017. gads

Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	814	1742
Mežsaimniecība	331	591
KOPĀ	1145	2333

Avots: ZM